

**ВИШНУШАРМАН,
ПУРНАБХАДРА
ПАНЧАТАНТРА
ДРЕВНОИНДИЙСКОТО
ПЕТОКНИЖИЕ**

Превод от санскрит: Йордан Милев, 1981

chitanka.info

ПРЕДГОВОР ОТ ПРЕВОДАЧА

Глупави били синовете на цар Амарашакти.

„Много скъпоценни камъни от диадемите на най-славни царе покривали с блясък нозете му и несравними достойнства достигнал той във всички изкуства.“ Но нито славата, нито „царството, спасено от враговете“, радвали сърцето му. А по това време глупостта била най-големият извор на човешка мъка. Тогава министрите го посъветвали: „Тук има един брахман Вишнушарман, когото славят като несравним познавач на много науки. Навярно бързо ще пробуди разума им.“ Опечаленият цар се съгласил. Скоро след това мъдрецът Вишнушарман съчинил пет книги: „Разединение на приятели“, „Печелене на приятели“, „За гарваните и кукумявките“, „Загуба на придобитото“ и „Безразсъдни постъпки“ — и дал да ги прочетат царските синове. Като се запознали с тях, глупците поумнели.

Такава е легендата за написването на „Панчатантра“, една от знаменитите книги на древноиндийската литература. На нея ѝ било съдено да бъде след Библията най-разпространената книга в света! Повече от 200 превода на над 60 езика от IV век до наши дни съществуват по земята и много трудно може да се намери друго произведение, което да съперничи на този литературен паметник, вградил в себе си бисерите на много народи и творци. Но докато превеждането на Светото писание в повечето случаи е било организирано, превеждането на древноиндийското „Петокнижие“ винаги е било освободено от канона и без да бъде от никого препоръчвано и славославлено, се четяло с еднаква радост от всички — вярващи и невярващи, будисти и християни, мюсюлмани и евреи. Никоя религия не е по-силна от гениалната литература. Малко са книгите в световната съкровищница с такава странна съдба.

Замислена като учебник от наставления и мъдрости за управници, „Панчатантра“ бързо преминала границите на своето първоначално предназначение. Всяка от петте книги носи основна идея, съответстваща на заглавието. Тя би звучала дидактически или

като пряк съвет, ако не беше изящното композиционно и художествено майсторство на безименния творец. Защото, колкото и красива да е легендата, тя и до днес не е доказана. Само с няколко стиха във вид на притча или афоризъм се поднася един от законите на Ману. Разказът от стих преминава в проза с развита фабула. Следват вълшебни приказки и битови новели. Понякога потокът на действието така се усложнява, „разказ в разказ“ позволява на героите най-добре да се разкрият. И всичко завършва с едно афористично двустихие, което наред с поуката вплита в себе си и намек за съдържанието на следващия разказ.

„Смесването на хора и животни — по думите на съветския индолог В. В. Иванов, — предания и битови разкази, повести за вълшебници и политически наставления създават неподражаема прелест на «Панчатантра».

На тази пъстрота на съдържанието на книгата сякаш най-добре отговаря нейната сложна и свободна композиция с редуване на основни разкази и вмъкнати епизоди, диалози и монолози на действащите лица, авторски текст, стихотворни разсъждения и прозаически периоди... Редуването на стихове и проза в «Панчатантра» е свързано със сложния композиционен строеж на цялото произведение и със съчетаването на преки наставления и алегии. Стихотворенията, в които се формулират правилата на житейските мъдрости, служат заедно с това като повод за влагане в тъкнута на повествованието нови и нови вмъкнати епизоди, илюстриращи тези правила. Стихотворните фрагменти прикрепват вмъкнатите новели към основната нишка на произведението.“

Счита се, че „Панчатантра“ е написана през IV век от н.е. но зараждането на отделни нейни стихове и разкази се отнася към много по-ранно време. Става въпрос за повечето от басните за животните, които идват навярно от културното наследство на доарийското население, населявало бреговете на река Инд около три хиляди години преди новата ера. Неговата писменост още не е разчетена, но по скални рисунки и предмети са открити животни, много близки с описваните в по-късната древноиндийска литература. Тези басни преминават в будистките джатаки — нравоучителни разкази, във ведическите ригведи и в другото крупно произведение на древноиндийския епос „Махабхарата“. С една дума, времето за създаване на „Панчатантра“ е цяла епоха, събрала заедно най-хубавите

сентенции от ведическата литература до „Махабхарата“, законите на Ману, будистките и джайнистките текстове. Това е епохата на Гуптите (около 350 — 450 г.) или наречена още „Златният век“, когато древноиндийската култура достига високи върхове. Разцъвтването на литературата не е изолиран факт. През това време има голям подем на занаятчийството и търговията. Произведенията на индийските майстори тръгват по пътищата на Предна и Централна Азия, прехвърлят Хималаите към Китай. Индийските кораби се насочват към трите хиляди острова на Индонезия. И в този икономически разцвет населението рязко се разслоявало на производители и търговци, на управници и отшелници, на богослужители и царе, както забелязва тогава китайският пътешественик и будист Фа Сян.

Търговците търгували, занаятчиите произвеждали, царете налагали данъци и мита за превозваните стоки, а бедните мечтаели за пари, за пътешествия в други страни, където вярвали, че ще намерят по-добър живот.

Може би и затова повечето от героите в „Панчатантра“ са обхванати от непресъхваща жажда да спечелят средства, впускат се във всевъзможни приключения, водени от „безразсъдни постъпки“.

Много от сюжетите на „Панчатантра“ хиляда години по-късно се пренасят в западноевропейската литература. Предполага се че „Панчатантра“ е написана в Кашмир. Но както за мястото и времето на създаването, така и за автора не може да се каже нищо повече, защото никъде досега не е открит първоначалния текст на книгата. Всички предположения произхождат от по-късни варианти, всеки от които се различава много от първоизточника. Една от добре запазените версии е кашмирската, написана около V век. Има и втори кашмирски вариант, но и двете версии са далеч от оригинала.

Една древна редакция на „Панчатантра“ е южноиндийската. От нея има много преписи, един от които (незапазен, до днес) е дал основата вероятно на широко разпространения сборник „Хитопадеша“, преведен и извън пределите на Индия. През XI век неизвестен джайнистки монах прави свободна преработка на „Панчатантра“. Той, както изглежда, е разбирал от държавните работи, тъй като към науката за разумното поведение е прибавил и много нови епизоди от науката за ръководене на държавните работи. С ясен и прост стил монахът написва отново прозаическия текст. Последният,

заедно с кашмирската версия, служи за втора джайнистка преработка. По нея е направено и това българско издание. Не е анонимен авторът на втората джайнистка версия. Това е монахът Пурнабхадра, който на 17 януари 1199 година завършил своя многогодишен труд, започнат по заповед на министъра Шри-Сома. От всички версии на „Панчатантра“, достигнали до него, той взел най-хубавата, като в повечето случаи, отнасяйки се критически в своя сравнителен метод, се връщал към стила и композицията на оригинала, доколкото го е откривал под перото на многото анонимни автори.

И започнала „Панчатантра“ своето необикновено пътуване по света. Скоро двете джайнистки версии били преведени на почти всички говорими езици по индийските народи. Един от вариантите станал широко известен, в Югоизточна Азия — Сиам, Индокитай и Индонезия. Друг вариант влязъл в монголската литература. Най-дълъг път обаче изминала версията, която тръгнала на запад. Легендарният персийски управник Хосрой Ануширван, щом чул, че в Индия съществува книга, полезна за царете и учебник за всички глупци, заповядал на своя придворен лекар да я преведе. Не е запазен за съжаление преводът на лекаря, но такъв е съществувал, тъй като чрез неговата книга на пехлевийски език (средноперсийски), наречена „Калила и Димна“, се прави превод на сирийски около 570 г. Абдаллах Ибн ал-Мукаффа, роден в Персия, но мюсюлманин по вяра, превел „Калила и Димна“ на арабски език. Изкусен писател, неговият авторизиран превод направил такова голямо впечатление, че скоро се появили нови арабски варианти, някои от които в стихотворна форма. С нищо не помогнал този успех на Абдаллах Ибн ал-Мукаффа. Той завършил трагично своя живот, наказан от халифа, макар че чрез неговия превод „Панчатантра“ прониква в Европа и векове оказва въздействие върху художественото ѝ мислене. На гръцки език „Калила и Димна“ се явява в края на XI век, преведена от Симеон Сиф. Погрешно превеждайки собствените имена, той я прекръства на „Стефанит и Ихнилат“. В славянските езици „Панчатантра“ идва чрез гръцкия превод. През XIII век „Калила и Димна“ едновременно се превежда на староиспански и древноеврейски. От древноеврейски се прави превод на латински. От латински следват немски превод, втори испански, италиански и чешки. През XVI век се превежда на турски език под название „Хумайюннаме“ — „Царствена книга“, от турски —

на френски език. И когато един от десетките преводи се превежда в Индия, индийците били възхитени от това чудесно и непознато за тях произведение. Няма друга книга в света, която да е оказала такова силно влияние върху художественото творчество на хората, започвайки от анонимните народни майстори до отделните автори. Повечето от сюжетите на „Панчатантра“ влизат във фолклора на всички народи, очевидно е влиянието върху „Декамерон“ на Бокачо, върху басните на Лафонтен и Крилов. Л. Н. Толстой включва отделни басни от „Панчатантра“ в своята „Азбука за деца“. Следи от „Панчатантра“ има и в нашето народно творчество, преди всичко в приказките. Тези „странстващи“ сюжети, идващи от „Панчатантра“, като великолепен сборник на един по-ранен епос, говорят още един път за „миграция“ на културата между народите от голямата група на индоевропейските езици. Ако арабският превод на „Панчатантра“ оказва силно влияние върху художествения живот на Европа, откритието на индийския оригинал, много по-късно, обогатява в повечето случаи науката. Той е написан на санскритски език, владян по това време от брахманите. Този език е запазил много от граматическите особености на разговорните средноиндийски езици.

Но за какво са много думи — често се повтаря по страниците на „Панчатантра“. Преди години, когато превеждах стиховете на Омар Хайям и Хафез, попадах на следи от древно индийската литература и най-вече от удивителното „Петокнижие“. Тогава започнах да го чета, доколкото ме интересуваше отделен стих, бог или философска сентенция — и много скоро ме погълна атмосферата на необикновените басни и приказни мотиви, преплетени с реалистични и баладични новели. Жанрът изчезваше като форма и през неговите граници възникваше особен строй на повествованието, непознато поне за мен, когато в едно действие участвуват заедно хора, митологични същества и животни, надарени с всички черти на човешкия характер. Светът около мен се насели с брахмани и крадци, царе и сводници, тъкачи, бръснари, слуги и чакали, царски дъщери и развратници, управници и вълци, вълшебници, зли духове, змии, лъвове и магарета — с този необичаен свят от действащи лица и герои по страниците на книгата.

Тогава живеях в Москва, и колкото по навлизах в книгата, все повече имах нужда от чудесното санскритско тълкуване на А. Я.

Сиркин, без чиято помощ авторът на този превод нямаше да се осмели да накара чудните древноиндийски герои да заговорят на български.

Трябваше ми и умението на покойната А. Адалис, нейният дългогодишен опит от преводите ѝ на източни стихове. Нещата така се изменяха, че започнах заедно със съветници и кукумявки, с управници и чакали да въздавам правосъдие на отшелници и крадци, да възненавиждам предателството, да славославя дружбата. Защото:

*Вежливият за миг не ще прекъсне
тоз, който пие цяр или се бръсне,
и онзи, който с трепетна омая,
в леглото на жената търси рая.*

И още:

*От словото се ражда слово,
а името ти е от имена.
Така и зърното отново
се ражда от зърна.*

А също така:

*Макар и вкъщи да са се родили,
вреда ни носят мишките и страх
към котките оставаме ний мили,
защото полза имаме от тях.*

В „Панчатантра“ стиховете играят особена роля. Ако обикновено повествованието се води в проза, стиховете идват да понесат поуката, мъдростта, философския резултат от житейския опит.

Кротко и с дълбок подтекст носят в себе си нравоучението, разкриват мъдростта и глупостта, определят богатството и бедността.

Клеймят, хвалят, определят доброто и злото — само малка част от тях имат разказвателен характер.

Това са бисери от огърлицата на мъдростта, събирани векове, включили в себе си всички науки и вери.

Много от характера на нашето поведение идва направо от тях:

*Достигнал недостигнат ум,
в парите нямай вяра.
Какво е празния им шум —
тревичка пред чинара.*

При това:

*Небрежността довежда смърт,
руши се бентът от водата,
страхливият от дума мре,
а любовта от клеветата.*

Има голяма истина в следващия стих:

*Щом си обикалял трона, а сега си без кресло, знатен
да си, ще желаеш винаги на царя зло.*

И още:

*Какво е вятъра за вейките зелени, щом духне — те
се свеждат изведнъж. А колко дъбове е виждал повалени...
Могъщият се бори само със могъщ.*

Освен това:

*С дърва насища ли се огън,
безкраен океан — с поток, смъртта със хиляди
живота,
а мъж със поглед черноок?*

Следват стихове, взети свободно от книгата, които крият определена философска връзка с текста, но и като поетическа сентенция имат напълно завършен смисъл:

*Дори последния подлец, щом царска служба вземе, ни
ще дочуе упрек лош, ни ще усети бreme.
Под славата на своя трон
не се замисля царя много. Като разбуден весел слон,
понесен, всичко тълче строго. Но случи ли се след
това,
надут, да падне сред бедите не своята глупава глава
той обвинява, а — слугите.
Великият в рода си — от мръсници е длъжен да се
пази по света:
че няма полза никаква от спици, ако се счупи някой
ден оста.
От царя по-далеч, когато
сред подлеци стои за срам! Изглежда бисерна
реката,
но крокодили има там.*

Богата е древноиндийската литература на произведения за общественото и нравственото поведение на хората, за любовта. Сред морето от легенди, приказки, епически поеми, религиозни трактати, химни, притчи, морализаторски закони особено място заема жанрът *шастра*, който на български означава „съвет“. Още преди да се появи „Панчатантра“, тези „съвети“ обхващали различни области на човешките знания — граматика, право, военно дело, медицина, астрономия, теология, философия. Известни били „Дхармашастра“ — „дхарма“ — закони за нравствеността или общо — „Съвет по законите

на нравствеността“. Тази книга се приписва на легендарния законоучител на древността Ману. Друг такъв сборник — „Артхашастра“ от „артха“ — житейска полза — учи държавниците как да добият полза в държавните работи. Подобен сборник е бил „Нитишастра“ — „нити“ — поведение, което е наука за житейската мъдрост. Появата на „Панчатантра“ — от „панча“ — пет и „тантра“ — основно положение, а по-късно — раздел, излагащ едно от основните положения — е била предизвикана от необходимостта да се обединят в една книга петте основни положения на науката за правилното поведение житейската и държавната мъдрост, която да даде ум не само на глупавите царски синове, а да служи за възпитание на всички поколения. „Панчатантра“ може да се преведе още и като „пет наставнически книги“, но това съвсем не означава, че книгата се състои от празно морализаторство. Никакви канони на морала не сковават автора на това голямо произведение, когато със силата на художественото слово съветва управници, брахмани и монаси. Авторът винаги се придържа не толкова към законите на „дхарма“, а се ръководи преди всичко от непосредствената изгода, печалба и полза. Затова в някои от разказите не винаги умът е висшият съдник при разрешаването на конфликта. Добрите постъпки и лошите се разглеждат откъм страната на практическите им резултати. Приятелството се доказва в беда. Пред нас се изправя един цял свят — обикновен и безсмъртен, — еднакъв във всекидневните си грижи и противоречив в стремежите си. И ако човек поне в един разказ или стих види себе си като в огледало; ще разбере защо са поумнели царските синове.

В основата на българския превод на „Панчатантра“, с незначителни съкращения, лежи джайнистката версия на монаха Пурнабхадра от 1199 година, считана от специалистите за една от най-пълните и точни книги на произведението, критическо издание на И. Хертел (*The Panchatantra. Text of Purnadhara, ed. i. Hertel. Harvard Oriental Series, vol. 11–12, Cambridge, Mass, 1908 — 1912*).

Доколкото санскритският език има друг метрически строй на поетическото слово — с редуване на къса и дълга гласна и особен ред на думите в изречението, при това, някои от които дълги цяла страница — взети са под внимание и изданието от серията „Литературни паметници“ на Академията на науките на СССР, Москва 1958 г.,

съкратеният вариант на „Государственное издательство художественной литературы“, Москва 1962 г. и словенското издание на Mjabinska kniqa — 1959, Ljubljana.

В своята практическа работа се стремях да постигна художествен еквивалент на оригинала, а не да правя научен подстрочник, като много от неясните места и обяснения възприех по тълкуването на известните изтоковеди и индолози И. Хертел, Ф. Еджертон, Р. О. Шор, А. А. Потенбя, Б. Я. Владимирцев, С. Ф. Олденбург и др. Някои имена на животни и растения, които съответствуват на наши такива, преведох условно, на останалите запазих названията от оригинала. Що се отнася за поетическите форми и размери в санскритския език, те са двадесет и четири — за българския ямб, хорей, амфибрахий, дактил и анапест, заедно с александрийския стих и гръцкия хекзаметър се оказа непривично да предадат богатата звукова синонимика на оригинала: непрекъснат звукопис, логически и поетически цезури, игра на думи и тонове, асонанси, алитерации. Колкото и да съм се придържал поне формално, а понякога и звуково да бъдат близки до оригинала, основният ми стремеж е бил да предам смисловото богатство на стиховете, афористичния им заряд, дълбокия им философски подтекст. Ако съм постигнал нещо от това, тогава ненапразно се е трудил, къде-къде повече от мен, мъдрецът Вишнушарман.

Йордан Милев

* * *

ПАНЧАТАНТРА

*От всички книги по света взел Вишнушарман най-полезното и в
Петокнижие създаде наука, радост за сърцата.*

ВСТЪПЛЕНИЕ

Достойно. Ом!^[1] Слава на божествената Сарасвати!

Ето как се случило всичко. Има в една южна страна град, който се нарича Махиларопия. Живял там цар Амарашакти, вещ във всички науки за житейските мъдрости. Много скъпоценни камъни от диадемите на най-славни царе покривали с блясък нозете му и несравними способности достигнал той във всички изкуства. Но имал трима необикновено глупави синове: Васушакти, Уграшакти и Ананташакти. И като видял, че се отвърнали от науката, царят свикал министрите и казал: „Уви! Известно ви е, че моите синове са се отвърнали от науката и са лишени от разум. Гледам ги аз и даже царството, спасено от враговете, не ме радва. Добре е казано:

Каква е ползата от крава,
безплодна, недоена? Какъв е смисълът от син,
ако е прост и непочтен?

Намерете някакъв начин да се пробуди техният разум!“

Тогава министрите заговорили един след друг:

„Божествени! Хората изучават дванадесет години само граматика. И когато я овладеят, се залавят с изучаване на други науки и житейски мъдрости. Едва тогава се пробужда техният разум.“ Напред излязъл съветникът, на име Сумати, и казал: „Божествени! Не продължава вечно нашият живот, а науката за речта се изучава дълго. Затова трябва по-скоро да се измисли нещо, за да се пробуди разумът на твоите синове. Нали е казано:

Наистина, словесната наука е безкрайна, а твоя свят е миг и дните те притискат яко. Навсякъде най-важното разкривай като тайна, тъй както гъските в реката пият мляко.

Тук има един брахман Вишнушарман, когото славят като несравним познавач на много науки. Повери на него царските синове. Навярно бързо ще пробуди разума им.“ Като чул това, царят повикал Вишнушарман и му казал: „О, блажени! Ако можеш да направиш така, че моите деца да превишат всички останали юноши в науката за

житейските мъдрости, бъди милостив към мен и го стори. Със стотици дарове ще те наградя.“ Вишнушарман отговорил на най-добрия от царете: „Божествени! Чуй моята правдива реч. И за стотици дарове няма да продам знанията си. Но ако след шест месеца те не овладеят науката за разумното поведение, аз ще се отрека от славата си. Защо да приказвам? Нека чуят моя глас, подобен на лъвски рев. Не от корист говоря това. Аз съм на осемдесет години, отказал съм се от всички чувствени стремежи — за какво да търся вече изгода? Само за да изпълня твоето желание, ще се заловя със занаята на Сарасвати. Нека запишат този ден. Ако след шест месеца твоите деца не надминат всички други юноши в науката За разумното поведение, нека божественият ми посочи пътя на боговете.“

Когато обкръженият от съветници цар чул това необикновено обещание, учуден, предал на Вишнушарман синовете си и душата му отново намерила покой. А онзи взел царските деца и тръгнал за дома си. Скоро съчинил пет книги: „Разединение на приятели“, „Печелене на приятели“, „За гарваните и кукумявките“, „Загуба на придобитото“ и „Безразсъдни постъпки“ — и дал на царските деца да прочетат тези книги. Те ги изучили и станали такива, каквито било обещано. Оттогава тази наука за разумното поведение, наречена „Панчатантра“, служи в света за обучение на юношите. С една дума:

Тоз, който се научи на добри постъпки, и Шакра, първия сред боговете, ще му бъде роб.

Това е встъплението към повествованието.

Тук започва първата книга, наречена:

[1] За всички непознати думи и изрази виж бележките в края на книгата. ↑

РАЗЕДИНЕНИЕ НА ПРИЯТЕЛИ

Ето първия й стих.

Лъвът в гората срещнал вол
и с него се сприятелил, но алчният сплетник-чакал
навеки ги разединил.

Ето какво се случило. Има в южните страни град, наречен Махиларопия, който е надарен с всички достойнства и съперничи на градовете на Пурандара. Живял там търговец на име Вардхамана, Благодарение на благочестието си заслужил много богатства и притежавал всевъзможни достойнства. Веднъж сред ноц изпаднал в размисъл и мислите му били такива:

„Даже голямото имущество, ако го пилеят, се топи като очна мас, а расте като мравуняк, ако го увеличават! Следователно трябва да увеличавам своето богатство, макар и с голям труд. Това, което още не е добито, трябва да се добива, добитото — да се съхранява, съхраненото — да се увеличава, а увеличеното нека се предостави на собственика. Но многочислени са бедствията в живота. Както и да пазиш имуществото, винаги може внезапно да пропадне. Ако не използваш богатството си, когато стане нужда, е все едно, че го нямаш. Ето защо, за да се придобие имущество, трябва хубаво да се съхранява, увеличава и да се използва. Нали е казано:

За себе си спестява този,
сърцето който си е дал.
Пренадарено е полето,
щом е поливано добре.
Парите при пари отиват,
тъй както слонът търси слон. Бедняк, осъмнал на пазара,
събужда само своя стон.“

Поразмислил той така и приготвил ценни стоки, за да ги изпрати в Матхура. Когато настъпил благоприятен ден, търговецът измолил позволение от родителите си и под щастлива звезда излязъл от града заедно със свитата си. Роднините му го изпратили, като свирили пред

него на раковина и турия. Стигнал до брега, сбогувал се с приятелите си и се отправил по-нататък.

Два вола теглили неговата кола — Нандака и Сандживака. Те се отличавали с щастливи белези, били белоснежни като облаци и златни звънчета красели гърдите им. Така пътниците достигнали гора, която радвала сърцето с гъсто растящите и приятни за очите дръвчета. Имало сред тях дхава, кхадира, палаша, шала и много други. И голям страх предизвикало у хората в тази гора изобилието на слонове, гайяли, дивели, антилопи, якове, глигани, тигри, пантери и мечки. Тук била събрана много вода от склоновете на планината и често на пътя им се изпречвали пещери и непроходими места. И ето че на един от воловете — Сандживака — кракът загънал в тресавището, образувано от струите на далечен водопад. Тогава, измъчен от лошата кола и прекаления товар, волът паднал, счупвайки ярема. Като видял това, разтревоженият колар слязъл, забързал към намиращия се наблизо стопанин, събрал почтително длани и му казал: „Благородни сине! Изморен от пътя, Сандживака падна в тресавището.“ Като чул това, търговецът Вардхамана много се натъжил. За пет ноци прекъснал своето пътешествие, но волът все не се поправял. И тогава търговецът го предал на слугите, оставил им храна и казал: „Ако Сандживака оживее, вземете го със себе си, а ако умре — погребете го и се върнете.“

Наредил и продължил пътя си. Но слугите се побояли да останат в гората, където на всяка крачка ги очаквала опасност. На следващия ден се върнали при господаря и го излъгали: „Сандживака умря. Погребяхме го, като извършихме изгаряне и другите установени обреди.“ Търговецът потъгувал известно време, след което от благодарност към вола извършил погребална церемония и останалите обреди и безпрепятствено пристигнал в Матхура.

През това време по волята на съдбата изтощеният Сандживака останал между живите и като утолил жаждата си от водопада, полекичка се спуснал към брега на Ямуна. Там ял връхчетата на млада трева, подобна на смарагд, и за няколко дни станал висок, силен и тлъст като бика на Хара. Всеки ден той разравял мравуняци с върховете на рогата си и заприличал на слон.

Веднъж лъвът Пингалака се спуснал към брега на Ямуна да пие вода. Раздал се мощният рев на Сандживака. Лъвът много се

изплашил, но скрил чувствата си и се разположил под заобления шатър на една смокиня.

А царят-лъв имал два чакала — Каратака и Даманака — деца на съветници, отстранени от служба. Като видели състоянието на лъва, те започнали да се съветват и Даманака казал: „Скъпи Каратака, нали нашият господар Пингалака тръгна за вода... защо е останал тук разтревожен?“ — Каратака отговорил:

„Скъпи, какво ни засяга това? Нали е казано:

От чужда работа далеч, това е напаст цяла. Така от някакъв си клин маймуната умряла.“

Даманака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ПЪРВИ РАЗКАЗ

„Имало в една страна град. Недалеч от него, сред малка горичка, някакъв търговец строил храм. Всеки ден по пладне майсторът и всички работници отивали в града на обед. Веднъж към този недовършен Храм се приближило стадо маймуни. А един работник бил оставил там полуразцепено стебло от анджана, в което вбил клин от кхадира. Весело започнали да играят маймуните: по върховете на дърветата, върху постройката, върху купчината цепеници. И тук една от тях, близо до своята гибел, безразсъдно седнала на стеблото. «Кои е поставил този клин и защо е тук?» — се заинтересувала тя и като го хванала с двете си лапи, започнала да го измъква. През това време мъдете ѝ попаднали в цепнатината и ти сам ще разбереш, без излишни думи, какво е станало, когато тя изтеглила клина!...

Ето защо аз казвам, че разумните не трябва да се бъркат в чужди работи.“ След това допълнил: „Нали поддържаме живота си само с чужди огризки!“ Даманака отвърнал: „Нима ти служиш на господаря само заради храната и не се стремиш към отличие? Добре е казано:

С приятеля-приятел, с враговете-враг, ти своя Повелител слушай пак, че не е никак трудно, ако искаш, да бъдеш с предоволен сит тумбак.

Законът древен който не почита и в ползата не вижда той вредата,

а само се стреми да се налапа, с какво се различава от свинята?

Или пак:

И волът, който тежката каруца тегли

и влачи плуга, и сънува жегли,

тревица хапнал — може ли да се сравнява

с човека, обкръжен от гнусна слава?“

Каратака отговорил: „Нали не сме с високо звание? Какво ни засяга това?“ Даманака възразил:

„Скъпи, и ниският може с време да се извиси. Нали е казано:

И никой още със могъща сила не е въздиган, не е бил свален. На хората в делата се е скрила преценката на утрешния ден.

А също така:

По нанагорнище товар се трудно тегли. обратното... по-леко ни се струва негли. Заслугите ни вдигат към честта. надолу ни влече виновността.“

Каратака попитал: „Какво искаш да кажеш с това?“ Даманака отговорил: „Това, че нашият господар се изплаши, изплаши се и свитата му. и ето че сега е объркан.“ Каратака попитал: „Откъде знаеш всичко това?“ И Даманака възкликнал: „А нима това не е ясно?“

Човешка реч дори животното разбира. Подай му знак — и слонът тръгва или спира. Мъдрецът и без думи смисълът постига — човешките лица чете той като книга.

А също така:

По думите, по стъпките, по устните и по очите, по израза ще прочетеш написаните мисли скрити.

Ето защо днес аз ще го подчиня на себе си със силата на своя разум.“ Каратака казал: „Ами-че ти не си изкусен в службата. Обясни ми, по какъв начин ще го подчиниш?“ Онзи отговорил: „Ти какво, скъпи, мигар смяташ, че не познавам службата? Изучил съм всички задължения на поданика, изброени от великия мъдрец Вияса в разказа за навлизането на пандавите в града на Бирата, Нали е казано:

За силния какво е трудно?

Върхът какво е за смелчак? За учения що е чуждо?

На сладкодума кой е враг?“

Но Каратака казал: „Как ли ще те презира той, ако заемеш неподходящо място!“ Даманака отговорил: „Ти си прав. Но аз умея да избирам подходящо място и време. Нали е казано:

Дори Брихаспати когато се обади ненавреме, ненавистен ще стане той и почитта ще му се вземе.

А също така:

Дори да си съветник пръв, при царя се не ходи, когато е разсърден той или беседа води, или когато изморен желае самота такава, в която би се позаел по царски да се разкрасява.

И още:

Вежливият за миг не ще прекъсне тоз, който пие цяр или се бръсне,

и онзи, които с трепетна омая в леглото на жената търси рай.

Внимателен и тих при царя влез спокойно,

от него се учи с мълчание достойно.
Ако избързаш, гибелта те чака,
тъй както гасне борината на бедняка.
И също така:
Плодът на златно-жълтите поля
ще се сбере от трима:
героят, ученият и слугата,
който опит има.
Чуй как трябва да се служи:
Пред царя се яви, представен
от негов сват или пък кум, които имат реч в устата
и носят във главата ум.
Достойно ти служи на царя,
дори от власт да е лишен, дори в беда да е изпаднал —
ще бъдеш утре награден.
Тоз, който в славен бой е пръв,
а между хората последен и да слугува е готов —
към него царят е добър.
Тоз, който промълви на царя:
«Живей!» и притежава свян, и в работата си е сръчен —
към него царят е добър.
Тоз, който, надарен от царя,
раздава своите пари, а сам окъсан плащ намята,
към него царят е добър.
Тоз, който не спори със царя,
не се подмазва с глупав смях и остри думи не говори,
към него царят е добър;
Тоз, който е любим на царя,
и паднал в някаква беда, не хленчи и не протестира,
към него царят е добър.
Тоз, който към врага на царя,
е безразсъден и жесток, а близките му уважава —
към него царят е добър.
Тоз, който в зара вижда смърт,-,
във виното — отрова, суетност в женското сърце —
към него царят е добър.“

Каратака казал: „А как ще започнеш разговора, когато отидеш при него? Разкажи ми за това.“ Даманака отговорил:

. „От словото се ражда слово, а името — от имена. Така и зърното отново се ражда от зърна.“

Каратака казал: „Трудно е да победиш царя. Нали е казано:
Змееподобни са царете,
сластолюбиви, с мрачен смях, капризни, скрити и не може
без нравоучители край тях.

Скалоподобни са царете,
високи, стройни, кремък лют, където хищниците имат
най-сигурен и тих приют.

На нож препасан и на звяр,
на тиха бара, на женски поглед и на цар
да нямаш вяра.“

И Даманака отговорил: „Това е вярно. Но все пак
Познал характера човешки
и неговите мисли тежки, мъдрецът с неусетност лека
ще тържествува над човека.

, Когато царят е ядосан, хвали го, ненавиждай тия, що го презират. И това е над всички цялата магия.

Все пак;

Ти говори, но там, където ще има полза някой ден. Тъй влез на силния в сърцето, като шевица в снежен лен.

Щом не познаваш враговете, трудът ти е без плодове,
като луна, която свети над заснежени върхове.“

Каратака казал: „Щом като е такова желанието ти, върви в нозете на царя. Щастлив път! Нека се изпълнят твоите намерения!

Бъди внимателен сред царските палати. Ако богат си ти — и ние сме богати.“

И като се поклонил, отправил се към Пингалака. Последният видял, че идва Даманака и казал на стражата: „Махнете тръстиковото стебло. Това е Даманака. Той е син на стар наш министър и може свободно да влиза тук. Нека влезе...“ И Даманака влязъл, поклонил се скромно на Пингалака и седнал на предложеното му място. А онзи прострял над него дясната си лапа, украсена с нокти, подобни на гръмотевични стрели, и като му засвидетелствувал своето уважение, попитал: „Здрав ли си? Отдавна не съм те виждал.“ Даманака

отговорил: „Ако и да нямат нужда от мен нозете на божествения, все пак съм длъжен да говоря, когато дойде време за това. Няма нещо, което да не може да бъде от полза за царя! Нали е казано:

На царя даже сламката е драга —
ухо да си почеше, зъб да си почисти му помага.
Но този, който мъдро словото владее,
да му помогне, повече умее.

„И освен това аз по наследство служа в нозете на божествения и дори в нещастията вървя след него. Няма за мен друг път. Нали е казано:

Тежи на свойто място всичко:
и облеклото, и слугата.
Не се обува туй, което
се носи само на главата.
И нека да е силен царят,
да няма златото му брой, но щом заслугите не вижда,
слуги не ще намери той.

Слугата на слуга е равен, но сам ли се опропасти, ще бъде краят му безславен и с царя си ще се прости.

И още:

Ако на пръстен от олово поставят скъпия сапфир, той няма да блести отново за срам на своя ювелир.

А щом господарят казва, че отдавна не ме е виждал — нека изслуша причината:

Щом господарят не умее
слугите си да преценява, тогаз и в първите от тях
усърдността се изпарява.
Ако сред камъни рубинът
стои от прах обезличен, от мисъл, че е драгоценен,
не би бил никой озарен.

При това качества на слугите зависят от достойнствата на господаря. Нали е казано:

Наука, кон, жена, сребро, мъж, слово или лютня стара
донасят зло или добро в зависимост от господаря.

И ако ме презират затова, че съм чакал, е несправедливо. Нали е казано:

От буби — свила, от скалата — злато

и вълна от свещена крава;
вони на гюбре и дъхти на блато,
но лотос върху тях изгрыва. От съчки — огън, Маргарит от змея.
в морето спи среднощната луна. В достойнството е цялата идея,
не в произхода — скъпата цена.

А също така:

Макар и в къщи да са се родили, вреда ни носят мишките и
страх. Към котките оставаме ний мили, защото полза имаме от тях.

И освен това:

Достигнал недостигнат ум, в парите нямай вяра. Какво е
празният им шум тревичка пред чинара.

А слона мускусен и свеж, потънал в странна кротост, не можеш
метър да възпреш със щранги от сух лотос.“

Пингалака казал: „Не говори така. Нали си син на наш
министър.“ Даманака отговорил: „Божествени! Трябва нещичко да
кажа.“ Царят промълвил: „Разкажи, скъпи, какво лежи на сърцето ти.“
И Даманака попитал: „Защо, като тръгна за вода, господарят се спря
тук?“ Но Пингалака, скривайки тревогата си, отговорил: „Даманака,
тук няма нищо особено.“ Онзи казал: „Божествени! Щом като това не
трябва да се разказва, нека бъде така.

Споделяйте със своята жена, с приятелите си, със синовете, но
колкото и верни да са те, от тайните за себе си пазете.“

Тук Пингалака помислил: „Както изглежда, той може да бъде
полезен. Затова ще му открия своето намерение. Нали е казано:

Щом искаш пак да си щастлив, на четирима разкажи скръбта си:
на царя, на слугата работлив, на своя скъп приятел, на жена си.“

„О, Даманака! Чуваш ли отдалеч гръмогласен рев?“ Онзи
отговорил: „Чувам, господарю. Но какво особено има в него?“ И
Пингалака казал: „Скъпи, искам да напусна тази гора.“-„Защо?“-
попитал Даманака. Пингалака обяснил: „В нашата гора сее
промъкнало някакво необикновено същество и то реве толкова силно.
Какъвто е ревьт, такава е и породата му, а каквато е породата, такава е
и силата му.“ Но Даманака възразил: „Мигар господарят се е поддал на
страха само защото е чул рев? Нали е казано:

Небрежността довежда смърт,
руши се бентът от водата, страхливият от дума мре,
а любовта от клеветата.

Не бива господарят без причина да напуска гората, предоставена му в наследство от прадедите. При това тук се чуват всякакви звуци, но това са само звуци, а не причина за страх. Гърмят гръмотевици, звучат флейти, лютни, панави, мриданги, раковини, цимбали, скърцат каруци, дрънкат мандала, всякакви съоръжения и други звуци, от които не трябва да се боите. Нали е казано:

Няма да познае гибел само този славен мъж, който пред врага не трепва, колкото да е могъщ!

А също така:

Когато даже е ядосан творецът — силният — нехай. През август вировете чезнат, но се разлива Инд безкрай.

А също така:

Не винаги във тоя свят се ражда син, който не познава скръб, щастлив в успеха, смел във боя, на трите свята бисер скъп.

А също така:

Щом си без гордост, ще приличаш на тревата, все ще те тъпчат, тъпчат, тъпчат по земята.

Като знае това, господарят трябва да бъде смел и решителен. Не бива да се тревожи заради някакъв рев. Не случайно е казано:

Изпърво ми се привидя,
че тлъстичко в уста ще сложа, но само щом се приближих,
разбрах,

че е дърво във кожа.“

Пингалака попитал: „Как?“ Даманака разказал:

ВТОРИ РАЗКАЗ

„Живял в една местност чакал с изтъняла от глад шия. Веднъж, както търсел храна, той попаднал в гората на място, където наскоро царят водил сражение. Спрял за минута и чул силен звук. Сърцето му се разтревожило. Той се опечалил и казал: «Уви! Нещастieto се стовари върху мен. Сега ще загина. Кой ли издава този звук? Що за същество е това?» И след малко видял тъпан, подобен на планински връх. Чакалът помислил: «От само себе си ли възниква този звук, или е предизвикан от някого?» Дъ всъщност този тъпан издавал звук, когато до него се допирали крайчетата на тревата, поклащани от вятъра — сам бил беззвучен. Когато се приближил, чакалът видял, че тъпанът не е годен за нищо; той с любопитство започнал да го удря и от двете страни и с радост помислил: «Да! Най-после намерих храна: без съмнение-в него има месо и тлъстинка!» Щом помислил така, пробил тъпана и влязъл в него. А той бил направен от груба кожа, така че чакалът едва не си счупил зъбите. Като видял, че от тъпана останали само дърво и парчета кожа, чакалът загубил всякаква надежда, че ще се нахрани, и казал стиховете:

«Примамен от звука, реших,
че тлъстичко в уста ще сложа, но само щом се приближих,
разбрах, че е дърво във кожа.»

Ето защо повтарям, че не си струва да се тревожите само заради някакъв рев.“ А Пингалака казал:

„Уви! Но моята свита вече е обхваната от напразен страх и иска да бяга. Как да проявя твърдост и безстрашие?“ Даманака отговорил: „Господарю, те не са виновни за това. Слугите приличат на своите господари. Нали е казано:

Наука, кон, жена, сребро,
мъж, слово или лютня стара
донасят зло или добро
в зависимост от господаря.

Прояви безстрашие и мъжество и остани тук. А през това време аз ще разбера що за същество е това и ще се върна. Тогава трябва да се

действува в зависимост от обстоятелствата.“ Пингалака попитал:

„Мигар ти се осмеляваш да отидеш там?“ Даманака отговорил:
„Нима добрият слуга може да се двоуми дали да изпълни заповедта на господаря, или не? Нали е казано:

Чул заповед, слугата предан
не се страхува нито миг, готов е огън да прегази,
море да пресече без вик.“

Пингалака казал: „Скъпи! Иди, щом като е така. Щастлив път!“
И Даманака, като се поклонил, тръгнал натам, откъдето се чувал ревът на Сандживака. Когато Даманака се отдалечил,, Пингалака със страх помислил: „Ах! Лошо направих аз, че се доверих и му разказах за намеренията си... Нали Даманака беше отстранен от служба и сега може да ми причини зло. Казано е:

Щом си обикалял трона,
а сега си без кресло — знатен да си, ще желаш
винаги на царя зло.

Ето защо е по-добре да отида на друго място и да остана там, за да разбера какви са замислите му. Изведнъж Даманака може да се върне заедно с това същество, за да ме погуби! Не случайно е казано:

Слабият е много силен,
пред врага щом не е сляп;
лекомислен и безгрижен —
силният е много слаб.“

Като поразмислил така, той се преместил на друго място и останал сам, но продължавал да следи пътя, по който тръгнал Даманака. В същото време Даманака се приближил до Сандживака и щом видял, че това е вол, с радост помислил: „Да! Ето че щастието ми се усмихна! Сега мога да направя така, че да станат приятели или да всея помежду им раздор. А тогава Пингалака ще се окаже в моя власт. Нали е казано:

Министрите се радват, щом
в нещастие се види царя. И затова желаят те
най-лошото на господаря.
Не вика лекар този, който
усети вече, че е здрав. Избавен от беда, не търси
съветник царят величав.“

С тези мисли Даманака се отправил към Пингалака. А Пингалака, щом видял, че онзи се връща, пак дошел на предишното си място, за да скрие тревогата си от чакала. Даманака се приближил, поклонил се и седнал. Пингалака попитал: „Скъпи, видя ли това същество!“ Даманака отговорил: „Видях го благодарение на господарската милост.“ Пингалака попитал: „Истина ли е това?“ Даманака отвърнал: „Как мога да скрия истината, когато се намирам пред нозете на господаря? Нали е казано:

Бог — туй е царят, — мъдреците повтарят своя стар урок
и затова не го подвеждат и го почитат като бог.“

Пингалака разсъдил: „Навярно си го видял. Големите не се гневят на нищожните. Нали е казано:

Какво е вятърът за вейките зелени, щом духне — те се свеждат
изведнъж. А колко дъбове е виждал повалени... Могъщият се бори
само със могъщ.“

Даманака казал: „Аз и по-рано знаех, че господарят ще си помисли така. Но защо да приказвам повече? Ще го доведе пред твоите божествени нозе.“ И когато Пингалака чул това, усетил най-голямо душевно удовлетворение и лицето му, подобно на лотос, засияло от радост.

А Даманака, когато се върнал отново при Сандживака, презрително му подвикнал: „Хей! Ела тук, негоднико! Вика те нашият господар Пингалака. Или ти не се страхуваш от него и ревеш напразно?“ Щом чул това, Сандживака попитал: „Скъпи, кой е този Пингалака?“ Даманака се учудил: „Как! Ти дори не познаваш нашия господар Пингалака? — и след това продължил с негодувание: — Ще го познаеш по това, което ще те постигне! Той е окръжен от всички зверове. И се намира под зеления покрив на смокинята. Сърцето му е възвеличено от гордост. Той се разпорежда с нашия живот и богатства. Ето какъв е този велик лъв на име Пингалака!“ След тези думи Сандживака решил, че вече е загинал и дълбоко опечален, казал: „Скъпи, ти изглеждаш приятен в обръщенията и изкусен в речта. Затова, ако наистина е необходимо, заведи ме при него, но си длъжен да ми осигуриш безопасност при твоя господар и неговата милост.“ Даманака отговорил: „О, ти казваш истината. Това ще бъде разумно. Нали:

За планини, земи, морета —

известна ни е всяка тайна. Но никога не ще узнаем
на царя мисълта безкрайна.

Ето защо ти остани тук, а аз ще склоня царя за милост и ще те
заведа при него.“

След това Даманака се приближил до Пингалака и му казал:
"Господарю, това е необикновено същество. Това е впрегатно животно
на великия Махешвара. Ето какво чух аз от него: „Милостивият
Махешвара ми разреши да похапна крайчета от тревата, която расте в
околностите на Калинди. Но защо да приказвам? Повелителят ми даде
тази гора, за да мога да се развличам из нея.“ Пингалака със страх
казал: „Сега всичко ми е ясно. Само с божията милост тревопасните се
осмеляват без страх да бродят в дивата гора, издавайки подобен рев! А
ти как му отговори?“ Даманака казал: „Господарю, аз отговорих така:
«Тази гора е владение на Пингалака, впрегатно животно на Чандика,
Тук си гост. Затова иди при царя. Живейте заедно и нека времето ви
минава в братска любов, съвместно хранене, пиене и развлечения.»
Той се съгласи, но помоли: «Нека господарят ми обещае безопасност.»
И така, сега господарят трябва да решава сам.“

Като чул това, Пингалака с радост решил: „Добре, умнико!
Добре! Ти си отговорил така, сякаш си се посъветвал със сърцето ми.
Аз ще му обещаю безопасност, но само след като и той ми даде клетва.
Доведи го по-скоро. Нали добре е казано:

Съветникът щом е добър,
изпитан, пряк, със верен глас, като на мраморни колони
се вдига царството тогаз.

Също така:

За болестта е нужен лекар,
съветник — за раздора. За всяко нещо в тоя свят си има хора.“

А Даманака, като се отправил към Сандживака, помислил: „Да!
Господарят е милостив и е разположен към моите думи. Затова няма
по-щастлив от мен!“

И като приближил до Сандживака, с уважение казал: „О,
приятелю! Склоних господаря за милост и го накарах да ти осигури
безопасност. Можеш спокойно да отидеш. Но като те удостоят с
царската милост, живей в разбирателство с мен; когато достигнеш
могъщество, не се дръж високомерно. А аз, като стана съветник, с твое

съгласие ще взема върху себе си цялото бреме на царските дела. Тогава двамата ще се наслаждаваме на радостите от царската власт. Нали:

Ловуват за богатство, човек човек убива:

ще те затрие близък като сърна страхлива.

А също така:

От гордост който не почита

слугите царски всеки ден, подобно Дантила ще бъде

от царска служба отстранен.“

Сандживака попитал: „Как?“ И онзи разказал:

ТРЕТИ РАЗКАЗ

"Има на земята град Вардхамана. Живял там някога търговецът Дантила. Той се занимавал и с царските, и с градските работи и радвал всички жители. Но защо да хабя думите си? Такъв учен човек никога още не бил виждал и не бил чувал.

Така живеел той. Веднъж започнал да стяга сватбата на дъщеря си. Поканил всички жители на града и приближени на царя, оказал им почит, нахранил ги и ги надарил с дрехи и други подаръци. След сватбата, в знак на уважение, въвел в своя дом царя заедно със свитата му.

А царят имал дворцов метач на име Горабха. Идвайки като гост в къщата на Дантила, той седнал на неподходящо за него място, пред царския съветник, и когато хората забелязали това, в същия миг го изгонили навън. Сърцето на Горабха се опечалило от унижението и не намирайки покой нито през деня, нито през нощта, той размислял: „Как да лиша този търговец от царската милост? А ако не мога с нищо да му навредя — защо напразно да се съсипвам от мъка? Нали добре е казано:

Тоз, що не може да мъсти, опашката си да подвие. Грах из тигана се върти, но може ли да го разбие?“

И веднъж пред разсъмване, като метял пода наблизо до леглото, в което лежал задрямалият цар, Горабха казал като на себе си: „Да! Толкова е дързък Дантила, че дори прегръща първата жена на царя.“ Щом чул това, царят скочил силно развълнуван и възкликнал: „Ей, ей, Горабха! Вярно ли е това, което промърмори? Мигар Дантила прегръща царицата?“ Метачът отговорил: „Божествени! Цяла нощ не съм мигнал, увлечен от заровете, и сега, когато се залових да помета, здравата съм заспал. Затова и не знам какво съм казал.“ Обхванат от ревност, царят помислил: „Нали Горабха и Дантила влизат свободно в моя дворец. По всяка вероятност метачът е видял царицата в неговите обятия. Правилно е казано:

Каквото през деня човекът
желае, вижда и твори, такова нещо по привичка

дори насъне го гори.

Да, няма място за съмнение, когато работата се отнася за жена!

Жената е жена, но ето —

с един говори, гледа друг, а трети й е на сърцето.

Кого все пак обича тук?

А също така:

С дърва насища ли се огън,

безкраен океан — с поток, смъртта със хиляди живота

и мъж със поглед черноок?

Щом за жената няма случай

и я не иска никой мъж, о, Нарада, само тогава

тя е кристална като дъжд.“

Така, като пресметнал всички възможности, той лишил Дантила от своята милост. Но защо да приказвам? На търговеца забранили да влиза през портите на двореца.

А Дантила, като видял, че господарят без причина го лишил от милостта си, помислил: „Уви! Правилно казват:

Кой с пари не се гордее? Кой развратник стар

няма съд обратен? Има ли сърце, непило женски чар?

Кой на царя е приятен? Кой ли може да надбяга бързите лета?

Радост помни ли бордея? Може ли да се изплъзне някой без вреда

от ръцете на злодея?

А също така:

Кой е чувал черен гарван да се боядиса бял? Змей добър, жена без чувство

някой в миг да е видял, без лъжи картоиграча и безстрашие в евнух, ум в пияния, а царя — царят да е станал друг?

Та аз нито насън, нито наяве с нищо не съм причинил зло на царя или на когото и да е друг. Защо повелителят се отвърна от мен?“

И веднъж, като видял как пъдят Дантила от портите на двореца, метачът Горабха със смях казал на вратарите: „Ей, ей, вратари, спрете! Нали Дантила е разглезен от царската милост и сам разпределя наказанията и наградите. Ако го прогоните, не се знае дали и вие, като мен, няма да бъдете удостоени с удар по врата.“

Като чул тези думи, Дантила помислил: „Без съмнение това е работа на Горабха. Нали добре е казано:

И нека да не е от род слугата, да не струва, но уважаван ще е вред, у царя щом слугува

Дори последният подлец.

щом царска служба вземе, не ще дочуе упрек лош,
ни ще усети бреме.“

И ето че той се върнал в къщи натъжен, потиснат от срам и безпокойство. Когато настъпила нощта, повикал Горабха. подарил му горно и долно облекло и казал: „Скъпи! Изгоних те не по собствено желание. Ти сам седна на неподходящо място, пред домашния жрец, и виждайки това, те унижиха.“ А Горабха взел дрехите, усетил, като в небесно царство, най-голямо блаженство и му казал: „О, началнико на търговците! Аз ти простих. За показаното уважение скоро ще получиш царската милост и други награди.“ Изрекъл това и с радост се отдалечил. Нали хубаво се казва:

Миг само — спускаш се надолу

и пак политаш с устрем лек. Да! На кобилица прилича
неблагородния човек.

И ето на следващия ден Горабха дошел в царския дворец и като метял пода наблизко до леглото, в което лежал току-що задрямалият цар, казал: „Да! С ума си ли е нашият цар, щом яде краставици, когато се облекчава от нечистотиите?“ Като чул това, учуденият цар скочил и закрепял срещу него: „Ей, ей! Горабха! Защо дрънкаш всякакви дивотии? Знаем, че служиш вярно, и затова няма да те погубвам. Ха сега, кажи, наистина ли си ме виждал някога при подобни дела?“ Онзи отговорил: „Божествени! Цяла нощ не съм мигнал, увлечен от заровете, и сега, когато се залових да помета, здравата съм заспал. Как мога да знам какво съм промърморил? Бъди милостив, господарю, ами че аз съм бил във властта на съня.“ Царят помислил: „Та нали откакто съм се родил, не съм изял нито една краставица! Навярно и за Дантила този глупак е казал също такава безсмислица, както и за мен. Ето защо постъпих несправедливо, като лиших от милост онзи нещастник. Мигар той е способен на това нещо ? Без него и царските, и градските работи са в упадък...“

Като поразмислил така и иначе, повикал Дантила, надарил го с царски украшения и дрехи и го върнал на предишната длъжност.

Ето защо аз казвам: „От гордост който не почита...“ Сандживака отговорил: „Скъпи, ти каза истината. Така трябва да се постъпва.“

Тогава Даманака повел вола, пристигнал при Пингалака и казал: „Божествени! Доведох Сандживака. Сега божественият трябва да реши.“ А Сандживака, като се поклонил почтително, скромно застанал пред лъва. Пингалака му протегнал своята непобедима, справедлива лапа, дебела и закръглена, украсена с нокти, подобни на гръмотевични стрели, и казал:

„Здрав ли си? Защо живееш в тази безлюдна гора?“ И в отговор Сандживака разказал за това, как изостанал от търговеца Вардхамана, и за това, което се случило после. След като изслушал разказа на Сандживака, Пингалака казал: „Приятелю, не трябва да се страхуваш! Тази гора се пази от моите лапи и ти можеш да живееш тук, както ти харесва. Обаче се движи по-близо до мен, защото въпреки всичко тази гора е пълна с хищници и на всяка крачка можеш да срещнеш някаква опасност.“ Сандживака отговорил:

„Както е угодно на божествения.“

След това господарят на зверовете се спуснал на брега на Ямуна, къпал се до насита, пил вода и спокойно се върнал обратно в гората.

Така ден след ден във взаимна дружба им минавало времето. Благодарение на изучилия много науки и мъдър в разсъжденията Сандживака глупавият Пингалака бързо поумнял. Той забравил горските навици и започнал да прекарва времето си разумно, като селски жител. Но защо да приказвам? Всеки ден Пингалака и Сандживака се уединявали и водили разговори помежду си.

През това време останалите зверове се намирили малко настрана от тях. Що се отнася до чакалите, то не можели да влязат дори при царя. И лишени от покровителството на лъва, всички седели на едно място, измъчвани от глад и болести. Нали е казано:

Награди щом не дава царят,
сами напускат го слугите, тъй както по дървета сухи
не кацат никога орлите.

А също така:

Ласкателствата да не свършват,
да нямат почестите брой — слугите се прощават с царя,
щом лошо ги прехранва той.

И след това:

Щом царят винаги се грижи
с любов за всеки свой слуга, ти никога не ще разбиеш

на тази преданост кръга.

Защото този свят, в който единият изяжда другия, се крепи на четири способа, от които първият е дружбата. Това става така:

Над болни лекари стоят,

царете — над страните, над равнодушните — крадци,

над глупавите — мъдреците.

Търговците — над купувача,

развратниците — над страстта. И само майсторът изкусен
владее сигурно света.

И ето че лишените от милостта на господаря Каратака и Даманака, чиито вратове измършавели от глад, започнали да се съветват помежду си. Даманака казал: „Благородни Каратака! Ами че ние се оказахме в подчинено положение. Пингалака изостави своите работи, омаян от думите на Сандживака, и цялата свита се разпръсна. Какво да се прави?“ Каратака отговорил: „Господарят дори и да не вземе под внимание твоите думи, все едно, трябва да се обърнеш към него, за да снемеш вината от себе си. Нали е казано:

Достоен е за гняв суров

слугата верен някой ден, отбягнал своя властелин

или пък слона разярен.

Така и ти, като свърза този гризач на трева с господаря, все едно, че започна да мъкнеш с лапите си горещи въглени.“ Даманака казал: „Това е вярно. Тук съм виновен аз, а не господарят. Нали е казано:

Чакал убили два овена,

мен от хитреца ме боли, за чужд грях сводницата тегли
по собствена вина, нали!“

Каратака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ЧЕТВЪРТИ РАЗКАЗ

„В усамотена местност на една страна се намирал манастир. Живял там бедно монахът Девашарман. Много пожертвуватели го дарявали със скъпи дрехи, а той ги продавал и след време натрупал голямо богатство. Като не се доверявал на никого ни денем, ни нощем, не изпускал парите изпод мишницата си. Наистина хубаво се казва:

Нещастие парите носят,
събирай ги оттам, оттук, нещастие — ако пропаднат,
нещастие — ако са в друг.

И веднъж един крадец на име Ашадхабхути, който обичал чужди вещи, забелязал парите под мишницата му и си помислил: «Ех, да можех да открадна това богатство! Но стената на манастирите е изградена от здрави камъни и не мога да ги пробия. А и през портата не може да се влезе:

много е висока. Ето защо ще се постарая да спечеля доверието му със сладки приказки и ще стана негов ученик. Като ми се довери, ще бъде в моята власт.» Решил така, приближил се до Девашарман и казал: «О, слава на Шива!» След това се проснал по очи и произнесъл смирено: «Господарю, нищожен е този свят. Като бяг на планински поток е нашата младост. На изгаряща трева прилича остатъкът от живота. Наслажденията са подобни на облачни сенки. Като сънища са връзките, които ни съединяват с децата, приятелите, слугите и жените. Разбрал съм всичко това.

Какво да направя, за да премина през океана на сансара?» Девашарман благосклонно отговорил: «Дете! Щастливо си ти, че от младини проявяваш равнодушие към съществуването». Нали е казано:

Безстрастен може да е, който
от младини не помни страст, Покой ще сетим ний, когато
отпаднат силите у нас.

А също така:

Духът, а не плътта старее
у благородния човек. Но е обратно у злодея —
подлец остава той навек.

И ако ти се интересуваш от начина, по който може да се премине бездната на сансара, слушай:

Щом и последният бездомник
към Шива дума прошепти, дори да е до гуша кален,
за втори път ще се роди.“

Като чул това, Ашадхабхути прегърнал нозете му и смирено заговорил: „Господарю! Бъди милостив и ме подложи на изпитание.“ Девашарман се съгласил:

„Дете! Ще ти помогна, но ти не трябва да влизаш през нощта в манастира, защото отшелниците, както и ние с теб, възхваляват самотата. Нали е казано:

Съветът лош погубва царя,
обърканият син — рода,
житейското — аскета. Дете от глезенето страда, злодеят от съда,
а жреца — от несрета,
приятелят от клеветата,
сполуката — от жребий лош,
от лекомислие — жената, от дългата раздяла — любовта,
имотът от ненужния разкош,
от липса на зърна — земята.

Ето защо, след като се подложиш на изпитание, остани да живееш горе при портата на манастира в колибата.“ Онзи казал: „Господарю! Нека бъде така, както ти заповядаш. Нали този е пътят, по който ще достигна до онзи свят.“ След това, като се споразумели за мястото, където трябвало да живее Ашадхабхути, Девашарман проявил към него милост, благословил го и го приел за ученик. И ученикът му доставил най-голяма радост; разтривал ръцете и нозете му, носел листа за писма, правел му и други услуги. Въпреки всичко това монахът продължавал да си държи парите под мишницата!

Така минавало времето и веднъж Ашадхабхути помислил: „Уви! Той нищо не ми доверява. Какво ли ще стане, ако го убия с нож — та дори и през деня — или ако му дам отрова, или ако го заколя като говедо?“

Докато размислял така, от селото дошел синът на един от учениците на Девашарман и предал на монаха следната покана: „Блажени! По случай празника на Павитрарохана бъди гост на моя дом.“ Като чул това, Девашарман тръгнал заедно с Ашадхабхути, На

пътя им се изпречила река. Монахът я видял, извадил парите изпод мишницата си, скришом ги мушнал под дрехата и покланяйки се на бога, се обърнал към Ашадхабхути: „Ашадхабхути, пази внимателно дрехите на своя наставник, а през това време аз ще се облекча и ще се върна.“ Щом казал това, наставникът тръгнал и още неизчезнал от погледа му, Ашадхабхути взел парите и избягал.

През това време Девашарман спокойно клечал, възхищавайки се на многобройните достойнства на своя ученик, преизпълнен с доверие към него. И ето че той видял как в едно стадо два овена започнали ожесточена борба. Те отстъпвали, отново се приближавали и така удряли челата си, че на земята се образувала цяла локва кръв. И изведнъж някакъв чакал, като видял сбиването и треперещ от лакомия за месо, се промъкнал между тях и с наслаждение започнал да лиже кръвта им. Девашарман помислил:

„Да! Безразсъден е този чакал. Та нали ако попадне между челата им, неизбежно ще загине!“ Чакалът в стремежа си да се наслади на кръвта попаднал между рогата на овните и бил убит. Тогава Девашарман казал: „Чакал убили два овена...“ И като го съжалил, тръгнал да прибере парите си.

Когато монахът се върнал на предишното място, не видял Ашадхабхути там... Претърсил дрехата си и не намерил в нея парите. Тогава, мърморейки: „Ой, ой! Ограбиха ме!“ — Девашарман паднал безчувствен на земята. Но скоро дошел отново в съзнание, надигнал се и започнал да крещи: „Ей, ей, Ашадхабхути! Къде отиде? Защо ме излъга? Отговори!“ Така, с горък плач, той казал: „Мен от хитреца ме боли...“ — и бавно тръгнал на път, с намерение да открие следите на своя ученик....

И ето на пътя Девашарман срещнал някакъв тъкач, който отивал заедно с жена си в съседния град да сръбнат алкохолно питие. Тогава монахът казал:

„Хей, скъпи! Аз се приближих до теб като гост, доведен от залязващото слънце. Тук в селото не познавам никого. Изпълни закона за гостоприемството! Защото е казано:

Щом привечер пристигне гост,
не му подавай хладна длан. Гостоприемният човек
ще бъде утре гост желан.

А също така:

С дъх на трева, вода и оран
и с цвят на дружелюбна реч да бъде пълна всяка къща,
где злото не размахва меч.“

И като чул това, тъкачът казал на жена си: „Мила, върни се в къщи заедно с госта. Почети го с измиване на нозете, дай му храна, легло, направи му и други услуги и остани в къщи. Аз ще ти донеса много вино и месо.“ Казал така и продължил по-нататък.

А неговата развратна жена повела Девашарман към къщи, с усмивка и мисли за Девадата. Нали добре е казано:

Нощ безлунна, мрачно време, глуха градска тишина. мъж, изчезнал като бreme — радват блудната жена.

Мъж добър, легло прекрасно, дом, направен с вещина, колкото трева не струват за развратната жена.

А също така:

Ни мълвата, ни децата, нито плашене с юмрук — могат да възпрат жената, вече влюбена във друг.

Като влезли в къщи, тя посочила на Девашарман счупения креват и казала: „Е, блажени! Остани в нашия дом, а през това време аз ще отскоча до една моя приятелка и след това ще дойда.“ Казала така, накичила се с украшения и тръгнала към Девадата, но се срещнала лице с лице със съпруга си. Той крепял в ръцете си съд с вино и бил толкова пиян, че едва се държал на краката; косата му била разрошена и се препъвал на всяка крачка. Щом видяла мъжа си, тя побързала да се върне назад, влязла в къщи, свалила украшенията и приела предишния си вид. А тъкачът, чул от по-рано лоши думи за своята жена, видял, че бяга и блести от украшения, влязъл в дома си с разтревожено сърце и обхванат от гняв, казал:

„Ей, негоднице! Развратнице! Къде беше тръгнала?“ Тя отговорила: „Никъде не съм излизала, след като се разделихме. Защо, замаян от алкохола, говориш безсмислици? Вярно е казано:

Много глупости говори, пада сред калта немил — ето образа на този, който пак се е напил.“

А той, като чул тези оскърбителни думи и забелязал, че тя е успяла да се преоблече, казал: „Развратнице, отдавна слушам за теб лоши думи. Днес сам се уверих в твоята виновност и ще те накажа както трябва.“ Набил я с пръчка, завързал я със здраво въже за колоната и заспал, изтощен от алкохола.

През това време нейната приятелка, жената на бръснаря, видяла, че тъкачът спи, влязла и каза:

„Скъпа, Девадата те чака на уговореното място. Върви по-бързо.“ Онази отговорила: „Виж в какво състояние съм. Как да отида? Иди и предай на любимия моите думи: «Как да се срещнем сега с теб?» Жената на бръснаря каза: «Скъпа, не говори така! Неверните жени знаят как да постъпят. Нали е казано:

Тоз, който няма капка страх и не разчита на успех, като камила който крачи — е винаги благословен.

А също така:

Недоверчивост ни залива, от злост препълнен е света. И само тази е щастлива, която люби в младостта.

И още:

Любовникът да бъде мухльо, да е последния глупак — развратницата не мъжа си, а него ще обича пак.»

И жената на тъкача каза: «Ако е така, кажи, как да отида, като съм вързана със здраво въже? При това край мен спи моят негоден мъж.» Жената на бръснаря отговорила: «Скъпа, той е изтощен от алкохола и няма да се събуди, докато не го докоснат лъчите на слънцето. Затова аз ще те освободя и сама ще заема твоето място. А ти постой при Девадата и се върни по-скоро.» След известно време, когато всичко било изпълнено, тъкачът, чийто гняв попреминал, се надигнал и казал на жена си: «Ей, ей, безсрамнико! Ако от днес престанеш да излизаш от дома и да ме оскърбяваш, ще те отвържа.» А жената на бръснаря се уплашила да не я издаде гласът ѝ и нищо не отговорила. Той повторил думите си, но не чул отговор, ядосал се, отрязал носа ѝ с остър нож и казал: «Остани сега без нос, развратнице. Повече няма да ти угаждам.» И отново заспал. А Девашарман, с изтънял врат след загубата на парите, не го хващал сън и видял всички тези женски хитрини.

В същото време жената на тъкача, като вкусила до насита с Девадата радостта от любовното наслаждение, се върнала в къщи и попитала жената на бръснаря: «Хей! При теб всичко ли е в ред? Не се ли събуди този злодей, докато ме нямаше?» Жената на бръснаря отговорила: «При мен всичко е в ред, ако не се смята носът. По-скоро ме отвържи, докато не се е събудил, да се прибера в къщи, иначе ще ме

накаже още по-лошо: ще ми отреже ушите или ще направи кой знае какво.»

Тогава жената на тъкача освободила приятелката си, застанала на предишното място и с презрение казала: «Тю, тю! Голям глупак си ти, щом като насилваш и осакатяваш мен, уважаваната и предана жена! Нека чуят пазителите на света:

Луна и слънце, вятър и жарава, сърце и пръст, вода и висини, ден, нощ, предутрин, вечер пепелява и Дхарма — знаят земните ни дни.

Ако съм добродетелна, нека тези богове ми върнат носа — и нека стане такъв, какъвто беше преди. А ако дори в мислите си пожелаеш друг мъж, нека ме превърнат в пепел.» И произнасяйки тези думи, отново му казала: «Ей, злодей, погледни: благодарение на моята добродетел носът ми стана такъв, какъвто беше преди.» Той взел една главня и погледнал — носът ѝ невредим, а на земята — голяма локва кръв. Изумен, развързал въжето и започнал да обсипва жена си със стотици ласки.

А Девашарман, виждайки всичко това, помислил с учудване:

«Не се предверявай на жените, не се вози на тяхната кола.

Играят си с мъж, влюбен до ушите — жените — като с гарван без крила.

Мед тече от женската уста,
а гърдата ѝ скрила е отрова —
затова отпивай сладостта»
но с ръка, за удар нов готова.

Обител на нескромност, водовъртеж от мъка,
Прибързано събрана, огнище на пороци, дом на лъжи стотици,
без кръв — дълбока рана, по-силна от героя, букет с цветя
коварни,

отрова и нектар — кой и защо създаде, красива като кукла,
тук тази женска твар?

Газелооките, чиято нравственост е грях
и винаги са знаменити, с гърди игриви, с мамещи очи над тях,
със устни все полуразкрити, с къдрици нежни, със размереност в
речта.

де нито дума губят, с крака великолепни и чаровни в любовта —
животни само да ги любят.

Плачат те или се смеят,
за да стигнат своята цел, и от вяра ли живеят —
нямат в подлостта предел. Нека, който е достоен
и не иска да е роб, да ги изостави сам, спокоен,
сякаш е подминал гроб.

И лъвът, покрит със слава,
несменяем, страшен цар;
слонът, който не познава
ни слуга, ни господар, и героят, който ниско
не е падал пред света — щом е до жената близко,
губи мигом смелостта.“

С такива мисли този странствуващ монах прекарал как да е
нощта.

А безносата сводница, щом се прибрала в къщи, помислила:
„Какво да правя сега? Как да скрия тази голяма рана?...“ Случило се
така, че тази нощ мъжът ѝ бил зает в царския дворец. На сутринта той
се прибрал в къщи, загрижен за многобройните работи, които му
предстояли в града, спрял се пред вратата и казал: „Скъпа, по-скоро ми
донеси калфа с бръснача — отивам в града по работа.“ Безносата
запазила присъствие на духа и без да се приближава до него, хвърлила
в лицето му само бръснача. Бръснарят, разгневен, че не е получил
бръснача заедно с калфа, го хвърлил обратно. Тогава негодницата
изскочила от стаята с вдигнати ръце и започнала да вика:

„Ах! Погледнете, този злодей ми отрязва носа — на мен,
добродетелната жена! Защитете ме!“

В този миг се появили царските служители, безмилостно били
бръснаря, завързали го със здраво въже и заедно с безносата го Повели
към съда. Съдиите го попитали: „Защо си постъпил така жестоко с
жена си?“ Когато, изненадан, той не посмял нищо да отговори,
седящите наоколо произнесли съгласно закона:

„Треперещ, бледен, без надежда, уплашен, с тъмен поглед
така престъпникът изглежда, когато вече е разкрит.

А също така:

По темето му пот тече,
лицето — бавно побледнява, щом иска нещо да рече —
заеква в страх и се смущава.

И заедно с това:

С каква увереност говори
невинния човек в съда. защото през гнева си чува
зова на свойта свобода.

Ето защо той изглежда човек с глупаво поведение. За насилие над жена се налага смъртно наказание. Нека го побият на кол.“

И когато Девашарман видял как водят бръснаря към мястото на екзекуцията, приближил се до съдиите и казал: „Слушайте! Този беден бръснар е осъден несправедливо, той води порядъчен живот. Изслушайте какво ще ви кажа:

Чакал убили два овена,
мен от хитреца ме боли, за чужд грях сводницата тегли.
По собствена вина, нали!“

Тогавя съдиите му казали: „Обясни, блажени! Как е възможно това?“ И Девашарман им разказал самата истина за трите произшествия. Съдиите се изненадали, освободили бръснаря и казали:

„Жена, отшелник или болен и брахман или пък дете — за нищо с нищо не наказвай, сами наказани са те.

Сама е виновна, че е останала без нос. Нека за наказание ѝ отрежат и ушите.“ Когато това било изпълнено, Девашарман, укрепил сърцето си с тези два примера, се отправил към своя манастир.

Ето защо аз казвам: „Чакал убили два овена...“ Тогавя Каратака попитал: „И все пак какво да правим в това тежко положение?“ А Даманака отговорил: „Колкото и да е трудно това, моят блестящ ум ще раздели Сандживака от господаря. При това нашият господар Пингалака проявява много порочни наклонности. Нали:

Щом царят е приел порока
или от страст е ослепен, от своите слуги той трябва
да бъде в глупостта свестен.“

Каратака попитал: „Какви порочни наклонности проявява нашият господар Пингалака?“ А Даманака отвърнал: „Нали той попадна под влиянието на Сандживака и не обръща внимание нито на министрите, нито на останалите поданици и се държи съвсем като тревопасно животно! Какво да приказваме повече? Така или иначе, трябва да разделим Пингалака от Сандживака. Когато няма светилник, няма светлина.“ Каратака казал: „Ами че ти си безсилен. Как ще ги разделиш?“ Онзи отговорил: „Скъпи, хубаво е казано по този повод:

Ако ти липсват сили, хитрост

ще ти помогне, друже мил. Тъй гарванът с верижка златна
отровната змия убил.“ Каратака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ПЕТИ РАЗКАЗ

"В една страна растяло голямо баняново дърво. Живял на него един гарван с жена си. Свили си там гнездо. А една черна змия се промъквала през корубата на дървото и изяждала новородените птиченца. Колкото и да страдал от това бедствие, гарванът не можел да напусне баняна, на който от дълго време господствувал, и да се пресели на друго дърво. Защото:

Страхливец, антилопа, гарван —
таи се всеки в своя кът. Слон, лъв, човек сърцат обаче —
не знаят спиране на път.

И ето веднъж гаргата паднала в краката на съпруга си и се замолила: „Господарю, много птиченца ми изяде тази зла змия. И сега, съсипана от нещастиято, искам да отида където и да е. Хайде да се заселим на друго дърво. Защото:

От здравето по-скъпо няма,
по-страшен враг от болестта, по-силно от любов на майка,
по-непосилно от глада.

И освен това:

Спокоен ли е този, който
змия е зърнал през деня и има нива край реката
и лекомислена жена?

Нали животът ни е изложен на опасност.“ Но гарванът, също опечален, казал: „Скъпа, отдавна живеем на това дърво и не можем да го напуснем. Нали:-

За антилопата ще има трева и в чуждата мера, но само родната гора за нея е любима.

Въпреки всичко с хитрина ще победя този зъл и силен враг.“ Жена му се усъмнила: „Много е отровна тази змия. Как ще я победиш?“ Мъжът отговорил:

„Скъпа, аз съм безсилен да й причиня зло, но имам учени приятели, вещи в науката за разумното поведение. С тяхна помощ ще приложя някоя хитрина и ще направя така, че злосторницата скоро ще загине.“ След като произнесъл ядосано това, полетял към друго дърво,

под което живеел неговият любим приятел — чакалът, обърнал се с уважение към него, поверил му всичките си мъки и казал: „Скъпи, дай ми добър съвет! Една змия изяжда птиченцата ни и от това с жена ми сме като пребити.“ Чакалът отговорил:

„Скъпи, обмислих всичко. Няма защо да се тревожиш. Тази зла черна змия е толкова низка, че смъртта ѝ е неизбежна. Нали е казано:

Тоз, който ти е зло направил, не му вреди. Ще дойде ден:
над бряг като дърво изгнило ще го съгледаш повален.

И нали:

Куп риба от вира отнесе
пак чаплата червенокрака, ала умря от лакомия,
познала клещите на рака.“

Гарванът попитал: „Как?“ Чакалът разказал:

ШЕСТИ РАЗКАЗ

„В една местност, на брега на малък вир, живяла някога, чапла. Но ето че остаряла и за да не умре от глад, застанала на брега, изпълнена с безпокойство, без да докосне дори тези риби, които плували съвсем наблизко. А между рибите живеел един рак. Приближил се до чаплата и казал: «Леличко, защо днес не ядеш и не се развличаш както преди?» Чаплата отговорила: «Някога бях сита и доволна, хранех се с риба и прекарвах приятно времето си, наслаждавайки се на твоето присъствие. Но сега ви чака голямо нещастие. Заради него и аз на стари години ще трябва да се лиша от своята радост. Ето защо съм тъжна!» Онзи попитал: «Леличко, що за нещастие е това?» Чаплата отговорила: «Днес покрай езерото минаха много рибари и аз подслушах техния разговор. Ето какво си говореха: „В този голям вир има много риба. Днес ще отидем при езерото, което е край града, а утре или в друг ден ще хвърлим мрежите си тук.“ Когато се случи това и вие загинете, ще загина и аз, защото няма да мога вече да живея така,, както живеех преди. Затова днес съм опечалена и нямам никакъв апетит.» При тези зловещи думи всички обитатели на вира, от страх за живота си, се обърнали към чаплата:

«Леличко! Майчице! Сестрице! Приятелко! Умнице! Който е чул за нещастиято, той знае и средства против него. Спаси ни от устата на смъртта!» Чаплата каза: «Аз съм птица и не мога да се боря с хората. Но имам достатъчно сила, за да ви пренеса от този вир в друг, по-дълбок.» Тогава обитателите на езерото, подмамани от лъжливите й думи, заговорили в надпревара: «Леличко! Приятелко! Безкористна родственице! Мен, първо мен пренеси! Мигар не си чула:

Само който е надмогнал
с ум и разум своята страст —
ще си отдаде живота
за приятел в труден час.»

И злосторницата, скришом подсмивайки се, помислила: «Щом спечеля доверието на тези риби благодарение на ума си, с удоволствие ще ги изям.» Тя започнала да лови с клюна си рибите, пренасяла ги от

вира на скалата и там ги изяжда. Така всеки ден си похапвала до насита и изпитвала голяма радост, а когато се връщала при рибите, всеки път ги успокоявала с лъжливи вести.

Накрая ракът — също усетил в сърцето си страх пред смъртта — започнал настойчиво да я моли:

«Леличко! Трябва и мен да изтръгнеш от устата на смъртта.» Чаплата помислила: «Омръзна ми да се храня само с риба. Ще опитам аз рака, вкусът му е особен и не ми е познат.» Стиснала рака в клюна си и полетяла с него във въздуха. Когато се отдалечила от всички вирове, поискала да го остави върху блесналата от слънцето скала. Но ракът я попитал: «Леличко, не виждам дълбокия вир?» Тогава тя отговорила със смях: «Погледни тази широка, блестяща скала. Всички обитатели на езерото намериха тук покой. Сега е твой ред.» Ракът погледнал надолу и като видял голямата страшна скала, цялата покрита с рибени кости, помислил: «Уви!

До своята цел за да доплува, човекът просто е двояк:
на враг приятел се преструва, приятел се мени на враг.

И още:

И по-добре — със враг коварен, змия да сложиш в своя джеб, отколкото да е бездарен и зъл приятеля до теб.

Несъмнено тя е изяла тези риби и от тях е останало само купчина кости. Какво да се прави, щом като е дошло времето? Защо да се мисли?

Страхувай се пред бедата,
но щом пристигне — смел бъди, и свил в студен юмрук ръката,
неотразимо победи.

Ето защо, докато още не е успяла да ме хвърли на скалата, ще я хвана с четирите си остри клещи.» Така и направил, а чаплата би летяла и по-нататък, но от глупост не съобразила как да се освободи от клещите на рака и той ѝ откъснал главата. След това, като сграбчил шията на чаплата, подобна на корен от лотос, ракът се върнал полека в своя вир при рибите. Те попитали: «Братко, защо се върна?» А той им показал, в потвърждение на думите си, главата на чаплата и отговорил: «Тази чапла е отнасяла всички обитатели на езерото, подмамани от лъжливите ѝ думи. хвърляла ги е на една скала, недалеч оттук, и ги е изяжда. А аз, преди да ме умъртви, разбрах, че убива всеки, който ѝ

се доверява; и ето че ви донесох главата ѝ. Затова не се тревожете. Сега за всички обитатели на езерото ще настъпи спокойствие.»

[Край на петия разказ]

Ето защо аз казвам: «Куп риба от вира отнесе...» Гарванът попитал: «Но кажи, скъпи, как ще загине тази зла змия?» Чакалът отговорил: «Иди там, където живее господарят. Задигни от който и да е безгрижен богаташ златна верижка или бисерна огърлица и я хвърли в дупката на змията. Тази вещ ще я погуби.»

Гарванът и гаргата полетели в същия час кой накъдето види. И като достигнала до едно езеро, гаргата видяла, че жените от харема на някакъв цар играят във водата, а златните им верижки, бисерните огърлици, дрехите и украшенията се намирили на брега. Гаргата взела една златна верижка и се отправила към своето дърво. Когато видели това, пазачите на женските покои и евнусите грабнали тояги и се спуснали след нея. А гаргата хвърлила златната верижка в дупката, където живеела змията; и отлетяла по-нататък. Щом царските слуги се покачили на дървото, намерили в дупката черната змия с вирната качулка. Убили я с тояги, взели златната верижка и се върнали. А гарванът заживял с жена си много щастливо.

Ето защо аз казвам: «Ако ти липсват сили, хитрост...» А за разумните няма нищо непреодолимо. Нали е казано:

Разумен е човекът, който
не се гордее, че е пръв.
В гората заекът погубил
опиянен от слава лъв.“

Каратака попитал: „Как?“ Даманака разказал:

СЕДМИ РАЗКАЗ

"Живял в една гора опиянен от гордост лъв, на име Мандамати. Неуморно унищожавал зверовете. И ето че родените в тази гора антилопи, глигани, биволи, гайяли, зайци и други животни се събрали разтревожени, застанали на колене и като склонили глави, започнали смирено да молят господаря на зверовете: „Божествени! Защо унищожаваш без всякаква причина живите същества? Това е толкова жестоко и нечестиво? И нали казват:

Глупакът в страст за наслаждения с грях бърза да се услади, след туй през хиляди рождения понася хиляди беди.

А също така:

Мъдрецът често не греша,
от хорски думи той не страда и няма да направи туй,
че да попадне утре в ада.

И при това:

Само глупците вършат грях
за своето тяло нечестиво, вместилище на всяко зло,
изстрадано и променливо.

Знай това и не погубвай нашия род. Стой на мястото си, а ние всеки ден подред ще ти изпращаме по един горски жител. Тогава и божественият ще бъде сит, и родът ни няма да загине. Нали е казано:

Щом може да се наслаждава
с господството си някой цар, тогава дълго той ще пие
от най-блажения нектар.

Дои се първо, след туй — стриже —
и със слугите е така. Полива първо, след туй жъне
плода грижливата ръка.

Хляб, злато, вино — всеки плод на чернозема от верните си поданици царят взема...“

Като чул това, Мандамати отговорил: „Да! Добре говорите. Ще остана тук, но ако не ми изпращате по едно животно, тогава непременно ще изям всичките.“ Зверовете се съгласили и щом се успокоили, започнали без страх да бродят из гората. Оттогава всеки

ден по пладне някой от родовете му изпращал за обяд някакъв звяр, остарял, уморен от живота, обхванат от мъка или такъв, който се страхувал за смъртта на децата или жена си.

Така се редували род след род. И ето че веднъж дошел редът на заека. Когато зверовете му казали за това, той помислил: „Как да погубя този зъл лъв? Та нали:

За умния какво е трудно? И кой ще спре решимостта? Какво не прави сладка дума? Що не постига ревността?

Така ще погубя лъва.“ И бавно-бавно тръгнал на път, времето минавало, а той с тревога в сърцето мислел за това как да погуби лъва. Едва в края на деня заекът се отправил към него. А разгневеният лъв, на когото шията изтъняла от глад през това време, облизвайки устата си, помислил: „Да! На сутринта трябва да изстребя всички зверове.“ Докато мислел така, заекът приближил бавно-бавно до него, поклонил се и застанал смирено. Щом видял колко късно пристига този и колко е мъничък, лъвът страшно изревал: „Ей, нищожество! Ти си толкова малък, а си дошел сам и при това — закъсна. Заради това ще те убия, а на сутринта ще унищожа всички зверове!“ Тогава заекът се поклонил и с уважение заговорил:

„Господарю, нито аз, нито останалите животни са виновни за това. Чуй защо се случи така.“ Лъвът настоял: „По-скоро разказвай, докато не си попаднал между зъбите ми.“ Заекът разказал: „Господарю, когато настъпи моят час, зверовете изпратиха с мен още пет заека, защото съм много малък. Но когато идвахме насам, от една голяма яма излезе някакъв лъв и каза: «Къде отивате? Спомнете си за вашия бог-пазител.» Аз му отговорих: «Съгласно договора ние сме изпратени за храна на нашия господар, лъва Мандамати.» Той каза: «Знаете, че тази гора принадлежи на мен. Затова съгласно договора всички зверове трябва да имат работа с мен. А Мандамати е просто лъжец. Повикай го и по-скоро се върни. Който от нас излезе по-силен — той ще е цар; и той ще изяде всички зверове.» Щом получих тази заповед, дойдох при теб, господарю. Ето защо закъснах. Сега нека решава господарят.“ След това Мандамати отговорил: „Скъпи, ако е така, по-скоро ми покажи този лъв-измамник. Ще излея върху него гнева, който изпитвам към зверовете, и ще се успокоя. Нали е казано:

Земя, приятели и злато — това е силната страна

Щом нямаш ни едно от тях,

не почвай никога война.

Когато няма за какво

и само бедствие го чака. благоразумният човек

не се помръдва за атака.“

Заекът възкликнал: „Господарю, ти си прав. Когато оскърбят
воина и посягат върху земята му, той трябва да се сражава. Обаче този
лъв живее в крепост. Когато ме изпращаше при теб, излезе от нея.
Трудно е да се победи враг, скрит в крепост. Нали е казано:

И бързината на конете,

на слоновете смелостта не струват нищо за царете

пред силата на крепостта.

От много воини е по-силен

стаеният на пост стрелец, ако край него се извива

опорен зид като венец-

И затова навярно Шакра,

издигнал не една стена, извикал: «Крепостта е всичко

и днес, и в стари времена...»“

Като чул това, Мандамати казал: „Скъпи, дори и да се намира в
крепост този лъжец, все едно, покажи ми го и аз ще го убия. Нали е
казано:

С врага и болестта бори се

без страх от първия им миг.

че ако станат много силни,

ще свършиш като мъченик.

А също така:

Тоз, който силата си знае

и иска да получи слава, тъй както Бхаргава ще може

сам всеки враг да побеждава.“

, Заекът казал: „Това е така. Но все пак той ми се стори силен.
Господарят не бива да тръгва, без да знае силата на врага. Нали е
казано:

Тоз, който себе си не знае

и не познава своя враг, подобно пеперуда в огън —

ще изгори като глупак.

А също така:

Ако слабака се нахвърли

юнака да убие в бой, безславен — като слон без зъби,

след туй ще се завърне той.“

Мандамати казал: „Това не е твоя работа! Покажи ми го, дори и да е в крепост.“ Заекът отговорил:

„Щом като е така, нека господарят върви след мен.“ Той тръгнал напред и като стигнал до кладенеца, се обърнал към Мандамати: „Господарю, кой може да устои на твоето могъщество? Още щом те зърна, този лъжец се скри в крепостта. Ела насам, за да ти го покажа.“ Мандамати казал: „Скъпи, покажи ми го по-бързо.“ И онзи му показал кладенеца. Глупавият лъв видял във водата своето отражение и заревал. А от кладенеца, отразен от стените, се чул два пъти по-силен рев. Лъвът помислил: „Този лъв е много силен“ — хвърлил се надолу и се лишил от живота. А доволният заек зарадвал всички зверове и прославен, заживял щастливо в гората.

Ето защо аз казвам: „Разумен е човекът, който...“ Каратака казал: „Това прилича на приказката за гарвана и плода на палмата. Макар заекът да е успял, все пак човек, лишен от могъщество, не трябва да мами големите.“ Даманака казал: „Силен или слаб — всеки трябва да бъде решителен в действията си. Нали е казано:

Ще стигне смелият до някаква сполука. Страхливците шептят: «Съдба, съдба!»

Съдбата подчини, вдигни дори юмрука, че няма да е грях, когато си в борба!

При това самите богове помагат на този, който е винаги предприемчив. Нали е казано:

На смелия за да помага,
в съюз и богът е призван. Така помогнал на тъкача
Вишну със своя Гарутман.“

Каратака попитал: „Как благодарение на увереността и ловката лъжа е бил постигнат успех?“ И онзи разказал:

ОСМИ РАЗКАЗ

„Има в страната на гаудите град, който се нарича Пундхравардхана. Живели в него двама приятели, тъкач и майстор-колар, които били свършени в занаятите си. Щедро пилеели спечелените пари, носели скъпи дрехи, меки и пъстри; красели се с цветя и бетел, парфюмирали се с камфор, алое и мускус. Три четвърти от деня работели, а след това издокарани се разхождали из площадите, храмовете и други места. Така прекарвали времето си. Но на един голям празник всички граждани, облечени кой както може, тръгнали да се разхождат покрай един храм. И ето че премененият тъкач и майсторът-колар, както разглеждали украсените лица на тълпящите се отвсякъде хора, забелязали дъщерята на царя, която седяла, заобиколена от приятелките си, на балкона на горния етаж на двореца. Нейните пищни гърди цъфтели с първата младост, заоблените ѝ бедра се отличавали със стройност, а талията ѝ била тънка фиданка. Косата ѝ, тъмна като буреносен облак, била мека, лъскава и вълниста. Златните украшения, които се поклащали на ушите ѝ, съперничели на сладостните люлки на бога на любовта. Лицето ѝ било прекрасно, като току-що разпукнал нежен цвят на лотос; като чуден сън завладявала тя очите на хората.

И щом видял тази несравнима красота, тъкачът, поразен в самото сърце от петте стрели на Манасиджа, запазил присъствие на духа и скривайки вълнението си, се добрал някак си до своя дом. През целия път пред очите му бил образът на царската дъщеря. С тежки и горещи въздишки се отпуснал върху непостланото легло и като си представил царската дъщеря такава, каквато я видял, прочел стиховете:

«При красотата скромността живее». Уви! Не е така. Усецам мъка. Тя влезе в мен, дълбоко, но къде е, че тялото ми все гори в разлъка!

И също така:

Едното в пламъка на любовта,
а другото със нея, а третото с ума ми —
с три сърца живеея.

И също така:

Нали красивите черти са щастието на света! Газелооката защо ме овъглява с красотата?

Червени устни — бимба. Гърди — овални чаши,
стаили смях най-звънък, а пъп дълбок и нежен и виещи се къдри,
и стан изящен, тънък, донасят без догадка страдания не малко
на всеки влюбен мъж. Но що за справедливост — от образа й
румен

ще пламна изведнъж!

Да се притисна до гърдите,
студено-тръпни от шафрана, и тихо да ме приласкае
неземен аромат издън душата й — и там заключен,
изпепелен от страст уханна, поне за миг очи да склопя,
видял най-сладкия си сън.

Макар от теб да е далече любимата,
но ти я виждаш пред себе си, в сърцето, тъй привикни с това
вълшебство,

щом те измъчва мълчанието й от небето. Нали на срещата часа
сега,

усамотен, печал ти носи. Тоз, който е себелюбив, от радост е
лишен,

а веселяка — от въпроси.

«В света е всичко миг» — навярно
тъй Буда е определил. Но щом за нея си помисля,
не чезне образа й мил.“

Така възбуден, той не престанал да въздиша във всички съзвучия,
докато не настъпила нощта. На другия ден, в уречения час, в дома на
тъкача дошъл пременен майсторът колар. Той заварил тъкача прострян
върху непостланото легло, дълбоко и тежко въздишащ, пребледнял и
облян в сълзи. Като го видял в този вид, коларят казал: „Ей, приятелю!
Какво се е случило днес с теб?“ И когато от срам онзи не отговорил
нищо на въпроса му, натъженият колар прочел следното
стихотворение:

„Мигар може от приятели да се страхуваш? Дал им помощ — да
тъжиш напук? Ако в някого повярваш като в майка, само той ти е
приятел, никой друг.“

А коларят умеел да разпознава болестите по техните външни признаци; сложил ръка върху сърцето на тъкача и казал: „Приятелю, струва ми се, че състоянието ти е предизвикано не от треска, а от любов.“ И щом коларят казал какво става с тъкача, онзи седнал и прочел стихотворението:

„Щом искаш пак да бъдеш
със душа щастлива, на верния слуга, на своята
жена благочестива, на властелина всемогъщ,
отдаден на страната цял, и на приятеля си — разкажи
дълбоко скритата печал.“

И след това тъкачът му разказал всичко за себе си, като започнал от часа, в който видял царската дъщеря. Тогава коларят, като помислил, казал: „Нали този цар е кшатрий. И не се ли страхуваш от тази нечестива постъпка? Ами че ти си вайша?“ Но тъкачът отговорил: „По закон кшатрият може да вземе съпруга от три касти. Навярно тя е дъщеря на вайшийка. Затова ме и влече към нея. Нали е казано:

Уверен съм, при кшатрия ще идеш ти,
и от това сърцето ми се устремява.
Нали у хората, със благородство във гръдта,
глас вътрешен в такива случаи решава.“

Узнал решението му, коларят казал: „Приятелю, какво да се прави сега?“ Тъкачът отговорил: „Отде да зная? Разказах ти всичко като на приятел.“ Казал това и млъкнал. Тогава коларят го посъветвал: „Стани, измий се, хапни нещо и престани да тъгуваш. Аз ще измисля такова средство, благодарение на което ти ще можеш непрекъснато да вкушаш с нея радостта от любовното наслаждение.“

Ободрен от обещанието на приятеля си, тъкачът станал и се заловил за своята работа. А коларят издялал от дърво образа на Гаруда, който се вдигал нагоре с помощта на клин, украсил го с най-различни краски, занесъл го другия ден на тъкача и казал:

„Приятелю, седни върху този Гаруда, постави клина и ще можеш да полетиш, където поискаш. Когато изтеглиш клина, ще се спуснеш на земята. Вземи го за себе си. Тази вечер, когато хората заспят, приеми образа на Нараяна, украси тялото си, седни на Гаруда, създаден благодарение силата на моите знания, спусни се върху покрива на двореца и постъпи с царската дъщеря както пожелаеш. Царската дъщеря, разбира се, спи сама на балкона на двореца.“

След това коларят си отишъл, а тъкачът прекарал остатъка от деня, завладян от стотици желаниа. Щом настъпила нощта, благоухаещ на ароматни води, пудри, помади, бетел, благоуханно средство за устата, цветя и други такива, облечен в най-хубавите дрехи, накичен с венци, блестящ от диадеми и всякакви украшения, постъпил така, както го посъветвал приятелят му. И когато царската дъщеря, чието сърце било едва докоснато от Мадана, лежала сама в леглото си на балкона, обляна от лунна светлина, и с усмивка гледала месеца, изведнъж видяла тъкача в образа на Нараяна, седнал върху Вайнатейя, тя с вълнение се надигнала в леглото, поздравила го с уважение и попитала: „Божествени! По каква причина съм почетена с твоето идване? Обясни ми как да постъпя.“ Тъкачът ѝ отговорил бавно, с дълбок и нежен глас: „Скъпа, аз дойдох тук заради теб.“ Царкинята възразила: „Но нали аз съм дъщеря на човек.“ Той отговорил: „Ти си моята предишна съпруга, изгонена от небето заради проклетие. Дълго време те пазех от мъжете и затова сега ще се ожена за теб по обичая на гандхарвите.“ Като помислила: „Та нали това е най-недостижимото желание“, тя се съгласила и той я взел за жена по обичая на гандхарвите.

Така прекарвали времето, с всеки изминат ден любовта им растяла. В края на всяка нощ тъкачът сядал на дървения Гаруда и на прощаване казвал:

„Отивам на небето на Вайкунтха“ — и незабелязан от никого, се завръщал в своя дом.

Но веднъж пазачите на женските покои забелязали по тялото на царкинята следи от мъжки наслаждения. От страх за живота си те се обърнали към своя господар: „Божествени! Бъди милостив и обещавай, че ще ни пощадиш. Трябва да ти съобщим нещо.“ Царят обещал и пазителите на женските покои му разказали: „О, божествени! Женските покои се пазят усърдно — те са недостъпни за мъже и все пак видът на царкиня Сударшана е такъв, като че някой ѝ се наслаждава. Ние не можем да направим нищо. Нека решава божественият.“

След това известие царят помислил с тревога в сърцето:

„Роди се дъщеря...“ — и мисъл всекичасна:

„Кой ще я вземе за жена?“ Расте горката. „Щастлива ли ще бъде тя или нещастна?“ Да! Много мъка тя донася на бащата.

А също така:

Щом има дъщеря, в миг майката ума си губи, че докато расте, дали добра ще бъде, ще вземе мъж, а виж, че друг залюби. Да имаш дъщеря — това е зла присъда.

А също така:

„«Достоен мъж ли ще целува? Ще се обичат ли без грях?» — Така поетът се вълнува пред своята творба със страх.“

И като размислил и така, и иначе, той отишъл при царицата и ѝ казал: „Божествена! Разбери за какво говорят слугите. На кого ли се гневи Кританта, защо ни е изпратил толкова зло?“ Когато слугите ѝ разказали какво се е случило, обезпокоената царица бързо отишла в стаята на момичето и видяла, че устните ѝ са изпохапани, а тялото ѝ изпоцапано. Тогава тя казала: „Ах, негоднице, опозори своя род! Защо забрави добродетелта? Кой е този човек, белязан от Кританта, който идва при теб? Кажй истината.“ И онази, като навела лицето си, засрамена ѝ разказала всичко за тъкача в образа на Вишну.

След разказа на дъщеря си царицата засияла, всички косъмчета по тялото ѝ настръхнали и като отишла при царя, казала: „Радвай се, божествени! Та сам блаженият Нараяна идва всяка нощ при момичето. Тя е станала негова жена по обичая на гандхарвите. Тази вечер ще застанем с теб до прозореца и в полунощ ще го видим. Нали той не разговаря с хора.“ Царят се зарадвал от сърце и с нетърпение зачакал края на този ден, който му се сторил столетие. И ето че вечерта царят и жена му, скрити до прозореца, когато погледнали към небето, видели как някой, белязан с подходящи знаци, седнал на Гаруда и взел в ръцете си раковина, диск и жезъл, се спуска от въздушното пространство на земята. Тогава царят, като потопен в нектар, казал на царицата: „Няма в света по-щастлив от нас. Та нашата дъщеря я посещава и радва сам блаженият Нараяна! Изпълниха се всичките ни желания. Сега с помощта на моя могъщ зет ще покоря цялата земя.“

Между това при него дошли за ежегодния данък пратеници от юга на славния Викрамасена, под властта на когото се намирали девет милиона и деветстотин хиляди села. А царят, горд със своя зет Нараяна, не ги почел както преди. Тогава, разгневени, те казали: „О, царю! Дните, определени за донасяне на данъка, минаха. Защо не засвидетелствува своето уважение? Или изведнъж си придобил необикновена сила, та се осмеляваш да гневиш великия и славен

Викрамасена, подобен на огъня, вятъра, на отровна змия и Кританта?“ Когато казали това, царят им посочил „пътя на боговете“. Щом се върнали в земята си, пратениците разказали за случилото се, като преувеличили всичко сто хиляди пъти. И господарят им изпаднал в ярост. Тогава, окръжен от могъща свита и войска от четири вида, Викрамасена тръгнал срещу царя на Пундхравардхана, като при това произнесъл гневно:

„Насред морето да трепери, сред Меру Шакра да го скрие — гневът ми пак ще го намери и пак подлеца ще убие.“

И като се придвижвал без почивка, Викрамасена стигнал до онази страна и я опустошил. Тогава спасените от смъртта жители дошли пред двореца на царя на Пундхравардхана и се развикали. Но макар и да ги чувал, той никак не се опечалил.

На другия ден, когато войската на Викрамасена приближила и обсадила град Пундхравардхана, министрите, домашният жрец и знатните хора доложили на царя: „Божествени! Приближил се е силен враг и е обсадил града. Защо божественият не се безпокои?“ Тогава царят казал: „Бъдете спокойни и вие. Аз измислих по какъв начин да унищожа този враг. Утре сутрин вие ще видите какво ще направя с войската му.“ Като казал това, той заповядал да пазят добре стените и вратите. След това повикал Сударшана и с ласкав глас, изпълнен с уважение, ѝ казал:

„Дете, аз започнах война с врага, като се осланях на силата на твоя съпруг. Така че помоли блажения Нараяна, когато дойде тази вечер, да унищожи на сутринта нашия враг.“

През нощта Сударшана предала на съпруга си дума по дума това, което казал баща ѝ. Тъкачът отговорил с усмивка: "Скъпа, какво е за мен тази война между хора? Та нали преди години като на шега убих Хираниякашипу, Канса, Матху, Кайтабха и хиляди други големи демони, надарени с вълшебна сила. Иди и кажи на царя: „Не се тревожи. На сутринта Нараяна ще унищожи с диска си неприятелската войска...“ И като отишла при царя, Сударшана с гордост му разказала всичко. Царят се зарадвал много и заповядал на пазача да обяви из града под барабанни удари: „Тези, които в сутрешната битка завземат скъпоценности, хляб, злато, слонове, коне, оръжие и друга плячка от лагера на убития Викрамасена, ще ги запазят за себе си.“ Когато чули съобщението, зарадваните граждани започнали да се съветват и да

говорят: „Колко е безстрашен нашият господар, та той не се тревожи дори когато вражеските сили се намират до самия град. Няма никакво съмнение, че утре сутрин ще погуби неприятеля.“

През това време тъкачът, изпълнен с безпокойство, прекъснал любовното наслаждение и помислил за себе си: "Какво да правя сега? Ако седна на своя дървен Гаруда и отлетя на друго място, няма да се срещна повече с тази жена-съкровище! Нали Викрамасена ще убие моя тъст и ще я отвлече от женските покои. Ако вляза в битката, смъртта ще сложи край на всичките ми желаниа. Но нали и без любимата за мен не може да има живот. Но защо да приказвам? И тъй, и инак — смърт. Значи, трябва да се бия мъжествено. При това врагът, като види, че влизам в боя възседнал Гаруда, може би ще ме вземе за Васудева и ще побегне!

Нали е казано:

Да бъде смелия човек за уважение!

Увереният в своята сила млада

и в скръб, и в нужда или затруднение

ще превъзмогне всякаква преграда.

И когато тъкачът решил да вземе участие в боя, Вайнатая съобщила на Вишну, който се намирал на небето на Вайкунтха: "Божествени! на земята, в град Пундхравардхана, един тъкач, който е приел образа на божествения се наслаждава на царкинята. И ето че могъщ цар от южните страни е дошъл да погуби царя и повелителя на Пундхравардхана. Тъкачът е решил да помогне на тъста си. Знай, че ако тъкачът загине в боя, в света на смъртните ще тръгне мълвата, че уж царят на южните страни е погубил блажения Нараяна. И тогава ще престанат да принасят жертви и да извършват други обреди, неверниците ще разрушат храмовете, а преданието на блажения аскети с три пръчки ще се откажат от своето отшелничество. Нека божественият реши какво да прави сега.

Тогава блаженият Васудева внимателно обмислил чутото и му отговорил: „Царю на птиците! Това е справедливо. В този тъкач има частица от божество и той трябва да убие онзи цар. Ето средство за това: щом като трябва да му помогнем, аз ще се влея в тялото му, а ти ще се вместиш в неговия Гаруда. А моят диск ще се всели в неговия.“ — „Така да бъде!“ — съгласил се Гаруда. През това време тъкачът, въодушевен от Нараяна, казал на Сударшана: „Скъпа, когато вляза в

боя, нека извършат обред със запалване на огън и всичко, което трябва да ми донесе благословия.“ След това той извършил огнената церемония, украсил се с военните доспехи и приел почетните дарове. И ето, изгряло голямото светило — приятел на лотосния басейн, украшение на моминското лице — от източния небосклон, надарено с хиляди лъчи. Забили барабаните, предвещаващи победа. Царят излязъл от града на бойното поле, двете войски се строили в бойна готовност по местата си и пехотата започнала сражението. Тогава тъкачът седнал на Гаруда и започнал да раздава на народа злато, скъпоценности и други скъпи дарове; пред очите на любопитните граждани, които го приветствували с уважение, той полетял от горния етаж на двореца във въздуха и щом се озовал отвъд града, започнал да тръби над своята войска с гръмката раковина на Панчаджания.

Когато чули звука от раковината, слоновете, конете, коларите и пехотинците се разбягали. Едни се подмокрили от страх, други издавали ужасни викове. трети, съсипани от умора, се търкаляли по земята, а някои замрели на местата си, с погледи, неподвижно устремени към небето.

През това време всички богове от любопитство се събрали да погледат боя и Девараджа казал на Брахма: „Брахма! Мигар тук трябва да бъде убит някакъв полубог или демон — та нали сам блаженият Нараяна, седнал на Нагари, влезе в боя?“ След тези думи Брахма помислил:

„Към хората не ще запрати Хари някой ден ужасния си диск, от демони окървавен. Така лъвът комар едва ли ще налага, когато слонове убива той със лапа.“

И когато боговете с любопитство размисляли за всичко това, тъкачът хвърлил диска към Викрамасена. Като разсякъл царя на две, дискът отново се върнал в ръцете на тъкача. След всичко това царете слезли от колесниците си, склонили глави и с почит се обърнали към приелия образа на Вишну: „Божествени! Загива войската без вожд. Помисли за това и пощади живота ни. Заповядай какво да правим.“ Когато цялата тълпа от царе възкликнала, тъкачът, приел образа на Вишну, отговорил: „От днес вие сте в безопасност. Изпълнявайте без отлагане всичко, което ви заповяда Супративарман.“ Царете се подчинили на тази заповед и сговорили „Както желае господарят.“ А тъкачът предал на Супративарман хората, слоновете, колесниците,

конете, скъпоценностите и цялата останала вражеска плячка и прославен от победата, заживял с царкинята, наслаждавайки се на пълно щастие.

Ето защо аз казвам: „На всеки пълен със решимост...“ Като чул това, Каратака казал: „Ако и ти си изпълнен с решителност — — върви към желаната цел. Щастлив път!“ И Даманака се отправил към лъва. Щом се поклонил и седнал, лъвът го попитал:

„Защо те нямаше толкова дълго време?“ Даманака отговорил: „Божествени! Важна работа ме води днес при господаря. Макар и да е неприятна, все пак дойдох да я разкажа за твое добро. Дори против волята си поданиците трябва да разкриват подобни неща, без да губят време за неотложната работа. Нали е казано:

Царю, край тебе винаги
ще има хора сладкодумни,
по-трудно е да се намерят искрени и умни.“

В отговор на това Пингалака с уважение попитал:

„Какво искаш да кажеш с тези думи?“ И онзи отговорил: „Божествени! Сандживака, който успя да спечели твоето доверие, замисля зло против теб. Останал насаме с мен, той издебна момент и доверчиво ми каза: «Макар господарят ти да е три пъти по-силен, аз научих неговите силни и слаби страни. Ето защо ще го убия и лесно ще завзема царската власт.» Сандживака иска да изпълни днес своето намерение. И аз дойдох да съобщя за това на теб, господаря на моя баща.“

След тази неприятна вест, подобна на гръм, изненадан, Пингалака се разтревожил извънредно много и нищо не отговорил.-А Даманака, разбирайки състоянието му, казал: „Такова нещо може да се очаква най-вече от министрите. Нали хубаво е казано:

Където царя със министрите се възвишава, богинята на щастиято непрестанно бди и непривикналия със такава слава тя няма нито миг да пощади.

И ето защо:

Трън, зъб, съветник глупав, който ти вреди, за безопасност с корен ги вади.

А също така:

И щом издигне царя някой подчинен

над другите министри, глупакът, в миг от славата опиянен,

изпада в други мисли. Забравя той за служба, дълг — страстта за още власт го пие и устремен безумно към властта, готов е царя да убие.

А нали Сандживака се промъква свободно навсякъде, където поиска. Затова тук подхождат следните думи:

Верносмирен да е слугата,
но щом парите не цени, ако добро си мисли царя —
ще трябва да го уволни.

А също та к а:

Дори добро от предана ръка
враждата може да извика, а злото, сторено ни от врага —
добро да предизвика. Немалко труд отдай, да си приет
добре във върховете-Не може само бедният аскет да служи на
царете.“

Като чул това, Пингалака възкликнал: „Но нали той е мой слуга!
Как е могъл така да се промени?“ Даманака отговорил: „Дали е твой
слуга, или не — няма никакво значение. Нали е казано:

Безкрайно всеки подчинен
пари и власт сънува. И щом достигне своята цел,
с началника си се сбогува.“

Лъвът възразил: „Скъпи! Въпреки това в сърцето ми няма
никаква злоба към него. Нали:

С пороци нека да е пълно — за скъпото си тяло бдим.
Дори да носи само мъка — любимецът си е любим.
А също така:

Каквито думи да приказва,
дела най-лоши да твори, все пак любимецът е искра,
която силно в нас гори.“

Даманака казал: „Това е и опасната страна на успеха. Като
изостави всички други зверове, господарят насочи своето внимание
към Сандживака, а сега онзи сам се стреми към господство. Нали е
казано:

Тоз, който повече от други
пред властелина е почтен, богат или бедняк, край Лакшми
ще се намери някой ден.

И дори да ти е любимец, трябва да го оставиш в немилост,
защото е порочен. Наистина хубаво се казва:

От своя син любим, приятел или брат
се откажи, когато усетиш, че цъфти безумния им свят
в едно порочно блато. Добре известна е надлъж и шир
пословицата на жените:

«Що струва даже обеща-сапфир, та си пробиваме ушите?»

А ако ти смяташ, че ще има някаква полза от огромното му тяло,
грешиш. Нали:

Щом слонът е опиянен
от страст и работа не върши,
по-слаб от хората е той,
когато има в тях усърдие.

Няма съмнение, че нозете на божествения го жалят! Но и това не
е хубаво. Нали:

Тоз, който прост и неразумен
забрави, че е имал ум, отсъдено му е нещастие
и неуспех по всеки друм.

А този, който не желае
другарите си да цени,
и пост, и длъжност ще загуби
и ще спечели ругатни.

И още:

Където слушат и съвети зли дори, благополучие там винаги цари.

А също така:

Слугите да не мамят царя — шпиони всеки цар държи. В добро и
зло поддържай мяра. Съветът благонрав тежи.“

Тогава лъвът казал: „Скъпи! Все пак не говори така. Та нали
когато той ме помоли за защита, аз сам му дарих безопасност. Как
може да бъде неблагодарен?“ Но Даманака казал:

„Да, злият зъл в света минава, добрият — в неизвестността. И
всеки ще ги различава, тъй както нимбата от захарта.

И още:

И колкото да му угаждаш,
злодеят няма да се промени;
така опашката на куче
стърчи през нощи и през дни.

И нататък:

Нали във хората достойни и незначимото блести, луната тъй с
лъчи безбройни по снежните била трепти.

И още:

И най-достойните дела
у хората порочни гинат.

Така и лунните лъчи
над Анджана високо стинат-

У недостойните загиват сто дела и сто съвета чезнат у глупците;
пред разума стоят като скала и не дочуват нищо със ушите.

Злодеят своя скъп приятел губи, глупакът — най-полезните дела,
неблагодарният убива с думи груби, неприветливият руши
интимността.

А още:

Да разговаряш със глупак е все едно да си в пустиня със дъх
солен, да мислиш пак за лотос в пясъчната глина;

да мажеш мъртвия с елей, слепецът да красиш с фуражка, на
глухия да казваш — хей, изправил кучешка опашка.

И също:

Със цялата си простота
глупакът служи на глупака —
не тъй ли някой по света
от бик навярно мляко чака
и сякаш в някаква мъгла
жена — не, а евнух прегръща
и погледа му преобръща
в елмаз строшените стъкла.

Затова господарят нека непременно обърне внимание на моите
полезни съвети. При това слушай внимателно:

Маймуна, тигър и змия веднъж ми дадоха съвет:

не ги послушах аз и сам пострадах от злодей проклет.“

Лъвът попитал: „Как?“ И Даманака разказал:

ДЕВЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в едно село брахман на име Яджнядата. Неговата жена, потискана от бедността, повтаряла всеки ден: «Ех, безпомощен и коравосърдечен брахмане! Нима не виждаш как се измъчват децата ти от глад? А ти хич не искаш ида знаеш! Замини нанякъде, помисли по какъв начин можеш да добиеш повече храна и се върни обратно.» И уморен от тези оплаквания, брахманът се отправил на далечно пътешествие. След няколко дни стигнал до голяма гора. Лутайки се из нея, отслабнал от глад, той тръгнал да търси вода. И ето че на едно място намерил голям кладенец, обрасъл с трева. Когато погледнал в него, видял на дъното тигър, маймуна, змия и човек, те също го видели. Тигърът помислил: «Това е човек» — и се обърнал към него: «Чуй, великодушни! Голяма заслуга е да спасиш живо същество. Помисли за това и ме измъкни, за да мога да се срещна с любимите си приятели, жена си, децата и роднините.» Брахманът отговорил: «Та само името ти предизвиква страх сред всички живи същества. Затова и аз се страхувам от теб.» А тигърът възразил:

«Лъжец, пияница, убиец,
клетвопрестъпник и евнух греха си могат да изкупят,
а непризнателният — не.»

И отново продължил: «Три пъти се заклевам, че няма да ти причиня зло. Съжали се над мен и ме измъкни.» Тогава два пъти роденият си помислил:

«Дори и да ми се случи нещастие заради това, че съм спасил живо същество, все пак постъпката ми ще бъде от полза.» И като помислил така, измъкнал тигъра. Тогава и маймуната казала: «О, добри човече! Измъкни и мен!» Два пъти роденият направил и това. Тогава змията казала: «О, два пъти родени! Извади и мен!» Но брахманът започнал да се колебае: «Нали хората треперят само при споменаване на името ти. Как да се докосна до теб?» Змията казала: «Ние никога не причиняваме злини по собствена воля. Хапем само тогава, когато ни принуждават! Три пъти се заклевам, че от мен няма да пострадаш.» Като повярвал на змията, брахманът измъкнал и нея. След това

зверовете казали: «Хората са вместилище на всички пороци. Помисли за това и не измъквай човека, който седи в кладенеца, не му се доверявай!» И тигърът продължил: «Ето там се вижда планина с много върхове. На северния ѝ склон, сред пещери и непроходими места, е моята бърлога. Макар и веднъж, ти трябва да дойдеш там от милост към мен. Тогава ще мога да ти се отблагодаря и освободен от бремето на неизпълнения дълг» ще премина към бъдещото си съществуване.“ Като казал това, той се отправил към своята бърлога. Тогава заговорила маймуната: „Там, край бърлогата на тигъра, недалече от водопада, се намира и моето жилище. Ела някога при мен.“ И като се сбогували, тя си отишла. А змията казала: „Когато ти потрябвам, спомни си за мен“ — и се отправила натам, откъдето допълзляла.

През това време човекът, който се намирал в кладенеца, продължавал да крещи: „Хей, брахмане, измъкни и мен!“ И два пъти роденият го съжалил и като помислил: „Той е мой сродник“, извадил нещастника. Тогава онзи казал: „Аз съм златар и живея в Бхригукачха. Ако ти се наложи да преработиш някаква златна вещ, ела при мен.“ Като казал това, той се отправил към дома си.

А брахманът дълго странствувал, но не намерил това, което търсел. И като се връщал към дома, си спомнил за поканата на маймуната. Отишел при нея. Тя с радост поделила с него плодовете, сладки като нектар, тези плодове му възвърнали силите. След това маймуната казала: „Идвай при мен всеки път, когато ти се приискат плодове.“ Два пъти роденият ѝ благодарил: „Ти изпълни своя дълг! Покажи ми сега бърлогата на тигъра.“ Маймуната го завела при тигъра. Той познал брахмана и му подарил изкусно изработени украшения за шия и други скъпоценности и казал: „Един царски син, понесен от коня си, се озова край мен и аз го убих. Всичко, което му принадлежеше, скрих грижливо и го запазих за теб. Вземи го и върви, където пожелаеш.“ Взел вещите, брахманът си спомнил за майстора златар: „Той ще ми послужи, като продаде всичко това.“ Помислил така и се отправил към майстора златар, а онзи посрещнал с уважение своя спасител, настанил го на почетно място, предложил му вода за измиване на нозете, ядене, пиене и други лакомства. И като оказал на брахмана необходимото внимание, той рекъл: „Нека спасителят сам определи какво да направя за него.“ Два пъти роденият обяснил:

„Донесох злато и те моля да го продадеш.“-„Покажи го!“ — казал златарят. След като видял златото, златарят се учудил:

„Какво е това? Нали аз сам изработих тези златни вещи за царския син!“ Помислил така и предложил:

„Остани тук, а аз ще покажа на някого твоите украшения.“ Казал това и отишъл в царския дворец. Показал златните вещи на царя. Царят възкликнал:

„Къде ги намери?“ Майсторът златар отговорил: „В моя дом се намира брахманът, който ги донесе.“ Тогава царят помислил: „Няма никакво съмнение, че този брахман е убил моя син! Ще му покажа какво се полага за това!“ И заповядал на стражите: „Завържете престъпника и го доведете при мен, а когато настъпи нощта, оковете го във вериги.“

И ето че окованият брахман си спомнил за змията. Тя се явила при него и попитала: „Какво да направя за теб?“ Два пъти роденият казал: „Освободи ме от оковите!“ Змията казала: „Аз ще ухапя любимата жена на царя и нито заклинанията на големи магьосници, нито лечебни противоотрови не ще могат да я спасят. Само твоята ръка ще я спаси с докосване. И веднага ще те освободят.“ След това обещание змията ухапала царицата. Тогава в царския дворец всички се разплакали и целият град бил обхванат от безпокойство. Били извикани лекуващите от отрова, заклинатели, вълшебници, магьосници и лекари от различни страни. Но въпреки всичките им усилия нито един не могъл да излекува царицата. Тогава, под ударите на барабан, започнали да търсят този, който би могъл да помогне в бедата. Идва пъти роденият веднага казал:

„Аз ще я излекувам от отравянето.“ Незабавно го освободили от оковите и го завели в двореца при царя. Царят заповядал: „Излекувай я!“ И като се приближил до царицата, брахманът я излекувал с едно докосване на ръката.

Царят видял, че царицата се съживила, отнесъл се към него с уважение и го попитал: „Разкажи ми истината! Откъде взе това злато?“ Тогава два пъти роденият разказал за всичко, което се случило с него. И като го изслушал, царят наказал златаря, подарил на брахмана хиляда села и го назначил за свой министър, А брахманът довел семейството си, окръжил се с приятели и роднини и започнал да изживява всевъзможните наслаждения. Той управлявал мъдро

страната, като се грижел за цялото царство, и щастливо прекарвал дните си.

Ето защо аз казвам: „Маймуна, тигър и змия...“ И Даманака отново казал: „О, божествени! Та твоят приятел е изменник... Защото:

Достойният ще удържи веднага приятелите си от гибелната страст. Човешко е на слабия да се помага, злодеят само бяга при лош час.

А общуването със Сандживака ще донесе в нозете на божествения нещастие и ще го лиши от трите блага. Обучен в много неща, божественият живее сега както му се иска и не обръща внимание на моите думи. Какво пък — нека той не обвинява слугата, когато дойде нещастиято. Не случайно е казано:

Под славата на своя трон
не се замисля царят много. Като разбуден весел слон,
понесен, всичко тъпче строго. Но случи ли се след това,
надут, да падне сред бедите — не своята глупава глава
той обвинява, а — слугите.“

Лъвът попитал: „Скъпи, ако е така, не трябва ли да го предупредим?“ Даманака отговорил: „Нима трябва да го предупреждаваме? Та кой постъпва така? Нали:

От страх изплашен и от глуми,
врагът се мъчи да ти навреди.
Каква е ползата от думи — с делата си го победи.“

Пингалака казал: „Ами че той яде трева, а аз месо. Как може да ми навреди?“ Даманака отговорил:

„Вярно, той се храни с трева, а божественият с месо. Самият той е храна за божествения. И все пак, ако той сам не причини зло, ще накара друг да направи това. Нали е казано:

Щом у злодея няма сила,
той друг към теб ще прати с мощ.
И камъка не реже нищо,
но може да наточи нож.“

Лъвът попитал: „Как?“ Онзи отговорил: „Нали битките с многобройни слонове, опиянени от страст, гайяли, биволи, глигани, тигри и пантери са оставили по тялото ти следи от зъби и нокти. А Сандживака, който живее постоянно при теб, оставя всякакви

нечистотии. След време в тях ще се завъдят червеи. И те ще проникнат през раните дълбоко в тялото ти. Тогава ще загинеш. Нали е казано:

Не приютявай този, който
за теб съвсем е непознат. Тъй по вина на дървеницата
умряла въшката със яд.“

Онзи попитал: „Как?“ Даманака разказал:

ДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„В стаята на един цар имало прекрасно легло, изработено с голям вкус. И там, в една гънка на покривката, живеела въшка на име Мандависарпини. Окръжена от многобройно потомство — синове, дъщери и внуци от синовете и дъщерите, — тя през цялото време се хранела с кръвта на спящия цар. И от това станала охранена и забележима. Така си живяла тя там... Но ето че веднъж на това легло паднала, донесена от вятъра, една дървеница на име Дундука. Щом усетила необикновено мекото и благоуханно легло, постлано с най-фина покривка и две възглавници, легло, подобно на широкия пясъчен бряг на Джахнави, дървеницата изпаднала в неописуем възторг. Допирането до това легло ѝ отнело разума и ето че веднъж, движейки се назад-напред, по волята на съдбата се срещнала с Мандависарпини. Тя казала: «Ти как попадна в това легло, предназначено за царя? По-скоро се махай оттук!» Но онази отговорила: «Уважаема! Не ми говори така. И ето защо:

Спасен от смърт за огън пита, съпруга мисли за съпруг. По-низш — от брахман се почита, а пришелец — от всеки друг.

А аз съм твоя гостенка. Наслаждавала съм се на най-различна кръв: на брахмани, на кшатрии, вайши и шудри. Тяхната кръв е солена, лигава и с нея не можеш да се наситиш. А кръвта на този, който спи на това легло, без съмнение услажда сърцето и е подобна на нектар. Та той не страда от болести, защото постоянно с усърдие му носят лекарства и всякакви лечебни билки, предписани от лекари. На него му дават сила приятни и редки, изкусно приготвени храни, силни от примеса на захарта, нарочете, джинджифила и пипера и от превъзходното месо на обитателите на земята, водата и въздуха! Да вкуся от тази кръв, ще бъде еликсир за мен. Ето защо бъди милостива и ми разреши да я опитам: нали тя носи радост и насищане, тя е ароматна и сладка.» Въшката възрази:- «Това е невъзможно за тези, които като теб притежават огнени уста и живеят само за това, защото умеят да хапят. Нали е казано:

Който своя дом не знае, хората и своя ден — глупав — няма да познае щастието окрилен.»

Но дървеницата паднала в нозете ѝ и започнала отново да я моли. И като проявила голяма милост, въшката се съгласила, казвайки: «Така да бъде. Но ти не трябва да се храниш с кръвта на царя от неподходящо място и в неподходящо време.» Тя попитала:

«Какво подходящо място и време? Току-що съм дошла и това не ми е известно.» Въшката отговорила:

«Когато тялото на царя е обхванато от опиянение, умора или сън, ти можеш внимателно да хапеш нозете му. Ето това е единственото място и време.» И дървеницата се съгласила с това. Но ето че една вечер забравила за неподходящото време и измъчвана от глад, ухапала едва задрямалия цар по гърба. И той, като опарен с нажежен камък, като ужилен от скорпион, като докоснат с главня, веднага скочил, хванал се за гърба и казал: «Ой! Някой ме ухапа! Каквото и да става, намерете в леглото това насекомо!» Изплашената Дундука избягала и се вмъкнала в една пролука на леглото. Веднага дошли изпълнителите на царските заповеди и като взели светилник, започнали усърдно да търсят. По волята на съдбата те настигнали Мандависарпини, която бързала да се скрие в копринената дреха, и я убили заедно с всичките ѝ роднини.

Ето защо аз казвам: «Не приютявай този, който...» И освен това не подобава на божествения, да изоставя своите наследствени слуги. Нали:

Който не със свои близки —
с чужди е поел в света — на Чандарава — — глупака,
ще прилича в гибелта.“

Пингалака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ЕДИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живял някога в една пещера в околностите на града чакал на име Чандарава, шията на когото била изтъняла от глад. Веднъж, като се скитал за храна, дочакал нощта и влязъл в града. Градските кучета го изхапали с острите си зъби и той, треперещ от страшния им лай, препъвайки се, хукнал и се вмъкнал в дома на някакъв занаятчия. Там паднал в голям котел, пълен с индиго, и кучетата се разбягали. А чакалът с голяма мъка се измъкнал от котела и отишъл в гората. Когато всички зверове видели тялото му, оцветено от индиго, се запитали: „Що за същество е това с този непознат цвят?“ И като замижали от страх, избягали, разказвайки на останалите: „Е, тежко ни! Отнякъде се яви непознато същество. Не се знае какви са неговите навици и каква е силата му! Затова хайде да се отдалечим. Нали е казано:

Благоразумният човек

за нищо не се доверява на този, на когото нито род,
нито пък силата познава.“

А Чандарава, като видял, че страхът ги е довел до паника, им казал: „Слушайте, диви зверове! Защо треперете и искате да бягате, щом ме видяхте? Нали като разбра, че дивите зверове нямат господар, Акхандала ме помаза да царувам, а името ми е — Чандарава. Живейте щастливо, закриляни от моите лапи, подобни на гръмотевични стрели.“ След тези думи множеството лъвове, тигри, пантери, маймуни, зайци, газели, чакали и други зверове се преклонили пред него с думите: „Господарю! Заповядай ни какво да правим!“ Тогава той назначил лъва за министър, на тигъра наредил да охранява леглото му, на леопарда поверил сандъчето с бетела, слона направил пазач, на маймуната заповядал да държи над главата му чадър. А всички свои сродници — чакали, изгонил с ритници. Истински се наслаждавал Чандарава на щастливо царуване в онова време, когато лъвовете и другите зверове му носели плячка и я трупали в нозете му. А той я раздавал по царски на всички.

Така минавало времето и ето че веднъж, когато пристигнал на царско събрание, чул как недалече вият чакали. Козината му

настръхнала, очите му се напълнили със сълзи от радост, той станал и завил с пронизителен глас. Щом чули този вой, лъвовете и другите зверове помислили: „Та това е чакал!“ За миг склонили глави от срам и казали: „О! Значи, този чакал ни е управлявал... Ще го убием!“ А той, като ги чул, се опитал да избяга, но загинал, разкъсан от тигъра.

Ето защо аз казвам: „Който не със свои близки...“ Но Пингалака попитал: „Как мога да разбера, че е замислил зло? И по какъв начин ще ме убие?“ Даманака отговорил: „Обикновено той се приближава към нозете на божествения с отпуснато тяло. Ако днес започне да се промъква боязливо, готвейки се да нанесе удар с острите си рога, нека божественият знае, че противникът е намислил зло.“

Като казал това, Даманака се надигнал и тръгнал към Сандживака. И приближавайки се бавно към него, се престорил на нерешителен. Тогава онзи попитал: „Скъпи, добре ли се чувствуваш?“ Той отговорил: „Как може да бъде добре подчиненият? На какво основание?“

Слугите не познават радост,
тревогата им е голяма и даже в шемета на дните
нито частица вяра нямат.

А също така:

Да се родиш, е зло голямо,
а после мъката те стига:
труд и беди — това не е ли
една безжалостна верига.

„Бедняк, глупак, слуга и болен,
изгнаник сиротен — това са куп мъртъвци в живота даже“ —
така за тях говори Вяса.

Излъгал се е този, който
слугата с кучето сравнява:
спи кучето, където иска,
слуга слугата си остава.

И за всеки случай:

„Къде е времето? Къде съм аз? Приятелствата? Ползата къде е?
Лишението?... — Всеки час да мисли този, що живее.“

След тези думи на Даманака, който криел своите замисли, Сандживака казал: „Скъпи, разкажи това, което ти се иска да кажеш.“ Онзи отговорил: „Нали си мой приятел, трябва да ти съобщя нещо

полезно за теб. Нашият господар Пингалака е много разгневен. Днес той каза: «Ако убия Сандживака, ще мога да заситя всички хищници.» Тези думи ме натъжиха много. Затова прави сега това, което е нужно.“ И като чул тези думи, подобни на гръм от ясно небе, Сандживака много се наскърбил. Свикнал да се доверява на Даманака, той усетил тревога в сърцето си и с голям страх казал: „Нали хубаво се казва:

За подлеците Царят е достъпен, жените са достъпни за порочността. Богатствата се леят с гръм и тътен към алчните, подобно на дъжда.

Уви! Горко ми, горко! Какво ли ще се случи с мен?

Когато царят е изпълнен с мощ и почит — той е просто всеобхватен. Но щом към своите слуги е лош, тогава е за всички непонятен.

А също така:

Който гняв не знае без причина, той за милост е готов. Уви, как ли ще зарадваш властелина, който без причина се гневи?

Щом злодея яростен се влива в нашите сърца, настава ад. Змийската отрова се излива в думите му като водопад.

Към лотосния цвят гъсок летял
сред тъмнината, но бил излъган той от този бял
свят на луната. Съзирал после с дни, от мак на мак,
лъч от звездите. Човекът е добър, но има пак
страх от лъжите.

Уви! Какво лошо съм направил на моя господар Пингалака?“ Даманака казал: „Приятелю, царете обичат да вредят без причина и в другите да търсят недостатъци.“ Сандживака се съгласил: „Това е така. Нали хубаво се казва:

В санталовите лесове змия се крие, а в лотосите на реката — крокодил. И най-почтен човек злодейт ще убие, не съществува щастие без дял немил.

Да, все пак аз съм виновен, че се наех да служа на лош приятел. Нали е казано:

Избягвай винаги съседа си бърбрица, приятели без ум, ненужните дела. Сред цъфналите лотоси заспала птица и я проболо там внезапната стрела.“

Даманака попитал: „Как?“ Сандживака разказал:

ДВАНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"В околностите на една гора се намирало просторно езеро. В него живеел един гъсок на име Мадаракта. Много години прекарал той във всевъзможни забави и ето че веднъж при него дошла в образа на кукумявка смъртта. Като я видял, гъсокът попитал: „Как попадна в тази пуста гора?“ Тя отговорила: „Чух за твоите достойнства и дойдох. Нали:

Човек достоен да намеря,
света без дъх обиколих, но ти си някъде пред всички
и аз при тебе се явих.

А също така:

Щом Хари раковина взел,
от тинята я той измил. Кой няма да се възвиши,
с възвишен щом се е сближил!“

Като чул това, гъсокът се съгласил с нея и казал:

„Така да бъде, вярна приятелко! Живей заедно с мен така, както ти харесва край това голямо езеро, в гората, където е толкова приятно за разходки.“ Така започнали да прекарват времето си, наслаждавайки се на приятелството. Но веднъж кукумявката казала:

„Аз ще се отправя към своето жилище, което се нарича «Лотосов заслон». Когато мога да ти бъда полезна или почувствуващ, че любовта ти към мен се е засилила, непременно ми ела на гости-“ И тя тръгнала към своето жилище.

Но ето че веднъж гъсокът помислил: „Вече се състарих от неотлъчното стоене в това жилище, а нищо не знам за другите места. Ще отида на гости при любимата си приятелка — кукумявката. Там ще намеря съвсем нови места за развлечение и разнообразна храна.“ С тези мисли гъсокът се отправил към кукумявката. Той не я намерил в „Лотосов заслон“. Но след усърдно търсене я намерил в някаква дупка, сляпа от дневната светлина. Тогава казал: „Излез, скъпа, излез! Дошел съм аз, гъсокът, твойт любим приятел!“ Но като чула това, кукумявката казала: „Аз не летя през деня. Ще се срещнем, когато залезе слънцето.“ Гъсокът дочакал нощта и най-после се срещнал с кукумявката. След

като ѝ разказал за своя живот и някои други неща, той заспал, уморен от пътя.

През това време край езерото спрял голям търговски керван. Когато настъпило утрото, водачът на кервана се надигнал и затръбил с раковина — това било сигнал за тръгване. Тогава кукумявката, като издала силен и неприятен крясък, се завряла в една дупка край езерото, а гъсокът не се помръднал от мястото си. Водачът на кервана сметнал крясъка на кукумявката за лошо предсказание: сърцето му се разтревожило и той изпратил стрелец с лък, който можел да улучи всяка невидима цел, стига тя да издава звук. Онзи вдигнал своя здрав лък, обтегнал връвта до ухото си и убил гъсока, който се намирал до гнездото на кукумявката.

Ето защо аз казвам: „Избягвай винаги съседа си...“ И Сандживака продължил: „По-рано нашият господар Пингалака говореше думи, сладки като мед. А сега сърцето му като че е пълно с отрова. И аз знам как става това:

Той с влага в своите очи
в прегръдката си ще те вземе
и в думите му ще личи
дъха на мед от майско време.
Не с мед, той пълен е с отрова,
навред злодеят е позъор.
И тази роля не е нова
в коварството му на актьор.
А също така:

Пред вас ще се яви с поклон, почитателно ще ви приказва, и сякаш като по закон ще се разтапя и подмазва. И с думи сладки като мед ще ви обсипе с чест голяма. но никога злодеят няма да те спаси, от страх обзет.

Нещастие! О, нещастие! Как можах аз, хранещият се с трева, да се сближа с този лъв, поглъщащ месо? Нали хубаво се казва:

Когато с поглед синеок
блестят на Аста върховете,
пчелата пие сладък сок
на лотоса от цветовете.
Нощта се спуска всекичасна,
но страх не ще ѝ навреди...

Не се страхува от беди
тоз, който има цел прекрасна.

Без да си спомня за жасмина, за лотоса, лети пчела. В потта на еленската гърбина потапя своите крила.

И като ситен дъжд се ръси край нея странен аромат. Така човекът злото търси, забравил своя искрен свят.

По бърните и по страните на слона, кацнали за миг, желаят странен мед пчелите да вкусят, като стар гладник. Но щом с ушите си огромни ги тупне той, със часове те на земята си припомнят за лотосните цветове.

От своя плод дървото живо
понякога загива с яд,

Паунът пак върви лениво
от своя облак опашат.

Бръз кон го водят като крава,

А някой пък достоен мъж

ще си изпати изведнъж

затуй, че има чест и слава.

В Колинди — в зноя на реката —

със цвят на вечерен сапфир,

едва ли ще ловим змията,

заспала в тишина и мир,

ако качулката ѝ къса

не светеше като звезда.

Нещастие или беда

и красотата често носи.

Немилостта е за царете приятел близък, а не враг. Богатият човек, несретен, върви към някакъв глупак. «Наградата е за делата» — тук няма истина ни грам. Та малко ли от нас, за срам, не знаят святост на земята!

Затвореният в клетка лъв, останал без надежда ярка;

и слонът, почернял от кръв;

пред Маг — змията-очиларка;

мъдрец, обърнал правилата;

раненият герой в борба — играят всички по свирнята на вездесъщата съдба.

Тъй или иначе, аз попаднах при долен тип и сега не ми се живее.

Нали:

И мъдрият, ако е низък,
понякога ще е двулик. Тъй гарванът със двама близки
камилата излъгал в миг.“

Даманака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ТРИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в един град търговец на име Сагарадата. Веднъж натоварил сто камили със скъпи дрехи и тръгнал към друга страна. Но ето че една от камилите на име Виката, изморена от прекомерния товар, останала без сили, паднала и вече не могла да се вдигне. Тогава търговецът разделил натоварените върху нея дрехи между другите камили и като помислил: „Тази горска местност е опасна и не трябва да спираме тук“ — се отправил по-нататък, като изоставил Виката. Когато керванът се отдалечил, Виката, придвижвайки се едва-едва, започнала да пасе трева. И ето че след няколко дни силите ѝ се възвърнали.

А в тази гора живеел лъвът Мадотката, на когото служели леопард, гарван и чакал. Бродейки из гората, те видели камилата, отстранена от кервана. Щом забелязал непознатото същество, много смешно на вид, лъвът се обърнал към своите слуги: „Попитайте това невиджано в нашата гора същество кое е.“ Тогава гарванът, който го познавал, отговорил: „Това е камила, животно, на всички известно.“ Лъвът попитал камилата: „Слушай, ти откъде си?“ И Виката разказала как изостанала от кервана. Тогава лъвът, желаейки да помогне на камилата, ѝ дарил безопасност. Скоро след това се случило така, че на лъва, изпонаранен от зъбите на слона, му се наложило да отпочива в пещерата. Минали пет или шест дни и раненият лъв и слугите му съвсем изгладнели — нали нямало кой да намира храна. А лъвът, като видял, че слугите му отслабнали, казал: „Аз съм тежко ранен и не мога да ви нося храна както преди. Така че погрижете се сами за себе си.“ Тогава те отговорили: „Каква полза има да се засищаме, щом като нозете на божествения се намират в такова състояние?“ Лъвът казал: „Да! Вие се държите като добри и верни поданици. Носете ми храна, докато се намирам в това състояние.“ Но те нищо не отговорили и той добавил: „Хайде, достатъчно се бавихте! Не се плашете! Проследете някое животно и макар че съм ранен, ще доставя храна и за вас, и за себе си.“

Четиримата слуги тръгнали да търсят, но не намерили плячка. Тогава гарванът и чакалът започнали да се съветват и чакалът казал:

„Слушай, гарване! Защо трябва да се лутаме дълго? Тази Виката има вяра в нашия господар. Хайде да я убием и така ще имаме храна, с която ще поддържаме живота си.“ Гарванът се отзовал: „Ти си прав. Но нали господарят ѝ дари безопасност и, значи — не може да я убие.“ Чакалът казал: „Това е вярно, но все пак аз ще поговоря с господаря и ще направя така, че той ще поиска да убие Виката, затова останете тук, а аз през това време ще отида в къщи и като се върна, ще ви предам думите на господаря.“ Щом казал така, чакалът бързо се отправил към своя владетел. Пристигнал и казал:

„Господарю! Ние вече пребродихме цялата гора и сега, измъчвани от глад, не можем да мръднем дори лапите си. А на божествения е необходима подходяща храна. Ето защо, ако божественият желае това, ще употребим за поредната трапеза месото на Виката.“ Но като чул тези жестоки думи, лъвът се разгневил:

„Тю, тю, низък негодник! Ако още веднъж повториш това, ще те убия незабавно. Как мога да посегна на нея, след като съм ѝ дарил безопасност? Нали е казано:

Ни млякото е някаква насита, ни целият с блага изпълнен кър.

Мъдрецът само този дар почита — за ближния му който е добър.“

Като чул това, чакалът отговорил:, „Господарю! Ти си ѝ дарил безопасност и ако я убиеш, ще бъдеш виновен. Но ако тя сама, от преданост, сложи живота си в нозете на божествения, ти няма да имаш никаква вина. Затова, ако сама се съгласи, ние ще я убием. Иначе ще се наложи да бъде изяден един от нас. Нали господарят се нуждае от подходяща храна. А ако не утоли глада си, ще отиде на другия свят. Каква полза ще има тогава от нашия живот, щом като той не може да донесе полза на господаря ? Ако с нозете на божествения се случи нещо лошо, ние сме длъжни да влезем за него в огъня. Нали е казано:

Великият в рода си — от мръсници е длъжен да се пази по света: че няма полза никаква от спици, ако се счупи някой ден оста.“

Мадотката се съгласил: „Ако е така, прави каквото знаеш.“ След тези думи чакалът бързо отишъл при другарите си и казал: „Уви! Господарят е близко до смъртта. Животът му виси на косъм. Ако той не стане, кой ще ни защити в тази гора? Да вървим и сами да му отдадем телата си, щом като гладът заплашва да го изпрати на онзи

свят. Така ние ще се отплатим на господаря за неговата милост. Нали е казано:

Слугата щом спокоен гледа
как царят сред бедата пада, не го очаква нищо друго
освен мъченията в ада.“

Очите им се напълнили със сълзи, отишли при Мадотката, поклонили се и седнали. Като ги видял, Мадотката казал: „Е-е-е! Да сте уловили или поне видели някакво животно?“ Гарванът отговорил: „Господарю, обходихме цялата гора, но никого не хванахме и не видяхме. Затова нека днес господарят изяде мен и с това подкрепи здравето си. Тогава божественият ще се засити, а аз ще отида на небето. Нали е казано:

Но щом слугата е готов
за властелина да умре, не ще познае той смъртта
и винаги ще е добре.“

Чакалът казал: "Тялото ти е малко и дори господарят да те изяде, това няма да го спаси. Освен това той ще постъпи неправилно. Нали е казано:

Огризките не дават сила,
кой може гарван да яде? Живее ли се само с хлебец,
с чорбица постна — за къде?

Ти вече доказа своята преданост към господаря-! можеш да се радваш на уважение и на двата свята. „Оттегли се и ми позволи аз да поговоря с господаря.“ След това чакалът се поклонил с уважение и казал:

„Господарю, подкрепи днес здравето си с моето тяло, за да достигна двата свята. Нали е казано:

С пари закупен е слугата,
животът му е като дар и няма нищо, ако свърши
под удара на своя цар.“

Като чул това, леопардът казал: „Да, красиви са думите ти. Само че и твоето тяло е малко. При това господарят не трябва да те изяжда, защото принадлежиш към същия род, на които принадлежи и той, и като него се сражаваш с нокти. Ти вече показва своята преданост. Отдръпни се настрана, за да мога аз да умилювам господаря.“ Леопардът се поклонил и казал: „Господарю! Възползувай се днес от моя живот, за да подкрепиш своя. Предостави на мен вечното жилище

на небето и голямата слава на земята.“ След думите на леопарда бедната Виката помислила:

„Всички изказаха прекрасни думи и нито един не беше убит от господаря. Ще се обърна и аз към него, щом е дошло времето и на мен да възразят.“ Решила така и каза: „Да! Хубави са твоите думи. Но нали и ти се сражаваш с нокти. Как може господарят да изяде теб? Нали е казано:

Тоз, който даже в мисълта си поиска да убие свой,
и двата свята ще изгуби,
ще се превърне в червей той.

Оттегли се настрана, за да поговоря аз с господаря.“ Виката излязла напред, поклонила се и каза: „Господарю! Ти не можеш да ги изядеш. Затова нека моят живот подкрепя твоя, за да достигна двата свята. Справедливо е казано:

Ни саможертвата пред бога,
ни дадената мъка в дар ще струват нещо пред слугата,
умрял за своя господар.“

Тогава леопардът и чакалът, с позволенията на лъва, пробиха корема ѝ, а гарванът изкълвал очите ѝ. Така бедната Виката се лишила от живота си. А те, измъчвани от жесток глад, я изяхи.

Ето защо аз казвам: „И мъдрият, ако е низък...“ И като завършил разказа си, Сандживака отново се обърна към Даманака: „Скъпи, този цар е заобиколен от низки същества и затова за поданиците му няма щастие. По-добре да царува ястреб, заобиколен от гъсоци, отколкото гъсок, заобиколен от ястреби. Нали този, който е заобиколен от ястреби, има множество пороци, водещи към гибел. Ето защо по-добре от тези двама да царува първият. Цар, който е излъган от лоши думи, не е способен за размисъл. И нали казват:

Чакал до тебе виждам аз
и гарван с остра човка.
Сам на дървото ще стоя —
пред тази напаст ловка.“

Каратака попитал: „Как?“ Сандживака разказал:

ЧЕТИРИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в един град майстор колар Девагупта. Обикновено, като вземал храна, той отивал с жена си в гората да сече големите стебла на анджана. В тази гора живеел лъв на име Вимала, на когото служели двама хищници — чакал и гарван. И веднъж, разхождайки се сам из гората, той съгледал Девагупта. А коларят, като видял този необикновено страшен лъв, дали защото загубил вяра в спасението си, или обратно, запазил присъствие на духа, но, така или иначе, решил, че е по-добре смело да се приближи към него. И ето че той се приближил до лъва, поклонил се и казал: «Ела, ела, приятелю! Днес ти трябва да опиташ храната, която е донесла жената на твоя брат.» Лъвът се отзовал: «Нали аз се храня с месо и не поддържам живота си с варени ястия. Все пак от приятелство към теб ще опитам що за тайнство е тази храна.» След тези думи коларят го нахранил до насита с ладдука, ашокаварти, кхадяка и с други разнообразни и превъзходни ястия, подправени със захар, масло, гроздов сок и с четирите вещества. И благодарният лъв му обещал безопасност и му разрешил свободно да броди из гората. Тогава коларят казал:

«Приятелю, идвай тук всеки ден, но сам. Не довеждай при мен другиго.» Така в дружба минавало времето им. Всеки ден лъвът получавал разнообразна храна и насищайки се от нея, престанал дори да се развлича с лов. Тогава чакалът и гарванът, живеещи от чужда плячка, измъчвани от глад, се обърнали към него: «Господарю, що за място е това, където ти ходиш всеки ден и откъдето се връщаш с радостно настроение? Разкажи ни.» Лъвът отговорил: «Никъде не ходя.» Но те продължили да го разпитват Много настоятелно и накрая той казал: «В тази гора всеки ден идва един мой приятел. Жена му готви множество превъзходни гостби и аз им се наслаждавам в правото на приятел.» Тогава те решили: «Да отидем там и да убием коларя. Така ще можем дълго да се насищаме с неговата кръв и месо.» Като чул това, лъвът казал:

«Не! Аз му обещах безопасност. Как може да му мислите толкова зло? По-добре да взема и за вас от разнообразната и превъзходна

храна.» Те се съгласили и ето че се отправили към коларя. Но като видял отдалеч лъва с неговите зли спътници, коларят помислил: «Не ме чака нищо добро» — и бързо се покачил с жена си на едно дърво. А лъвът се приближил и казал: «Скъпи, защо, като ме видя, се изкачи на дървото? Нали това съм аз, твой приятел, лъвът Вимала. Не се страхувай.» Без да се помръдне от мястото си, коларят казал: «Чакал до тебе виждам аз...»

Ето защо аз казвам: «Този цар е заобиколен от низки същества и затова за поданиците му няма щастие.» И като завършил разказа, Сандживака отново казал: «Някой е настроил Пингалака против мен. Нали:

Камък, дълго влачен от водата»
има обло, глупаво лице.

Не по-малко страда в клеветата
мълчаливо мекото сърце.

Как трябва да се постъпи в такъв случай? Не остава нищо друго освен борба. Нали е казано:

Със много жертви, с пост, със поклонение рай търси всеки и покой.

но само който пада във сражение — постига щастието той.

А също така:

Все пак героят е щастлив
с какъвто и да бъде край:
убие ли — ще победи;
щом го убият — има рай.“

Като чул тези думи на Сандживака, Даманака помислил: „Той има остри рога и е много едър. Може изведнъж по волята на съдбата да убие господаря! Това не е хубаво. Нали е казано:

Все пак не ще предвиди края,
дори да е храбрец боеца. — И затова три пътя знае,
преди да тръгне в бой мъдреца.

Затова аз ще измисля нещо и ще го накарам да се откаже от борбата.“ Той казал: „Скъпи, борбата е погрешно средство. Защото:

Щом не познава своя враг,
ще бъде унижен глупака. Дори голямото море
пред птиче някакво заплака.“

Сандживака попитал: „Как?“ Даманака разказал:

ПЕТНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"На брега на голямо море, където се намирали в изобилие джхаша, макари, костенурки, крокодили, делфини, бисерни миди, охлюви и много други същества, живеела двойка титибхи. Самецът наричали Утанапада, а жена му — Пативрата. И веднъж в подходящ сезон тя се заплодила и дошло време да си снася яйцата. Тогава казала на своя съпруг: „Потърси някакво място, където бих могла да скътам яйцата си.“ А той ѝ отговорил: „Нали това място е намерено от нашите прадеди и носи щастие. Тук снеси яйцата.“ Пативрата казала: „Не, това място е опасно. Да се махнем оттук. Морето е наблизно и вълните, които се издигат в далечината, могат да отнесат моите пиленца.“ Мъжът възразил: „Скъпа, това голямо море познава Утанапада и никога няма да враждува с мен. Нима не си чула:

Кой може да се осмели през куп угрози рубин да търси в някой змийски кът? И кой ще стане глупав да ядосва този смелчага, на когото погледът навява смърт?

И също така:

Когато вятърът задуха с мирис лек
на колендро и град заудря по земята,
дали през този миг разумният човек,
за да се стопли, ще се гмурне във водата?

Кой може в този свят да бъде толкоз смел, че Бога на смъртта да спре с усмивка мила:

«Опитай някой път, макар че имаш цел, живота ми да вземеш,
щом ти стигне сила.»

Във лумналия огън, що от памтивек като с езици ближе края на небето, дали ще се намери полудял човек да влезе смело, с радост във сърцето?“

Когато казал това, жената, знаеща колко е силен нейният съпруг, се засмяла и допълнила: „Тези стихове са много подходящи:

В хвалбата няма смисъл май че! За смях ще станеш. По закон.
Как може мъничкото зайче да заприлича в миг на слон?

Как може сам да не знаеш своите силни и слаби страни? Нали е казано:

Доколко имаш ум и сила —
ще разбереш с не малко труд. И несполуките тогава
не ще те следват като луд.

И хубаво се казва:

Загива всеки, непослушал
най-близките си хора. тъй както костенурката,
изгубила опора.“

Титибхът попитал: „Как?“ Тя разказала:

ШЕСТНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живяла в едно езеро костенурка на име Камбугрива. Имала тя две приятелки, гъските Санката и Виката. И ето че веднъж настъпила дванадесетгодишна суша. Тогава двете гъски помислили: „Пресъхна водата в това езеро. Да отидем в друг водоем. Но отначало да се сбогуваме с нашата скъпа приятелка Камбугрива, която познаваме отдавна.“ Когато дошли при костенурката, тя каза: „Защо се сбогувате с мен? Нали и аз съм воден жител. Без вода и натъжена от раздялата с вас, тук скоро ще загина. Затова, ако ме обичате поне малко, трябва да ме измъкнете от устата на смъртта. В това плитко езеро на вас няма да ви стига храна, а мен ме чака бърза смърт. Така че помислете от кое е по-тъжно да се лишиш: от храна или живот.“ Тогава те казали: „Как да те вземем, когато живееш във водата и нямаш криле?“ Костенурката отвърнала: „Може, Донесете дървена пръчка.“ Донесли пръчка, костенурката я захапала в средата и казала: „Хванете краищата на пръчката с човките си, вдигнете се нагоре и летете редом по въздушния път, докато не достигнете друг, по-добър водоем.“ Но те възразили: „Това е опасно. Достатъчно е да кажеш само една дума и да изпуснеш от устата си пръчката, за да паднеш от голяма височина и да се разбиеш на парченца.“ Костенурката казала: „Аз обещавам, че ще мълча през цялото време, докато сме във въздуха.“ Гъските я послушали, измъкнали я от езерото и с труд я понесли във въздуха. И ето че когато летели над съседния град, хората ги забелязали и надали тревожен вик: „Какво е това, подобно на каруца, което носят тези две птици?“ И като чула това, костенурката, близка до смъртта, непредпазливо казала: „За какво говорят тези хора?“ И тогава глупачката изпуснала от устата си пръчката и паднала на земята. А хората, жадни за месо, веднага я разрязали на късчета с остри ножове.

[Продължение на петнадесетия разказ]

Ето защо аз казвам: „Загива всеки, непослушал...“ И продължила:

„Била едната предвидлива,

а другата безстрашна, познали двете радостта,
а третата — смъртта.“

Титибхът попитал: „Как?“ Жената разказала:

СЕДЕМНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"В един голям вир живеели три големи риби:

Анагатавидхатар, Пратютпанамати и Ядбхавишия. Веднъж Анагатавидхатар дочула думите на един рибар, който минавал по брега: „Много риба има в този вир. Утре ще дойдем да я изловим.“ Щом чула това, Анагатавидхатар помислила: „Лоша работа! Без съмнение те ще дойдат тук утре или в други ден. Затова трябва да взема със себе си Пратютпанамати и Ядбхавишия и да се скрием в друг вир, във водите на който е безопасно.“ И като повикала приятелките си, тя ги попитала какво мислят за всичко това. Пратютпанамати казала: „Отдавна живеем в този вир и не бива изведнъж да го напускаме. Ако дойдат рибари, аз ще измисля как да се спася.“ А Ядбхавишия, вече близко до смъртта, казала: „Мигар има попросторни вирове. Кой знае дали тук ще дойдат рибари, или не? Защо само заради някакви слухове трябва да напуснем мястото, където сме се родили? Нали е казано:

С пороци чужди съществуват
човекът низък и змията, но замислите им умират,
на туй се и крепи земята.

Затова аз няма да тръгна оттук. Такова е моето решение.“ И като видяла, че другите две държат на своето, Анагатавидхатар се отправила към друг вир. На другия ден рибарите заедно със своите помощници заприщили вира и като хвърлили мрежата, уловили рибите до една. В това време Пратютпанамати, също попаднала в мрежата, се престорила на мъртва. Рибарите помислили: „Тази риба е мъртва“ — измъкнали я от мрежата и я сложили на брега. И тогава тя отново се плъзнала във вира. А Ядбхавишия започнала да се мятва в мрежата, опитвайки се да се освободи. Рибарите се нахвърлили върху нея с тояги и тя отишла в небитието.

[Продължение на петнадесетия разказ]

Ето защо аз казвам: „Била едната предвидлива...“ Титибхът възкликнал: „Скъпа, защо мислиш, че и аз приличам на Ядбхавишия?

Метали, камъни, дървета, мъже, води, жени себични, костюми, слонове, жребчета са между себе си различни.

Не се страхувай. Кой може да ти навреди, щом като аз те пазя?“
Тогавя самката снесла яйцата си, а морето, което чуло разговора им, помислило: „Да! Нали добре е казано:

Титибхът вдигнал смел ръка,
за да не падне в миг небето. Да. Та кое ли същество
не носи гордостта в сърцето?

Какво пък, аз ще узная каква е силата му.“ И на другия ден, когато титибхите отишли за храна, морето протегнало от любопитство далеко своите ръце-вълни и отнесло яйцата. Като се върнала, самката видяла, че гнездото е празно, и казала на съпруга си:

„Погледни какво се е случило с мен, нещастната. Днес морето е отнесло яйцата. Неведнъж ти казвах да отидем на друго място, но ти, неразумен, като Ядбхавишия, не се съгласи. Сега ми е така мъчно за загиналите деца, че искам да се хвърля в огъня.“ Титибхът казал: „Скъпа, когато пресуша до дъно това море, ти ще видиш моята сила.“ Но самката възразила: „Син на благороден! Как можеш да се бориш с морето? Нали е казано:

Тоз, който себе си не знае
и не познава своя враг,
подобно пеперуда в огън
ще изгори като глупак.“

Титибхът отговорил: „Мила, не говори така.

Гори далеч над върховете
с лъчи червени утринта. Що значи възраст за човека,
дошъл сред блясък на света?

Ето защо аз ще изчерпя с клюна си всичката вода и ще превърна морето в суха земя.“ Самката казала:

„О, скъпи! Нали тук непрекъснато вливат водите си Джахнави и Синдху, които поглъщат девет хиляди и деветстотин реки. Как ще пресушиш морето с клюна си, който побира само капка? Защо да говорим за невъзможното?“ Титибхът отвърнал:

"Успехът е във мъжеството,
железен моят клюн е, виж, а дните, нощите са дълги,
как всичко да не пресушиш?

Но самката възразила: „Ако твърдо си решил да се бориш с морето, повикай и други птици. Нали е казано:

Задружност щом цари в борбата —
и слабите ще победят. Плетат въжета от тревите,
та слоновете да държат.

А също така:

Кълвач, комар и жаба, загрижени за врабката, успели да погубят един див слон в гората.“

Самецът попитал: „Как?“ Тя разказала:

ОСЕМНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"В една гъста гора живеели две врабчета. Те свили гнездо върху клоните на тамала. Когато дошло време, врабката снесла яйца. Но ето че веднъж един див и опиянен от страст слон, измъчен от силната горещина, в стремежа си да се скрие на сянка, се подслонил под тази тамала. Заслепен от страст, той издърпал с края на хобота си клона, на който живеели врабчетата, и го-прекършил. Врабешките яйца се счупили. А врабчетата, на които им било съдено да останат живи, едва се спасили от смъртта. Тогава врабката, тъгувайки по загиналите си деца, започнала с мъка да ги оплаква. Като чул тъжните думи, при нея дошел най-добрият ѝ приятел — кълвачът. И опечален от нещастиято ѝ, казал: „Скъпа, защо трябва напразно да тъгуваш? Нали е казано:

За времето изпепелено,
за мъртвия, изчезнал в мрак, мъдрецът никога не жали,
това е дело за глупак.

А също така:

За мъртвия да се тъжи Защо;
Глупакът ден след ден ще си притуря нова мъка
и двойно ще е наскърбен.“

Но врабката отговорила: „Ти си прав, но какво от това? Разяреният от страст слон унищожи моето потомство. Затова, ако ти си ми приятел, измисли нещо, с което да погубиш този голям слон. Тогава аз ще престана да оплаквам смъртта на своето потомство. Нали е казано:

На този, със когото си дружил в бедата, на онзи, от когото бил си унижен, отвръщай винаги според делата, тогава ще си втори път роден.“

Кълвачът продумал: „Добре го каза. Нали се говори:
Който в скръб ти е приятел,
само той ти е другар. Здрав ли си, тогава всеки
може да ти дава цяр.

А също така:

Другар в беда — туй е другар, а който храни — е бащата;

твой брат е — на когото вярваш с жар, в предаността ще проличи жената.

Познай силата на моя разум! Имам приятел комар на име Винарава. Ще го повикам и той ще погуби този негоден и зъл слон.“ След това кълвачът отлетял заедно с врабката при комара и казал: „Скъпи, тази врабка е моя приятелка. Зъл слон счупи нейните яйца и й причини мъка. Помогни ми да го погубя.“ Комарът отговорил: „Скъпи, какво може да се направи в подобен случай? Имам аз една добра приятелка — жабата Мегхадута. Ще я повикаме и ще направим всичко, каквото трябва. Нали е казано:

Щом учен, мъдър и достоен
дълбоко начумерят чело, изникват планове и форми
и мисълта им става дело.“

Тогава всички отишли при Мегхадута и разказали за това, което се случило. Тя казала: „Няма да може да издържи бедният слон пред замислите на разгневената тълпа! Ти, комаре, отлети при този опиянен слон и започни да бръмчиш в ухото му, той ще чуе твоя глас и ще замижи от удоволствие. Тогава кълвачът ще избоде с клюна си очите му. Когато започне да го мъчи жажда, ще чуе моето крякане, а в това време аз ще стоя на края на една яма. Като помисли, че там има вода, ще тръгне срещу мен, ще достигне ямата, ще падне в нея и ще отиде в небитието.“ Така и направили. Слонът зажумял от сладкото бръмчене на комара и кълвачът му избол очите; а през нощта, бродейки, измъчван от жажда, той се насочил към жабешкия глас, стигнал до голямата яма, паднал в нея и загинал-

[Продължение на петнадесетия разказ]

Ето защо аз казвам: „Кълвач, комар и жаба. — „ Титибхът казал: „Така да бъде. Заедно с приятелите си ще пресуша морето.“ Щом решил така, повикал всички птици и им разказал за своята мъка — за това, как отвлекли потомството му. А те, за да отмъстят за причиненото му зло, започнали да удрят морето с крилете си. Но една птица казала: „Няма да се осъществят нашите желания. Хайде по-добре да засипем морето с пясък и буци пръст.“ И всички птици започнали да засипват морето. Тогава друга птица казала:

„Не, ние нямаме сили да се борим с голямото море. Аз ще ви посъветвам как трябва да се постъпи: има един стар гъсок, който

живее под едно баняново дърво. Той ще ни даде добър и разумен съвет.
Да отидем и го попитаме. Нали е казано:

Велик е старческият опит,
помни урока му най-строг. В капана влезли ято гъски,
но ги измъкнал стар гъсок.“

Птиците попитали: „Как?“ Тя разказала:

ДЕВЕТНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"В една гора растяла смокиня със сенчести клони. Върху тях живеело ято гъски. Но ето че под тази смокиня израсла лианата кошамби. Тогава онзи стар гъсок казал: „Тази лиана, която се увива около дървото ни, е много опасна за нас. Ако някой се изкачи по нея, ще ни погуби. Трябва да я унищожим, докато е слаба и може лесно да се прекърши.“ Но гъските не го послушали и не прекършили лианата. След време лианата обвила цялото дърво. Веднъж гъските отишли да търсят храна и един ловец се изкачил по нея на смокинята, прикрепил мрежа към гнездото и се прибрал в къщи. Когато гъските, след храната и развлеченията, се върнали през нощта в гнездото си, до една попаднали в мрежата. Тогава старият гъсок казал: „Сега сме вързани в мрежа. Това нещастие се случи, защото не ме послушахте. Затова сега всички сме загубени.“ Гъските се обадили: „Благородни! Щом като се е случило това, какво трябва да правим сега?“ Той казал: „Ако искате да ме послушате, престорете се на мъртви, когато дойде ловецът. Той ще помисли: «Те са мъртви» — и ще ви изхвърли на земята. А вие, веднага щом паднете, хвъркнете докато той слиза.“

И когато на сутринта ловецът се приближил до дървото, погледнал гъските и му се сторило, че всички са мъртви. Повярвал на това, освободил ги от мрежата и ги нахвърлял една след друга на земята. А гъските, щом видели, че се готви да слезе на земята, си припомнили съвета на стария гъсок и като една веднага полетели.

[Продължение на петнадесетия разказ]

Ето защо аз казвам: „Велик е старческият опит...“ Когато разказът бил завършен, всички птици отишли при стария гъсок и му разказали за нещастията — за това, как било отвлечено потомството на титибхите. Старият гъсок казал: „Цар на всички птици е Гаруда. Ето какво трябва да направите: нужно е да ужасите Гаруда с тъжните си кръсъци. Тогава той ще разсее вашата мъка.“ С такова решение те отишли при Гаруда. А през това време блаженият Нараяна повикал Гаруда, за да участва в боя на боговете с асурите. И птиците

разказали на своя господар, царя на птиците, за тъжната загуба на титибхите, на които морето отнесло потомството: „Божествени! В блясъка на твоето могъщество ние живеем само от това, което можем да отнесем с човките си. И ето че морето, презирайки ни за оскъдността на нашата храна, отвлече децата ни. Нали казват:

Дори бедняк — храни се сам:

знай, истината е в това. Лъвът убил един овен,
щом зърнал, че пасе трева.“

Гаруда попитал: „Как?“ Старата птица разказала:

ДВАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в една гора овен, изостанал от стадото си. Той бродел из гората, покрит с гъста вълна, която висяла от врата му. Бил надарен със силно тяло и рога, подобни на решетка. И веднъж лъвът, окръжен от всички зверове, го срещнал в гората. Като гледал това неவிжданo дотогава същество, вълната на което стърчала на всички страни, така че не можело да се разгледа дори тялото му, лъвът усетил тревога в сърцето си и със страх помислил: „Без съмнение той е много по-силен от мен, щом като се разхожда така безгрижен тук!“ Щом помислил така, лъвът полекичка се отдалечил. А на другия ден, като видял, че овенът пасе трева, лъвът помислил: „Ха, та той се храни с трева! Значи, силата му съответствува на тази храна.“ С тези мисли той мигновено се нахвърлил върху овена и го убил.

[Край на петнадесетия разказ]

Ето защо аз казвам: „Дори бедняк — храни се сам...“ Докато те разговаряли, отново дошел вестоносецът на Вишну и казал: „Хей, Гарутман! Господарят Нараяна заповяда бързо да се явиш при него, за да се отправите към Амаравати.“ Гаруда гордо отговорил: „Ей, вестоносецо! За какво му е на господаря такъв лош слуга като мен?“ Вестоносецът отговорил: „О, Гаруда! Мигар блаженият ти е говорил някога неприлични думи? Защо се държиш така високомерно с него?“ Гаруда казал: „Морето, което е дом на блажения, е отвлякло яйцата на моите слуги, титибхите. Затова кажи на господаря, че ако не накаже морето, няма да бъде повече слуга на блажения.“ Като узнал от устата на вестоносеца, че Гарутман е разгневен, Вишну помислил: „Да! Много е ядосан Вайнатая. Затова сам ще отида при него и като му окажа уважение, ще го доведе тук. Нали е казано:

За нищо не кори слугата,
щом е безкористен в дълга. Пази го като син в бедата
и ще живееш без тъга.

А също така:

И да е силен господарят,

слугите си отрупва с дар, а те затуй, когато трябва,
ще влязат в огън и вода.“

След тези мисли той се отправил бързо към Гаруда. А онзи, като видял, че господарят дошел в дома му, навел глава от срам, поклонил се, а след това казал:

„Погледни, блажени! Твоят дом — морето — се възгордя и ме оскърби, като отвлече яйцата на моите слуги. Аз се срамувах от блажения и затова протаках, ако не беше това, днес бих превърнал морето в суша.“ А блаженият отговорил: „О, Вайнатея! Ти каза истината. Нали:

Щом властелинът не изгони
своя зъл слуга глупак, за греховете му да тегли
и да превива сам гръбнак.

Върви, а ние ще вземем яйцата от морето и като зарадваме титибхите, ще се отправим към Амаравати да изпълним божествените дела.“ Когато онзи се съгласил, блаженият сложил на лъка си огнена стрела и заплашвайки морето, казал: „Хей, лошо море! Върни яйцата на титибхата, иначе ще те превърна в суша.“ Щом чуло това, морето се изплашило и треперейки от край до край, взело яйцата върху вълните си и пред очите на блажения ги върнало на титибхата.

Ето защо аз казвам: „Щом не познава своя враг...“ Разбирайки в какво се състои работата, Сандживака попитал: „Приятелю, разкажи ми, по какъв начин се сражава Пингалака?“ Онзи отговорил: „Обикновено той лежи върху каменистата почва с отпуснато тяло. Ако днес веднага вирне опашката си и събере на едно място четирите си лапи, наостри уши и отдалече гледа право в теб, знай, че е намислил нещо лошо.“

След това Даманака отишел при Каратака. Онзи попитал: „Какво направи?“ Той отговорил: „Аз разделих Пингалака от Сандживака.“ Каратака попитал: „Наистина ли?“ Даманака отговорил: „Ще разбереш това впоследствие.“ Каратака се отзовал: „Няма нищо чудно! Нали е казано:

Щом плана е добър — на две разсича той врагът. Потокът тъй между скалите пробива път.“

Даманака казал: „Така или иначе, щом като е предизвикан раздор, трябва да се погрижим за собствената изгода. Казано е:

Тоз, който всичко е изучил, дълбоко в същността е бил и от това не вижда полза — напразно се е уморил.“

Но Каратака отговорил: „И все пак, къде е тук ползата? Както се казва:

Прилича тялото човешко
на пълен с прах и тиня червей, защо ли да се угоява
от мъките на други жертви?“

Даманака казал: „Ти не познаваш криволичещите пътища на държавните мъдрости. А тези пътища са източник за награди на министрите. Мъдростта гласи:

Сърце от камък, а речта —
подобно захарна тръстика! Не се съмнявай и убий
с горчилка, който те повика!

И освен това Сандживака ще ни донесе полза, когато го убият.

Нали:

Целта за себе си достигнал
и мъки причинил безброй — такъв е винаги хитрецът,
Като Чатурака е той.“

Каратака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВИ РАЗКАЗ

"Живял в една гора лъв на име Ваджраданщра. Той бил съпровождан от трима министри — вълк, чакал и камила, наричани Кравиямукха, Чатурака и Шанкукарна. В една битка опиянен от ярост слон наранил лъва с остриите си зъби и на онзи се наложило да се усамоти. След седемдневно постене отслабналият от глад лъв най-после казал на своите съветници, също измъчвани от глад: „Намерете в гората някакво животно, а аз, макар и ранен, ще се помъча да ви нахраня.“ Щом като им заповядал, те веднага забродили из гората, но не намерили никакво животно. Тогава Чатурака помислил: „Ако бъде убита Шанкукарна, ние няколко дни подред ще ядем до насита. Вярно, господарят дружи с нея и няма да иска да я убие. Но все пак с помощта на разума си ще направя така, че господарят да убие камилата. Нали е казано:

Да, само който е разумен,
напред върви непобедим. достига всичко, всичко върши
със своя ум неизмерим.“

Като помислил така, той казал на Шанкукарна:

„О, Шанкукарна! Нашият господар няма подходяща храна и се измъчва от глад. Ако той не стане, без съмнение ще загинем и ние. Затова чуй какво ще кажа в твоя полза и в полза на господаря.“ Шанкукарна се отзовала: „О, скъпи, говори по-бързо, аз без колебание ще постъпя така, както кажеш. Нали когато се върши добро за господаря, все едно, че се вършат сто добри дела.“ Чатурака казал: „О, скъпа! Достави за себе си двойна полза — направи така, че тялото ти да се удвои и господарят да може да подкрепи здравето си.“ Щом чула това, Шанкукарна казала: „Скъпи! Съветът ти е добър, та нали и аз към това се стремя. Кажи за всичко на господаря. Нека бъде така. Само че в такъв случай трябва да повикаме за поръчител Дхармараджа.“

Всички отишли при царя. Тогава Чатурака казал:

„Божествени! Днес не намерихме никого, а блаженото слънце вече залязва.“ Като чул това, лъвът много се огорчил. Тогава Чатурака казал: "Божествени! Ето какво казва Шанкукарна: „Ако господарят

обещае да върне тялото ми удвоено, като представи за поръчител Дхармараджа, аз ще предоставя тялото си на негово разположение.“ Лъвът казал: „Скъпа, това е прекрасно. Така да бъде.“ И като решили да постъпят така, лъвът повалил Шанкукарна с лапата си, а вълкът и чакалът я разкъсали на парчета и тя отишла в небитието. След това Чатурака помислил: „Какво да направя, за да изям сам камилата?“ Като мислел така, той забелязал, че лъвът е изцапан с кръв, и казал: „Нека господарят отиде на реката, за да се измие и почете бога. А аз и Кравиямукха ще останем да пазим храната.“ Лъвът се отправил към реката. Тогава Чатурака казал на Кравиямукха: „О, Кравиямукха! Ти си гладен. Хапни от месото на тази камила, докато не се е върнал господарят. Аз ще направя така, че той в нищо да не те обвини.“ Когато вълкът, който го послушал, изял малко месо, Чатурака казал: „Ей, Кравиямукха, дръпни се настрана. Господарят се връща.“ А лъвът се върнал и като видял, че сърцето на камилата е извадено, казал разгневен:

„Хей! Кой превърна тази камила в огризки? Аз и него ще убия.“ Тогава Кравиямукха погледнал към Чатурака, сякаш искал да каже: „Кажми нещо, за да се успокои лъвът.“ А Чатурака се засмял и казал:

„Хей, какво ме гледаш? Нали ти изяде сърцето на камилата!“ Кравиямукха се уплашил от тези думи и побягнал. А лъвът се спуснал след него, но след малко помислил: „Не трябва да убивам онзи, който се сражава с нокти“ и се върнал назад.

През това време, по волята на съдбата, по пътя се движел голям керван от натоварени камили и се чувал звън от големите звънци, които били привързани на шииите им. Щом чул силния шум на звъниците, лъвът казал на чакала: „Скъпи, разбери що за страшен шум е това!“ Тогава Чатурака навлязъл в гората и като се върнал бързо, казал с безпокойство: „Господарю, спасявай се, спасявай се, ако можеш да се спасиш!“ Онзи отговорил: „Скъпи, защо ме плашиш така? Кажми каква е работата!“ Чатурака казал: „Господарю, идва разгневеният Дхармараджа. Той е видял, че си го призовал за свидетел и си убил в неподходящо време принадлежащата на него камила, и ето че е решил да си върне камилата в хилядократен размер. Много е разгневен. Той се намира наблизко и скоро ще бъде тук.“ Лъвът се изплашил за живота си, оставил умрялата камила и избягал. А Чатурака дълго време се хранел по малко с месото на камилата.

Ето защо аз казвам: „Целта за себе си достигнал...“

През това време, когато Даманака си отишел, Сандживака помислил: "Какво да правя? Нали, ако се махна оттук, ще ме убие някое друго жестоко същество, защото тази гора е пуста! Уви, за поданиците няма изход, когато се гневят техните господари. Нали е казано:

Беглецът да не се залъгва,
че някъде се е укрil. Умникът може много лесно
да го направи за резил.

В такъв случай ще е по-добре да се приближа до лъва. Може би ще си спомни, че аз търсех при него подслон и ще ме пощади?" С такова решение той тръгнал бавно-бавно силно разтревожен и като видял лъва такъв, какъвто му го описал Даманака, приседнал наблизко и помислил: „Уви! Колко са непостоянни господарите! Нали е казано:

Тъй както влизат в дом,
гъмжащ от змии, и в джунгла — ад, где хищниците са се скрили,
или във езеро прекрасно,
където лотоси цъфтят, но има много крокодили —
така смутеният слуга
във мисълта на своя цар, от подлещите осквернена,
изпепелена от страстта,
със поглед на подплашен звяр прониква със душа ранена.“

А Пингалака, като видял, че волът е такъв, какъвто му го описал Даманака, веднага се нахвърлил срещу него. Острите му нокти, подобни на гръмотевични стрели, разкъсали тялото на Сандживака, а онзи, като забил острите си рога в корема му и като ги оттеглил с мъка назад, отново се приготвил за бой, с намерение да го убие с рогата си.

И като видял как двамата, подобни на цветовете на палаша, се стремят да се убият един друг, Каратака казал с упрек на Даманака: „О, глупако? Не постъпи добре, като вся раздор помежду им. Ти предизвика смут в цялата гора. Не знаеш същността на разумното поведение! Нали е казано:

Който има смелостта
и в скръбта със поглед бистър
може да спаси света
само той е за министър
Но във простите дела

който нищо не признава
и мъсти с усмивка зла —
свойто царство застрашава.

Ех, глупак! Ти се стремиш да станеш министър, а нямаш дори представа за приятелски обноски. Напразен е твоят стремеж, защото ти си способен само на насилие. Нали е казано:

На женския акъл прилича
умът, от мъжество лишен, безстрашието безразсъдно
е знак на скота разярен.

А като си помислил: «Аз съм син на министър», ти прекалено много си се възгордял и в това е твоята гибел. Нали е известно, че мъдрите книги съдържат наставление от пет части: как да се залавяме за работа, как да намираме необходимите хора и вещи, как да използваме мястото и времето, как да предотвратяваме нещастията и как да постигаме целите си. Сега господарят е застрашен от голяма опасност, Затова, ако имаш сили, помисли как да се преборим с това нещастие. Нали разумът на министрите се преценява, когато трябва да се помирят враждуващите. Но ти си глупак и не си способен да направиш това, защото си надарен с извратен ум. Нали е казано:

Навсякъде човекът низък е неспособен и вреди. Черница мишката прегризва, безсилна да я посади.

Обаче ти не си виновен, а господарят, който повярва на думите на такъв глупак като теб! Нали е казано:

Във умния е скромността,
само глупакът се гордее, За всеки е добър денят,
а кукумявката слепее.

Умът над скромността цари. Глупакът е с душа сурова. Кой болния ще изцери. щом всичко смята за отрова!“

И като видял, че господарят е в опасност, Каратака се натъжил много: „Нещастие, нещастие се случи с господаря заради неразумния съвет. Нали хубаво е казано:

Щом царят подлеците слуша, а пък от умните страни, той ще затъне сам до гуша сред бедствия и съсиии!

Глупак! Нали всеки предпочита да служи на онзи господар, който е заобиколен от достойни. Как може господарят да се радва на достойни помощници, когато има такъв глупав съветник като теб, подобен на свиня и способен да внася само раздори? Нали е казано:

От царя по-далеч, когато
сред подлещи стои за срам! Изглежда бисерна реката,
но крокодили има там.

А ти, изглежда, от користолюбие желаеш царят да бъде сам?

Глупак! Мигар не знаеш:

Сред хората е славен царят,
но сам — без блясък е властта. Еднички само враговете
желаят да е в самота.

И не е хубаво, че те огорчават чуждото щастие и могъщество! Не
бива да се постъпва така с приятелите, които са постигнали това, което
им е било предназначено. Не случайно е казано:

За подлост дружба търси всеки луд,
той към доброто се стреми с лъжата,
с насилие към щастиято, към ума — без труд
и със сурови думи — към жената.

А онзи, който се ползува от милостта на господаря, трябва да
бъде още по-скромен. Ти си много лекомислен. Нали е казано:

Могъщият на никого не се предава. Не се бои морето от брега.
Като тревичка слабият остава — под всеки лъх превива той снага.

И господарят сам е виновен, че без да се стреми да постигне
трите блага, започна да се съветва с подобни на теб; ти си министър
само на думи и никак не си запознат с шестте начина за ръководене на
държавните работи! Нали хубаво се казва:

Щом с лъст слугите са заети
и не опъват своя лък и ако царят не внимава —
врагът затяга своя кръг,

Известен е хубав разказ! Нали е казано:

Един лъжец, от Балабхадра
подпален, бил изпепелен и верният слуга на царя
бил в службата си повишен.“

Даманака попитал: „Как?“ Каратака разказал:

ДВАДЕСЕТ И ВТОРИ РАЗКАЗ

"Има в страната на кошалите град, наречен Айодхия. Живял там цар на име Суратха, чиято пейка за нозе била полирана от венците на многобройните васали, които се свеждали пред нея. И веднъж пазителят на гората му доложил: „Господарю! Всички царе на горските области се отделиха от теб. Техен водач е горският жител Виндхияка. Нека божественият реши как да го научи на скромност.“ След тези думи царят повикал съветника Балабхадра и го изпратил да накаже размирниците. И когато съветникът заминал, в края на горещото лято в града влязъл оголял и беден монах. Той познавал науките, умее да съставя хороскопи, да гадае по птиците, по точката на залязващото слънце, по третата, деветата, дванадесетата и тринадесетата част на зодиака, можел да предсказва бъдещето по изчезването на сенките, по юмруци, по метали, по корени, по гърлото, по бобови зърна и с помощта на всевъзможни астрологически начини. И за няколко дни този монах завладял умовете на цялото население, сякаш че го бил купил. Като чул какви слухове се носят за този монах, любопитният цар го повикал в двореца, поканил го да седне и го попитал:

„Вярно ли е, че седящият пред мен учител познава чуждите мисли?“ Монахът отговорил: „В това ти ще се убедиш впоследствие.“ И тези думи предизвикали у царя най-силно любопитство.

Но ето че веднъж монахът не се явил в определеното за посещение време, а влязъл в двореца следобед и казал: "О, царю! Ще ти съобщя нещо много приятно:

тази сутрин оставих тялото си в килията, влязох в друго, божествено тяло и знаейки, че всички безсмъртни мислят за мен, се изкачих на небето, а след това се върнах обратно. Боговете ми поръчаха: „Попитай господаря за неговото благополучие.“ Смаяният цар попитал с голямо любопитство: „Учителю, как се изкачваш на небето?“ Онзи отговорил: „Велики царю, аз всеки ден се изкачвам на небето.“ И царят, като му повярвал от глупост, изоставил всички царски работи, забравил за х арема и започнал да мисли само за монаха.

През това време Балабхадра освободил горското царство от враговете и се върнал в нозете на царя. Той видял, че господарят му е изоставил министерската си свита и седи насаме с оголелия монах, като произнася някакви заклинания, а лицето му през това време приличало на цъфнал лотос. Тогава, разбрал каква е работата, Балабхадра се поклонил и казал: „Нека побеждава божественият, любим на боговете!“ А царят разпитал министъра за неговото здраве и казал: „Познаваш ли този учител?“ Онзи отговорил: „Кой не познава този учител на учителите, подобен на Праджзпати? Чух и за това, как посетил света на боговете. Вярно ли е това?“ Царят отговорил:

„Всичко, което си чул е истина.“ Тогава бедният монах казал: „Ако министърът е любопитен, нека сам види това.“ Влязъл в стаята и пуснал резето на вратата. След малко министърът попитал: „Божествени! Той кога ще се върне?“ Господарят отговорил: „Защо бързаш? Нали той е оставил в стаята тялото си и ще се върне с друго, божествено тяло.“ Министърът казал: „Ако това е така, нека донесат наръч дърва, за да запалят стаята.“ Царят попитал: „Защо?“ Съветникът отговорил: „Божествени! Нали ако тялото му изгори, той ще живее вече при теб, надарен с божествено тяло! Нали разказват:“

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТИ РАЗКАЗ

Живял в град Раджагриха брахман на име Девашарман. Жена му нямала деца и много тъгувала, когато виждала съседските. Веднъж брахманът казал:

Скъпа! Престани да тъгуваш и чуй какво ще ти кажа:

когато принасях жертва, за да ни се роди син, съвсем ясно чух думите на някакво невидимо същество:

„Брахмане! Ти ще имаш син, който ще превъзхожда всички хора по красота, мъжество и щастие.“ След тези думи сърцето на брахманката се изпълнило с най-голямо блаженство и тя произнесла: „Нека бъдат правдиви думите му!“ След време тя забременяла и когато дошло време да ражда, родила змия. И като я видели, всички наоколо, без изключение, казали:

„Трябва да я изхвърлиш.“ Но тя не обърнала внимание на това, а с обич взела рожбата си, измила я, сложила я в голяма и чиста кошница, започнала да захранва тялото ѝ с мляко, прясно масло и друга храна и след няколко дни змията пораснала. А веднъж, когато брахманката видяла как празнуват сватбата на съседския син, сълзи потекли по лицето ѝ и тя казала на съпруга си: „Все пак ти не ме уважаваш, мигар не мислиш да правиш сватба на моя син?“ Брахманът казал: „Благородна! Мигар трябва да отида в самия пъкъл и да моля Васуки? Та кой, глупачко, ще даде дъщеря си за тази змия?“ Като казал това, той видял, че брахманката се огорчила много и решил да я утеши: запасил се с повече храна за из пътя и от любов към жена си се отправил към друг край. След няколко месеца стигнал до селището на име Куткутанагара, което се намирало в отдалечена местност. Там, след като го почели с умиване, получил храна и окръжен с внимание, той прекарал нощта в дома на един роднина, при когото можал да намери добър приют, защото и двамата ценели достойнствата си. Сутринта поздравил този брахман и когато се приготвил за път, онзи го попитал: „За какво дойде тук? Къде отиваш?“ На тези думи той отговорил: „Аз дойдох, за да намеря подходяща жена за сина си.“ Като чул това, домакинът казал: „Ако е така, аз имам много красива дъщеря.

Ти си мой господар. Вземи я за своя син.“ След тези думи брахманът взел дъщеря му заедно с прислужниците ѝ и се върнал в своя град. И като видели, че тя е щедро надарена с необикновена красота, надарена с най-голяма прелест и прекрасни достойнства, че очите ѝ блестят от любов, хората казали на спътниците ѝ: „Как можахте да дадете това момиче-съкровище на змия?“ Щом чули това, всичките ѝ по-стари роднини с разтревожени сърца казали: „Трябва да я отведем от това момче, обладано от зъл демон.“ Тогава девойката казала: „Стига с тези подигравки. Чуйте. Нали:

Три неща се случват по веднъж:

царят се възкачва на престола, девственицата се среща с мъж, а мъдрецът — с ореола.

А също така:

Ако смъртта е предрешена, друг изход няма — няма път. И боговете не спасиха Пушпака от внезапна смърт.“

Тогава всички я попитали: „Кой е този Пушпака?“ Девойката разказала:

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТИ РАЗКАЗ

„Индра имал папагал на име Пушпака, надарен с най-голяма красота и прекрасни качества, чийто разум бил непогрешим благодарение на това, че знаел много науки. Веднъж, както се намирал върху дланите на великия Индра и изпитвал блаженство от приятното допиране, той изговарял различни хубави изречения. Изведнъж видял Яма, който пристигнал в определеното време, за да изпълни своето задължение, и литнал. Тогава всички безсмъртни, събрани на това място, попитали: «Защо отлетя, като видя Яма?» Папагалът казал: «Нали той носи зло на всичко живо. Как да не се отдалеча от него?» Всички събрани, за да прогонят страха му, казали на Яма: «Разбира се, ако вземеш под внимание нашите думи, няма да убиеш папагала.» Яма казал: «Аз не знам. Тук съдбата е господар.» Като взели папагала, те отишли при съдбата и ѝ казали същото. Тогава съдбата казала:

«Това знае смъртта. Обърнете се към нея.» И когато се случило това, папагалът, щом видял смъртта, отишел в небитието. Всички с разтревожени сърца попитали Яма: «Какво стана?» Яма казал: «Било му писано, като види смъртта — да загине.» Като чули това, те се отправили към своето жилище.

[Край на двадесет и втория разказ]

Ето защо аз казвам: «„Ако смъртта е предрешена...“ Освен това нека не упрекуват моя баща, че е излъгал дъщеря си.» След тези думи със съгласието на тези, които я заобикаляли, тя се омъжила за змията. Изпълнена със старание, започнала да ѝ прислужва, като и давала мляко, питиета и ѝ правела други услуги. И една нощ тази змия излязла от голямата кошница, която стояла в спалнята, и се изкачила в леглото ѝ. Тогава тя казала: «Кой е този с образа на мъж?» И като помислила, че това е чужд мъж, цялата трепереща, станала, отворила вратата и тръгнала да излиза, когато онзи казал: «Остани, скъпа! Аз съм твоят съпруг.» И за да я убеди, влязъл в змийската кожа, която се намирала в кошницата, и отново се върнал. А тя, щом видяла, че той е украсен с високо вдигната диадема, обици, браслети, гривни, халки до

раменете, паднала в нозете му. И след това вкусили сладостта на най-любовното наслаждение. А баща му, след като видял всичко, станал по-рано, взел змийската кожа, която лежала в кошницата, и като помислил: «Нека той не влиза отново в нея», я сложил в огъня. На сутринта, изпълнен с радост, той показал на всички хора своя син, който заедно с жена си започнал да прекарва времето в любов и станал прекрасен младеж.“

[Край на двадесет и третия разказ]

Като привел на царя този пример, Балабхадра запалил стаята, в която се намирал оголелият монах.

Ето защо аз казвам: „Един лъжец от Балабхадра подпален...“ Глупак! Ето какво са министрите, които не приличат на теб, не са министри само на думи и знаят пътищата на разумното поведение. Във всеки случай с твоите глупави постъпки ти ясно показва, че си наследил непригодността за министър. Навярно и баща ти е бил такъв. Нали:

Със навиците на бащата
май всеки син е увенчан. От клоновете на Кетаки
не ще сбереш миробалан.

А в учените, надарени с трайни знания, дори след много време не проличават присъщите им слабости, ако запазвайки дълбочината на знанията, не показват недостатъците на своя разум.

Тъй или иначе, няма какво да поучавам теб, най-лошия. Нали е казано:

„Дървото трудно се превива, кой нож ще разсече скалата! От малоумен се загива, тъй както птицата устата.“

Даманака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ДВАДЕСЕТ И ПЕТИ РАЗКАЗ

„В околностите на една гора живяло стадо маймуни. И веднъж, през зимата, съвсем изтощени, с настъпването на нощта те забелязали светулка. Като я видели, помислили: «Това е огън», взели я внимателно, покрили я със суха трева и щом приближили към нея ръце, рамене, кореми и гърди, започнали да се почесват, като че наистина се наслаждавали на щастието от желаната топлина. Там имало една маймуна, особено много измъчена от студа, която постоянно раздухвала тревата, изцяло погълната от това. Тогавя птицата на име Сучимукха се спуснала от дървото, подгонена от съдбата, и пред смъртта си казала: «Скъпа, не се труди напразно. Това не е огън, а светулка.» Маймуната, без да обръща внимание на думите ѝ, започнала отново да духа и не преставала да върши това въпреки многократните уговаряния на птицата. Но защо да приказвам? Като се приближавала до самите и уши, птицата така ѝ досаждала, че накрая маймуната я хванала и като я ударила в един камък, раздробила клюна, очите, главата и шията ѝ така, че онази отишла в небитието.

Ето защо аз казвам: «Дървото трудно се превива...» Без съмнение ти си негодният син. Нали е казано:

И четирима синове живеят с нас под свода син:

Рожден. Подобен на баща си.

Достоен син. Негоден син.

И още:

Красавец често ще откриеш,

ще го съзреш по всеки друм, но много рядко ще съгледаш човек, прославил се със ум.

И нали добре е казано:

И на злодея и добряка

познавам странните съдби. Синът от прекалена мъдрост едва баща си не уби.“

Даманака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТИ РАЗКАЗ

"Живели в един град двама приятели, синове на търговци. Наричали ги Дхармабудхи и Дущабудхи. За да спечелят богатства, те се отправили към една далечна страна. И там, благодарение на това, че изгряла щастливата му звезда, онзи, когото наричали Дхармабудхи, намерил оставено някога от някакъв добър човек гърне с хиляда динара. Той се посъветвал с Дущабудхи и като решили: „Ние постигнахме целта си. Да тръгваме към нашата страна“, те се върнали назад. И в околностите на своя град Дхармабудхи казал: „Скъпи! Половината от богатството принадлежи на теб. Вземи го, та като пристигнем сега в къщи, да ни посрещнат бляскаво приятели и врагове.“ Тогава Дущабудхи, чието коварно сърце жадувало за повече богатство, му казал: „Скъпи! Докато богатството бъде общо, дотогава ще продължава и нашето искрено приятелство. Затова нека вземем по сто динара, а останалите да заровим в земята и да се върнем в къщи. Нека това богатство, като се намалява или увеличава, бъде изпитание за нашата добродетел.“ Тогава Дхармабудхи, който не вникнал поради вроденото си благородство в тази скрита злонамереност, се съгласил с това и като взели по нещичко, двамата заровили останалото в земята и влезли в града.

И ето че Дущабудхи, който вършел ненужни разходи и проявявал глупави страсти, поради нетрайността на своето щастие изхарчил принадлежащия му дял. Те отново направили подялба, като всеки взел още по една стотица. В течение на една година той я изхарчил по същия начин. Тогава Дущабудхи помислил: „Ако отново вземем по сто динара, каква полза ще има от останалите четиристотин? А ако успея да ги присвоя, ще отнеса всичките шестстотин.“ Щом помислил така, той отмъкнал парите и изравнил земята на това място. И едва дочакал да мине месец, той сам се явил пред Дхармабудхи и казал: „Скъпи, да разделим по равно останалото богатство.“ Като казал това, те отишли на мястото и започнали да копаят. Когато, след като изкопали земята, не видели парите, Дущабудхи със своето безсрамие започнал да удря със сабята по празното гърне и пръв казал: „Къде е сърцето на Брахма?

Няма съмнение, че ти, Дхармабудхи, си го откраднал. Върни ми половината, иначе ще се оплача в царския дворец.“ Онзи отговори: „О, злодей! Не говори така. Аз наистина съм добромислещ, и не се занимавам с подобни варварски дела. Нали е казано:

В жената, вижда друга майка,
в чужд глас долавя своя ек. на всичко като свое гледа
чистосърдечният човек.“

Спорейки така, и двамата отишли в съда и разказали за откраднатите пари. Съдиите решили да ги подложат на божието правосъдие. Тогава Папабудхи казал: „Уви! Това решение ми се струва неправилно. Нали е казано:

Свидетели когато няма, търсете улики в залог, ако и те не се намерят — повикайте самия бог.

А за тази работа аз имам свидетел — горското божество. То ще ви каже кой от нас е прав и кой не е.“ Съдиите отговорили: „Хубави са твоите думи. Нали е казано:

Свидетел щом се е намерил,
дори да бъде и подлец, с молби не занимавай бога,
свидетелят е тук светец.

Ние също проявяваме любопитство към тази работа. Утре сутрин и двамата сте длъжни да дойдете с нас на онова място в гората.“ И като взели от тях залог, пуснали ги да си вървят.

Щом се върнал в къщи, Дущабудхи помолил баща си: „Татко! Тези пари са в моите ръце. Сега те чакат само твоята дума. Затова тази нощ ще те поставя незабелязано в хралупата на дървото шами, което се намира близо до онова място, откъдето по-рано изрових парите. Сутринта, в присъствието на съдиите, ти трябва да свидетелствуваш.“ Бащата казал: „Сине! Ние ще загинем, защото този път е лъжлив. Нали добре е казано:

За ползата щом мислиш ти,
недей забравя и вредата. Подмамен ихневмон изял
и чаплите подир змията.“

Дущабудхи попитал: „Как?“ Бащата разказал:

ДВАДЕСЕТ И СЕДМИ РАЗКАЗ

"В околностите на една гора растяла смокиня, която служела за подслон на ято чапли. И там, в една дупка, живеела черна змия, която прекарвала времето си, като изяждала рожбите на чаплиите още преди да им пораснат криле. И ето че една чапла, отчаяна от живота поради това, че змията ѝ изяждала рожбите, се приближила до брега на езерото и спряла там с отпусната глава, проливайки горчиви сълзи. Като я видял, един рак попитал: „Леличко! Защо плачеш така?“ Чаплата казала: „Скъпи! Какво да правя? Аз съм нещастна. Змията, която живее в хралупата на смокинята, изяжда децата ми и децата на моите роднини. Плача, опечалена от това нещастие. Кажете ми, какво средство може да я погуби?“ Ракът помислил:

„Нали тя е истински враг на нашия род. Ето защо аз ще ѝ дам такъв полезен и в същност вреден съвет, че да загинат и останалите чапли. Нали е казано:

Да бъде думата ти сладка,
ала духът в сърцето — твърд, така със Цялото потомство
врагът ти ще дочака смърт.“

И той продължил: „Леличко! Щом като е така, разпилей късове риба от дупката на ихневмона до дупката на змията, та като тръгне по този път, да погуби злата змия.“ Като станало това, ихневмонът тръгнал по пътя, където били разпилени парчетата риба, убил онази зла змия, а след това постепенно изял и всички чапли, които живеели край това дърво.

[Край на двадесет и шестия разказ]

Ето защо аз казвам: „За ползата щом мислиш ти...“ А Дуцабудхи не обърнал внимание на думите на баща си и през нощта тайно го поставил в дупката на онова дърво. На сутринта, като се измил и сложил чисто наметало, Папабудхи, съпроводен от Дхармабудхи и съдиите, приближил до дървото шами и със силен глас произнесъл:

„Луна и слънце, вятър и жарава, сърце и пръст, вода и висини, ден, нощ, предутрин, вечер пепелява и Дхарма — знаят земните ни

дни.

Блажено горско божество! Кажу ми, кой от нас е крадецът?“ Тогава намиращият се в дупката баща на Папабудхи казал: „О! Дхармабудхи открадна това богатство.“ Като чули това, всички царски слуги ококорили очи от учудване. И докато размисляли на какво наказание, определено от закона за кражба на имущество, да подложат Дхармабудхи, той поставил в дупката на дървото запалително вещество и го подпалил. И когато огънят се разгорял, от дупката, жално виейки, изскочил бащата на Папабудхи с наполовина изгоряло тяло и проядени очи. Тогава всички попитали: „Ей! Какво е това?“ Той отговорил: „Всичко това е работа на Папабудхи.“ Тогава царските слуги обесили този Душабудхи на един клон от дървото и прославили Дхармабудхи, като го зарадвали с царската милост и други дарове.

Ето защо аз казвам: „И на злодея и добряка...“ И когато разказът бил завършен, Каратака продължил: „Тю, глупак! Ти погуби собствения си род с излишната си мъдрост. Нали добре е казано:

Семейството си тъпият затрива, реките мрат от морската вода. А тайната от подлостта загива, другарството — от женската уста.

И освен това кой ще се довери на човек, в устата на когото има два езика! Нали е казано:

Два зли езика зная на земята — това са на злодея и змията.

Затова дори в мен се появи страх от твоето поведение. Защото:

Знам на злодея аз цената, че злост от устните му капе. И да се грижиш за змията, все някога ще те ухапе.

И още:

Да, всеки огън носи смърт,

макар и със сантал накладен. Дори от слава обграден —

злодеят пак е безпощаден.

Такава е природата на негодниците. Затова всяко общуване винаги трябва да се подлага на изпитание. Нали е казано:

С мъдрец и откровен дружи;

с лъжлив и умен стъпвай леко;

глупак и честен съжали;

а от подлец и тъп — далеко.

Но сега ти се стремиш не само към гибелта на собствения си род, а и към гибелта на господаря. За теб, който доведе господаря до това

положение, всяко друго същество не е повече от суха трева. Нали е казано:

Където мишката прегризва
желязото като дръвче, там слон ще отнесе соколът,
а още повече — момче.“
Даманака попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ДВАДЕСЕТ И ОСМИ РАЗКАЗ

"Живял в един град търговец на име Надука. Като пропилял състоянието си, намислил да се отпрати към друга страна. Нали:

Който своите богатства е изгубил и навек в своя край се подвизава-е последният човек.

В дома си той имал везни, направени от хиляда пала желязо, останали в наследство от прадедите му. Като ги дал на съхранение у началника на търговците Лакшмана, тръгнал към друга страна. Дълго се скитал по собствено желание из разни страни и когато отново се върнал в своя град, се обърнал към началника на търговците: „О, Лакшмана! Върни ми везните, които ти бях оставил.“ Лакшмана отговорил:

„О, Надука! Твоите везни ги изядоха мишките.“ Щом чул това, Надука казал: „Не си виновен ти, Лакшмана, за това, че са ги изяли мишките. Нали е такъв кръговратът на живота. Тук нищо не е вечно. Само че аз ще отида до реката да се измия, та прати с мен сина си Дханадева, за да носи принадлежностите ми за измиване.“ А този Лакшмана, обезпокоен от своето мошеничество, казал на сина си Дханадева: „Дете! Този Надука, брат на твоя баща, ще отиде на реката да се измие. Вземи принадлежностите му и иди заедно с него.“ Да! Нали добре е казано:

Никой нищичко не върши,
воден само от любов, без боязън, без съблазън
или пък без повод нов.

А също така:

Гдето забележиш грижа
от приятел изведнъж, бдителен бъди, че нещо
ти замисля този мъж.

И като взел принадлежностите за измиване, синът на Лакшмана тръгнал радостно с Надука към реката. А Надука, щом се измил, оставил сина на Лакшмана в една планинска пещера, затворил входа ѝ с големи камъни и се върнал в дома на търговеца. Тогава Лакшмана го попитал: „О, Надука! Кажи, къде остана синът ми Дханадева, който

отиде заедно с теб?“ Надука отговорил: „О, Лакшмана! Един сокол го отнесе от брега на реката.“ Лакшмана казал: „О, лъжлив Надука! Как може сокол да отнесе Дханадева, който е голям и тежък?“ Надука казал: „О, Лакшмана! Мигар мишките изядоха железните везни? Така че върни ми везните, ако ти е нужен синът.“ Спорейки така, те се приближили до портата на двореца. Там Лакшмана произнесъл със силен глас: „Несправедливостта от несправедливост се поражда! Този Надука отвлече сина ми Дханадева.“ Съдиите казали на Надука: „Хей, върни сина на Лакшмана.“ Надука отговорил: „Какво да правя? Пред очите ми соколът го отнесе от брега на реката.“ Те казали: „О, Надука! Не говориш истината. Как може сокол да отнесе петнадесетгодишно момче?“ Тогава, смеейки се, Надука казал: „О, чуйте моите думи:

Където мишката прегризва
желязото като дръвче, там слон ще отнесе соколът,
а още повече — момче.“

Те попитали: „Как?“ И Надука им разказал историята с везните. Като я чули, те със смях върнали на единия везните, а на другия — момчето.

Ето защо аз казвам: „Където мишката прегризва...“ И Каратака отново казал: „Глупак! Ти направи това, защото нямаше сила да понесеш милостта на Пингалака към Сандживака. Защото добре е казано

Невзрачният човек ругае
тоз, който с род е горделив,
мошеникът зъл праведните лае,
нещастникът — любовника щастлив.

Страхливецът ругае храбреците,
а уродът — красивия човек,
в беда изпадналият — пътя лек,
а умните се мразят от глупците.

Също така:

Глупакът умния не люби,
беднякът — всеки богаташ.
Безнравственият срам не знае,
а пък развратницата — дважд.

Също така:

И всички благородни хора и същества вървят из път, предначертан им от съдбата. Над тях кой е измислил съд?

Трябва да се поучава онзи, който възприема казаното от първи път. А ти си като камък, безсърдечен и невъзприемчив. За какво ли да те уча ? С теб, глупако, не трябва и да се живее заедно. Общуването с теб ще донесе и на мен нещастие. Нали е казано:

Щом в своя дом или в града
живееш заедно с глупака, дори да го не срещнеш ти —
все някаква беда те чака.

И по-добре да се удавиш,
сред гроба да намериш мир, отколкото да имаш нещо
със някой оглупял тапир.

Нали добре е казано:

Една е майка ни в света,
един — и нашият баща, но аз с отшелници живях,
а при ловци попадна той.

Той думите попивал на ловците, пред някакви аскети тръпнех аз.
Сега ти ясно виждаш как добри и зли дела се раждаха у нас.“

Онзи попитал: „Как?“ Каратака разказал:

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТИ РАЗКАЗ

"Самката на папагала снесла яйцата си на едно място в планината и се излюпили две папагалчета. Веднъж, когато тя отишла за храна, един ловец отнесъл и двете пиленца. На едното от тях, по волята на съдбата, му се отдало някак си да отлети. Другото поставили в клетка и започнали да го учат да говори. През това време един странствуващ отшелник видял първото папагалче. Той го взел, занесъл го в своето жилище и го отгледал. След време някакъв цар, понесен от коня си, се отклонил от своята войска и стигнал до това място в гората, където живеели ловците. Като видял приближаващия се цар, папагалът, който се намирал в клетката, веднага надал тревожен вик: „Хей, хей, господарю мой! Приближава се някакъв конник. Завържи го, завържи! Убий го, убий!“ Щом чул думите на папагала, царят бързо пришпорил коня на друга страна. Когато стигнал до другата част на гората, царят видял жилището на отшелника. А там седящият в клетката папагал произнесъл: „Приближи се, царю, приближи! Отдъхни си! Опитай студената вода и сладките плодове. Хей, хей, отшелници! Поканете го с уважение под това дърво, което дава прохлада, и му донесете вода, за да си измие нозете.“ Царят отворил широко очи и изумен помислил: „Какво е това?“ И казал на папагала: „Та в другия край на гората аз видях един папагал, който приличаше на теб. Ето какво каза той с жесток вид: «Завържете го, завържете! Убийте го, убийте!» След тези думи на царя папагалът му разказал за онова, което се случило с тях някога.

Ето защо аз казвам: «... добри и зли дела се раждаха у нас.»
Значи, не трябва дори да общувам с теб. Нали е казано:

Бъди със умен враг приятел,
отколкото другар с глупеца. Убит бил от маймуна царя,
за другите умрял крадеца.“

Даманака попитал: „Как?“ Каратака разказал:

ТРИДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Един цар имал син, който дружел със сина на търговец и със сина на учен. Те прекарвали всеки ден в радост, разхождайки се по площадите и градините, като се отдавали на веселие, развлечение и игри. Иден след ден царският син пренебрегвал изкуството на стрелба с лък, яздене на слонове и коне, не управлявал колесница и не се развличал с лов. Веднъж баща му се присмял и казал: „Ти се отвърна от заниманията, подобаващи на цар.“ Тогава той разказал на приятелите си за обидата, която накърнила достойнството му, и те отговорили: „На нас също, откакто изоставихме своите занимания, бащите постоянно ни говорят безсмислици. Ощастливени от твоята дружба, досега не забелязвахме тази мъка. Но след като видяхме, че и ти си натъжен от това, наскърбихме се още повече.“ Тогава царският син казал: „Нали не подобава, след като сме унижени, да останем тук.

, Затова, свързани от общата мъка, всички ще се махнем оттук и ще отидем на някое друго място. Нали:

Грамотност, преданост и сила,
кураж пред всеки негодяй във гордия човек ще има,
оставил своя роден край.“

След това те помислили: „Къде трябва да отидем?“ Синът на търговеца казал: „Никъде не можем да постигнем желаното без пари. Ще се отправим към планината Рохана. Щом вземем оттам скъровища, ще се наслаждаваме на всичко, което пожелаем.“ Всички се съгласили с този подходящ план и се отправили към планината Рохана. И там, по волята на съдбата, всеки намерил по един скъпоценен и несравним камък. Тогава те започнали да обмислят: „Как да запазим тези скъпоценности, когато тръгнем по горските пътеки, пълни с опасности?“ Синът на учения казал:

„Аз съм син на съветник. И ето че измислих начин. Ще ги носим в стомасите си. Така няма да привличаме върху себе си вниманието на керванджиите, крадците и останалите хора.“ С това решение те ги поставили в къс храна и ги преглътнали по време на яденето. А докато се случвало това, някакъв човек, който почивал в подножието на

планината и останал незабелязан от тях, ги видял и помислил: „Да! И аз търсих много дни скъпоценности из планината Рохана, но лишен от сполука, не намерих нищо. Ще тръгна заедно с тях и когато заспят по пътя от умора, ще им разрежа стомасите и ще отнеса и трите скъпоценности.“ Той се спуснал от планината и следвайки ги по петите, се обърнал към тях: „Хей, хей, добри хора! Не мога да премина сам през тази голяма и страшна гора, за да си отида. Затова ще се присъединя към вашата компания и ще вървя с вас.“ Те нямали нищо против да увеличат числото на приятелите си и се съгласили да тръгне заедно с тях.

А в тази гора се намирало селцето Бхила, разположено край пътя в околностите на непроходима планина. В къщата на господаря на това село държели за развлечение различни птици и когато пътниците приближили, една стара птица, която стояла в клетка, издала крясък. Господарят на селото, който разбирал всички птичи гласове, размислил какво може да означава този крясък и като усетил радост в сърцето, казал на слугите си: „Няма съмнение, че тази птица казва следното: «У тези пътници, които вървят по пътя, се намират съкровища с голяма стойност. Вземете ги, вземете! Задръжте ги и ги доведете.» И когато това било изпълнено, господарят на селото ги претърсил внимателно, но нищо не намерил. Той ги пуснал и те тръгнали на път, прикрити само с превръзка около бедрата. Тогава онази птица отново издала същия крясък. Щом чул това, господарят на селото отново ги върнал и след съвсем щателно претърсване пак ги пуснал. Но когато тръгнали, онази птица още по-силно произнесла същото и чувайки това, господарят на селото ги попитал: «Тази птица винаги е била достойна за доверие и никога не е лъгала. Тя казва, че у вас има скъпоценности. Къде са те?» Тримата отговорили: «Ако у нас имаше скъпоценности, мигар вие нямаше да ги намерите след това щателно претърсване?» Господарят на селото казал: «Щом като тази птица отново и отново говори за това, несъмнено скъпоценностите се намират във вашите стомаси. Сега вече се здрачава. Но утре сутринта обезателно ще разпоря стомасите ви, за да намеря скъпоценностите.» След тази закана той ги хвърлил в тъмничното помещение.

Тогава крадецът помислил: «Няма съмнение, че когато господарят на селото им разпори стомасите и намери такива скъпоценности, този злодей, изпълнен с алчност, обезателно ще

разпори и моя стомах. Тогава, каквото и да се случи, аз ще загина. Какво да правя сега? Нали е казано:

Който е готов да падне
за честта на скъп другар, възвишен — смъртта за него
ще прилича на нектар.

; Така че по-добре ще е да разпори първо моя стомах и да спася тези, които сам исках да убия. Нали когато този злодей разгледа щателно моя разпран стомах, без да намери нещо в него, ще изчезне увереността му за съществуването на скъпоценности и въпреки своята безсърдечност, от съжаление естествено, няма да разпори техните стомаси. Когато се случи това, дарявайки им живота и богатството, аз ще се прославя на този свят за благодеянието и ще отида чист на онзи. Нали такава смърт по собствено желание, в подходящо време, може да се сравни само със смъртта на мъдрец.»

Минала нощта, настъпило утрото и господарят на селото се приготвил да разпори стомасите им. Крадецът събрал ръцете си и се обърнал към него: «Аз не мога да гледам как ще разпарят стомасите на моите братя. Бъди милостив: нека разпорят първо моя стомах.» Господарят на селото от съжаление към него се съгласил и когато стомахът му бил разпран, не намерил в него никакви скъпоценности. Той бил съкрушен: «Нещастие! Уви, нещастие! В своята алчност, подкрепян единствено от размишлението върху птичия крясък, аз извърших голямо зло. Както в неговия, така и в стомасите на останалите няма да намеря нищо.» След тези мисли той ги пуснал невредими и като преминали бързо през гората, те стигнали до един град.

Ето защо аз казвам: «Бъди със умен враг приятел... за другите умрял крадецът.»

И те изпратили сина на търговеца да продаде тези три скъпоценности в града. Той донесъл голяма сума пари и ги сложил пред царския син. А последният назначил сина на учения за съветник и като решили как да отнемат властта на управителя на тази страна, поверил на сина на търговеца длъжността ковчежник. Платил двойна цена, събрал голям брой превъзходни слонове, коне, пехотинци и след това с помощта на своя министър, знаещ шестте начина за водене на война, започнал война, убил в едно сражение царя, завладял страната и станал цар. Като натоварил двамата си приятели с цялата тежест на

грижите за царството, той започнал да прекарва живота си във веселие, вкусувайки радостите и наслажденията. И веднъж, когато почивал в харема, взел за развлечение една маймуна, която живеела край конюшните. Нали папагалите, чакорите, гургулиците, овните, маймуните и някои други животни са приятни на царете по своята природа. И с течение на времето маймуната, получавайки от царя различни храни, пораснала и започнала да се ползува от уважението на всички царски слуги. И царят, поради голямото доверие и любов към нея, ѝ позволил да носи собствена сабя.

А около царския дворец имало гора за развлечение, украсена с разнообразни дървета. И веднъж, с настъпване на пролетта, като видял, че тази гора е изпълнена с рояк пчели, възпяващи славата на Мадана, че благоухае от аромата на многобройните цветя и радва сърцето, царят, изпълнен със страст, влязъл в нея заедно с първата си съпруга. Цялата свита останала при входа. А царят се разхождал из тази гора, предназначена за развлечение, разглеждал я с любопитство и като се уморил, казал на маймуната:

«Аз ще подремна малко сред този покой от цветя. А ти пази внимателно и усърдно, та никой да не ме обезпокоява.» След това царят заспал. През това време, привлечена от миризмата на цветята и аромата на мускуса и други благоухания, една пчела се приближила и кацнала на главата му. Щом видяла това, маймуната помислила разгневена: «Как? Пред очите ми това низко същество жили царя!» — и започнала да я пъди. Пчелата не обръщала внимание, че я пъдят, и отново и отново долитала при царя. Тогава маймуната, заслепена от гняв, измъкнала сабята и замахнала към пчелата. Този удар разсякъл главата на царя. Тогава спящата заедно с него царица се надигнала със страх и като видяла това немислимо нещо, се почувствувала нещастна и казала: «Ах ти, глупава маймуно! Какво направи с доверчивия цар?» И маймуната разказала какво се е случило. Тогава всички събрали се хора я наругали и изгонили.

Затова се казва: «Не се сближавай със глупака... Убит бил от маймуна царя.» Ето защо аз казвам:

Бъди със умен враг приятел,
отколкото другар с глупеца. Убит бил от маймуна царя,
за другите умрял крадеца.“

И Каратака отново казал:

„Гдето подлеци почитат
и предатели без срам, гдето всички си приличат —
скръб и зло ще има там.

А също така:

И каквото да се случи
с праведния, той блести, никога за него няма
зла мълга да чуеш ти.

Също така:

И в беда или тревога чистият човек е чист.
Раковината сред огън грее пак със цвят сребрист.

И също така:

До гуша да ти е дошло —
достойно пак се дръж. До гуша да ти е дошло —
бъди достоен мъж.“

И когато това било казано, поради извратеността на своя ум Даманака сметнал тези думи, съответстващи на държавните мъдрости, за отрова и се отдалечил.

През това време Пингалака и Сандживака, чийто разум бил заслепен от гняв, отново влезли в бой. И след като убил Сандживака, Пингалака, чийто гняв преминал, почувствувал съжаление, като си спомнил за предишната им дружба, и изтривайки с обагрената от кръв лапа мокрите от сълзи очи, произнесъл с разкаяние: „Уви! Нещастие! Това е тежко престъпление! Нали като убих Сандживака, който беше мое второ тяло, аз причиних вреда на самия себе си. Нали е казано:

Да се лишиш от плодороден къс земя и от добър слуга — са две неща различни. друг къс земя ще ти владее някъде ума, но няма да се върне от смъртта слугата.“

Щом видял, че Пингалака проявява малодушие, Даманака със своята прекалена дързост тихичко се приближил до него и казал: „Господарю! Що за мъдрост е това да се проявява малодушие след убийството на съперник? Нали е казано:

Когато твоят син, приятел,
баща или пък роден брат
замисля как да те погуби, махни го сам от тоя свят.

И също така:

Настигни далечината,
ако щастие те чака там. Смело вярвай на децата,

щом са умни и добри. Дай живота си за този,
който е в бедата сам. Отрежи за миг ръката,
ако само зло твори.

И за царя не е закон това, което е присъщо на обикновените хора.

Нали е казано:

Не може простия човечец
да управлява като цар, че всеки негов недостатък
у царя е същински дар.

И още:

Във нея всичко е — лъжата
и правдата, и користта;
жестокостта и щедростта
от нейната сърдечност бликат, пилее средства непрестанно,
печалбите пресмята тя, променлива и сладкодумна,
развратницата политика.“

Тогава Каратака се приближил до Даманака и му казал, сядайки до лъва: „Ти не си за министър. Нали когато двама се наслаждават на взаимна привързаност, този, който иска да я разруши, прибъгва до разединението. Когато министри, които се стремят да достигнат някаква цел с помощта на ласкави думи, подкупи и разединение, излагат господаря на опасност, като го съветват да встъпи в борба със собствения си слуга, постъпват неправилно. Нали е казано:

За разум кой в сражението пита, глупците само бой започват нов.
Законите човекът трезв почита, а те ни учат да творим с любов.

Затова министър никога не трябва да съветва господаря да встъпва в борба. Нали е казано:

Щом у съветниците липсва корист и покрай царя са като стена, в опасността с каквато да е орис ще победи той, даже без война.

А също така:

Щом е с уста сладкоречива,
но без от туй да има кяр, слугата с тази страст лъстива
излага само своя цар.

И освен това господарят е длъжен да разпитва министрите поотделно. Когато ги разпита, нека сам обмисли всичко, казано от тях: кой е казал нещо полезно за него, кой безполезно и кое е най-доброто. Нали нашият разум често се заблуждава. И нещата ни изглеждат по-други, отколкото в действителност. Нали е казано:

Лъжата считаме за правда,
а истините за лъжи. Така е тоя свят устроен-
И ти за туй се погрижи.

И така, господарят не трябва да взема под внимание думите на слуги, които се отклоняват от мъдростта. Затова защото, за да достигнат своите цели, коварните слуги, с помощта на различни думи, представят на господаря събитията не такива, каквито са в същност. Ето защо господарят трябва да се залавя за нещо, след като размисли върху него. Нали е казано:

Тоз, който слуша умния съвет
и винаги над всичко разсъждава —
той има силен разум и навред
ще се сдобие с мир, богатство, слава!

Затова нека разсъдъкът на господаря не се затъмнява от чужди думи. И при всички обстоятелства той трябва добре да размисли за разликата между хората, да помисли за това, кое е полезно и кое — вредно, за въпросите и отговорите, за непостоянството на времето и запазвайки здравия разум, винаги да се залавя сам за всевъзможни работи.“

И тук завършва първата книга, наречена „Разединение на приятели“, първият стих на която гласи:

Лъвът в гората срещнал вол
и с него се сприятелил, но алчният сплетник чакал
навеки ги разединил.

Тук започва втората книга, наречена:

ПЕЧЕЛЕНЕ НА ПРИЯТЕЛИ

Ето първия ѝ стих:

Когато всички беззащитни със разум покорят света
те като гарвани ще стигнат с приятелите си целта.

Царските синове попитали: „Как?“ Вишнушарман разказал:

"Има в една южна страна град, който се нарича Прамадаропия.
Недалеч от него растяло смокиново дърво, много високо, с голямо
стебло и клони, и служело за подслон на всички. Нали е казано:

Газели в сянката му спят,
по клоните чернеят птици,
маймуни в него се таят,
а по кората му — мушици,
напролет пълно е с пчели...

И пак за тях ще разцъфтява —
земята иначе, нали,
защо ли ще обременява!

Живял там гарван на име Лагхупатанака. Една сутрин той се
отправил към града за храна и видял, че към дървото се приближава
ловец, който живеел в града и бил излязъл на лов за птици. Страшен на
вид, с изподраскани ръце и крака, здрави прасци, много груба кожа,
очи, налети с кръв, високо привързани коси, съпровождан от кучета, с
мрежа и тояга в ръка, той бил — но за какво са много думи? —
същински Кала с примка в ръка, самото възплъщение на греха, самият
център на несправедливостта, самият наставник във всички глупави
дела, самият приятел на смъртта. Щом го видял, гарванът си казал с
разтревожено сърце: „Какво е намислил този злодей? Мен ли заплашва
с беда, или има някакво друго намерение?“ Изпълнен с любопитство,
той литнал по петите му и кацнал. А ловецът разстлал мрежата на едно
място, разпръснал зърна и се скрил наблизко. И тогава птиците, които
се намирили там, предупредени от Лагхупатанака, сметнали тези
оризови зърна за смъртна отрова и останали по местата си.

През това време царят на гълъбите на име Читрагрива, който се лутал, търсейки храна, окръжен от стотици гълъби, още отдалече видял оризовите зърна. Без да обръща внимание на предупреждението на Лагхупатанака, воден от ненаситността си, той се спуснал върху онази голяма мрежа, за да ги изяде, и едва успял да кацне, когато заедно със спътниците си попаднал в примката. Та нали така се случва, ако съдбата е неблагоприятна. Гълъбите нямали никаква вина. Нали е казано:

И у мислители велики,
когато ги настигне смърт, умът им, слисан от съдбата,
ги води по погрешен път.

Тогавя, зарадван, ловецът изтичал към тях с вдигната тояга. А Читрагрива, опечален от това нещастие, като видял как приближава, запазил присъствие на духа и казал на гълъбите: „Хей, не се страхувайте! Не се страхувайте! Нали:

Който издържи, попаднал
в мрежата на гибелта, ще достигне висша радост,
висше щастие в света.

Ако бъдем единомдушни, като литнем заедно, ще отнесем мрежата. Несговорливите ги чака смърт. Нали е казано:

Стомах — един. а шии — две.
а пък храната им — безброй. Раздорът между тях започнал
и птицата погубил той.“

Гълъбите попитали: „Как?“ И Читрагрива разказал:

ПЪРВИ РАЗКАЗ

„Живели в едно езеро птиците бхарунди. Всяка имала по един стомах и две шии. И веднъж, като се разхождала на воля, една бхарунда протегнала едната си шия и поела нектар. Но втората шия на птицата казала: «Дай и на мен половината.» Когато първата не дала от нектара, втората намерила отрова и в яда си я изяла. Така и двете шии загинали, защото стомахът им бил един.

Ето защо аз казвам: «Стомах — един, а шии — две...» Затова силата е в единството.“

И гълъбите, в желанието си да се спасят, изведнъж вдигнали мрежата, излетели много високо — сякаш във въздуха висял балдахин — и смело се отправили на път. А ловецът, като видял, че птиците отнасят мрежата, помислил изумен: „Невиждано нещо!“ И прочел стиха:

„Събрани птиците във ято,

ще вдигнат мрежата завчас, но щом започнат да се карат — отново ще ги хвана аз.“

С тази мисъл той решил да ги последва. А Читрагрива, като видял, че злодеят ги преследва, отгатнал намеренията му, но не загубил присъствие на духа, а полетял над трудно проходимите планини и гори. Тогава Лагхупатанака, който гледал ту нагоре, ту надолу, чудейки се и на разума на Читрагрива, и на злобната решителност на ловеца, престанал да мисли за храната и изпълнен с любопитство, последвал ятото гълъби, питайки се: „Какво ще направи този великодушен и какво — този злодей?“ А ловецът, като разбрал, че от гълъбите го отделя непроходим път, загубил надежда да ги улови. Върнал се назад и казал:

„Каквото е решено, ще се случи, към другото не се стреми смутен. Ще се изплъзне от ръката всеки скъп дар, на други предрешен.

Ще се наложи да се откажа от лова! Пропадна дори мрежата, която хранеше семейството ми.“

През това време Читрагрива, като видял, че ловецът загубил надежда и се върнал назад, казал на гълъбите: „Хей, летете спокойно.

Злият ловец си отиде. Сега ще бъде най-добре да се отправим към град Прамадаропия. Там, в североизточната част, живее моята любима приятелка — мишката Хирания. Тя веднага ще прегризе мрежата и ще ни спаси от нещастieto.“ И всички те, в стремежа си да видят мишката Хирания, стигнали до нейното укрепено скривалище и се спуснали на земята. Нали:

Благоразумна към заплахата,
пробила изходи безброй. там, в дупката забравена,
живяла мишката в покой.

Шумът от крилете разтревожил сърцето на Хирания. Тя помислила: „Какво става?“ — оттеглила се в дъното на своето укрепено скривалище, за да не може да я достигне котешка лапа, и започнала да наблюдава. А Читрагрива, като застанал пред входа на дупката, казал: „Скъпа Хирания! Ела по-скоро тук. Погледни какво се случи с мен!“

Хирания се обадила, без да напуска своето убежище: „Скъпи, кой си ти? Защо си дошъл? Какво нещастие ти се е случило? Разкажи.“ И Читрагрива отговорил: „Това съм аз — царят на гълъбите Читрагрива, твойт приятел. По-скоро ела!“ От тия думи тя така се зарадвала, че козината ѝ настръхнала. Излязла бързо от дупката и казала:

„Приятел да си, но приятел, докрай препълнен от любов! Да посети добър стопанин, е всеки може би готов.“

Но щом видяла, че Читрагрива заедно със своите спътници е попаднал в мрежа, с тъга попитала:

„Скъпи! Какво е това? По каква причина?“ Онзи отговорил: „Скъпа, защо питаш, когато сама знаеш всичко! Нали е казано:

Когато, как и за какво. добро или пък зло твориме — тогава всяко тържество е свързано с велико име.

А също така:

През километри и обиди
ще мине птицата с борба. И няма мрежата да види,
ако това ѝ е съдба.

И още:

Попадат в сянка слънцето, луната;
змията, слонът, птицата — в капан. Боли от туй на мъдрия в душата:

«Съдба могъща! Път предначертан!»

И също така:

Излитат птици, вятъра преварят,
но ги настигне някаква беда.

И рибите така лови рибарят
изкусно сред бездънната вода.

Какво, че някой радостен ще легне?

Що значи глупост или просто ум?

Капризната съдба ръка протегне
и ние чезнем ден след ден без шум.“

И Хирания веднага се заловила да прегризва мрежата от страната на Читрагрива, но той я спрял, като ѝ казал: „Скъпа! Това е несправедливо. Първо прегризи примките, които са омотали моите спътници.“ Разсърдена, Хирания възразила: „Хей, не си прав. Нали първо господаря, а след това — слугите.“ На свой ред той възразил: „Скъпа, не говори така. Всички те, бедните, ми служат, изоставяйки другите господари. Как да не им окажа поне това уважение? Нали е казано:

Щом постоянно властелинът
слугите си почита, дори да се намери в бедност,
ще има той защита.

А също така:

Доверието е в успеха.

Газелата е с чин велик сред стадото. Но на лъва,
макар и цар, не служи миг.

Освен това сама помисли: ако изведнъж те заболят зъбите, щом като прегризеш моята примка, или дойде тоя зъл ловец, тогава непременно ще попадна в ада! Нали е казано:

Слугите си щом е оставил във беда,
а сам стои благат. ще бъде все нещастен царят,
а след това ще види ад.“

Като чула това, Хирания се съгласила: „О! Аз знам какъв е дългът на господаря, но казах това само за да те изпитам. Сега ще прегриза всички примки на мрежата. Благодарение на това ти ще имаш много привърженици.“

И след това Хирания прегризала цялата мрежа. После каза на Читрагрива: „Приятелю! Сега се върни в къщи.“ И Читрагрива заедно

със спътниците си се отправил към дома си.

А Лагхупатанака, който видял всичко — как бил уловен Читрагрива и как — освободен, — с развълнувано сърце помислил: „Колко е умна Хирания! Колко е силна! Колко е хубаво убежището ѝ! Трябва и аз да се сприятеля с нея. Макар и нравът ми да е непостоянен, макар на никого да не внушавам доверие и никой да не може да ме излъже, все едно, трябва да си намеря приятел.“ След тези мисли той литнал от дървото, приближил се до дупката и повикал Хирания:

„Скъпа Хирания, излез навън.“

Хирания помислила: „Какво е това? Мигар пак ме вика някакъв гълъб, попаднал в мрежа?“ И каза: „Хей! Кой си ти?“ Гарванът отговорил: „Аз съм гарванът Лагхупатанака.“ Тогава, като се укрила по-старателно, Хирания отговорила: „Скъпи! Върви си оттук.“ Гарванът възразил: „Дошел съм при теб по важна работа и трябва да те видя.“ Хирания каза:

„Аз не трябва да общувам с теб.“ Той отговорил: „О! Аз видях как благодарение на твоето старание Читрагрива се освободи от мрежата и почувствувах голямо доверие към теб. Нали ако някога и аз попадна в мрежа, ще мога да се освободя само с твоя помощ. Нека станем приятели.“ Хирания отговорила: „Но нали ти си гладен, а аз — храна. Какво приятелство може да има между нас? Нали е казано:

С неравен не дружи от глупост,
неравенството, знай — е грях. с по-низш или по-висш от тебе —
ще станеш скоро ти за смях.

Върви си!“

Но гарванът казал: „Не! Аз седнах вече пред входа на твоето убежище. Ако ти не искаш да дружиш с мен, аз ще престана да поддържам живота си!“ А Хирания повторила: „Но как мога да дружа с теб, неприятеля? Нали е казано:

И колкото врагът да страда,
съюз със него не прави. Дори водата да е топла,
гаси тя огъня, уви!“

Гарванът казал: „Какво говориш? Откъде е тази вражда? Ние дори не сме се виждали. Защо говориш неподходящи думи?“ Но Хирания възрази: „Не! Враждата бива два вида: вродена и случайна. А между нас враждата е вродена. При това:

Случайната вражда ще мине

случайно със случайността, ала вродената ще свърши,
когато позвъни смъртта.“

Гарванът казал: „Но тогава аз искам да чуя, как се пораждат
едната и другата?“ Хирания обяснила:

„Случайната вражда възниква по определен повод. Затова, ако се
направи нужното благодеяние, тя ще се прекрати. Естествената вражда
никак не може да се прекрати. Така че враждата между ихневмоните и
змиите, тревопасните и хищниците, водата и огъня, боговете и
демоните, кучетата и котките, жените-съпернички, лъвовете и
слоновете, ловците и газелите, враните и кукумявките, умните и
глупавите, верните жени и развратниците, добрите и лошите — е вечна
вражда. И ако дори никой от тях не е убивал никого, все пак те се
стремят да се погубят един друг.“ Гарванът възразил; „Това още нищо
не значи. Чуй тези хубави думи:

Причини за другарство има,
намират се и за вражди, затуй на умния приляга
да търси радостни следи.“

Но Хирания отговорила: „Как мога да общувам с теб? По-добре
чуи за същността на разумното поведение:

С подлец дружиш ли, ще загинеш
и няма повече живот, тъй както мулето умряло
от тежестта на своя плод-

А също така:

Разкъсан бил от страшен лъв
сам Панини велики. А Джаймини потънал в кръв
на слона от ритника. От морски звяр бил Пингала убит,
в науката светило. Когато звярът е сърдит,
не знае нищо мило.“

Гарванът повторил: „Това е вярно! Но слушай и ти:

Услуга хората сближава
и важен повод — звяр със птица, стръвта за простия остава,
за умния — добра десница.

А също така:

Злодеите са като каша
от пръст, за нищо не е тя.
Достойните са като чаша
от злато — страшна в твърдостта.

И във всеки случай аз съм прав. Освен това мога да се закълна, за да не се страхуваш.“ Хирания каза: „Не вярвам на твоите клетви. Нали е казано:

Достатъчна е цепнатина, да се промъкне подъл враг. И всеки може да загине, тъй както кораб без маяк.

Да те затрупат с шепа злато, не се отпускаяк пред врага. Не вярвай на жена, която те хваща нежно за ръка.“

А Лагхупатанака, щом чул това и без да отговори нещо, помислил: „Как разсъждава тя за разумното поведение! Ето защо искам да дружа с нея.“ И той казал: „Хайде да станем приятели. Иначе веднага ще се простя с живота си.“ Хирания помислила:

„По думите му не изглежда да е глупав:

Щом няма ум — и мисли няма, без радост любовта тежи!

Щом няма страст — и сила няма, а честността е без лъжи.

Затова въпреки всичко трябва да се сприятеля с него.“ След тези мисли тя каза на гарвана: „Скъпи! Ти ми вдъхна доверие, аз разпитвах така само за да изпитам твоя разум. Сега скланям главата си на твоята гръд.“ И тя се отправила към изхода, но на прага отново спряла. Тогава Лакхупатанака казал: „Мигар и сега не ми вярваш, та не излизаш от убежището си.“ Тя отговорила: „Аз разбрах твоите мисли и не се страхувам от теб. Но ако някога се доверя на твоя нов приятел — ще загина.“ Тогава гарванът казал:

„Щом от приятел нов е длъжен

да падне стар приятел чист, със новия не се събирай,
не давай ,за просо ориз.“

Щом чула това, тя излязла бързо от дупката и двамата се поздравили с уважение. След миг Лагхупатанака казал на Хирания: „Прибери се в жилището си, а аз ще потърся храна.“ Оставил я и навлязъл дълбоко в гъстата гора. Там видял див бивол, убит от тигър. Наял се до насита, взел със себе си късче месо, подобно на цвета на палаша. и като се върнал при Хирания, я извикал: „Излез, излез, скъпа Хирания! Изяж месото, което ти донесох...“ А тя, също изпълнена с грижи, му била приготвила много просо и ориз и каза: „Скъпи! Изяж ориза, който намерих, както можах.“ И те, макар че били сити, започнали да се хранят, за да докажат своята взаимна привързаност. Защото в това е зърното на дружбата. Нали е казано:

Шест признака за дружба има:

да вземаш, след това да даваш,
да се разкриваш и да питаш,
да вкусваш и да угощаваш.
Но за какво са много думи?
Тъй както ноктите с месото
са сраснали в една ръка, сприятелил се черен гарван
навеки с мишката така.

И мишката била толкова възхитена от услужливостта на гарвана,
че постоянно се вмъквала под крилете му и оставала там.

Но ето че веднъж гарванът дошел при нея с насълзени очи и заеквайки, казал: „Скъпа Хирания! Омръзна ми да живея тук и ще се отправя към други места.“ Хирания попитала: „Скъпи, защо ти омръзна тук?“ Гарванът отговорил: „Слушай, скъпа: в тази страна сега има голяма суша и хората, измъчвани от глад, не правят дори жертвоприношения. Освен това във всяка къща са разстлани мрежи за лов на птици. Било ми съдено да остана жив и не попаднах в мрежите. И сега, напускайки тези места, аз проливам сълзи. Ето защо се отправям към друга страна.“ Хирания казала: „В такъв случай разкажи накъде ще се отправиш.“ Той отговорил: „В гъстата гора на една южна страна има голямо езеро. Там живее моята най-добра приятелка, дори по-близка от теб — костенурката Мантхарака. Тя до насита ще ме храни с риба. Наслаждавайки се на радостта от общуването с нея и на хубавите мисли, ще прекарвам времето си щастливо. Не мога да гледам как унищожават птиците! Нали е казано:

Щастлив е, който не е виждал
смъртта във своя род, грабеж,
жена си в чуждата прегръдка
и своя стар приятел в гмеж.“

Хирания казала: „Щом като е така, и аз ще тръгна с теб. Нали и мен ме сполетя голямо нещастие.“ Гарванът попитал: „Какво?“ Хирания отговорила:

„За това трябва да се разказва дълго. На онова място ще ти разкажа всичко.“ Той казал: „Но нали аз се движа във въздуха, а ти — по земята. Как ще тръгнеш с мен?“ Тя отговорила: „Ако има смисъл да се запази животът ми, качи ме на гърба си и ме носи полекичка.“ Гарванът с радост казал: „Щом като е така, аз съм щастлив и няма по-щастлив от мен. Така и ще направим! Нали аз знам осем начина на

летене, първият от които е съвместното летене. Затова ще ми бъде леко да те нося.“ Хирания каза: „Искам да знам как се наричат тези полети.“ Гарванът обяснил:

„Съвместен полет, полет къс,
висок и нисък, бърз, насечен
и полет косо, полет в кръг,
отлитане към край далечен.“

Когато чула това, Хирания се качила на гърба му и се отправили по начина на „съвместното летене“. Постепенно тя ,се добрала с него до езерото. През това време Мантхарака, която умеела да прави всичко на място и навреме, видяла гарвана и седящата върху него мишка. Като помислила: „Кой е това?“, тя бързо се скрила във водата. А Лагхупатанака спуснал Хирания в корубата на едно дърво, стоящо на брега, кацнал на края на един клон и силно казал: „Хей, хей, Мантхарака, ела! Аз съм твой приятел, гарванът, след дългата раздяла дойдох с копнеещо сърце. Ела и ме прегърни. Нали е казано :

Защо ни е сантал и камфор,
през зимата прохладен сняг? Не струват колкото частица
от нашия приятел драг.“

Щом чула това и се уверила окончателно, че е той, Мантхарака, чиито очи се изпълнили с радостни сълзи, бързо излязла от водата. И каза: „Прости ми за вината. Не те познах“ — и прегърнала спусналия се от дървото Лагхупатанака. След това седнали под дървото и си разказали един на друг всичко, което се било случило с тях.

А Хирания се поклонила на Мантхарака и също седнала наблизо. Мантхарака попитала Лагхупатанака: „Хей, коя е тази мишка и защо я донесе тук на гърба си, когато тя може да ти бъде храна?“ Лагхупатанака отговорил: „Тази мишка на име Хирания е моя приятелка. И за мен тя е като втори живот. Но за какво са много думи:

Подобно капките дъждовни,
неизброимите звезди
или пращинките вековни
по пътища и по следи —
достойнствата ѝ са безбройни, душата ѝ не е от дреб, ала светът
ѝ е омръзнал и ето я сега при теб.“

Мантхарака попитала: „Защо е станала равнодушна към света?“
Гарванът казал: „Още на старото място я попитах, но тя отговори: «За това трябва дълго да се разказва. На новото място ще ти разкажа всичко.» — и досега още нищо не е разказала... Скъпа Хирания, разкажи сега и на двама ни, защо си станала равнодушна към света?“
Хирания разказала:

ВТОРИ РАЗКАЗ

„Има в една южна страна град, наречен Прамадаропия. Недалеч от него се намира храмът «Махешвара». Близко до храма в една килия живееше в нищета монахът Бутакарна. Когато събираше милостиня, напълваха паничката му за подаяния с превъзходни ястия, подправени със ситна захар, мед и сок от нарове. маслени, течни и приятни. Когато се връщаше в килията си, той, както се и полага, поддържаше живота си с тези ястия, а остатъка скриваше в съда за подаяния, който окачваше на колче, забито в стената, за идващите на сутринта слуги. Аз живеех в тази килия заедно с моите приятели. Така минаваше времето. Въпреки че винаги държеха храната на мястото, предназначено за запас, аз се хранех от нея. Това омръзна на монаха и за да ми попречи той премести съда на ново, по-високо място. Но въпреки това аз с лекота се добирах до него и се наях до насита. И ето че веднъж в килията пристигна на гости аскетът Брихатспхиг. Бутакарна го поздрави, оказа му нужното гостоприемство и прогони умората му. Когато настъпи нощта, двамата легнаха на едно легло и започнаха да си разказват благочестиви истории. През това време Бутакарна мислеше само за това как да ме прогони и постоянно почукваше с разцепена тръстика по съда за подаяния и отговаряше не на място на Брихатспхиг, който му разказваше една благочестива история. Тогава гостът много се разсърди и каза: «О, Бутакарна! Добре разбрах: угаснало е приятелството ти към мен и сега говориш без радост. Ето защо, макар и да е нощ на двора, аз ще напусна твоята килия и ще отида на друго място. Нали е казано:

„Влез, приближи се! Моля, сядай тук.

Къде така изчезна? Е, ново? Ти си слаб? Бъди щастлив напук.

Как съм щастлив, че влезна!“ — тъй който своя гост, дошел с любов,

с такива думи среща, във неговия дом ще влизат с трепет нов и със душа гореща.

И освен това:

Тоз, който даже не поглежда миг към теб, спрял на дома му пред вратата, не заслужава твоята чест — или си бик, на който вече са отрязали рогата.

Където никой не те среща, където няма поглед драг, където няма дума веща — да не пристъпва твоя крак!

И така, като получи килия, ти се възгордя и престана да обичаш своя приятел. Мигар не е ясно, че животът ти в килията е само измама, а в действителност заслужаваш място в ада! Нали е казано:

Ако в ума ти стане ад, година си бъди светия или три дни в една килия самичък преживей нерад.

Глупак! Ти си се възгордял от това, което е за оплакване.» При тези думи сърцето на Бутакарна затрепера от страх и той се отзова: «О, блажени!

Не говори така. Нямам по-добър приятел от теб. Чуй защо бях невнимателен. Една проклета мишка с един скок се добира до съда за подаяния, без да я смуцава това, че е закачен толкова високо, и изяжда остатъка от милостинята, която ми правят. И ето че моите служители остават без препитание и затова не почистват килията и не изпълняват останалите си задължения. За да изплаша мишката, постоянно почуквам с тръстиката по съда за подаяния. Това е причината за невниманието ми. Интересно е да се разбере как тази злодейка може да скача по-високо от котката, маймуната и другите животни!» Брихатспхиг попита: «Ти знаеш ли къде е дупката й?» Бутакарна отговори: «О, блажени! Не знам.» Гостът каза: «Несъмнено нейната дупка се намира върху съкровище. Благодарение на жарта от съкровището тя скача. Нали е казано:

Парите крият пламък жив, жарта им ти не отминавай, ала богатството раздавай, за да се видиш по-щастлив.

А също така:

Не без причина Шандили за чист сусам почистен взема, Това е истина непроста, останала от друго време.»

Бутакарна попита: «Как?» Гостът разказа:

ТРЕТИ РАЗКАЗ

«Случи се така, че в един град помолих някакъв брахман да ме приюти, исках да прекарам в дома му дъждовното време от годината; и брахманът ме прие. Живеех там, зает със служене на бога и с други дела. И веднъж, събуждайки се рано сутринта, чух разговора между брахмана и неговата жена. Брахманът каза: „Брахманке! Тази сутрин настъпва лятното слънцестоене, което ни носи толкова блага. Затова аз ще отида в селото да приема подаръците. А ти в чест на слънцето трябва да нагостиш с нещо някакъв брахман.“ Като го охули със свадливи думи, тя отговори:

„Бедни брахмане, откъде ще намериш угощение? Мигар не те е срам да говориш така? Та помисли:

Откакто за ръка те хванах,
аз капка радост не познах,
без вкусно ядене останах,
безценен накит не видях!“ Щом чу това, два пъти роденият, треперейки от страх, едва произнесе: „Брахманке! Не бива така да се говори. Нали е казано:

Е, за какво пък да не може
при нужда залък да дадеш.
Кой тъй се е замогнал, боже,
че да остане без ламтеж?
А някои казват:
Наклонността си не потискай
и лаком не бъди съвсем:
на алчния върху главата
ще забележиш ти перчем.“ Брахманката попита; „Как?“
Брахманът разказа:

ЧЕТВЪРТИ РАЗКАЗ

„Живял в някаква страна един пулинда. Той тръгнал на лов и срещнал на пътя си глиган, подобен на върха на планината Маханджана. Като го съгледал, ловецът изопнал до ухото си връвта на лъка и произнесъл тези стихове:

«Лъка не вижда той, стрелата не сънува,
но все едно — опасността дочува.
И моят ум по погледа му схваща,
че богът на смъртта към мен го праща.»

Той поразил глигана с острата стрела. А глиганът, обхванат от ярост, с върха на зъба си, сияещ като млад месец, разкъсал стомаха на ловеца и той паднал мъртъв на земята. Но като убил ловеца, глиганът също отишел в небитието от нанесената рана. През това време един чакал, който бил близко до смъртта, се приближил до същото място. И като видял телата на глигана и ловеца, отнесени в небитието, с радост помислил: «Съдбата е благосклонна към мен. Ето че неочаквано и аз получих препитание. Нали добре е казано:

И по закона на съдбата, дори без да загубим грош, ний късаме от дървесата плода, добър или пък лош.

Също така:

Къде и как, в какво ли време, щом сме пролели капка пот, за зло или добро ще вземем от всичко вързалия плод.

Сега трябва да се храня така, че дълго да има с какво да поддържам живота си. Затова ще взема в лапите си този лък и ще започна да ям по малко от края му. Нали е казано:

Не се раздавайте веднага, не се превръщайте в глупци, а като стари мъдреци живеете както се полага.»

След като помислил така, той пхнал в устата си края на лъка и започнал да гризе връвта. Тогава връвта се скъсала, а краят на лъка раздрал небцето на чакала, промушил главата му и изскочил навън, стърчейки като перчем. И болката му причинила смърт.“

[Край на трети разказ]

Ето защо аз казвам: „Наклонността си не потискай...“ И брахманът отново каза: „Брахманке! Мигар ти не си чула?

Парите, дните, занаята, познанието и смъртта са предрешени от съдбата, преди да дойдем на света.“

Като получи това наставление, жената отговори:

„Е, какво, у дома има само малко сусам... Ще го смеля и ще нагостя брахмана със сусамово брашно.“ След тези думи мъжът ѝ се отправи към селото. А тя стри сусама с гореща вода, очисти го и го сложи на припек. През това време, докато се занимаваше с домакинството, едно куче препика сусама. Брахманката си рече: „Ах! Колко е враждебна към мен коварната съдба! Дори този сусам вече не е за ядене. Ще го взема, ще отида при някого и ще сменя чистия сусам за почистен. Та нали всеки ще се съгласи на такава замяна.“ и като сложи сусама в плетена кошница, тръгна от къща на къща, викайки: „Хей! Кой ще вземе чистен сусам за нечистен?“ Така стигна до къщата, в която дойдох за милостиня. Тя повтори същите думи. И стопанката на къщата, зарадвана, взе от брахманката очистения сусам, а на нея ѝ даде неочистен. След това дойде мъжът ѝ и попита: „Скъпа, какво е това?“ Тя каза: „Взех евтин сусам — очистен за неочистен.“ Той се позамисли, след това каза:

„Чий е този сусам?“ Синът му Камандаки отговори: „На майка Шандили.“ А стопанинът на дома каза: „Скъпа! Тя е много хитра и ловка — всекиго ще излъже. По-добре да изхвърлим този сусам. Не без причина Шандили за чист сусам нечистен взема...“

(Продължение на втори разказ)

Затова несъмнено мишката може да скача толкова високо благодарение жарта на съкровището.» И като каза това, той отново произнесе: «А знаеш ли какви са навиците ѝ?» Бутакарна каза: «Знам, блажени. Тя не идва сама, а заобиколена от много други мишки.» Брихатспхиг попита: «А нямаш ли някакъв малък лизгар?» Бутакарна отговори: «Разбира се, имам. Ето го, целият от желязо.» Гостът каза: «Трябва да се събудим утре рано и да тръгнем заедно по следите, които е оставила по земята — нали земята запазва отпечатъците на краката.» Като чух думите на този злодей, подобни на гръм, помислих: «Уви! Аз съм загинала. Думите му звучат решително. Той спомена вече за

съкровището, значи, ще разбере и къде е моят дом. Изглежда, че твърдо е решил да направи това. Нали е казано:

Мъдрецът може само с поглед да те измери като цар. С ръка пък опитният може да те претегли на кантар.»

И така, трепереща от страх, аз свърнах встрани и заедно с моите близки се отправих по друг път.

През това време една голяма котка се зададе срещу нас. И като ни видя, скочи в средата на нашата група. Малко мишки останаха живи. И като ме ругаеха за това, че съм тръгнала по лош път, се устремиха към убежището, обагрйки земята с кръв. Нали добре е казано:

От злите примки на капана
газелата се отърва
и мина през пожар, горкана;
без да усети миг това.
Спасена вече от стрелата,
завърши в някакъв геран.
Предначертан е от съдбата
отрано твоят път избран.

И аз тръгнах в друга посока сама, а останалите мишки от глупост се вмъкнаха в убежището. Отшелникът, щом видя, че земята е покрита с капки кръв, тръгна по тази следа към убежището и започна да рови земята с лизгара. И така той откри имането, над което живеех, огънят на което ми помагаше да достигнем трудно достижимите места. Тогава зарадваният гост каза: «О, Бутакарна! Сега можеш да спиш спокойно. Та нали мишката те е будила само благодарение на огъня от това съкровище.» Щом каза така и взе със себе си имането, той се отправи към килията. Когато се върнах на мястото си, дори нямах сили да гледам това нерадостно и мрачно място. «Уви! — помислих аз. — Какво да правя? Къде да отида? Как да успокоя сърцето си?» Размисляйки така, прекарах този ден в голяма мъка.

И когато лъчезарното слънце залезе, заедно с моите спътници, опечалена и обезсилена, проникнах в килията. Тогава, като чу как шумят моите близки, Бутакарна отново започна да почуква с разделената тръстика по съда за подаяния. Неговият гост каза:

«Приятелю! Защо и днес не можеш да заспиш спокойно?»
Бутакарна отговори: «Блажени! Изглежда, че е дошла негодницата

мишка заедно със своите спътници.» Но гостът възрази с усмивка: «Приятелю! Не се бой. Заедно с богатството тя се лиши и от способността да скача. Такъв е пътят на всички същества. Нали е казано:

Щом смъртният е смел и всеки пред него е с наведен врат, не е, че тъй е бил отвеки — а за това, че е богат.»

Като чух това, изпълнена от гняв, скочих с всички сили към съда за подаяния, но паднах на земята, преди да стигна до него. Щом ме видя, моят враг каза на Вутакарна: «Приятелю! Гледай какво удивително зрелище! Нали е казано:

Известен с ученост и слава, богатият е всемогъщ. Нещастна мишката оставя сред своя кръг един и същ.

Добре се казва:

Змей без зъби — не с змей, слон без пот — ТУЙ не е слон.

Щом си без пари — живеи под камшик и по закон!»

След тези думи помислих: «Уви! Истината казва моят враг. Сега нямам сила да скоча и колкото един палец. Да бъде проклет животът на човек, лишен от богатство! Нали е казано:

Който в бедност поминава и му липсва мисълта, в своя път ще се стопява като ручей сред степта.

„Гаргов ечемик е нищо, див сусам не е сусам.“ Тъй беднякът като лишей е подобен само тям.

Нека е добър бедняка — кой ли ще го различи! Светят като слънце в мрака само златните лъчи.

Не тъжи, мълчи, не страда бедният нито веднаж, както, ако е пропаднал, някой властен богаташ.

Ако силна страст, ей богу, в миг бедняка навести — ще угасне като огън във вдовишките гърди.

Като лъч да се открие най-достойния бедняк —

няма да го видим ние в неговите нужди — мрак.»

Така натъжена, лишена от сили и виждайки, че са превърнали богатството ми във възглавница, се върнах сутринта в убежището си.

През това време моите слуги се бяха събрали и разговаряха: «Не! Тя не може да ни нахрани. Ако продължаваме да ходим по петите ѝ, ще загинем от котка, а и в друга беда може да изпаднем. За какво ни е тогава нейната милост?»

Като чух техните думи, вмъкнах се в убежището, но никой от моите спътници не ме последва, защото богатството вече го нямаше. Тогава започнах да размислям: «Уви! Да бъде проклета тази бедност! Нали добре се казва:

Ако човек е беден, никой
не слуша бедната уста. и гордостта като луната
изчезва с добродетелта. неволята една след друга
върви и в общия безброй закона мре — не по заслуга
за всичко отговаря той.

А също така:

Без близък пуста е душата, а твоята къща — без деца, за малоумните — страната, пуст за бедняка е света.

Да, само като се помисли:

Дори със постоянни чувства и със прочуто име,
и ум за всичките изкуства,
реч блага лете зиме, но ако смъртния загуби
пари и блясък, и права, веднага всичко ще разлюби.

О, колко странно е това!

За какво им е богатство на такива като мен, щом като донася толкова горчиви плодове? Да, аз се лиших веднъж от своето богатство, сега вече ще е по-добре да се заселя в гората. Нали е казано:

Живей, където те почитат
а гдето имаш врагове — далеч, дори на колесница
да си летял сред богове.
И по-добре търпи неволя,
не запази достойнство, чест, отколкото да си доволен
от сладостите като пес.»

И след това отново помислих: «Злочестата нищета е подобна на смърт! Нали е казано:

Изгризали дървото червеи, изтлял могъщият клонак, изгнило, ала по-щастливо било от тъжния бедняк.

И също така:

Безумие и дом на множество беди
и помисли безплодни, подобие на смърт, пристанище на скръб,
вертеп на грижи благородни,
нищожество само, подслон на тегота,
на тържеството клада — е нуждата за мъдростта.

Прилича тя на ада.

И освен това:

Изпий отрова по-добре

или си протегни ръката — и нека твоя свят умре
в миг от езика на змията, сред пропаст се хвърли, дори
разбий се с ярост на парчета — но не към слава и пари
с пороци твои път да крета.

И още:

По-хубаво да влезе в огън лишеният от чест бедняк, отколкото да
моли помощ от някои алчен дебелак.

По-хубаво в гора да скиташ,

сред зверовете се мотай, отколкото с ръка и поглед
да молиш натъжено: „Дай!“

И как може да се живее в подобно положение? Каква е ползата да
крада? Да се постъпва така и да се присвоява чуждото, е още по-лошо!
Нали:

Век бъди и ням, и глух,

глупости недей да плещиш, по-добре стани евнух —
чужди булки да не срещаш! Приеми дори смъртта,
не смеха на клеветата,
предпочитай нищетата
винаги пред алчността.

Но може би трябва да се засищам с чужда храна? Тежко ми! О,
тежко ми! Този път води към вратата на смъртта. Нали е казано:

Тоз, който в чужд дом чужда пита яде и спи на чужд креват —
само в смъртта ще наиде щита за бурите на тоя свят.

Ето защо непременно трябва да си възвърна съкровището, което
открадна Брихатспхиг. Аз вече видях сандъчето под самата
възглавница на този злодей. Нека по-добре загина, отнасяйки своето
имане!»

След тези мисли се отправих към килията, когато монахът вече
спеше. Но едва успях да направя отвор в сандъчето, той се събуди и ме
удари по главата с разцепената тръстика. Едва избягнах смъртта, тъй
като ми било съдено да остана жива. Нали:

Отсъденото — ще се случи, не ще го спре самия бог. И затова без
страх и мъка приемай този смисъл строг.“

Гарванът и костенурката попитали: „Как?“ Мишката разказала:

ПЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в един град търговец на име Сагарадата. Веднъж синът му купил една книга, като заплатил за нея сто рупии. А в книгата било написано:

Отсъденото — ще се случи.

Щом я видял, Сагарадата попитал сина си: „Момче, за колко купи тази книга?“ Той отговорил } „За сто рупии.“ Сагарадата казал: „Тфу! Глупак си ти, щом като си дал сто рупии за книга, в която е написан само един ред. Как ще натрупаш богатство с този ум? От днес да не си посмял да влезеш в моя дом.“ Като наругал така сина си, той го прогонил от своя дом.

А синът, огорчен, се отправил към далечна страна и като стигнал до някакъв град, спрял в него. След няколко дни един от гражданите го попитал: „Откъде си дошел? Как те наричат?“ Той отговорил:

„Отсъденото — ще се случи.“

Друг човек задал на младежа същия въпрос и той отговорил същото. И който и да го попитал как се казва, той давал един и същ отговор. Така и започнали да го наричат „Отсъденото“.

Но ето че веднъж царската дъщеря Чандраматри, надарена с красота от ранна възраст, разглеждала града, съпровождана от приятелки. И по волята на съдбата пред очите и попаднал някакъв царски син, също надарен с необичайна красота и прелест. Щом като го видяла, поразена от стрелата на Кусумабана, тя казала на приятелката си: „Скъпа, постарай се да направиш така, че днес да се срещна с него.“ Приятелката ѝ се приближила бързо до царския син и казала: „При теб ме изпраща Чандраматри. Тя ти казва: «По волята на Манобхава твоят лик жестоко ме рани. Затова, ако не дойдеш веднага при мен, ще умра.» Той отговорил: «Щом като трябва да отида при нея, кажи ми как мога да вляза в двореца.» Тогава приятелката казала: «През нощта трябва да се изкачиш по здравия ремък, спуснат от покрива на двореца.» Той се съгласил: «След като сте решили така, аз ще се покоря.» И като се уговорили, приятелката се върнала при Чандраматри. Когато настъпила нощта, царският син помислил:

«Не върши това, което ще ти донесе позор, ад или пък ще отнеме твоя утрешен простор.»

И като разсъдил съвсем правилно, той не отишел при царската дъщеря. През това време онзи, когото нарекли Отсъденото, разхождайки се през нощта, видял ремъка, висящ от покрива на двореца. Подтикван от любопитство, той се хванал за него и се изкачил горе. А царската дъщеря доверчиво помислила: «Това е той», почела го с умиване, ядене, пиене, дрехи и други признаци на внимание и легнала с него в леглото. И като се допряла до него, тя усетила такова блаженство, че тръпки я побили. И казала: «Аз те обикнах от пръв поглед и ти се отдавам. Дори в мислите ми няма да има друг съпруг. Защо, когато знаеш това, не разговаряш с мен?» А той отговорил:

«Отсъденото — ще се случи.»

От тези думи сърцето ѝ замряло и тя бързо го спуснала по ремъка. А той тръгнал и легнал да спи в един разрушен храм. През това време началникът на стражата бил определил там среща на една развратница. И като дошел, видял го да заспива на същото място, където била определена срещата.

Тогава началникът, желяейки да запази своята тайна, попитал: «Кой си ти?» той отговорил «Отсъденото — ще се случи.»

Щом чул това, началникът на стражата казал:

«Този храм е пуст. Затова иди да спиш в моята постеля.» Младежът се съгласил, но погрешно легнал на друго легло. А началникът на стражата имал голяма дъщеря Винаявати, надарена с красотата на младостта. Тя била влюбена в един човек и като му определила среща, заспала на този креват. Когато дошел Отсъденото, тя, без да го разглежда в гъстия мрак на нощта, помислила: «Това е той, моят любим», легнала при него и се свързали по обряда на гаидхарвите. и както лежала с него в постелята, тя — тази, чиито очи и устни били като цъфнал лотос — попитала: «Защо дори сега не говориш с мен откровено?» Той отговорил:

«Отсъденото — ще се случи.»

Тя с ужас помислила: «Ето до какво води непредпазливостта.» Обезпокоена от тези мисли, тя го наругала и изгонила.

Той тръгнал по улицата и изведнъж видял, че насреща, под звуците на музика, идва някакъв чуждоземец, на име Варакирти. Бил младоженец и отивал на собствената си сватба. Тогава Отсъденото се

присъединил към сватбената процесия. През това време настъпило благоприятното съчетание на съзвездията. Невестата дъщеря на търговец, пременена в празнични дрехи, носещи щастие — застанала до беседката и олтара, които били издигнати пред входа на търговския

А на сутринта, когато се събрали много хора, царската дъщеря чула за това необикновено произшествие и дошла в дома на търговеца. Пристигнала тук и дъщерята на началника на стражата, до която стигнала мълвата за случилото се. След това и царят, като чул за голямото сборище на народа, дошел и попитал Отсъденото: «Разкажи откровено, какво се е случило тук?» Той отговорил:

«Отсъденото — ще се случи.»

Тогава царската дъщеря, като си спомнила стиха, казала:

«Не ще го спре самия бог.»

Тогава и дъщерята на началника на стражата казала:

«И затова без страх и мъка...»

Като чула всичко това, дъщерята на търговеца казала:

«... приемам този смисъл строг.»

Тогава царят, като дарил на всички безопасност, разпитал за случилото се с подробности. И щом узнал всичко, с голяма почит дал на младежа своята дъщеря заедно с хиляда села, а след това помислил: «Аз нямам син» — и го направил наследник на престола. И младежът заживял щастливо със семейството си, наслаждавайки се на много радости.

[Край на втория разказ]

Ето защо аз казвам: «Отсъденото — ще се случи...» И Хирания отново казала: «Като размислих така, аз престанах да ламтя за пари. Вярно, добре е казано:

Разумът, а не окото гледа. Не в предците — в теб е доблестта. В нрава чист е твоята победа и в борба с порока — мъдростта.

Също:

Богиньо на страстта жестока! Затяга твоето въже.

Сама ти властелина Вишну

преобразува на джудже.

За тебе нищо не е трудно,

царицо подла на света. И мъдреците даже тикаш

в обятията на сладта.

Непоносимото аз носех,
мълвях под тежкото небе. Пред чуждите врати се спирах.
О, ако алчността не бе!

И още:

С вонящо питие се утолявах аз,
спях на трънливо ложе, приятелите си напуснах в тъжен час
и вкусих где каквото може, пребродих много пътища пеша,
преплувах с чиреп ъгловат морето. О, жажда, още колко моята
душа

ще гони твойта сянка под небето?

Навред почитат богаташа,
макар и низък, но с имот. И гонят винаги бедняка,
дори да е от славен род.

И нека младостта я няма — пак млад е всеки господар. Младеж в
оскъдица голяма, през младостта е даже стар.

От бедния си тръгват всички:

жена, приятели дори...

Но ще се върнат като птички, щом се сдобие той с пари.

С тези мисли се отправих към новото си жилище. След малко
при мен дойде Лагхупатанака и ми предложи да се преселя тук. Така
заедно с него дойдох при теб!

Ето че ви разказах причината за своята печал. Нали добре е
казано:

Светът докрай да завоюваш,
да бъдат мъките ти низ — за ядене щом дойде време,
вземи си шепичка ориз.»

Мантхарака започнала да я успокоява: «Скъпа! Не трябва да
проявяваш слабост, щом си напуснала своето родно място. Защо,
въпреки разума си, се заблуждаваш, предавайки се на недостойни
дела? Нали:

Глупак да учиш — ползата къде е? Във умния ще се роди
копнеж, Та мигар болния ще оздравее, лекарство само щом му
назовеш.

Във роден край или чужбина —
за храбрив човек е все едно:
където и да е — сред рай или пустиня, —
със славата ще мине той ведно.

Лъвът тъй сред гората се обажда
и с нокти, с рев, със набег страховит
той утолява острата си жажда
с кръвта на някой слон убит.

Ето защо, скъпа, трябва винаги да бъдем пълни с усърдие. Тогава
няма да изчезнат от нас парите и наслажденията. Нали:

Реката както мами птици
и жаби в тинестият гьол, така към себе си парите
привличат бос и гол.

И още:

Който е страхлив, бездеен, глупав, който е покорен на съдбата
тук, Лакшми този тъй възненавижда, както млада булка своя стар
съпруг.

Няма полза от ума, когато целия от страх е обладан. За какво е на
слепеца лампа, сложена във неговата длан?

Ако съдбата се обърне —
ще стане жертвата палач, дарителят весден ще проси,
а нищия ще е богат.

При това за мъжествените няма никаква разлика между родината
и чужбина. Нали е казано:

Героят, умният, жената,
когато е красива тя, където и да се намират,
не ще познаят нищета.

Макар че си лишена от богатство, ти си надарена със знания,
смелост и не приличаш на обикновените същества. Спомни си
казаното:

Макар и беден, щом е смел — ще е почитан вред човека;
богат, но плах и неумел ще се срамува той до века. Как може
някой жалък пес, макар и със верига златна, да е с величие и чест и
лъвска слава необятна!

И още:

Не е дотам висока Меру,
все има край самия ад, морето не е тъй широко .
за смелите на тоя свят.

А също:

С пари защо се ти гордееш? Щом си без тях, защо тъжиш? Нали
като случаен камък тъй както другите летиш!

Тъй или иначе, богатството и младостта са недълготрайни като водни мехурчета. Нали:

Парите, любовта измамна,
цветът на облака през май, жените, младостта за малко
ни радват в сладостта. И край.

Ето защо, владеейки такова нетрайно богатство, разумният трябва с полза да го изхарчи за подаяния и наслаждения. Нали е казано:

Доброто, припечелено с усилие голямо, раздай, че инак носи мъка само.

И още:

Пари на ближния си който не раздава и сам не харчи — той не е богат.

Така мома сред своя бащин дом остава в очакване на мъж, на кум, на сват.

Но, така или иначе, тук всичко решава съдбата. Затова е казано:

Понякога във смъртна схватка,
сред дом, по-хубав от зора, във огън, в океан, сред хладна
планинска пуста пещера
или с усойници — прилежно
си длъжен да живееш ти:
туй, що ни чака — неизбежно
през дните ще ни навести.

Ето защо най-хубавият ти имот е това, че си здрава и задоволена.

Нали е казано:

Тоз, който седем материци
владее и изгаря в жар за още — е бедняк последен.

Доволен ли е той е цар.

А също така:

Да се лишиш, е участ славна. Какво е по-добро от щедростта? На здравето каква съдба е равна? И що ще се сравни със доблестта?

И не трябва да мислиш: „Как ще живея без Имане?“ Нали богатството е нетрайно, а мъжеството — постоянно. и е казано:

Щом му се случи, като топка
храбрецът пада с опнат ръст, — пък страхливецът се свлича
като безсилна буца пръст.

Но за какво са много думи? Чуй същността на нещата: едни хора се наслаждават от парите, други ги спестяват. А също така е казано:

Пари, спечелени за миг, не са ограда за глупака. Така Сомилака без вик изгубен сред гората чака.»

Хирания попитала: «Как?» Мантхарака разказала:

ШЕСТИ РАЗКАЗ

«Живял в един град тъкач на име Сомилака. Той изработвал разнообразни красиви дрехи, пригодени за царските слуги, но въпреки това спечелените от него пари стигали само за храна и облекло. И като видял, че другите занаятчии, които тъчели груби дрехи, натрупали големи богатства, казал на жена си:

„Скъпа! Погледни какви богатства са събрали тези тъкачи, макар че изработват груби тъкани. Не мога да понасям повече живота в този град и ще отида на друго място.“ Жената възрази: „О, скъпи! Не е вярно това, че ако отидеш на друго място, ще намериш пари. Нали е казано:

Каквото е решено, ще се случи,
към другото не се стреми смутен.

Ще се изплъзне от ръката всеки
скъп дар, за други предрешен.

И също така:

Тъй както сянката и светлината
са неразделни всеки ден, така творецът и творбата
са свързани в съюз свещен.

Затова остани тук и се занимавай с работата си.“ Той възразил: „Скъпа! Не си права. Нито една работа не дава резултат, ако на човек липсва решителност. Нали е казано:

С усърдие и труд
ний си доставяме храната, че без усилие
не ще познае хляб устата.

И също тъй:

За да постигнеш своята цел,
дела са нужни, не мечти. Лъвът щом спи, в устата сънна
газелата не ще влети.

И още:

Да, който пак се труди честно,
но няма полза от труда — не трябва да се порицава.
такава му е участта.

Ето защо непременно ще отида в друга страна.“ Като казал това, той отишел в град Вардхамана. След като прекарал там три години, спечелил триста златни монети и се отправил към дома си.

И ето че на половината път, когато минавал през една непроходима гора, блаженото слънце залязло. От страх той се покатерил на един здрав смокинов клон и заспал. В полунощ чул в просъница разговора на двама души с червени от гняв очи. Единият казал:

„Хей, Картар! Много пъти ти казвах, че Сомилака не трябва да има никакъв имот освен храна и дрехи. Затова никога не трябва да го пренадаряваш. Защо му даде триста златни монети?“ Другият отговорил:

„О, Карман! Трябва непременно да надарявам усърдните хора с това, което са заслужили. А краят зависи от теб. Отнеми му богатството!“ Тъкачът съвсем се събудил от тези думи и погледнал във вързопа със злато, но видял, че е празен. Тогава той помислил:

„Уви! С какъв труд припечелих богатството, а го загубих за един миг. Целият ми труд е напразен! Как ще се появя беден пред жена си и приятелите?“ С тези мисли той отново се върнал в град Вардхамана. И само за година спечелил петстотин златни монети. И по друг път отново се отправил към дома си.

И когато залязло слънцето, той видял пред себе си същата смокиня. Тогава помислил: „Горко ми! Уви! Горко ми! Защо съм предприел тази работа, гонен от съдбата? Отново дойдох при този ракшас, приел вида на смокиня!“ И вече искал да легне да спи на нейните клони, но чул разговора между същите двама души. Единият от тях казал: „Картар! Защо даде на Сомилака петстотин златни монети? Мигар ти не знаеш, че той не трябва да има нищо освен храна и дрехи?“ Другият отговорил: „О, Карман! Трябва непременно да надарявам усърдните хора. А краят зависи от теб. Защо ме упрекваш?“ Сомилака започнал да рови в своя вързоп, но видял, че е празен. Тогава, обхванат от голямо отвращение към света, помислил:

„Уви! Защо да живея, щом като загубих богатството си? По-добре да се обеся на тази смокиня и да се простя с живота.“

Изплел въже от трева, след това надянал примката на врата си, качил се на клона и като привързал за него въжетото, се готвел да се хвърли надолу, когато изведнъж се показал някакъв човек и казал:

„Хей, Сомилака! Не постъпвай прибързано. Та нали аз отнех богатството ти и няма да позволя освен храна и дрехи да имаш дори една ракошка. Върви си в къщи. Все пак ненапрасно ме видя. Поискай от мен желаниа подарък.“ Сомилака казал: „Щом като е така, подари ми голямо богатство.“ Човекът възразил:

„Скъпи! Какво ще правиш с парите, след като не можеш да ги харчиш за наслаждения и подаяния? Нали за теб няма друго наслаждение освен насладата от храната и дрехите.“ Сомилака казал: „Дори и да не ми е дадено да изпитвам наслаждение, все пак искам да имам пари. Нали е казано:

Да е последния човек,
да е от род най-унижен, щом е богат — ще бъде той
навред възнасян и почтен.

А също така:

Макар и да висят, не знам
дали ще паднат, или не:
петнадесет години сляп
ги чакам нощем и днене.“

Човекът попитал: „Как?“ Сомилака разказал:

СЕДМИ РАЗКАЗ

„Живял в един град бикът Праламбавришана. Изтощен от недостиг на храна, той напуснал своето стадо и започнал да броди из гората, ровейки с рогата си покрай брега на реката. И на воля се хранел с край четата на тревата, подобни на смарагд. В тази гора живеел чакалът Пралобхика. Веднъж чакалът безгрижно седял на брега на реката с жена си. В това време Праламбавришана се спуснал за вода. И като видяла между задните му крака двете висящи мъде, чакалката казала на мъжа си: «Господарю, погледни как висят от този бик две буци месо. След миг или след няколко часа те ще паднат. Знаейки това, трябва да тръгнеш по петите му.» Чакалът казал: «Скъпа! Не е известно дали ще паднат някога, или не. Защо ме натоварваш с излишен труд. Ако седим тук, ще можем да се храним с мишките, които идват за вода. Нали оттук минава пътят им. Ако тръгна след бика, някой друг ще дойде тук и ще заеме мястото ни. Ето защо не трябва да постъпваме така. Нали е казано:

Който истинското дело за измислено остави, полза няма да получи сред минутите дребнави.»

Чакалката възразила: «Ех, че си страхливец! Достигна малкото и вече се успокои. Това е неправилно-Човек винаги трябва да проявява усърдие. Нали е казано:

Усилие където има,

където няма празнота, умът където значи смелост,
ще се постигне там целта.

А също така:

Труди се даже ако мислиш:

„Какво е писано, не знам!“ Нали без труд не ще получиш
ни капка масло от сусам!

И ако ти се съмняваш дали ще паднат, или не, също е неправилно! Нали е казано:

С решимост който е дарен,

той е достоен за прослава, Чатака, птичка мъничка,
вода от Индра получава.

Освен това омръзна ми да ям мишки. А тези буци месо, изглежда, все пак скоро ще паднат. Затова в никакъв случай не трябва да се постъпва иначе.» И като чул това, чакалът оставил мястото, където ловял мишки, и тръгнал след Праламбавришана. Нали добре се казва:

На себе си сме господари ний до този час, до който не дочуем женски глас.

А също така:

На женски думи който вярва,
за него всичко е под страх — достъпното е недостъпно,
а пък доброто — страшен грях.

Така, следвайки заедно с жена си бика по петите, той прекарал много време. А те все не падали. И когато започнала петнадесетата година, чакалът отчаян казал на жена си:

Макар и да висят, не знам дали ще паднат, или не:
петнадесет години сляп ги чакам нощем и дене.

Изглежда, че и в бъдеще няма да паднат. Да отидем там, на пътя, където има мишки.“

(Край на шестия разказ]

Ето защо аз казвам: „Макар и да висят, не знам...“ Кой богаташ не предизвиква завист? Така, дай ми голямо богатство.» Човекът казал: «Щом като е тъй, иди обратно във Вардхамана. Там живеят двама синове на търговци: Дханагупта и Бхуктадхана. Узнай как прекарват времето си и избери като кого искаш да живееш.» Щом казал това, той се скрил от погледа му. А Сомилака, с изпълнено от изумление сърце, отново тръгнал към Вардхамана.

И привечер, уморен, попитал къде е домът на Дханагупта, намерил го трудно и влязъл. Без да обръща внимание на караниците на жените, децата и останалото домочадие, той влязъл в двора и седнал там. Когато дошло време за вечеря, той получил храна, поднесена без любов, и там заспал. И ето че през нощта чул как се съветват същите двама човека от гората. Единият от тях казал: «Хей, Картар! Защо вкара Дханагупта в излишни разходи? Нали нахрани Сомилака? Неправилно постъпи.» Вторият отговорил:

«О, Карман! Това не е моя вина. Трябва непременно да надарявам и принуждавам към разходи. А краят зависи от теб.» И

когато Сомилака станал, видял, че Дханагупта се измъчва от болки в стомаха и бил принуден целия ден да пости.

Тогава, като излязъл от този дом, Сомилака пристигнал в дома на Бхуктадхана. Последният станал от мястото си и му оказал голяма почит, нахранил го, дарил го с дрехи и проявил и други признаци на внимание. След това тъкачът заспал в най-удобна постеля. И през нощта чул как същите двама души се съветват един с друг. Единият казал: «Хей, Карта?! Днес този Бхуктадхана изразходва доста много, като угости Сомилака, как ще върне дълга си? Нали той взе всичко това от лихваря?» Другият възразил:

«О, Карман! Тази постъпка е моя работа. А краят зависи от теб.» На сутринта се явил един от царските слуги с пари — знак на царската милост — и ги предал на Бхуттадхана.

Като видял това, Сомилака помислил: «Макар и лишен от богатство, Бхуктадхана е все пак по-добър от алчния Дханагупта. Нека блаженият Видхатар направи така, че да раздавам богатство и да му се наслаждавам. А не да го крия.» И след тези думи Видхатар изпълнил желанието му.

Ето защо аз казвам: «Пари, спечелени за миг...» Знай това, скъпа Хирания, и не се огорчавай заради богатството. Нали е казано:

Достойните сърца са нежни в радост
като на лотоса цвета и твърди са като скалата,
щом в миг ги сполети беда.

И също така:

Съдбата щом желае
да ни даде пари, за миг ще ни намери
в постелята дори.

Но ако тя обратно
е предрешила тук — трудът ни ще пропадне
напразно в прах и пух.

И още:

И за какво ли да си мислим, с тъга да свиваме крило? Съдбата
всичко е написала на нашето чело.

А също така:

Дори от края на света, от глъбините на морето съдбата с радост
във сърцето ще върне твоята мечта.

Нещастията често се задава

нечакано, но тежко и без жал, и с радостта е тъй. Защо тогава си пълен с грижи и печал?

И още:

Паунът — пъстър, гъската е бяла, а папагалът е зелен — съдбата тъй цвета си е раздала, в ръцете ѝ е утрешният ден.

И добре се казва:

Затворили змията в кош. И с мисъл лоша тя си повтаряла: «Дойде смъртта...» Но в миг едно мишле пробило коша

и влезнало направо в нейната уста. И своя глад наситила, с походка сладна

тя се измъкнала през дупката навън.

Така съдбата над живота ни е властна, спокойно ний пълзим след нея като в сън.

Като помислиш за това, не трябва да забравяш и по-голямото благо. Казано е:

Всеки ден, всеки ден —

радост да има, да не бъде плътта

неутолима. Всеки миг, всеки миг

ни отнася съдбата, сълзи лей, бльскай с вик —

ще потънеш в земята.

Ето защо най-висшето благо е удовлетворението.

Как може алчният човек,

във този шемет на света, да разбере за миг покоя

на непозналите страстта!

И още:

Сдържаността е дълг най-висш,

не знам по-сладко от покоя. Какво с другарство ще сравниш

и на една сълза със зноя!

Но за какво са много думи? Твоят дом е тук. Спокойно и без тревоги прекарвай времето си с мен.“ И като чул думите на Мантхарака, съгласувани с ученията на много книги, Лагхупатанака, сияещ от радост, казал: „Скъпа Мантхарака! Ти имаш прекрасни достойнства и на теб може да се разчита. Голяма радост изпълни сърцето ми, защото ти приятелски прие Хирания. Нали е казано:

Само този радостта усеща

и в живота е неуязвим,

който, весел, светли хора среща,
люби и самият е любим.

И още:

И царете са като бедняци, безполезно чезнат от света, ако устремени към печалба, с дружбата не украсят властта.

Сега Хирания е спасена от морето на бедствията благодарение на твоите полезни наставления. Така трябва и да бъде:

Човек достоен само на достоен
помага във внезапната беда. И само слонът ще изтегли слона,
затънал тежко във калта.

И освен това:

Тогава сме достойни за възхита, тогава ще изпълним своя дълг,
когато бедният, помолил за защита, от нас не се отвърне като вълк.“

И докато разговаряли така, една трепереща от страх газела на име Читранга, бягаща от стрелите на ловеца и измъчвана от жажда, се приближила до това място. Щом я видял, Лагхунатанак хвъркнал на дървото, Хирания се вмъкнала в тръстиката, а Мантхарака се скрила във водата. През това време Читранга, от страх за живота си, спряла недалеко от брега. Тогава Лагхунатанак литнал нагоре, огледал местността наоколо, спуснал се отново на дървото и повикал: „Излез, излез, скъпа Мантхарака! Не те заплашва никаква опасност. Аз огледах хубаво цялата гора. Тук има само една газела, която е дошла до езерото на водопой.“ И те отново се събрали тримата. Гостоприемната Мантхарака каза на газелата:

„Скъпа! Утоли жаждата си и се изкъпи. Тук водата е чудесна и прохладна.“ Като размислила над тези думи, Читранга си каза: „От тяхна страна не ме заплашва ни най-малка опасност. Нали костенурката е силна само във водата, а мишката и гарванът се хранят с мърша. Затова ще се приближа.“ Тя се приближила до тях. А Мантхарака приветствувала с уважение Читранга и я попитала: „Добре ли се чувствуваш? Разкажи ни, как попадна в тази гъста гора?“ Газелата разказа: „Омръзна ми да скитам против волята си! Отвсякъде ме притискаха ездачи, кучета и ловци и ето че напласена, с голяма бързина ги оставих след себе си и дойдох тук за вода. Затова искам да се сприятеля с вас.“ Мантхарака каза: „Ние не сме големи. Ти не бива да дружиш с нас. Нали трябва да се дружи само с онзи, който може да помогне.“ Но Читранга отговорила:

„И по-добре със мъдреците —
сред преизподня или срам, отколкото да съм с глупците
в двореца на Сурендра сам.

Защо се унижаваш, като казваш, че не си голяма? Впрочем
такива думи могат да се чуят само от достойните! Затова сега аз трябва
да се сприятеля с вас. Нали казват:

Не само силните край нас,
и слабите приятели са ценни. Пленените в гората слонове
от мишките били спасени.“ Мантхарака попитала: „Как?“,
Читранга разказала:

ОСМИ РАЗКАЗ

"Имало на земята едно място, където и хората, и домовете, и храмовете били унищожени. Там живеели мишки, които заедно със синовете, дъщерите, внуците от синовете и дъщерите и други потомци се заселили в развалините. Там прекарвали времето си в празници, сватби, ядене, пиене и други удоволствия и били напълно щастливи.

През това време господарят на слоновете, заобиколен от хиляди поданици, се отправил със стадото си на водопой към езерото, което от по-рано бил забелязал. Движейки се между домовете на мишките и виждайки ги на пътя, този владетел на слоновете им сплесквал лицата, очите, главите и вратовете. Тогава останалите живи мишки започнали да размислят:

„Тези лоши слонове ни убиват по пътя си. Ако дойдат тук още веднъж, вече няма да има кой да продължава нашия род. Нали:

Змията с дъх ще те убие, с докосване — пък някой слон, в смеха на царя смърт се крие и във злодейския поклон.

Ето защо сега трябва да помислим как да се спасим.“ И като измислили накрая, няколко мишки се отправили към езерото, поклонили се на господаря на слоновете с уважение и отправили молбата си:

„Божествени! Недалеч оттук се намира нашето жилище, което се предава в рода ни от поколение на поколение. Там благополучно ни се раждаха деца и внуци и затова достигнахме разцвет. Ето че сега, когато вие дойдохте тук за вода, хиляди от нас загинаха. Ако още веднъж минете по този път, няма да остане нито един, който да продължи рода ни. Затова, ако имате милост, вървете по друг път. Дори подобни на нас същества могат някога да ви бъдат полезни.“ И господарят на стадото помислил: „Нека бъде така, както казват тези мишки, а не иначе“ — и се съгласил с тях.

След време някакъв цар заповядал на ловците си да уловят слонове. Тогава, като заприщили водата, те уловили господаря на стадото заедно с всички слонове. В продължение на три дни ги измъквали оттам със здрави въжета и с помощта на други

приспособления, а щом ги извадили, ги завързали за дърветата със здрави стебла. Когато ловците си отишли, господарят на стадото се замислил: „Как и с чия помощ бих могъл да се освободя?“ И изведнъж решил: „Няма кой да ни спаси освен нашите познати мишки.“ И господарят заповядал на своята прислужница-слоница, която се спасила от плен и знаела къде живеят мишките, да им разкаже за случилото се нещастие — за това как той попаднал в плен. Щом научили тази вест, мишките се събрали с хиляди и тръгнали към стадото на слоновете, за да им помогнат. Като видели господаря и стадото му завързани, те прегризали примките, покатерили се по стеблата на дърветата, прегризали въжетата, с които слоновете били привързани за стеблата, и освободили всички-

Ето защо аз казвам: „Не само силните край нас...“ След този разказ Мантхарака казала: „Скъпа! Така да бъде. Не се страхувай. Това е твой дом. Затова живея тук със спокойно сърце, както желаш.“

Така прекарвали времето си във взаимна любов, кой където искал, отивал да търси храна; по пладне се събирали край голямото езеро в сенките на гъстите дървета и разговаряли за законите, за житейските мъдрости и различните науки. На това подхожда:

Мъдрецът своята почивка
превръща в стихове и ум, а глупавият се отдава на страст,
на сън и празен шум.

А също така:

От сладостни слова когато пробягат тръпки по плътта — тогава е блажен мъдреца, дори неизживял страстта.

Но веднъж Читранга не пристигнала в уговореното време. Това ги разтревожило; обезпокоени от неблагоприятното предзнаменование и предполагайки, че с нея се е случило нещастие, те не знаели какво да правят. Тогава Мантхарака и Хирания казали на Лагхупатанака: „Скъпи! Ние се движим бавно и няма да можем да намерим любимата си приятелка. Потърси я и разбери дали не я е изял лъв, дали не я е опърлил горски пожар, дали не я е уловил ловец? Затова непременно тръгни, разбери какво се е случило с Читранга и се върни по-скоро.“ Лагхупатанака полетял напред и скоро видял наблизо до един малък вир Читранга — тя била попаднала в здрав капан, привързан за кол от кхадира. Тогава той с мъка казал: „Скъпа! Как се случи с теб това

нещастие?“ Читранга възкликнала: „Приятелю, сега не е време за бавене. Чуй моите думи. Както казват:

Ако случайно срещнеш близък
приятел някъде в света —
то и за двама ви бедата
ще се стопи пред радостта.

Затова прости ми, ако разговаряйки с теб, ми се е случвало да се разсърдя на приятеля и да кажа нещо обидно! Предай от мен на Хирания и Мантхарака:

Нарочно или без да искам,
щом аз съм ви обидила, да ми простите, вий сте длъжни,
с препълнени от жар сърца.“

Щом чул това, Лагхупатанака казал: „Скъпа! Не трябва да се страхуваш, след като имаш такива приятели като нас. Аз ще взема със себе си Хирания и бързо ще се върнем, за да разкъсаме твоите примки.“ След това с вълнение долетял при Мантхарака и Хирания, разказал по какъв начин е попаднала в плен Читранга и като взел внимателно с клюна си мишката, се върнал при газелата. А Хирания, като я видяла в толкова печално състояние, казала с тъга:

„Скъпа! Та ти имаш толкова страхливо сърце и зорки очи. Как можа да се случи това нещастие — как попадна в плен?“ Читранга отговорила: „Приятелко! Защо е този въпрос? Нали съдбата е всемогъща. Казано е:

И мъдрецът пред съдбата —
океан с беди — не застава с непозната
мисъл от преди. Тя нали е като дим и
с непосилна мощ, и с ръце неотразими
удря ден и нощ!

Затова, уважаема, на теб са ти известни прищевките на съдбата. Прегризи по-бързо примката, докато не е дошел жестокият ловец.“ Хирания казала:

„Не се страхувай, докато съм до теб. При това сърцето ми е изпълнено с дълбока печал. Прогони я, като ми разкажеш за всичко, което се е случило с теб.“ Читранга отговорила: „Ако непременно искаш да знаеш — чуй как аз още по-рано изпитах мъката от пленничеството, а сега отново попаднах в мрежите по волята на съдбата.“ Хирания попитала: „Кога за първи път изпита мъката от

пленничеството? Аз искам да чуя подробно за това.“ Читранга разказала:

ДЕВЕТИ РАЗКАЗ

"По-рано, когато бях на шест месеца, като дете лудувах около стадото и се развличах, като ту отивах надалече напред, ту дочаквах спътниците си. А ние можем да бягаме по два начина: „висок“ и „прав“. Аз знаех „правия“, а „високия“ не знаех. И веднъж, както се разхождах, не видях наблизно стадото газели. Много обезпокоена, помислих: „Къде са отишли?“ — и като се огледах, ги видях напред. Всички с „висок“ бяг бяха прескочили мрежата, стояха зад нея и ме гледаха. И ето че, не знаейки правилата на „високия“ бяг, попаднах в ловджийската мрежа, а когато се опитах да се приближа до своето стадо и я издърпах, паднах надолу с главата и се омотах в мрежата, поставена от ловеца. А стадото газели си отиде отчаяно, че не може да ме спаси. Когато дойде ловецът, той ме съжали и помисли: „Това дете е годно само за забава“ — и не ме уби. Грижливо ме отведе в дома си и ме даде на царския син, за да играе и се развлича с мен. Царският син много се зарадва, възнагради ловеца и започна да ме радва с разтриване, къпане, храна, приятни аромати, мазилки, ласки и вкусни, приятни за сърцето угощения. Но изпълнените с любопитство жени от харема и децата постоянно ме предаваха от ръка на ръка и аз много се измъчвах, тъй като ме хващаха за шията, очите, за предните и задни крака и ушите. И веднъж по време на дъжд, както лежах под леглото на царския син, чух гръм и видях отблясък от мълния. Сърцето ми затъгува, спомних си за своето стадо и произнесох:

„Препуска стадо антилопи
и вятъра ги гони пак.

Сама кога ли ще успея
да ги настигна аз. И как?“

Царският син помисли: „Кой каза това?“ И с биещо от страх сърце се огледа наоколо и ме видя. Тогава реши; „Това го каза не човек, а газела! Тук има някакво привидение. Тъй или иначе, загинал съм.“ И като че в него се засели демонът на болестта — препъвайки се, с труд излезе от дома. Щом си въобрази, че го е завладял зъл дух, царският син повика срещу голямо възнаграждение вълшебници и магьосници и

обяви: „На този, който прогони от мен болестта, ще окажа голяма почит.“ И ето че хората, без да мислят много, започнаха да ме бият с пръчки, тухли и тояги. Само един добър човек каза: „Защо да убиваме това животно?“ — и ме спаси, защото ми било съдено да остана жива. И като разбра от какво съм се развълнувала, каза на царския син: „Скъпи! Уплашена по време на дъжда, тя с мъка си е спомнила за своето стадо и е казала:

«Препуска стадо антилопи
и вятъра ги гони пак. Сама кога ли ще успея
да ги настигна аз. И как?»

Защо без причина е започнало да те тресе?“ Царският син след тези успокоителни думи се излекува от трескавото възбуждение и когато всичко мина, каза на своите хора: "Измийте по-добре главата на тази газела и я пуснете в родната ѝ гора." И те така и направиха.

Случи се така, че веднъж претърпяла плен, аз отново попаднах в него по волята на съдбата..." През това време Мантхарака, водена от искрена любов към приятелката си, дошла тук по следите, тъпчейки по пътя си тръстики, храсти и куши. Тогава Хирания казала на Мантхарака: „Скъпа! Не направи добре, че дойде, като изостави жилището си. Нали няма да можеш да се защитиш от ловеца, а ние за него сме недостъпни. Когато прегриза мрежата и ловецът се приближи, Читранга ще избяга и ще се скрие от погледа му, Лагхупатанака ще литне на дървото, а аз съм толкова малка, че лесно ще мога да се провра през някоя дупка в пещерата. Какво ще правиш ти, ако попаднеш пред очите му?“ Но Мантхарака възразила: „Не ми говори така! Нали:

Не може никой да преглътне сам щетата, най-сърдечната разлъка, без благия приятелски балсам да приглуши внезапната му мъка.

А също така:

И тези дни, с приятели които прекарваме под радостния свод, са като празник ненаситен в пустинята на нашия живот.

Щом искаш пак да си щастлив, на някой близък разкажи скръбта си:

на своя цар, към теб благочестив, на верния приятел, на жена си.“

През това време дошел ловецът с лък в ръката. Тогава Хирания пред очите му прегризала мрежата и както казала по-рано — се

промъкнала в пещерата, Лагхупатанака се вдигнал във въздуха и отлетял, а Читранга бързо избягала. Изуменият ловец видял, че мрежата за газели е разкъсана и казал: „Газелите никога не прегризват мрежите! Несъмнено тази газела е прегризала мрежата по волята на съдбата.“ Щом видял костенурката в неподходящо за нея място, той помислил, както това е характерно за хората: „Ако газелата си е отишла по волята на съдбата, прегризвайки мрежата, затова пък намерих тази костенурка! Нали е казано:

Небето цяло прелети,
от край до край познай земята — пак няма да получиш ти
несъденото от съдбата.“

Като поразмислил така, отрязал с ножа стръкове от свещената куша, направил здраво въже, завързал костенурката за лапите и след това, като прикачил въжето на края на лъка, се отправил натам, откъдето дошел. При тази гледка Хирания с тъга каза: „Нещастие! Уви, нещастие!

Неизживяла първата несгода, постигнала до края й незрим и ето че и втора ме споходи. Скръбта е дълга, щом си уязвим!

Раненият е сринат от умора, а гладният се вие като дим. бедата е начало на раздора. Скръбта е дълга, щом си уязвим!

И прав е пътя, докогато
не свием някъде встрани, но щом се отклоним, тогава
ни чакат много кривини.

А също така:

Приатели случайни много —
а истински другар, уви. Само щастливия ти жребий
с такъв ще те ощастливи.

На син, на брат и на жена си
или на майка си дори човек не казва туй, което
на свой другар ще довери.

Приятелството не пресъхва
сред радостите и в беда не се огъва, само може
да го прекъсне в миг смъртта.

Защо съдбата непрекъснато ме преследва? Отначало загубих богатството и близките започнаха да ме презират за бедността. Огорчена от това, напуснах родното си място. А сега съдбата ме разделя с приятелката. Нали е казано:

Не затова съм тъжен аз,
че вече съм безкрайно беден:
съдбата ще се върне пак
и нищо, че съм днес последен. Но миг изпаднал в нищета,
познах бедата по-голяма — че обеднее ли човек,
приятели край него няма.

И освен това:

Постъпките ни са една верига и виждам утре аз, с добро и зло,
във друго съществуване достигнали, отново как ни махат със крило.

И нали добре е казано:

Опасност всекиго преследва,
след щастието е скръбта, съгласието мре в раздора.

Какво е вечно на света?

О, нещастие! Раздялата с приятелката съвсем ме погубва. Даже
от роднините ми сега няма полза. Справедливо е казано:

И вярата, и любовта
са най-голямата защита,
два слога в дружбата са скрити
подобно бисери в пръстта.

И още:

На всяка искреност през дните,
на вярата, добрия пай, на разprite на мъдреците —
смъртта на всичко слага край.

А също така:

Ако няма старост и разлъка,
ако няма раждане весден,
ако няма смърт и страх, и мъка —
кой от смъртните ще е блажен?“

И докато Хирания, изпълнена с мъка, говорела така, Читранга и
Лагхупатанака с тъжни викове дошли при нея и се събрали заедно.
Тогава Хирания им казала: „Докато Мантхарака не се е скрила от очите
ни, все още има начин да я спасим. Ти, Читранга, мини пред ловеца
така, че да не те забележи; когато стигнеш място близо до вода, падни
и се престори на мъртва. А ти, Лагхупатанака, разтвори нозе между
рогата на Читранга и се престори, че кълевеш очите й. Тогава този
долен ловец, обхванат от алчност, непременно ще помисли: «Това е
мъртва газела!» — и за да я вземе, ще побегне натам, като хвърли

костенурката на земята. Щом се отдалечи, аз мигновено ще освободя Мантхарака от въжето и тя ще се скрие в близката вода, а аз ще се промъкна в тръстиката. Когато този долен ловец се приближи отново, всички ще се постареем да избягаме!“ Така и постъпили. Щом видял на брега мъртвата наглед газела, която кълвял гарван, зарадваният ловец хвърлил костенурката на земята и побягнал към газелата с вдигната тояга. През това време Читранга разбрала по шума на стъпките, че ловецът е близо и се скрила в гъстата гора, а Лагхупатанака литнал и кацнал на дървото. Хирания прегризала въжето, с което била привързана костенурката, и Мантхарака се пхнала във водата, а Хирания се скрила в тръстиката. Тогава ловецът решил, че се е излъгал и като помислил: „Какво е това?“-загубил надежда и тръгнал към онова място, където бил оставил костенурката. И там намерил само част от въжето, дълго колкото палец и прегризано на сто части. Щом видял, че костенурката като вълшебник е изчезнала от погледа му, започнал да се съмнява в себе си и развълнуван, оглеждайки се настрани, тръгнал колкото може по-бързо за дома си. А четиримата останали невредими и отново се събрали заедно и като се почувствували повторно родени, заживели щастливо във взаимна любов. Ето защо:

Похвален е съюза верен
между животните в гората. За хората какво ще кажем,
щом имат ум в главата?"

И тук завършва втората книга, наречена „Печелене на приятели“, първият стих на която гласи:

Когато всички беззащитни
със разум покорят света
те като гарвана ще стигнат
с приятелите си целта.

Тук започва третата книга, наречена:

ЗА ГАРВАНИТЕ И КУКУМЯВКИТЕ

В нея се говори за мира, сраженията и други дела. Ето първия ѝ стих:

На вчерашния враг не вярвай много,
макар сега да ти е станал брат.

Виж гарваните как донесли огън
и кукумявките подпалили със яд.

Царските синове попитали: „Как?“ Вишнушарман разказал:

Има в една южна страна град Притхвипратищхана. Недалеко от него стояло голямо баняново дърво, разперило многобройни клони. Живееел там царят на гарваните Мегхаварна, окръжен от множество гарвани. И още — живеела в своята крепост в планинска пещера голяма птица — царят на кукумявките Дримардана, окръжен от много други кукумявки. И когато царят на кукумявките срещал някой гарван, спомняйки си за отдавнашната вражда с гарванското племе, той го убивал и отлитал. Постъпвал така постоянно и малко по малко цялата земя около баняновото дърво се оказала посипана с гарвани, убити от царя на кукумявките. И нали това се случва! Казано е:

Който своя ден порочно влачи в тишина и грях и за своя враг нехае — ще загине той от тях.

Накрая Мегхаварна повикал всички свои съветници и казал: „Ох! Могъщ е този враг, пълен е с усърдие и знае кога да действа. Пристига с настъпването на нощта и погубва нашите привърженици. Как да се борим с него? Нали нищо не виждаме през нощта и освен това не знаем къде е неговата крепост, за да отидем през деня и го погубим. Какво да предприемем: мир, сражение, поход, стан, съюз или лъжа?“ Тогава гарваните отговорили: „Добре направи, господарю, като зададе този въпрос! Нали е казано:

Съветникът е длъжен да говори,
дори да го не питат за съвет. Доколко тон е нужен на царете,
се вижда от това. че е навред.
Който своите сладки думи

е лишил от честност пак и не предвещава радост —
е като най-злия враг.

Ето защо трябва да се уединим сега и свикаме съвет.“

Мегхаварна започнал да пита подред петимата наследствени министри: Удживин, Сандживин, Анудживин, Прадживин и Чирадживин. И пръв от тях попитал Удживин: „Скъпи! Как мислиш? Какво трябва да се направи в подобно положение?“ Министърът отговорил: „Божествени! Не трябва да се води война със силни. А нашият враг е силен и нанася ударите навреме. Затова трябва да се помирим с него. Защото е казано:

Когато си в опасност ти, смири се даже със подлеца, но нека пак да заблести спасен на царството венеца.

А също така:-

Дори врагът ти да е равен,
внимавай, все пак е война. Брихаспати така ни учи:
«От край незнаен — настрана!»

А също така:

По-як щом срещнеш по земята, превивай се като камъш. и не приличай на змията, щом искаш да си весел мъж.

Ще постигне висш успех, който е като тръстика. Който е като змия — сам към гибелта се тика.

И също така

«Със силните да се сражавам.-.» —
това не ми доставя грижи.

Нали и облачето плава,
но срещу вятър не се движи!“

И като чул това, Мегхаварна, казал на Сандживин : „Скъпи! Искам да чуя и твоето мнение!“ Вторият министър промълвил: „Божествени! Струва ми се другояче: ако той е жесток, алчен и нечестив — никак не си длъжен да се съюзиш с него. Нали е казано:

С порочни и лъжливи хора
не сключвай договор мъгляв:
че зарад глупави съюзници
ще се окаже той нездрав.

Ето защо с него трябва да се борим. Такова е моето мнение. При това е казано:

Ако врагът ти е безгрижен, жесток, страхливец, глупав — триж,

лъжлив и алчен, неподвижен — ти лесно ще го победиш.

Освен това той ни презира. Затова, ако вие заговорите за мир, той само ще се разгневи и с още по-голяма жестокост ще покаже силата си. Нали е казано:

И как да хвалиш пред човек мира
щом той е за война! Или пък болен да измиеш,
щом пак ще е в злочестина?
Ядосаният ще ядосаш
по-силно само с нежен звук. оливията се разгаря
от капчица вода напук.

Но ако съветникът преди мене казва: «Врагът е силен» — това е неоснователно:

Щом малкият, обзет от сила,
срази големия човек, ще бъде като лъв над слона
и пътят му ще бъде лек.

А също така:

Щом царят е неотстъпчив, мълчат пред него враговете. А щом е мек и уклончив, убит от тях го запишете.

А който целият се губи пред блясъка на своя враг — напразно майчината хубост през младостта си е украл.

Тогавя само Лакшми с чар сърцата ни ще приласкае, когато кръв от вража твар по нашите ръце познае.

Какъв е този цар, какъв, ако земите му богати не са попили вража кръв и женски сълзи непознати!“

Като чул това, царят попитал Анудживин: „Скъпи! Кажи и ти своето мнение.“ Третият министър отговорил: „Божествени! Той е зъл, безмерно силен и не познава никакви граници. Затова с него не трябва нито да се помиряваме, нито да се сражаваме. Тук е необходим само поход. Нали е казано:

С необичайно злия мъж
ни мир е нужен, ни война, ти само правилно се дръж
или пък само настрана.

А походът е, знай, двуреден:
пред гибел да се защитиш или пък щурм към този, който
желаеш сам да победиш.

И щом си от врага по-силен,
победно устреми ръка, в два месеца ти можеш само

да вдигнеш своята войска.

И нека, своите имоти

превърнал в многовек чинар, предвождан от разузнавачи,

върви напред самият цар.

А освен това: трябва да отстъпваш само тогава, когато знаеш
защо правиш това и с каква цел. Такова е разумното поведение. Хубаво
е казано:

Овенът просто е такъв:

отстъпва с цел жестока. Така дори самия лъв се е превил пред
скока. А който е в главата с ум, напред спокойно гледа. И силният
върви без шум към своята победа.

Също така:

Когато с порив тъп слабак, —

към силния се хвърли в бой, към гибел близките си води и себе
си погубва той.

Затова, когато силният напада, не е време за помиряване или
сражения, а най-удобно от всичко е да се отстъпи!“

И като изслушал тези думи, той се обърна към Прадживин:
„Скъпи! Кажи и ти своето мнение!“ Четвъртият министър отговорил:
„Божествени! Всички тези три способа — мир, сражение и поход не
ми харесват, и особено — походът. Нали:

В своето блато крокодилът

би победил дори и слон, ала навън пред псето даже

ще се превие във поклон.

И после:

Когато силен враг напада,

недей напуска крепостта, а само твоите приятели

зови към теб в опасността.

И този, който няма сили

пред своя страх и своя враг и си отива от дома си —

не ще се върне в него пак.

Да бъдат силни враговете,

да бъдат хиляди, ти — сам, стой в своето гнездо, ще можеш

да превъзмогнеш всичко там.“

Като изслушал това, Мегхаварна казал на Чирадживин: „Скъпи!
Кажи и ти мнението си.“ — И последният министър казал:

„Божествени! От шестте способа повече от всичко на мен ми харесва съюзът. И него трябва да сключим. Нали е казано:

Защо ти е и мощ, и блясък,
когато нямаш скъп другар? Ако безветрие настъпи,
не ще се задържи и жар.

Затова остани на мястото си и повикай на помощ някакъв силен съюзник, който ще отмъсти на врага. Ако, напротив, ти си отидеш, като оставиш мястото си, никой няма да ти помогне с нито една дума. Нали е казано:

Пристига вятърът — приятел,
в гората огънят пламти, и борината в миг умира.
Кой слабия ще защити?

Но да се търси помощ от силния — не е единственият изход. Дори съюзът със слабия носи защита.

И тъй, божествени, без съюз никак не може да се отмъсти на врага. Такова е моето мнение.“

И след тези думи Мегхаварна се поклони на стария далновиден и вещ във всички науки на разумното поведение Стхирадживин, съветник на баща му, и казал: „Татко! Аз ги попитах в твое присъствие само за изпитание, за да изслушам всички и да ми кажеш какво подхожда.“ Стхирадживин отговорил: "Дете! Те ти казаха всичко, на което учи науката за разумното поведение, и думите на всеки са подходящи за своето време. Сега обаче е време за двуличие. Нали е казано:

В мира или пък утре в боя,
бъди навред недоверчив и своя зъл враг, ако можеш,
сам безогледно излъжи.

По този начин тези, които сами са недоверчиви и действуват с усърдие, лесно унищожават доверяващия им се враг. Нали е казано:

Не ще живее този, който
говори правда на глупак, на проститутка, на жена си
или на скрития си враг.

При това, ако врагът има някакъв недостатък, като разбереш какъв е той, ще го погубиш. "Мегхаварна възразил: „Татко, аз не знам къде живее той. Как мога да узная неговите недостатъци?“ Стхирадживин отговорил: „Дете! Не само жилището, но и недостатъците на врага ще открия с помощта на шпиони. Нали:

Брахманът с вещиците вижда,
а кравите — със миризмите, с доносниците вижда царят,
останалите — със очите.“

Мегхаварна попитал: „Татко! Сега ми разкажи. защо между гарваните и кукумявките цари смъртна вражда?“ Старият съветник отговорил: "Послушай:

ПЪРВИ РАЗКАЗ

Веднъж в миналото се събрали на ята гъски, чапли, кокили, пауни, чатаки, кукумявки, гълъби, гургулици, яребици, сини сойки, лешояди, чучулиги, карайики, шиями, кълвачи и други птици и започнали да разсъждават: "Макар и да имаме за повелител Ваиатея, той е зает в служене на божествения Нараяна и не се грижи за нас. Така че каква е ползата от безпомощен господар, който не ни защитава, когато попадаме в мрежите и страдаме от разни нещастия? Нали е казано:

Подобно лодка със пробой,
опасност крият шест човека:
незрелият учител, жрецът,
изучил същността най-лека на вещите, жената зловна,
непромененият овчар, бръснарят алчен и слугата,
незащитен от своя цар.

Затова трябва да потърсим друг цар на птиците. И ето че като видели кукумявката, външността на която обещавала щастие, всички решили: „Нека тази кукумявка бъде наш цар. Да донесат вещите, които са необходими при помазване на цар.“ И те донесли вода от свещен извор, приготвили смес от сто и осем корена на чакранкити, сахадеви и други растения, поставили трон, направили изображение на земното кълбо, украсено със седемте острова, морета и планини, разстлали тигрова кожа, поставили в златни чаши пет клонки, сложили цветя и неочистено зърно, приготвили почетни дарове. След това запели най-добрите певци. Жреците, знаещи четирите заклинания, произнесли свещени текстове; тълпа от млади момичета пеели сладостни песни, предвещаващи благополучие, и ето че кукумявката била вече готова да приеме помазването за престола, когато изведнъж между множеството отнякъде пристигнал със страшно грачене един гарван. И този гарван помислил: „Защо са се събрали всички птици, що за голям празник имат?“, А птиците си казали една на друга: „Сред птиците той минава за много умен. Затова трябва да се посъветваме и с него Нали е казано:

Чакалът е най-хитър звяр,

а гарванът е най-коварен,
такъв е «белия» аскет,
а пък сред хората — бръснаря.“

След тези мисли птиците казали на гарвана: „Хей! Нямаме никакъв цар. Затова всички птици решиха да поставят за цар на пернатите тази кукумявка. Дай си и ти съгласието. Пристигна тъкмо навреме.“ Тогавя гарванът казал през смях: „О! Не е хубаво, че помазват за цар този урод, който нищо не вижда през деня. Та нали сред вас има гъски, пауни, кокили, чакори, чакраваки, харити, жерави и други превъзходни птици. Не съм съгласен с вас. Нали:

Дори когато е безгрижна,
пак кукумявката е некрасива. с очи присвити, с гърбав нос,
надута, глупава и сива.

Също така:

Успех как може да очакваш,
щом кукумявката жестока започне да царува страшна
и гнусна във нощта безока ?

И освен това, защо ви е нужна тя, щом като има господар — Вайиатея? Дори да е надарена с достоинства — все едно: когато има един господар, не трябва да се издига друг. Дори само името на царя ви пази от враговете. Нали е казано:

Продумаш ли велико име,
с успех ще ти вървят делата. тъй зайците били с късмет,
щом си припомнили луната.“

Птиците попитали: „Как?“ И гарванът разказал:

ВТОРИ РАЗКАЗ

"Живял в една гора царят на слоновете Чатурданта, заобиколен от цяло стадо. И прекарвал времето си в грижи за него. Настъпила веднъж дванадесетгодишна суша, пресъхнали всички водохранилища, вирове и езера. Тогава слоновете се обърнаха към своя цар:

„Божествени! Едни от децата ни загинаха, измъчвани от жаждата, други са близко до смъртта. Намери някакъв начин да ни утолиш.“ Тогава той изпратил в осем страни на света своите най-бързи слуги, за да търсят вода. И тези, които били тръгнали на изток, забелязали по пътя, недалече от манастира за отшелници, езеро, което се наричало „Лунно“. Имало там гъски, жерави, морски орли, патици, чакраваки, балаки и други обитатели; наблизко растели множество разнообразни дървета, клоните на които се превивали под тежестта на цветовете, и двата бряга на езерото били покрити със зеленина. Обилна пяна от светлите вълни, гонени от вятъра и стичащи се върху крайбрежния склон, украсявала бреговете му; водата ухаела на мускусна влага, която се стичала по слепите очи на слоновете, откъдето пчелите отлитат само тогава, когато мощните слонове се потапят във водата. Крайбрежните дървета образували с гъстите си листа стотици чадъри и винаги служели за убежище от слънчевия зной. Глухо шумели обилните вълни — те се удряли в телата на къпещите се пулиндски девойки и обгръщали заобленостите на пищните им бедра и гърди. Езерото било пълно с чиста вода и гъсти храсти го украсявали като разцъфнал лотос. Но за какво са много думи? На къс от небето приличалото.

И като го видели, слугите се върнали колкото се може по-бързо и разказали за него на своя цар.

Щом разбрал всичко, Чатурданта забързал заедно с тях към Лунното езеро. И спускайки се от всички страни към лесно достъпните води, слоновете разкъсвали на хиляди парчета главите, вратовете, предните и задни лапи на зайците, които си били построили домове на брега. Когато утолили жаждата си и се изкъпали, царят заедно със своите спътници тръгнал назад към гъстата гора. Тогава зайците, които

останали живи, започнали да размишляват: „Какво да правим? Те знаят вече пътя и ще идват всеки ден. Трябва да намерим начин да ги задържим на мястото, което обитават, преди да се върнат тук.“ И заекът на име Виджайя, когато видял, че всичките му сродници са изплашени от нещастиято, сполетяло децата, жените и близките им, и че всички са опечалени, казал със състрадание: „Не трябва да се страхуваме. Аз съм сигурен, че слоновете вече няма да дойдат тук. Нали Хармасакшин е милостив към мен.“ И като чул това, царят на зайците Шилимукха казал на Виджайя:

„Скъпи, в това няма съмнение, защото:

Речта когато е полезна, когато е изящна тя, когато е благоразумна — достига сигурно целта.

И дори да се намирам далеко — всички слонове ще се уверят в моята могъща сила, когато узнаят силата на твоя разум. Нали:

И нека царят е безимен, ала по неговия дост и по писмата му се вижда дали е умен или прост.

Казано е при това:

Посланикът война ще почне,
посланикът ще склочи мир, посланикът така ще стори —
да подчини врага подир.

Върви, скъпи!“

И като тръгнал, заекът срещнал по пътя господаря на слоновете, който отивал към езерото. Тялото му било оцветено от червеникаво-жълтия пращец на постелята, направена от цветните пъпки на карникарите. Бил подобен на облак, пълен с влага и святкащи мълнии, и страшният му дълбок рев звучал така, като че тези безбройни, могъщи и стремителни гъмлнии се удрят една в друга. Прекрасен, като куп цветни листенца от безупречно син лотос, той бил равен по величие на Айравата, притежавал хобот, извиващ се като могъщия Бхуджагендра, и два превъзходни, гладки и големи зъба с меден цвят. Видът му предизвиквал възхищение, тъй като ято жужащи пчели било мамено от благоуханието на мускусната влага, която се стичала по неговите слепоочия; и той бил окръжен от хиляди предводители на стада, които усилено му правели вятър с ушите си. И Виджайя помислил: „Не може подобни на мен да общуват с тях! Но, тъй или иначе, аз ще му се покажа от такова място, където няма да може да ми навреди.“ Той се изкачил върху купчина високи ръбести камъни и

попитал: „Повелителю на слоновете! Добре ли се чувствуваш?“
Господарят на слоновете внимателно го изгледал и запитал:

„Кой си ти?“ Заекът отговорил: „Аз съм пратеник.“ Онзи попитал: „От кого си изпратен?“ Пратеникът казал: „От блажената луна.“ Царят на слоновете попитал отново: „Разкажи, защо са те изпратили?“ Заекът отговорил: "На теб ти е известно, че на пратеник с поръчение не трябва да се причинява зло. Тъй като всички царе говорят с устата на своите пратеници. Нали е казано:

Да святкат мечове навън,
в кръв твоя близък да почива и бранни речи да звучат —
посланикът не се убива.

И аз по заповед на луната ти казвам: „Как можеш ти, смъртно същество, да причиняваш зло на друг, без да прецениш своите и чужди сили? Нали е казано:

Който себе си не знае
и врага си не познава, но все пак върви към боя —
сам сред мъката остава.

Така и ти нечестиво оскърби Лунното езеро, носещо нашето име. Там ти уби зайци, които ние трябва да пазим и които принадлежат към рода на царя на зайците, а той ни служи, като ни почита и е наш любимец. Не е хубаво това. При това мигар не знаеш, че в света ме наричат Шашанка? Защо да говорим повече? Ако не се подчиниш, ще те накажем, като ти причиним голямо нещастие. Ако от днес прекратиш тези лоши работи, ще бъдеш удостоен с голямо отличие:

тялото ти до насита ще се наслаждава на подвластната ни лунна светлина и ти, радостен, заедно със спътниците си, ще бродиш из тази гора. А иначе ще задържим лъчите си, тялото ти ще изгори от жегата и ще загинеш заедно със своите спътници.“

Царят на слоновете много се обезпокоил от тези думи и след дълго размишление отговорил: „Скъпи! Това е вярно. Аз обидих блажената луна. Но повече няма да враждувам с нея. Затова по-скоро ми покажи пътя — ще отида и ще я умилостивя.“ Заекът отговорил: „Върви сам и тогава щети я покажа.“ И тръгнал към Лунното езеро, и показал на слона вечерната луна, отразена във водата. Нейната великолепна, блестяща окръжност разливала приятна светлина;

планетите от съзвездие Саптарши и много други звезди, сияещи на широкия небосвод, я окръжавали и нейните шестнадесет части

образували пълен диск. Когато видял луната, слонът казал: „Аз ще се причестя и ще направя поклон пред бога“ — и спуснал във водата хобота си, който едва можели да обхванат двама души. Тогава лунният диск започнал да се движи назад и напред като върху колела и в обезпокоената вода сякаш заплували хиляди луни. А Виджайя бързо отстъпил назад и казал на царя: „Божествени! Нещастие! Нещастие! Ти още повече разгневи луната.“ Чатурданта отговорил: „Защо отново се разгневи блажената луна?“ Виджайя казал: „Защото докосна тази вода.“ И като му повярвал, царят на слоновете, с клюмнали уши и наведена към земята глава, умилостивил блажената луна с поклони и след това отново се обърнал към Виджайя: „Скъпи! Изпълни молбата ми и винаги убеждавай блажената луна да проявява милост към мен, а аз няма да идвам повече тук.“ И той се отправил натам, откъдето бил дошел.

[Продължение на първия разказ]

Ето защо аз казвам: „Продумаш ли велико име...“ И освен това тази негодница е долна и не е способна да пази поданиците си. Закрилата ще бъде толкова далеч от вас, колкото близка опасността. Нали е казано:

Опасност чака тези, които
съвет ще искат от зъл враг, — тъй заек тлъст и яребица
разкъсал хитрият котак.

Птиците попитали: „Как?“ Гарванът разказал:

ТРЕТИ РАЗКАЗ

„Живеех някога на едно дърво. А под дървото живееше друга птица, яребица. Като съседни сключихме нерушим съюз. Всеки ден след храна и всякакви занимания прекарвахме вечерта заедно, разказвайки си един на друг много хубави изречения от Пурана и други книги, задавайки си въпроси и задачи и предавайки се на различни умни развлечения. Веднъж яребицата се отправи с други птици за храна към едно място, богато със свеж ориз, но не се върна навреме. Тогава, натъжен от раздялата си с нея, помислих:

«Уви! Защо моята приятелка днес не се върна? Мигар е попаднала в капан или е убита?» Така, с обезпокоено сърце, тъгувах много дни. И една привечер заекът Шигхрага се вмъкна в корубата на дървото, а аз, като не се надявах вече, че яребицата ще се върне, не го спрях. През това време яребицата затлъстяла от ориза и като си спомнила за своето убежище, се върна в дома си. Щом видя, че в корубата се е вмъкнал заек, тя го упрекна: «Ах, заеко! Не си постъпил добре, като си се промъкнал в моето жилище. Върви си по-скоро!» Заекът възрази: «Глупачке! Мигар не знаеш, че от жилището можеш да се ползуваш само дотогава, докато го заемаш?» Яребицата продължи: «Щом като е така, хайде да попитаме за това съседа. Казано е в книгата със законите:

Щом спора вече е започнал
за дом, за кладенец, за лес, за лъг или пък за земята —
съседът да отсъди с чест.»

Заекът възрази: «Глупачке! Мигар не си чувала:

Ако години десет вече
полята ти владее друг, дори закон, дори свидетел
не може да помогне тук.

Дори да е твое това Жилище, все едно — аз съм го заел, когато е било празно. Затова сега е мое.» Но яребицата каза: «О, щом като споменавах за предание, върви с мен. Ще попитаме гадатели. Нека те отсъдят.» И те се отправиха да разрешат своя спор. А аз помислих: «Ще видя какво ще стане» — и с любопитство ги последвах. След

малко заекът попита яребицата: «Скъпа! Кой ще разреши нашия спор?» Тя отговори: «Кой друг, ако не котаракът Дадхикарна, който е изпълнен със състрадание към живите същества и ревностно изпълнява дадения обет за пост и въздържание. Той живее на брега на блажената Ганг, където гръмко шумят и се разбиват бързите вълни, гонени от силния вятър.» Но заекът едва видя котарака и възрази, треперещ от страх: «Остави това долно същество! Нали е казано:

Не се осланяй на мъдреца,
облечен в свято облекло. Край свети извори с монаси-
лъжци кога не е било?»

А Дадхикарна, скриващ истинската си природа, за да живее по-леко, чу техния разговор. И воден от желание да предизвика доверие в тях, бързо обърна муцуната си към слънцето, седна на задните си лапи, вдигна нагоре предните, притвори очи и за да ги излъже с благочестиви думи, произнесе следното добродетелно наставление: «Уви! Безплоден е кръговратът на съществуването. Мигновен е тленният живот. Общуването с любимите е подобно на сън. Животът в семейство е подобен на мрежите на Индра. Затова няма друг път освен добродетелта. Нали е казано:

Лишеният от добродетел
безплодно влачи своя ден, като ковашки мях той диша,
но где е пламъка червен?

А също така:

Без капка обич към доброто
ненужна е учеността, тъй както кучешка опашка,
комари щом не гони тя.»

И като чу това добродетелно наставление, заекът каза: «О, яребице! На брега на реката стои отшелник и знае благочестиви думи. Да попитаме него!» Но яребицата отговори: «Нали по своята природа той все пак е наш враг. Затова, преди да го попитаме, да се отдалечим.» И двамата запитаха: «Хей, отшелнико, наставник на закона! Между нас възникна спор. Дай ни съвет съгласно закона. А който не е прав, можеш да го изядеш.» Котаракът отговори: «Скъпи! Не говорете така. Аз съм се отрекъл от злините, които водят в ада. Нали е казано:

За всичко говори веднага. В какво е добродетелта:
светецът винаги помага, а грешният е за вреда.

Дори тези, които убиват добитък, за да го принесат в жертва, от глупост не разбират най-високия смисъл на свещените книги. А ако на някой от наставниците е казано: „Трябва да се принесе в жертва коза, — думата «коза» означава, не друго, а седемгодишни зърна ориз, негодни за посев. Казано е:

И ако този, който коли
сега и с кръв се е покрил, ще е блажен, то за кого ли
там ада бог е отредил?

Затова никого няма да изям. Обаче аз съм стар и лошо чувам разговора ви отдалеко. Как ще определя победата и поражението? И така, елате по-близо и ми разкажете за вашия спор. Тогава, щом разбере неговата същност, ще кажа думата си и няма да сложа върху себе си оковите на наказанието на другия свят. Нали е казано:

От страх или от лудост, от алчност или яд, тоз, който ще излъже, ще спре в самия ад.

Ето защо доверете ми се и ясно ми говорете право в ухото.“ Но за какво са много думи? Това долно същество им внуши такова доверие, че те се приближиха до него. И тогава той хвана едновременно единия от тях с лапи, а другия със зъби, подобни на трион. Така и двамата се лишиха от живота и бяха изядени.

[Край на първия разказ]

Ето защо аз казвам: „Опасност чака тез, които...“ Така и вие взехте за свой съдия тази злодейка, сляпа през деня, докато самите вие сте слепи през нощта. Ето че и вие ще тръгнете по пътя на заека и яребицата. Затова помислете и правете, каквото трябва.» И като изслушали думите му, всички птици се съгласили: «Добре го каза! — и като решили: — Ние още веднъж ще се съберем за избиране на цар и отново ще се посъветваме един с друг.» — те се отправили натам, откъдето долетели. Останала сама кукумявката заедно с една крикалика. И казала: «Кой е тук! Хей! Мигар няма да извършат сега помазването?» Крикаликата отговорила: «Скъпа! Нали гарванът попречи на твоето помазване и всички птици отлетяха на различни страни. Единствен той, кой знае защо, остана тук. Стани по-бързо, за да те отведа в твоето жилище.» Тогава опечалената кукумявка казала на гарвана:

«Ах ти, злодей! С какво съм те обидила, та попречи на другите да ме направят цар? Отсега между нас започва вражда. Нали е казано: Зарастват рани от стрелите, гори се вдигат с шепот лек, но раната от лоша дума ще има да кърви навек.»

И когато заедно с крикаликата си отишла в къщи, гарванът помислил: «Уви! Със своите думи предизвиках излишна вражда! Нали е казано:

Ако речта е груба, безпричинна и нито е по време, ни по място, и само срам на автора си носи — тогава е като отрова тя.

А също така:

И нека да си здрав и силен като кремък — врага не приближавай, ако си умник. Та може ли човек отрова да приеме, решил, че лекарят ще го спаси за миг?

Дали си умен — ще си проличи, ако не знаят мярката устата-
За истината даже замълчи, щом може тя да възроди бедата.

И също така:

Тоз, който слуша умния съвет,
над всяка своя крачка разсъждава —
той има силен разум и навред
ще се сдобие с мир, блаженство, слава!»

И като размислил така, гарванът напуснал онова място.

Ето по какъв начин, деца, е започнала у нас наследствената вражда с кукумявките.“ Мегхаварна попитал: „Татко! Какво да правим?“ Той отговорил:

„Колкото и да е трудно положението ни, освен шестте начина има още едно сигурно средство. Като го употребя, аз ще отида сам при врага, за да удържа победа, и като ги излъжа, ще направя така, че да загинат. Нали е казано:

Дори по-силен ще излъже
тоз, който има ум в главата. Тъй от брахмана хитреците
с лъжа откъснали козата.“

Мегхаварна попитал: „Как?“ Той разказал:

ЧЕТВЪРТИ РАЗКАЗ

„Живял в един град брахманът Митрашарман, който поддържал жертвения огън. Един път през месец магха, когато повявал приятен вятър и Парджания изпращал от облачното небе кротък-кротък дъжд, брахманът се отправил към някакво село за жертвено животно и попитал там някакъв пожертвовател: «Хей, пожертвователю! Тази нощ ще има новолуние и трябва да принесе жертва, дай ми едно животно.» И онзи, съгласно закона, му дал една охранена коза. А брахманът, когато видял, че тази коза немирно бяга назад-напред и е напълно годна за жертва, праметнал я през рамо и се отправил към своя град. И както си вървял по пътя, насреща му се задали трима хитреци, чиито вратове вече били изтънели от глад. Щом видели върху рамото на брахмана охраненото животно, те си казали: «Ей! Ако изядем това животно, ще преживеем лесно днешния дъжд. Ще вземем чрез измама жертвената коза и ще се спасим от студа!» И ето че единият от тях, като си сменил дрехите и тръгнал срещу брахмана по страничния път, казал на пазителя на свещения огън: «Хей, хей, приятелю на огъня! Защо правиш смешни, забранени на хората работи, като носиш на рамото си мръсно куче?» А брахманът, силно разгневен, отговорил: «Да не си ослепял, та приемаш жертвеното животно за куче?» Но хитрецът казал: «Брахмане! Не се гневи. Върви където искаш.» И когато брахманът повървял още малко, срещнал го вторият хитрец и казал: «Уви! Нещастие, нещастие! Ако ти, блажени, обичаш това мъртво теленце, все едно — не трябва да го носиш на рамото си.»

Брахманът отговорил разгневен: «Да не си ослепял, та наричаш жертвеното животно теленце?» Хитрецът казал: «Не се сърди, блажени. Казах това от незнание. Затова върви както ти харесва.» И като навлизал още малко в гората, брахманът бил посрещнат от третия хитрец с думите: «Хей! Не си направил хубаво, като си взел на рамото си магаре и си го понесъл нанякъде. Остави магарето, докато още никой друг не те е видял!» Тогава, като решил, че дадената за жертва коза е ракшаса в образа на жертвено животно, брахманът се изплашил, хвърлил я на земята и с всички сили побягнал към дома. А тримата

хитреци се събрали заедно и като взели животното, изпълнили намерението си.

Ето защо аз казвам: «Дори по-силен ще излъже...» Нали добре е казано:

На новия слуга делата, речта на госта, женските сълзи са много близки до лъжата. И от хитреца се пази.

При това не трябва да се враждува дори със слаби, ако те са много. Нали е казано:

Щом враговете ти са много,
ще стигнеш трудно до победен вик. И както да се виела змията,
изгризали я мравките за миг.“

Мегхаварна попитал: „Как?“ Стхирадживин разказал:

ПЕТИ РАЗКАЗ

„Живяла в един мравуняк голяма черна змия на име Атидарпа. Веднъж, вместо да пълзи по пътя, излизащ от дупката, тя започнала да се провира през друг малък отвор. И тъй като била много голяма, а отворът тесен, провирайки се през него, по волята на съдбата се наранила. А мравките, щом усетили миризма на кръв, я обкръжили от всички страни и започнали да я хапят. Едни от тях убила, други осакатила, но мравките били необикновено много и изхапали цялото ѝ тяло. И ето че Атидарпа отишла в небитието, тъй като се разтворили всичките ѝ многобройни рани.

Ето защо аз казвам: «Щом враговете ти са много...» Освен това, божествени, аз трябва да кажа още нещо и думите ми следва да бъдат обсъдени, обмислени и изпълнени.“ Тогава Мегхаварна казал: „Какво, татко! Изповядай по-скоро това, което лежи на сърцето ти.“ Стхирадживин отговорил: „Дете мое! Щом като е така, слушай: освен тези начини, първият от които е дружбата, аз измислих и пети начин; постъпи с мен като с неприятел, за да предизвикаш доверие у вражеските съгледвачи — наругай ме с най-лошите думи, намажи ме с предварително приготвена кръв и като ме хвърлиш под този банян,отправи се към планината Ришиямука. Трябва да останеш там заедно със своите спътници, а аз с хитрост ще внуша доверие у врага и изучавайки крепостта, в която се крият, ще погубя нищо невиждащите през деня. Като размислих, аз се убедих, че крепостта им няма никакъв изход. Нали е казано:

Тогава крепостта е крепост,
когато има тя отвор, а изход няма ли, тогава
туй не е крепост, а затвор.

А ти не ме жали. Нали е казано:

Дори да е любим слугата
от нашия живот по-много, но битка пламне ли, тогава
е само наръч сух за огън.

Затова не ме възпирай от това дело. Нали:

Като живота си пази слугата,

пои, храни го всеки ден, готви го за часа, когато ще влезе в боя вдъхновен.“

И като казал това, той се престорил, че се кара с царя. Тогава другите слуги, щом видели, че Стхирадживин без стеснение говори дързости на царя, се нахвърлили да го убият, но Мегхаварна им казал:

„Хей, махнете се! Аз сам ще накажа този злодей, преминал на страната на врага.“ И след това царят се нахвърлил върху Стхирадживин, ударил го леко с клюна, намазал го с приготвената за това кръв и както бил посъветван, се отправил със спътниците си към планината Ришиямука.

През това време вражеският съгледвач крикаликата се отправил към царя на кукумявките и му разказал за нещастиято, постигнало съветника на Мегхаварна. И когато чул това, повелителят на кукумявките се приготвил по залез слънце заедно със спътниците си за поход, с намерение да убие гарвана, и казал: „Хей, бързайте, бързайте! Изплашеният враг побягна и лесно ще го уловим.“

И те от всички страни се отправили към баняновото дърво. Като не намерил там нито един гарван, зарадваният Дримардана се изкачил на един клон и прославян от певците, казал: „Хей! Известен ли е пътят на техния поход? По кой път побягнаха? Докато не са стигнали крепостта, следвайки ги по петите, ще ги изтрепя.“

И в това време Стхирадживин помислил: „Ако разберат какво се е случило с нас, враговете ще отидат там, откъдето са дошли, и аз няма да мога да направя нищо. Нали е казано:

Пред боя не започвай нищо —
на мъдростта туй знак е пръв. А щом започнеш, довърши го —
туй е пък втория такъв.

По-добре да не се започва нищо, отколкото да се изостави започнатото. Затова ще се обадя и ще им се покажа.“ Той издал съвсем слаб звук. Кукумявките веднага се нахвърлили върху Стхирадживин, за да го убият. Тогава той казал: „Слушайте! Аз съм Стхирадживин, съветникът на Мегхаварна. Ето какво направи с мен Мегхаварна. Съобщете за това на вашия господар. Имам много да му говоря.“ И като предали тези думи на царя на кукумявките, той с учудване се приближил до покрития със следи от рани Стхирадживин и казал: „Разкажи, как дойде до това състояние?“ Стхирадживин отговорил: „Слушай, божествени! Вчера, като видя, че вие убихте много гарвани,

злодеят Мегхаварна, изпълнен с гняв и мъка, се отправя към вашата крепост. Тогава аз казах: «Не трябва да отиваш там. Те са силни, а ние слаби. Нали е казано:

Щом ти желаеш щастие и мир, за бой не дръж в ума си мисъл луда. Не ще сразиш врага си, а подир сам ще загинеш като пеперуда.

И затова трябва да склучиш мир и да поднесеш подаръци на врага.» Щом чу това, той реши, че съм преминал на твоя страна и подстрекаван от глупавите си поданици, ме доведе до това състояние. Затова сега моето убежище е в твоите нозе. Но за какво са много думи? Докато имам сили да се движа, ще те водя към жилището на Мегхаварна. И ще погубя всички гарвани.“

Дримардана започнал да се съветва с министрите, преминали към него по наследство от баща и дядо. А той имал петима министри: Рактакша, Круракша, Диптакша, Вакранаса и Пракаракарна. Попитал първо Рактакша: „Скъпи! Как трябва да се постъпи при тези обстоятелства?“ Той отговорил: „Божествени! Какво има да се мисли! Убий го веднага. Както е казано:

догдето е съвсем без сили, врага разкъсай като вреж, че вдигне ли се, боже мили, къде тогава ще се свреш!

При това има поговорка: «Ако щастие е дошло само при теб, отивайки си, носи проклятие». Нали е казано:

Само веднъж мигът пристига, зоват ни пламнали крила, а после времето не стига да чакаш глупав без дела.

Затова и казват:

Виж, огън в пламналата шир... Качулката ми кой разкъса! Другарската кавга е къса, но дълго време е без мир.“

Аримардана попитал: „Как?“ Рактакша разказал:

ШЕСТИ РАЗКАЗ

"Живял в един град някакъв брахман; той обработвал земята си, но не виждал полза от своя труд. Веднъж в края на горещото време, измъчван от зноя, легнал да спи под сянката на дървото, което растяло сред неговата нива. Тогава видял как недалеч страшна змия протяга своята голяма издута качулка над мравуняка и помислил: „Навярно нито веднъж не съм почел това полско божество. Ето защо нямам полза от земеделието. Я чакай да окажа почит на змията.“ Като помислил така, поискал от едно място мляко, сипал го в чиния, приближил до мравуняка и казал: „О, пазителко на нивите! През цялото това време не знаех, че живееш тук, затова не съм ти оказвал почит, бъди сега милостива.“ Щом казал това и предложил на змията млякото, брахманът си тръгнал за дома. И когато на сутринта се върнал пак, видял върху чинията един динар. Така идвал всеки ден, давал на змията мляко и получавал по един динар.

Веднъж брахманът поръчал на сина си да занесе при мравуняка мляко, а той се отправил към селото. Момъкът донесъл млякото, където му било заповядано, оставил го там и се прибрал в къщи. Когато на другия ден дошел при мравуняка и намерил динара, помислил: „Несъмнено този мравуняк е пълен с динари. Затова ще убия змията и ще взема всичко за себе си.“ На другия ден синът на брахмана донесъл млякото и ударил змията с тояжка по главата. А змията, по волята на съдбата, останала жива и като се разгневила, така ухапала момчето с острите си зъби, че то веднага отишло в небитието. Тогава неговите роднини го изгорили с купчина цепеници близо до нивата. На втория ден бащата на момчето се върнал. Щом разбрал от роднините как е загинал синът му и като размислил над това, той казал:

„Щом пъдиш госта от вратата, едва ли ще дочакаш мир, тъй както глупавото ято от гъски в лотосния вир.“

Хората попитали: „Как?“ Брахманът разказал:

СЕДМИ РАЗКАЗ

"Живял в един град царят Читраратха. Имал той изкуствен вир, наречен „лотосен“, зорко пазен от войници. Там живеели много златни гъски и всяка от тях, веднъж на шест месеца, губела по едно перо от опашката си. И веднъж при тях долетяла голяма златна птица. Тогава гъските казали: „Ти не трябва да живееш при нас — ние сме получили този вир при условие всеки шест месеца да заплащаме за него с по едно перо от опашките си.“ Но за какво са много думи? Гъските започнали вражда с нея, тогава птицата прибягна до защитата на царя и каза: „Божествени! Ето какво говорят тези птици: «Какво може да ни направи царят? На никого няма да отстъпим жилището си.» Аз казах: «Не говорите добре. Ще отида и предам това на царя. Нека божественият да реши.» Тогава царят казал на слугите си: «Хей! Идете там, пребийте всички птици и по-скоро ми ги донесете.» И подчинявайки се на заповедта на царя, слугите се отправили към вира. Щом като видяла царските слуги с тояги в ръце, една стара птица каза: «О, мили мои! Случило се е нещастие. Да бъдем единопдушни и бързо да се вдигнем във въздуха.» Птиците така и направили.

(Край на шестия разказ]

Ето защо аз казвам: «Щом пъдиш госта от вратата...» На сутринта брахманът отново взел мляко, тръгнал към мравуняка и старейки се да възвърне доверието на змията, се обърнал към нея с тези думи:

«Моят син сам е виновен за смъртта си.» Тогава змията отговорила: «Виж: огън в пламналата шир...»

Затова, убивайки го, без усилие ще освободиш царството си от враговете.“

Когато изслушал тези думи, царят на кукумявките попитал Круракша: „Скъпи! Какво мислиш ти?“ Вторият министър отговорил: „Божествени! Рактакша е безжалостен, нали не трябва да се убива този, който търси убежище. И наистина, добър е този разказ:

Мълва за гълъб съществува в дома си как врага прибрал и с
радост да го поменува, от своето месо му дал.“

Аримардана попитал: „Как?“ Круракша разказал:

ОСМИ РАЗКАЗ

"Зъл птицелов, неумолим като съдбата, веднъж по тъмно бродел из гората. Отдавна той не знаел ни приятели, ни близки, бил ги отблъснал всички със постъпки низки.

Но несъмнено:

Тоз, който само страх внушава, а не признава чужд и свой и пред смъртта не се смуцава — по-страшен от змия е той...

Изчезвал пътя му далеко:

в ръката — с пръчка и капан, в гората се промъквал леко, от низки мисли овладян.

А щом навлязъл по-дълбоко, тъй притъмняло изведнъж, че сякаш свода сив жестоко се сринал от пороен дъжд.

Но не познавал той сълзата и въпреки — изтръпнал цял. Под някакво дърво на завет смутен и плах за малко спрял.

Когато в миг се прояснили звездите, промълвил със стон:

„Сред този ад, о боже мили, дай и на пътника подслон!“

Наблизо върху клона сгушен сив гълъб преживявал сам. И във молитвата заслушан, започнал да нарежда там:

„Дъжд се сипе. Вест от нея нямам. Пуст е моя дом. Как ли вече да живея сред самотното гнездо?“

Няма радост в тишината. Няма дом без любовта! Дом, оставен от жената, е като гора в нощта.

Този, който от любима е обичан с пламък жив и съвместна радост има — е наистина щастлив.“

И гълъбицата в капана дочула с радост песента. На неговата скръб в замяна отвърнала спокойно тя:

„Само тази, дете радва

своя мъж — тя е жена. Щом мъжът ѝ е доволен,
има любовта цена.

И като лиана млада

да потъне в огнен зной, в пепел да се преобърне,
щом не е доволен той.“

И отново тя каза:

„Любими мой, съвет полезен от мен послушай. И бъди към просещия прелюбезен, от всичко го предпазвай ти,

Виж този птицелов, измъчен от студ и глад, стои нелеп. Към него покажи се сръчен, да види почести от теб!

Нали казват:

Щом госта е дошел без време, а домакина го е страх — заслугите му той ще вземе, а ще остави своя грях.

И не таи към него злоба, че мен е грабнал в черен час. На туй, което свърших аз, това е черната прокоба.

Защото:

Нищета, недъг, окови,
скръб, страдания, беди — всичко туй е от дървото на делата ни преди.

Забрави ненавистта си,

че в капан ме е пленил. посрещни със почит госта
и бъди към него мил!“

И гълъбът след тези думи разумни, в гъстия клонак,
напуснал своя дом безшумно, на птицелова казал драг:

„Привет на тебе, скъпи мой! Жена ми чу ли що изрече? Да влезе
в твоя дух покой:

домът ми твой дом става вече.“

Дочул разумните слова,
така отвърна птицелова:

„Треперя целия от студ.

Стопли ме в тая нощ сурова!“

Тогава гълъбът в гората помъкнал съчки и листа и огън, чак до небесата, разкъсал мълчалив нощта.

„Седни, приятелю, дървото изгаря с нашата вина:

стопли се, нищо, че в гнездото аз нямам никаква храна.

Знам, някой с труд, със мисъл ловка

прехранва хиляди на ден,

лишен от дарба — мойта човка

едва изхранва само мен.

Каква е ползата от дом, когато много мъки носи? Когато е разбит
— и щом не може да нахрани госта!

И затова сега пред тебе ще падна тъй на колене,

че да не можеш ти безхлебен да чуеш тази дума — «не».“

Така, намерил мисъл нова
в настъпилия светъл час,
той казал горд на птицелова:
„Ще те нахраня скоро аз!“

Обзет от радостни представи, пропит от святост мълчешком,
край огъня той кръг направил и влязъл в него като в дом.

А птицелова с изненада край огъня застанал ням, огрян от
пламналата клада, той занареждаше тъжно сам:

„Който тъжен грях направи,
сам на себе си е враг. Неизбежно ще изпита
неговия плод двояк.
И така аз, безсърдечен,
пълен с глупави дела, в ада страшен ще потъна.
Всичко е отплата зла.
Този гълъб, свят и мъдър,
пример даде ми велик и с месото си поиска
да спаси подлеца в миг.
Затова от днес нататък,
сам от радостта лишен,
тялото ми ще изсъхне
като влага в летен ден.
В студ и жар и в дъжд и вятър,
слаб и цял потънал в прах, ще прекарам в мир и святост,
надалеч от всеки грях.“

И ето, счупил той капана, разкъсал клетката със звън и
гълъбицата засмяна криле разперила навън.

Но в миг стъписала се тука:

пред нея гълъба горял. Под мъката на своя дял тя тъжно почнала
да гука:

„Какво да правя, мили мой, мой повелител, съвест свята? Пуст е
живота на жената, лишена от съпруга свой.“

И със сълза подир сълзица, без капка жалост във ума, измъчената
гълъбица се спряла в огъня сама.

Тогава с радост необятна видяла своя мил съпруг. възседнал
колесница златна, понесен надалеч оттук.

С безсмъртие дарен и сила, той смогнал да й прошепти:

„Очарователно е, мила, че подир мене идеш ти,

че тридесет и пет милиона лета — в брой твоите коси — една жена мъжа си гони, от самота да го спаси.“

Така, изпълнен с радост, той я взел на небесната колесница, затворил я в обятията си и щастливо заживял с нея. А ловецът, чувствувайки голямо отвращение към света и стремейки се към смъртта, се углъбил в гъстата гора.

И горския пожар съзрял, той бавно влязъл там, където сред греховете изгорял, и се понесъл към небето.

Ето защо аз казвам: „Мълва за гълъб съществува...“ Като чул това, Аримардана попитал Диптакша: „Какво мислиш ти за това“? Той отговорил:

„Бъди щастлив, мой благодетел!

Вземи каквото щещ от мен. Страх у жена си все внушавах, сега е с поглед примирен!“

А крадецът отговорил:

„Не знам какво да взема аз, но ако някога съм длъжен, ще дойда тук, когато миг жена ти няма да те лъже.“

Аримардана попитал: „Коя е тази жена, която не прегръща, и кой е този крадец? Разкажи ми по-по-дробно.“ Диптакша разказал:

ДЕВЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в един град стар търговец на име Каматура. След смъртта на жена си той загубил ума си от любов и се оженил за дъщерята на беден търговец, като дал за нея голям откуп. А тя, обхваната от мъка, не можела да го гледа. Нали е казано по този повод:

Прегърбен, слаби рамене, беззъб,
едва вървят краката, красивото се мярка като спомен скъп
и слюнки във устата. Роднините не го желаят до един,
жена му е бездомна, не иска да го види родният му син.
На стареца горко му!

И веднъж, когато тя, безчувствена, лежала с него в едно легло, в дома им се вмъкнал крадец. Щом го видяла, така се изплашила, че дори прегърнала стария си съпруг. А на него кожата му настръхнала и той изненадан помислил: «Хайде де! Защо тя изведнъж ме прегръща?» Когато погледнал внимателно, той видял в ъгъла крадеца и си казал: «Несъмнено тя ме прегръща, защото се е изплашила.» Като се убедил в това, рекъл на крадеца: «Бъди щастлив, мой благодетел! Вземи каквото щеш от мен...» А крадецът отговорил: «Не знам какво да взема аз...»

Затова дори за крадец, който носи полза, мислят добре. А какво да кажем за този, който търси защита? Освен това той е обиден на своите сродници и затова може да ни бъде полезен, като ни разкрие слабите им места. И тъй, не трябва да го убиваме.“

Щом чул това, Дримардана попитал другия министър, Вакранаса: „Скъпи! Какво трябва да правим сега при тези обстоятелства?“ Онзи отговорил: „Божествени! Не трябва да убиваме. Нали:

Ако се карат враговете —
за нас това е шанс голям. Крадецът сам спасил брахмана,
а ракшаса — две крави там.“

Аримардана попитал: „Как?“ Вакранаса разказал:

ДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живял на едно място беден брахман, цялото имущество на когото се състояло единствено от подаянието. Не познавал той изискани дрехи, мазила, приятни миризми, венци, украшения, бетел и други предмети на разкоша; бил обрасъл с дълга коса, имал дълга брада и нокти, измъчвал плътта си със студ, зной, дъжд и всякакви лишения. И ето че някой го съжалил и му подарил две юници, още съвсем малки, а брахманът ги отгледал с каймачено и сусамово масло, ечемик и друга храна. Видял това един крадец и помислил: «Ще открадна кравите от този брахман.» Като решил така, той взел през нощта примки, за да завърже животните, и тръгнал. И ето че по пътя срещнал някакво същество с редки, остри зъби, нос, изтеглен като тръстика, и накриво разположени очи. Множество жили изпъквали върху кожата му, имало хлътнали бузи, а тялото и брадата му имали червеникавокафяв цвят, подобен на огъня от хубава жаравя. Щом го видял, треперейки от страх, крадецът попитал: «Кой си ти?» Онзи отговорил: «Аз съм брахма-ракшасът Сатиявачана. Ти кой си?» Другият казал:

«Аз съм крадецът Круракарман, искам да отмъкна двете крави на бедния брахман.» Тогава ракшасът изпитал доверие към него и казал: «Колко е хубаво това, скъпи! Аз приемам храна вечер веднъж на три дни и днес ще изям този брахман. И така, ние имаме една и съща цел.» Тогава те отишли у брахмана и се спрели на едно усамотено място, очаквайки удобен момент. А когато брахманът легнал да спи, ракшасът се приближил до него, за да го изяде. Като видял това,

крадецът казал: «Скъпи! Не постъпваш правилно. По-добре ще е да изядеш брахмана, след като отведе кравите.» Но онзи възразил: «А какво ще стане, ако брахманът се събуди от шума? Тогава от моята работа нищо няма да излезе.» Крадецът казал: «Но ако ти се заловиш с яденето, нещо може да ти попречи и тогава няма да мога да отведе кравите. Затова първо ще отведе кравите, а ти след това ще изядеш брахмана.» Спорейки кой да започне пръв, те се скарали и виковете им разбудили брахмана. Тогава крадецът му казал: «Брахмане! Този

ракшас иска да те изяде.» А ракшасът казал: «Този крадец иска да открадне кравите ти.» Щом чул това, брахманът се надигнал и като се огледал внимателно, се спасил от ракшаса с размишление за богапазител. А след това, като вдигнал тоягата, опазил кравите си от крадеца.

Ето защо аз казвам: «Ако се карат враговете...» И още:

Нали и нравствения Шиби,

чист по душа, по образ — мил, дал на сокола от плътта си

и гълъба от смърт спасил.

Зато не е справедливо да се убива този, който търси защита.“

След като обмислил тези думи, царят на кукумявките попитал Пракаракарна: „Кажми, ти какво мислиш сега?“ Онзи отговорил: „Божествени! Не трябва да го убиваме — нали ако запазим живота му, след това ще може щастливо да прекарваме времето си с него във взаимна любов. Нали е казано:

Който слабостите свои сам разкрива —

смърт го чака, като двете змии — във мравуняка

и във стомаха.“

Аримардана попитал: „Как?“ Пракаракарна разказал:

ЕДИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в един град цар на име Девашакти. В стомаха на неговия син живеела една змия като в мравуняк и от това тялото на царския син всеки ден все повече слабеело. И като почувствувал отвращение от живота, този царски син отишел в друга страна. Щом се заселил в един град, той започнал да събира подаяния, а свободното си време прекарвал в голям храм. А в този град живеел цар на име Бали. Имал той две млади дъщери. Едната от тях всеки ден произнасяла пред нозете на бога: „Побеждавай, велики царю!“ — а другата: „Вкусвай това, което ти е съдено, велики царю!“ И като чул веднъж думите ѝ, разгневеният цар казал: „Хей, съветници! Като наказание за глупавите думи, дайте тази моя дъщеря на някакъв чужденец и нека тя вкусува това, което ѝ е съдено.“ И министрите се съгласили, като казали: „Така да бъде!“ — дали ѝ малка свита и я омъжили за царския син, живеещ в храма.

А тя с радостно сърце приела този съпруг като бог и тръгнала с него към друга страна. И ето че в околностите на един далечен град, на брега на едно езеро, поръчала на царския син да пази дома им, а тя, заедно със спътниците си, отишла да купи каймачено и сусамово масло, сол, ориз и друга храна. Когато направила покупките и се върнала, видяла, че царският син спи, сложил глава върху мравуняк, а от устата му се подавала змийска качулка. През това време из мравуняка изпъзляла друга змия и също започнала да вдишва въздух. Щом змиите се видели, очите им почервенели от гняв и змията от мравуняка казала: „Хей, негоднице! Защо мъчиш този царски син, прекрасен от главата до петите?“ Но змията, която седяла в устата на царския син, отговорила: „А защо ти, негоднице, оскверни две чаши, пълни със злато?“ Така разобличавали те недостатъците си. И отново змията, седяща в мравуняка, казала: „Хей, негоднице, мигар никой не знае, че ако царският син изпие горчица, ти ще загинеш?“ Тогава змията, която била в стомаха на царския син, казала: „А мигар никой не знае, че ти можеш да загинеш от гореща вода?“ Царкинята, стоейки зад храста, чула този разговор и последвала думите им. Така тя

излекувала съпруга си, добила голямо богатство и се върнала в родината си. Баща ѝ, майка ѝ и роднините ѝ я приели с уважение и тя заживяла щастливо, намерила предназначенията за нея блага.

Ето защо аз казвам: „Който слабостите свои...“ И като чул всичко, Аримардана с това привършил. А щом разбрал какво се е случило, Рактакша, скривайки усмивката си, казал отново: „Нещастие! Нещастие! Погубихте вие господаря с неразумните си думи. Нали е казано:

Където подлите почитат
и ненавиждат честността, там три неща намират място —
страхът, недостига, смъртта.

А също така:

И всичко да съзре глупакът —
пак си остава диване. Жена си с нейния любовник
коларят взел на рамене.“

Съветниците попитали: „Как?“ Рактакша разказал:

ДВАНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живял на едно място майстор колар. Неговата развратна жена се ползувала с лошо име сред хората. И той си помислил: «Как да я изпитам? Нали е казано:

Щом огънят разпръсне мраз
или се разгори луната, злодеят щом не е злодей,
ще има вярност у жената.

А хората говорят, че тя ми изневерява.» Щом помислил така, той казал на жена си: «Мила! Утре ще отида в друго село и ще остана там няколко дни. Пригответи ми подходяща храна за път.» След тези думи, възбудена и зарадвана, тя изоставила всичко и му приготвила чудесна храна, с много масло и захар. Нали добре е казано:

Тъмна нощ и мрачно време, глуха градска тишина. мъж изчезнал като бремене — радват блудната жена.

И на сутринта коларят се вдигнал и излязъл от къщи. Когато видяла, че той е заминал, жената започнала с усмивка да украсява тялото си и прекарала деня как да е. А вечерта отишла при любовника си и му казала: «Моят лош мъж отиде в друго село. Ела при мен, когато всички заспят.» А коларят, прекарал деня в гората, вечерта се промъкнал в дома си през страничната врата и се скрил под кревата. През това време любовникът на жена му дошел при нея и легнал в леглото. Щом го видял, коларят, изпълнен с гняв, помислил: «Дали да се вдигна сега и да го убия, или с един удар да ги унищожа и двамата, когато заспят?

Не. по-добре отначало да погледам как ще се държи тя и да чуя какво ще му каже.» В същото време жена му внимателно затворила вратата и легнала в леглото.

И ето че, лягайки, тя закачила с крак главата на мъжа си. Тогава помислила: «Несъмнено негодният колар е решил да ме изпита. Какво пък, аз ще му покажа, че познавам женските привички.» Докато мислела така, на любовника ѝ се приискало да я докосне. Но тя го спряла с ръце и казала: «О, великодушни, не докосвай моето тяло.» Онзи възразил: «Тогава защо ме повика?» Тя казала: «Ах! Днес

сутринта отидох в храма на Чандика, за да видя божеството. И там изведнъж чух глас: „Какво да правя, дъще? Макар че си ми предана, все едно, по волята на съдбата след шест месеца ще останеш вдовица.“ Тогава аз казах:

„Блажена! Щом като знаеш за това нещастие, знаеш и как може да се предотврати. Няма ли някакъв начин да продължа живота на съпруга си така, че да живее сто години?“ Гласът отговори: „Има такъв начин и ти можеш да се възползуваш от него.“ Като чух това, аз казах: „Богиньо, кажи ми го и аз ще те послушам, дори това да ми коства живота.“ Тогава богинята каза: „Ако ти легнеш в леглото с чужд мъж и му се отдадеш, смъртната опасност, застрашаваща твоя съпруг, ще премине върху този мъж, а съпругът ти ще живее още сто години!“ Затова те извиках. А сега прави каквото искаш. Нали думите на божеството трябва непременно да се сбъднат.» И тогава любовникът ѝ, сдържайки смеха си, постъпил както му се искало.

А глупавият колар, като чул думите ѝ, излязъл изпод кревата толкова радостен, че кожата му настръхнала, и казал: «Добре, преданата ми! Добре, радваща своя род! Моето сърце беше обезпокоено от думите на глупави хора и за да те изпитам, аз се престорих, че ще отида в селото, а сам се скрих тук под леглото. Ела и ме прегърни!» Като казал това, той я прегърнал, сложил я на рамото си и се обърнал към любовника ѝ: «О, великодушни! Моите заслуги те доведоха тук. Благодарение на твоята милост аз ще живея сто години. Качи се и ти на рамото ми!» И макар онзи да се противял, коларят насила го сложил върху рамото си и танцувайки, започнал да обхожда домовете на всичките си роднини.

Ето защо аз казвам: «И всичко да съзре глупакът...» Тъй или иначе, нашият род е изтръгнат из корен и унищожен.“

И ето че всички, като не обърнали внимание на тези думи, подхванали Стхирадживин и го повели към своята крепост. Тогава Стхирадживин казал: „Божествени! Защо ме взимаш със себе си, когато за нищо не съм способен и се намирам в такова състояние. По-добре да вляза в пламтящ огън. Направи ми това уважение.“ А Рактакша, като отгатнал скритите му замисли, попитал: „Защо искаш да се хвърлиш в огъня?“ Онзи отговорил: „Аз изтърпях това наказание от Мегхаварна заради вас. Затова искам да се възродя в лика на кукумявка, за да им отмъстя за враждата.“ Щом чул това, знаещият

царските мъдрости Рактакша казал: „Скъпи! Ти си изкусен и коварен в лъжливите думи. Дори да преминеш към племето на кукумявките, все едно, високо ще тачиш своя гарвановски род. Известен е такъв разказ:

Не облака и планината,
дори не слънчевия свод — свой близък мишката избрала,
че трудно е да си без род.“

Онзи попитал: „Как?“ Рактакша разказал:

ТРИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"На брега на Ганг, чиито вълни пъстреели от бяла пяна, възникваща от пляска на рибите, изплашени от шума на водата, която се удряла в неравните каменисти брегове, имало манастир. Отшелниците, които живеели в него, усърдно изпълнявали предписанията на йогите, четели молитви, предавали се на умъртвяване на плътта, самоизтезание, изучаване на ведите и пост. Те утолявали жаждата си само с отмерени глътки чиста вода, изтощавали тялото си, хранейки се с луковици, корени, плодове и шайвала, и се прикривали само около бедрата си с превръзка от лико. Живееел там старейшината на рода на име Яджнявалкия. Веднъж, когато се измил в Джахнави и започнал да си плакне устата, върху дланта му паднала мишка, която изгървал от клюна си един сокол. Като видял мишката, той я сложил на бананов лист, измил се отново, изплакнал устата си, извършил опрощаване и други обреди и със силата на своята святост превърнал мишката в девойка. След това я взел със себе си, влязъл в манастира и казал на бездетната си жена: „Вземи я, скъпа. Тя ти се падна като дъщеря и трябва грижливо да я отгледаш.“ Жената започнала с радост да се грижи за момичето. Когато то навършило дванадесет години, майката-осиновителка, виждайки, че дъщеря ѝ е вече за омъжване, казала: „О, съпруже! Мигар не виждаш, че на нашата дъщеря ѝ е време да се задоми?“ Онзи отговорил: „Права си, мила. Нали е казано:

Две божества владеят рано
девойката. И тя е с тях безгрижна, трепетна. И брака
посреща радостно без грях.

И Сوما чистота ѝ дава, гандхарви — разум във речта. а Агни с
жар я възвишава и затова е чиста тя.

Затова ще я дам на равен на нея! Нали е казано:
Само равните по знатност,
по богатство в тоя свят да дружат и да се женят.
Не и беден за богат.

И така, в края на краищата:

Възраст, нрав, приятел, пай. ум и род, изящество умело — тези седем качества узнай и отдавай дъщеря си смело.

Затова, ако тя няма нищо против, аз ще повикам блаженото слънце и ще я дам на него.“ Жената на старейшината каза: „Какъв грях има тук? Така и направи.“ Тогава отшелникът повикал Савитар. И той, като се явил незабавно, казал: „Блажени! Защо ме повика?“ Отшелникът отговорил: „Ето моята дъщеря. Вземи я за жена.“ И като казал това, той се обърнал към своята дъщеря: „Дете мое! Харесва ли ти това божество, озаряващо три свята?“ Дъщерята отговорила: „Татко, по природа той е много горещ. Не го искам. Повикай някой друг, който би бил по-добър от него.“ Като чул думите ѝ, отшелникът казал на светилото: „Божествени! Има ли някой по-силен от теб?“ Светилото казало: „По-силен от мен е облакът. Когато ме закрие, аз изчезвам от погледа.“ Тогава отшелникът повикал облака и казал на девойката: „Дъще! Ще те дам на него.“ Тя възразила: „По природа той е черен и студен. Дай ме не на него, а на друг, по-добър.“ Тогава отшелникът попитал облака:

„О, облако! Има ли някой по-силен от теб?“ Облакът отговорил: „По-силен от мен е вятърът.“ Тогава, като повикал вятъра, отшелникът казал: „Дъще! Ще те дам на него.“ Тя отговорила: „Татко, той е много непостоянен. Доведи някой друг по-силен.“ Бащата казал: „О, ветре! Има ли някой по-силен от теб?“ Вятърът отговорил: „По-силна от мен е скалата.“ Тогава отшелникът повикал скалата и казал на девойката: „Дъще! Ще те дам на нея.“ Тя казала: „Татко! По природа камъкът е твърд и неподвижен. Дай ме на друг.“ Отшелникът попитал скалата: „О, царю на планините! Има ли някой по-силен от теб?“ Скалата отговорила: „По-силни от мен са мишките.“ Тогава отшелникът повикал мишлето, показал го на дъщеря си и казал: „Дъще, харесва ли ти това мишле?“ А тя, като го видяла, помислила: „Той е мой сродник“ — и казала с настръхнала кожа: „Татко! Превърни ме на мишка и ме дай на него, за да изпълнявам задълженията си на стопанка, установени за моя род.“ И със силата на своята святост той я превърнал в мишка и я дал на мишлето.

Ето защо аз казвам: „Не облакът и планината...“ И като не обърнали внимание на думите на Рактакша, те, за гибел на собствения си род, въвели Стхирадживин в своята крепост. И щом го въвели, Стхирадживин, смеейки се, помислил:

„Един от всички само тук
владее както се полага умението да даде съвет:
«Убийте го веднага.»

Затова, ако бяха го послушали, нямаше да ги постигне ни най-малко нещастие.“ И като стигнали до входа на крепостта, Аримардана казал: „Хей, хей! Предоставете на нашия доброжелател Стхирадживин онова място, което той поиска.“ Щом чул това, Стхирадживин помислил: „Аз трябва да намеря средство да ги погубя, но ако съм вътре, няма да постигна това, защото те ще изучат моите навици и ще бъдат внимателни. Ако се заселя край входа на крепостта, ще изпълня замисленото.“ С такова решение той казал на царя на кукумявките: „Божествени! Хубави са

думите на господаря. Но аз съм запознат с разумното поведение и ти желая доброто. Дори онзи, който е предан и чист, все едно — не трябва да живее в крепостта. Затова, като остана тук край вратата, аз ден след ден ще ти служа, почитвайки с тялото си праха от твоите нозе, подобни на лотос.“ И когато се съгласили с него, слугите на повелителя на кукумявките започнали по заповед на своя цар всеки ден след собствената трапеза да носят на Стхирадживин превъзходна месна храна. Така след няколко дни той станал силен като паун. И като видял охранения Стхирадживин, изуменият Рактакша казал на всички министри и на царя: „Уви! Глупави са, както ми се струва, всичките ти министри, а и самият ти. Нали е казано:

Изпървом глупава бях аз,
след туй ловецът със капана а после царят и докрай
май всички глупостта ни хвана.“

Попитали го: „Как?“ Рактакша разказал:

ЧЕТИРИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"В околностите на една планина растяло голямо дърво. Живееела там една птица, изпражненията на която се превръщали в злато. Веднъж там дошел един ловец. Птицата се изпуснала пред него и изпражнението, преди да падне, се превърнало в злато. Като видял това, учуденият ловец помислил: „Да! От детинство се занимавам с лов на птици и за осемдесет години нито веднъж не съм видял злато в птиче изпражнение!“ Той завързал мрежата към това дърво. А глупавата птица, не подозирайки нищо, кацнала на дървото както винаги и в същия момент попаднала в мрежата. Тогава ловецът я освободил от мрежата, сложил я в клетка и я занесъл в дома си. Той помислил:

„Какво да правя с тази птица, носеща опасност? Трябва само някой да разбере за нея, да разкаже на царя и животът ми ще се изложи на опасност. Затова аз сам ще разкажа всичко на царя.“ Така и направил. А царят, чиито очи при вида на тази птица заприличали на цъфнал лотос, се зарадвал много и казал: „Хей! Стража! Хубаво пазете тази птица. Давайте ѝ храна, вода и всичко, каквото пожелае.“ Но тогава неговият съветник казал: „За какво ни е тази птица — та ние я взехме, като повярвахме на няколкото думи на ловеца, който не заслужава доверие. Мигар някога е имало злато в птиче изпражнение? Освободете птицата от клетката.“ И като послушал министъра, царят освободил птицата, а тя кацнала на вратата и изпуснала златно изпражнение. А след това, като прочела стиха: „Изпървом глупава бях аз...“, птицата отлетяла накъдето поискала.

Ето защо аз казвам: „Изпървом глупава бях аз...“ Но даже и тогава, гонени от враждебната съдба, те отново не обърнали внимание на полезните думи на Рактакша и продължили да дават на Стхирадживин много месо и друга разнообразна храна.

Тогава Рактакша тайно събрал привържениците си и казал: „Уви! Наближава краят на благополучието на нашия господар и гибелта на неговата крепост е близка, въпреки че го поучавах и изпълних дълга си

на наследствен съветник. Хайде да се отправим сега към друга планинска крепост. Нали е казано:

За бъдещето който мисли, е спокоен и тъжен, който за света е глух, Живях в леса, но пещерата че говори, за първи път във старостта дочух.“

Те попитали: „Как?“ Рактакша разказал:

ПЕТНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в околностите на една гора лъвът Кхаранакхара. Веднъж, както бродел из гората с изтъняла от глад шия, той не намерил никаква плячка. И като стигнал привечер до голяма планинска пещера, влязъл в нея и помислил: «През нощта някой непременно ще дойде. Затова ще се скрия и ще стоя тук.» И ето че стопанинът на пещерата, чакалът Дадхимукха, започнал да вие пред входа: «Хей, скривалище! Хей, скривалище.» Казал това, помълчал малко и отново произнесъл: «Е, мигар забрави, че ние с теб склучихме договор? Когато се връщам, аз трябва да ти се обадя пред входа, а ти трябва да ми отговориш. Щом като сега не ми отговаряш, ще отида в друго скривалище, което ще разговаря с мен.» И щом чул чакала, лъвът помислил: «Навярно тази дупка го приветствува винаги когато се завръща. Днес тя мълчи, защото се страхува от мен. Нали е казано за това:

Усетилият страх, започва
силно да трепери без глас — не може друго
място да намери.

Затова аз сам ще го поздравя. Нека той, като се отзове на поздрава ми, влезе тук и ми послужи за храна.» Като решил така, лъвът приветствувал чакала. И лъвският рев така проехтял в околностите, че изплашил дори тези обитатели на гората, които живеели далече от пещерата. А побягналият чакал повторил стиха: «За бъдещето който мисли, е спокоен...»

Помислете за това и вървете с мен.“ И Рактакша, заедно със своите привърженици, се отправил към друга отдалечена местност.

Когато Рактакша си отишел, Стхирадживин се зарадвал много и помислил: „Да! Щастие е, че Рактакша си отиде. Той е предвидлив, а останалите кукумявки са неразумни. Сега лесно ще мога да ги унищожа. Нали е казано:

«Да, ето враг — съветник!» — казват
разумните за някой мъж. оставил работата нужна,
с лъжата тръгнал изведнъж.“

След тези мисли той започнал всеки ден да носи от гората в гнездото си по една съчка, за да изгори кукумявките в пещерата. А глупавите кукумявки не знаели, че той носи тези съчки, за да ги изгори. И хубаво е казано:

С врага си който се сдружи,
а враг другаря си направи, ще се лиши от стар другар,
а новият — ще го остави.

И ето че когато пред входа на крепостта била събрана цяла купчина клони, веднъж при изгрев слънце, щом като кукумявките престанали да виждат, Стхирадживин бързо отлетял при Мегхаварна и казал:

„Господарю! Аз подготвих всичко за пожара в пещерата на врага. Тръгни заедно със спътниците си и нека всеки от вас вземе от гората къс дърво, да го запали и хвърли в моето гнездо пред входа на пещерата. Тогава всички врагове ще загинат от огъня като в ада на Кумбхипака.“ Зарадваният Мегхаварна казал: „Татко! Разкажи, какво се случи с теб? Та нали отдавна не съм те виждал.“ Онзи отвърнал: „Дете мое! Сега не е време за разговори. Дано някой вражески шпионин не е разказал, че съм дошел тук. Тогава, узнавайки за това, слепите ще отидат на друго място. За това бързай, бързай! Нали е казано:

Щом станем бавни във делата,
които искат жар, не дим, то боговете разгневени
ще ни попречат да творим.

Когато убиеш врага, аз ще се върна в къщи и спокойно ще разкажа за всичко.“

Мегхаварна и спътниците му взели в клюновете си по една горяща клечка и като стигнали до входа на пещерата, подпалили гнездото на Стхирадживин. И тогава всички кукумявки, спомняйки си думите на Рактакша, загинали като в ада на Кумбхипака. А Мегхаварна, като изкоренил врага, отново се върнал в своята крепост на баняновото дърво.

И тогава, като седнал на трона в средата на двореца, той с радостно сърце попитал Стхирадживин:

„Татко! Как прекара времето между враговете? Нали:
По-хубаво да влезеш в огън,
но добродетелен, без вик, отколкото със нечестивец
да преживееш даже миг.

Аз мисля, че да живееш заедно с врагове, е все едно да изпълняваш обета на «острите мечове».“ Онзи отговорил: „Това е вярно. Все пак аз никъде не съм виждал такава сборище от глупци. Сред тях нямаше нито един умен освен Рактакша, мъдър и непревъзходен от никого в много науки. Само той разбра какви са намеренията ми. Що се отнася до останалите министри, всички са големи глупци. Те са министри само на думи и нямат верни познания. На тях не са им известни дори такива правила:

Не се привързвай към слугата на твоя неприятел стар:
той крие мисъл непозната и злобата на своя цар.

И докато със глътки бавни се храни, гледа с майсторлък,
прикрити врагове и явни край теб затягат злобен кръг.

Нали добре е казано:

Кому погрешка зла не носи
съветникът глупак? Кого богатството с въпроси
безброй не трови пак? Кого успехът не въздига
и спуска в дън смъртта? Кого и гибелта не стига
в разгара на страстта?

Лентяят славата не люби,
неверникът — предаността, сакатият рода си губи
и лакомият — скромността, а сребролюбецът — доброто,
развратницата своя ум, съветникът глупак на царя
погубва силата без шум.

Ето защо, царю, общувайки с враговете, сякаш изпълних обета
на «острите мечове». Това, което ти каза, аз го изпитах върху себе си.
Нали е казано:

За мъдрия щом туй е нужно,,
врага си носи той на гръб. Така змията много жаби
излапала без страх и скръб.“

Мегхаварна попитал: „Как?“ Стхирадживин разказал:

ШЕСТНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живяла в една местност стара черна змия на име Мандавиша. Тя започнала да мисли как без много труд да изкарва прехраната си. И ето че допълзяла до едно езеро, където живеели много жаби, и се престорила, че не знае какво да прави. Тогава една жаба се приближила до брега и я попитала: „Старице! Защо днес не търсиш храна както преди?“ Змията отговорила: „Скъпа! Как мога, гонена от съдбата, да мисля сега за храна? Тази вечер, като търсех нещо за вечеря, видях жаба и се спуснах да я догоня. Щом ме видя, от страх за живота си тя се скри сред брахмани, потънали в четене на веди, и аз не можах да я намеря. Синът на един от тези брахмани седеше на брега на езерото. А аз по погрешка взех големия му палец за жаба и го ухапах. Момчето веднага отиде в небитието и опечаленият му баща ме прокле: «Злодейка! Ти ухапа моя невинен син — носи жаби и живеи от това, което ти дадат от милост.» И ето, аз допълзях тук за да ви нося.“

Тогава жабата предала думите ѝ на всички други жаби и те с радостни сърца отишли при своя цар Джалапада и му съобщили за това. Онзи помислил:

„Колко необикновено!“ И окръжен от министрите си, бързо излязъл от езерото и се покачил върху качулката на Мандавиша. Всички останали жаби, и стари, и млади, се покатерили върху гърба на змията. Но за какво са много думи? Тези, за които не останало място, скачали след нея. А Мандавиша, в стремежа си да се насити, им показала всевъзможни начини на пълзене. Но на другия ден, за да излъже жабите, Мандавиша започнала да пълзи бавно-бавно. Като видял това, Джалапада попитал: „Скъпа Мандавиша! Защо днес не ни носиш така бързо, както по-рано?“ Мандавиша каза: „Божествени! Аз съм гладна и затова днес нямам сили да ви нося.“ Тогава онзи казал:

„Скъпа! Нахрани се с малки жаби.“ Щом чула това и треперейки от радост, Мандавиша бързо отговорила;

„На това ме обрече и брахманът със своите проклетия. Затова се радвам на твоята заповед.“ И ето че тя безнаказано започнала да се

храни с жабчета и след няколко дни силите ѝ се възвърнали. Тогава, смеейки се, си казала:

„Безброй и най-различни жаби
попаднаха под мойта власт. О, колко време с тази гозба
ще поживея още аз?“

А Джалапада, чийто разсъдък бил измамен от лъжливите думи на Мандавиша, нищо не забелязвал. През това време към тези места допълзяла друга голяма черна змия. И като видяла как Мандавиша носи жабите, се учудила и казала: „Приятелко! Тези, които ни служат за храна, се намират върху твоя гръб. Виж ти чудеса!“ Мандавиша казала:

„Известно е, че не съм длъжна
да нося тази блатна сган, но чакам своя час да дойде,
тъй както хитрят брахман.“

Онази попитала: „Как?“ Мандавиша разказала:

СЕДЕМНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в едно селище брахманът Яджнядата. Неговата развратна жена била привързана към друг с цялото си сърце. Постоянно приготвяла за любовника си банички със захар и масло и зад гърба на съпруга си му ги носела. Но веднъж мъжът ѝ забелязал това и попитал: „Скъпа! Какви ястия приготвяш и на кого ги носиш постоянно? Каж ми истината!“ А тя, без да се смути, отговорила на съпруга си с лъжливи думи: „Тук наблизо има храм на блажената Деви. Аз постя, а на нея ѝ поднасям в жертва изящни и превъзходни ястия.“ И като взела приготвената храна, пред очите на мъжа си се отправила към храма на Деви, мислейки: „Благодарение на това, което разказах за Деви, мъжът ми ще реши: «Моята брахманка винаги носи на блажената отбрана храна.» И като дошла до храма на Деви, тя се спуснала към реката, за да се измие. През това време, докато се миела, мъжът ѝ дошел по друг път и забелязан от никого, се скрил зад статуята на Деви. А брахманката, като се измила, се приближила до храма, извършила утъпкване, превъзнасяне, жертвоприношение и други обреди и като се поклонила пред Деви, казала: «Блажена, какво да направя, та мъжът ми да ослепее?» Щом чул това, брахманът, който стоял зад гърба на Деви, изменяйки гласа си, казал: «Ако ти постоянно го храниш с тлъсти банички и други ястия, той скоро ще ослепее.» Тогава развратницата, измамена от лъжливите думи на мъжа си, започнала да го гощава. И веднъж брахманът казал: «Скъпа! Лошо виждам.» Щом чула това, тя помислила: «Ето я милостта на Деви!» А милият ѝ любовник помислил: «Какво може да ми направи този сляп брахман?» И започнал да идва при нея без страх. Един ден брахманът, като видял, че влиза любовникът на жена му и че се приближава към нея, хванал го за косата и го тъпкал и бил с тояга дотогава, докато онзи отишел в небитието. А на порочната си жена отрязал носа и я изгонил от дома си.

[Край на шестнадесети разказ]

Ето защо аз казвам: «Известно е, че не съм длъжна...» И след това, смеейки се, Мандавиша каза отново: «Тези жаби, големи и малки, ми служат за храна.» Щом чул тези думи, Джалапада, много обезпокоен, помислил: «Какво каза тя?» И попитал змията: «Скъпа! Що за враждебни думи изрече ти?» А онази, за да скрие намеренията си, отговорила: «Нищо.» И така, Джалапада, измамен от лъжливите думи на Мандавиша, не отгатнал злите ѝ намерения. Но за какво са много думи? Толкова жаби унищожила тази змия, че нямало дори кой да продължи рода им.

Ето защо аз казвам: «За мъдрия щом туй е нужно...» Та така, царю! Както Мандавиша надхитрила и погубила жабите, така и аз погубих всички врагове. Нали хубаво е казано:

Пожарът, пламнал във леса,
и плитък корен не изгаря, а пълноводната река
дървото с корена събаря.“

Мегхаварна казал: „Това е така. Казано е още:

Достойнството на мъдреците,
върхът на техните дела е в туй, че не захвърлят нищо
дори през скръб и теглила.“

Онзи казал: „Това е така, божествени! Щастливец ти, че довеждаш докрай всичко започнато. Та нали не само безстрашието довежда до целта — за победата са нужни и знания. Казано е:

Оръжието не докрай врага сразява, умът до пълната победа стига чак. Стрелата само тяло побеждава, а знанието — род и мощ, и враг.

Затова тези, които са надарени със знания и смелост, без мъка постигат целите си. Нали е известно:

Щом пред мъжа стои сполука някъде напред-започва труд прилежен и ясните му мисли са винаги във ред.

и разумът му е безбрежен. Внимателен е всеки миг, когато слуша той

съвети и се учи, и радостен и горд — от своите дела безброй, — награда ще получи.

Ето защо само онзи господар, който постъпва разумно, е щедър и безстрашен.“ Мегхаварна казал:

„Несъмнено, науката за разумното поведение бързо донася плодове. Нали ръководен от нея, ти се промъкна при Дримардана и го погуби заедно с поданиците му!“ Стихардживин отговорил:

„И нека в нашите дела да има твърдина, но отначало да сме с мекост нежна. Тъй царят на дърветата политнал настрана, отсечен, след молитвата прилежна.

И колкото и нищожно да е делото, разумният не трябва да бъде лекомислен. Нали:

«Защо са ми усилия? Туй никак не е трудно. Внимателен да съм?...» — така без ум и срам нередко някой разсъждава мудро и приближава до бедите глух и ням.

Затова, като победихме врага, ние, господарю, днес можем да заспим както преди. И вярно е казано:

В дома си, невидял змията,
спокойно можеш да заспиш, но ако само си я зърнал,
до сутринта ще се въртиш.

А също така:

И щом човекът, пълен с вяра,
със твърдост и кураж, докрай делата свои не докара,
със ум, поне веднъж, и не достигне сам до всяка жажда,
и почит не изпита той, — как може да се радва, че се ражда
в сърцето му покой?

И така, аз завърших започнатото дело и сърцето ми е изпълнено с радост. Закриляй поданиците си. Владей трона и неговата сянка и дълго се радвай на царството, свободно от врагове, непоколебимо преминаващо от поколение към поколение, към синове и внуци, И помни:

Щом царят е добър, а не развратен, щом винаги общува с мъдреци, безброй години орелът златен над неговото име ще блести.

И дано душата ти не се опияни от славата при мисълта: «Аз получих царство!» Та нали царското могъщество е непостоянно! Като тръстика с труд се изправя и пада за един миг, а тогава не можеш да го удържиш и със стотици усилия. Колкото и добре да го пазиш, накрая ще те излъже. Царското могъщество е променливо като мислите на маймунското племе;

държи се несигурно като вода върху лист на лотос;

мени се като посоката на вятъра; краткотрайно е като съюза с неблагоприятни; с него трудно можеш да се справиш, като с отровна змия, красиво е само за миг, като очертанятията на вечерните облаци, по природа е недълготрайно като мехури върху вода; неблагоприятно е като

всичко, направено от плът; и изчезва мигновено, като куп богатство, явило се насън. И така:

Когато царят седне върху трона, за злото да се поразмисли той:
помазан със водата благовонна, помазан е и с мъките безброй!

И щом си постигнал царско щастие, подвижно като ушите на опиянен слон, вкусвай от него, верен единствено на мъдростта.“

И тук завършва третата книга, наречена „За гарваните и кукумявките“, разказваща за мира, сраженията и други начини за управляване на държавните работи. Първият ѝ стих гласи:

На вчерашния враг не вярвай много, макар сега да ти е станал брат. Виж гарваните как донесли огън и кукумявките подпалили със яд.

Тук започва четвъртата книга, наречена:

ЗАГУБА НА ПРИДОБИТОТО

Ето първия и стих:

Доброто който от ръцете си изпусне поласкан, като делфина от маймуната ще бъде изигран.

Царските синове попитали: „Как?“ Вишнушарман разказал:

Растяло край морето голямо дърво джамбу, отрупано винаги с плодове. На него живеела маймуната Рактамукха. И веднъж делфинът Викараламукха се измъкнал от водата и легнал под това дърво на края на брега, покрит със ситен пясък. Тогава Рактамукха казала: „Ти си мой гост и аз ще те нагостя с плодовете на джамбуто, сладки като нектар. Опитай ги. Нали е казано:

Който своя морен гост приюти с душа открита и не го смути с въпрос — висша радост ще изпита.

И освен това:

Гостът щом усети скръб, върнат, със очи смутени,
боговете разгневени в миг ще ти обърнат гръб.“

Като казала това, тя му дала от плодовете. А онзи, щом ги изял и се насладил достатъчно от приятния разговор с маймуната, се отправил към дома си. И така маймуната и делфинът заживели щастливо, прекарвайки времето под сянката на дървото в постоянни почтени беседи за различни неща. А плодовете от дървото, които оставали неизядени, делфинът занасял в къщи и ги давал на жена си. И ето че веднъж жена му го попитала: „Откъде намираш тези плодове, подобни на нектар?“ Делфинът отговорил: „Скъпа! Аз имам една добра приятелка — маймуната Рактамукха. Тя ми дава тези плодове като на приятел.“ Тогава жена му казала: „Който се храни постоянно с такива нектарни плодове, навярно и сърцето му трябва да бъде като нектар. Затова, ако ти е скъпа съпругата, донеси ми сърцето на маймуната — ще го изям и като се отърва от старостта и от другите беди, ще се наслаждавам с теб.“ Той казал: „Скъпа! Първо, тази маймуна е наша сестра. Второ, тя ни дава плодове. Затова не трябва да я убиваме. Откажи се от това неизпълнимо желание.“

Жената каза: „Ти никога досега не си ми противоречил. Навярно тази маймуна... И от любов към нея прекарвате заедно по цял ден и сега не искаш да изпълниш желанието ми. Може би затова, когато се съединяваш с мен през нощта, винаги изпускаш въздишки, горещи като пламтящ огън, и ми изглеждаш посърнал, когато ме притискаш в обятията си и ме целуваш. Несъмнено сърцето ти е завладяно от друга жена.“ Тогава много обезпокоен, делфинът казал на жена си:

„Пред твоите нозе се сведох,
сърце на роб у мен трепти, като живота си те любя.
Защо си недоволна ти?“

А тя, като чула тези думи, му отговорила, заливайки се със сълзи:
„От друга ти си съблазнен изкусно и твоето сърце единствено тя взе. В гърдите ти за мен е вече пусто. Защо лежиш, лъжецо, в моите нозе?“

Освен това, ако ти не обичаш тази маймуна, защо не искаш да я убиеш, въпреки че така те моля за това? Ако тя е мъж, що за дружба имаш с него? Но за какво са много думи? Ако аз не изям сърцето на маймуната, ще престана да приемам храна и ще загина по твоя вина.“

А той, като чул думите ѝ, обхванат от неспокойни мисли, казал:
„Уви! Нали добре е казано:

Цимент, глупак, жена и рак, пияница, индиго, риба — прилепнат ли се — няма как да се спасиш от тях навеки.

Какво да правя? Как да извърша това убийство?“ Размишлявайки така, той отишел при маймуната. А тя, като видяла, че делфинът идва късно и е много обезпокоен, казала разтревожена: „О, приятелю! Защо закъсня така много днес? Защо не си радостен и не кажеш някои хубави мисли?“ Онзи отговорил:

„Приятелко, днес жената на твоя брат ми каза със строг глас: «О, неблагодарни! Не показвай пред мен лицето си. Всеки ден прекарваш с приятелката си, а сам не ѝ даваш дори да погледне вратата на твоя дом. Затова за теб няма избавление. Нали е казано:

Лъжец, пияница, убиец,
клетвопрестъпник и евнух греха си може да изкупи,
а непризнателният — не.

Ето защо в знак на благодарност доведи я в къщи.

Иначе ще се срещнем с теб на онзи свят.» Като я изслушах, дойдох при теб. Затова мина толкова време, докато се карахме с нея заради теб. Ела в моя дом! Жената на твоя брат е приготвила почетно място за госта, облякла е подходяща за този случай дреха, скъпоценности, рубини и други украшения, накичила е вратата с почетни венци и те чака с нетърпение.“ Маймуната каза: „О, приятелю. Хубаво е казаха съпругата на моя брат. Нали:

Шест признака за дружба има:

да вземаш, след това да даваш, да се разкриваш и да питаш,
да вкусваш и да угощаваш.

Но аз съм горски жител, а твоят дом е във водата. Как мога да отида там? Затова доведи тук съпругата на моя брат, а аз ще ѝ се поклоня и ще изслушам нейните любезни думи.“ Делфинът отговорил: „Приятелко! Нашият дом е на края на морето край прекрасния бряг. Ти можеш лесно да се качиш на гърба ми и да тръгнеш без страх.“ А маймуната, като чула това, каза с радост: „Скъпи! Щом като е така, побързай. Защо да се бавим? Ето, аз съм вече върху твоя гръб.“

И когато те се отправили на път, маймуната, като видяла, че делфинът плува в бездънното море, каза с уплашено сърце: „Братко! Плувай по-бавно. Морските вълни мокрят тялото ми.“

Щом чул думите на маймуната, делфинът помислил: „Ако тя престане да се държи за гърба ми, няма да преплува и педя в дълбокото море. И така, щом като е в моята власт, ще ѝ разкрия намерението си — нека си спомни за бога-пазител.“ И той казал: „Приятелко! Като породих в теб доверие, аз те понесох насам, за да те убия по заповед на жена ми. Спомни си за бога-пазител.“ Маймуната каза: „Братко! С какво съм се провинила пред нея или пред теб, та сте намислили да ме погубвате?“ Делфинът отговорил:

„О, тя жадува да изяде твоето сърце, станало толкова сладко от плодовете, пълни с нектарен сок. Затова постъпих така.“ Тогава маймуната, като запазила присъствие на духа, каза: „Скъпи! Щом като е така, защо ти още на брега не ме помоли да взема със себе си толкова сладкото сърце — нали то лежи в корубата на дървото джамбу. Напразно ме доведе дотук, щом като не е с мен сладкото сърце, а вместо него е пустота!“ След тези думи делфинът казал с радост: „Приятелко! Ако е така, дай ми това сърце, та моята глупава жена да го изяде и да престане да пости. Аз ще те отведа до дървото джамбу.“ ,

Щом казал така, той се обърнал и доплувал до дървото. А маймуната, шепнейки стотици молитви на различни божества, стигнала някак до морския бряг, с големи големи скокове се покатерила на дървото и помислила: „Да! Спасен е животът ми. Днес все едно, че съм се родила за втори път.“ Тогава делфинът казал: „О, приятелко! Дай ми сърцето си, та жената на твоя брат да го изяде и да престане да пости.“ Смеейки се и ругаейки го, маймуната казала: „Тфу, глупак! Предател! Мигар някой има второ сърце? Отивай в жилището си и не идвай повече под дървото джамбу. Нали е казано:

С подлец дружиш ли — ще загинеш
и няма повече живот, тъй както мулето умряло
от тежестта на своя плод.“

Когато чул това, делфинът засрамено помислил „Уви! Защо, аз, глупакът, ѝ открих намеренията си? Но ако тя отново се вслуша в думите ми, ще успее още веднъж да спечеле доверието ѝ.“ Като помислил така, той казал: „Приятелко! На нея не ѝ трябва никакво сърце. Аз казах това на шега, за да разбере какви мисли лежат в сърцето ти. Ела като гост в нашия дом. Съпругата на твоя брат те чака с нетърпение.“ Маймуната отговорила: „О, негодник! Махай се сега оттук. Никъде няма да отида. Нали:

Какви ли грехове не прави гладния? Безжалостни сме всички във бедата. Кажи на Приядаршана, че в кладенеца не ще се върне вече Гангадата.“

Делфинът попитал: „Как?“ Тя разказала:

ПЪРВИ РАЗКАЗ

"Живял в един кладенец царят на жабите Гангадата. Веднъж, когато родствениците му започнали да го притесняват, той се измъкнал от кладенеца с кофата, закачена на вретеното. Тогава помислил: „Как да отмъстя на тези роднини?“ И както си мислел така, той видял злата змия Приядаршана, която се вмъкнала в дупката. Гангадата отново помислил: „Ако заведе тази зла змия там, в кладенеца, ще погубя всички роднини. Нали е казано:

Със помощта на врагове громете враговете. Така уболия ви трън с друг трън вадете."

Щом размислил така, той се приближил до входа на дупката и викнал: „Ела тук, Приядаршана, ела!“ Змията го чула и Си казала: „Този, който ме вика, не е от моя род. Този глас не е змийски. А в света на смъртните аз не общувам с никой друг. Затова ще остана тук и ще разбера какъв е той. Нали е казано:

Не се сдружавай с този, който
за теб съвсем е непознат по род и сила. Тъй е казал
Брихаспати на тоя свят.

Какво ще стане, ако е някакъв магьосник или познавач на вълшебни корени, който иска да ме извика и да ме окове? А може би някакъв човек вика някого за съюзник против враговете си?“ И тя попитала:

„Кой си ти?“ Царят отговорил: „Аз съм господарят на жабите Гангадата и дойдох при теб, за да се сдружим.“ Като чула това, змията казала: „О! Това не може да бъде — тревата да се сдружи с огъня. Нали е казано:

Ако е съдено да паднеш
убит от своя смъртен враг — дори от неговата сянка
в съня си ще трепереш пак!“

Гангадата възкликнал: „Да! Това е вярно. По природа ти си наш враг. Но аз дойдох при теб, защото ме притесняват. Нали е казано:

Когато всичко в теб загива
и си отива твоят ден, от своя враг да чакаш може

спасението изумен.“

Змията попитала: „Кой те притеснява?“ Гангадата отговорил: „Роднините!“ Змията попитала:

„Къде е твоето жилище, в езеро, кладенец, вир, басейн?“ Той отговорил: „Моето жилище е в кладенец.“ Змията казала: „Тогава аз не мога да вляза там. Дори и да се промъкна, няма да остане място, където да убивам твоите роднини. Затова върви си! Нали е казано:

Туй трябва да ядем, което
в стомаха ще се побере, ще ни изпълни с нови сили
и ще се смели най-добре.“

Гангадата казал: „Да вървим! Аз ще направя така, че ти лесно да влезеш там. На края на водата в стената на кладенеца има просторна вдлъбнатина. Вмъкни се там и шегувайки се, ще можеш да ловиш моите родственици.“ След тези думи змията помислила:

„Аз съм стара и трудно мога да уловя дори една мишка, и то не винаги. Нали хубаво се казва:

Щом твоят ден се приближава към края и се видиш сам, за своята храна най-първо се погрижи без страх и срам.“

Като размислила така, змията му казала: „О, Гангадата! Щом е така, води ме към онова място.“ Гангадата се съгласил: „О, Приятаршана! Аз бързо ще те заведа там и ще ти покажа това място. Но ти трябва да щадиш моите слуги. Ще ядеш само тези, които аз ти кажа.“ Змията отговорила: „Скъпи! Отсега ти си мой приятел. Затова не се страхувай. Каквото поискаш, това ще направя.“ С тези думи тя изпълзяла от дупката, прегърнала Гангадата и тръгнала заедно с него. И когато стигнали до кладенеца, змията с помощта на кофата и вретеното заедно с Гангадата се спуснала до неговото жилище. Тогава Гангадата настанил злата змия във вдлъбнатината и ѝ показал роднините си. И малко по малко змията изяла всичките. Когато от тях никой не останал, тя скришом унищожила и някои от доверилите ѝ се привърженици на Гангадата. Тогава змията казала: „Скъпи! Твоите врагове са унищожени. Намери ми някаква храна. Нали ти ме доведе тук!“ Гангадата отговорил: „Скъпа! Ти изпълни дружеския си дълг. Върни се сега по същия път с помощта на кофата.“ Змията казала:

„О, Гангадата! Не е хубаво това, което говориш. Как да се върна? Дупката, която беше моята крепост, е заета от друг. Сега ще живея тук, а ти ми давай по една жаба, макар и от редовете на своите слуги. Иначе

ще изям всичките.“ Гангадата се разтревожил от тези думи и помислил: „Уви! Какво направих аз! Защо я доведох? Нали ако ѝ откажа, тя ще изяде всичките. Затова ще ѝ давам всеки ден по една жаба, па макар и от редовете на моите приятели. Нали е казано:

Щом иска всичко да заграби
врагът, когато те напада, ти ласкаво го вразуми,
както морето — пламъка на ала.

А също така:

Как може зарад малкото да хвърлиш
всичко във калта? От малко много да направиш —
в това е само мъдростта.“

И като решил така, той започнал всеки ден да показва на змията по една жаба, а тя, след като я изяде, унищожавала зад гърба му още една. И нали хубаво се казва:

Който носи мръсни дрехи,
сяда с мисъл безразлична. а пък гладният дояжда
своя залък до коричка.

И ето че веднъж, поглъщайки жабите, тя изяла и сина на Гангадата, жабчето Сунадата. Щом забелязал това, Гангадата започнал силно да роптае. Тогава жена му казала:

„Защо ли плачеш безполезно,
когато си виновен сам? Приют къде ли ще намериш,
когато всичко гине там?

Сега помисли как да се махнем оттук или как да убием змията!“

След време всички жаби били унищожени. Останал само Гангадата. Тогава Приядаршана казала: „Скъпи Гангадата! Аз съм гладна, а всички жаби са унищожени. Дай ми някаква храна.

Нали ти ме доведе тук.“ Той отговорил: „О, приятелко! Не се тревожи за това, докато съм жив. Изпрати ме, и аз ще ти доведем от други кладенци всички жаби, които ми се доверят.“ Змията отговорила: „Тебе не мога да изям, защото си ми като брат. Ако направиш това, което обещаващ, ще ми бъдеш като баща.“ Така Гангадата с хитрост се измъкнал от кладенеца, а Приядаршана, която останала там, с нетърпение очаквала завръщането му.

И като минало доста време, Приядаршана казала на гущера, който живеел в друга вдлъбнатина на същия кладенец: „Скъпи!

Направи ми една малка услуга. Нали познаваш Гангадата отдавна. Намери го в един от вирове и му предай от мен следното:

«Ела по-бързо, макар и сам, ако другите жаби не искат да дойдат. Не мога да живея тук без теб. Ако съм ти причинила зло, добрите дела на моя живот са твои.» И щом изслушал това, гущерът бързо намерил Гангадата и му казал: «Скъпи! Твоята приятелка Приядаршана те чака с нетърпение. По-скоро се върни. Освен това, като изкупление за причиненото ти зло, тя ти дава като залог добрите дела на своя живот. Върни се със спокойно сърце!» Като изслушал гущера, Гангадата казал:

«Какви ли грехове не прави гладния? Безжалостни сме всички във бедата. Кажи на Приядаршана, че в кладенеца не ще се върне вече Гангадата.»

И като казал така, той го изпратил обратно.

Затова, зли обитателю на водата, и аз като Гангадата за нищо няма да отида там.“ Щом чул това, делфинът казал: „О, приятелко! Не трябва да постъпваш така. Тъй или иначе, освободи ме от греха на неблагодарността и ела в моя дом. Иначе заради теб ще престана да приемам храна.“ Маймуната казала:

„Глупако! Мигар аз, виждайки опасността, сама ще отида там, за да погубя себе си, подобно на Ламбакарна.“ Делфинът попитал: „Кой е този Ламбакарна? Как е загинал той, макар да е видял опасността? Разкажи ми за това!“ Маймуната разказала:

ВТОРИ РАЗКАЗ

"Живял в околностите на една гора лъвът Каралакесара. Имал той слуга, който винаги вървял след него — чакалът Дхусарака. И веднъж, както се борел с един слон, лъвът получил много тежка рана. Не можел да помръдне дори лапата си. А от това отслабнал и Дхусарака, шията му изтъняла от глад и веднъж той казал на лъва: „Господарю, така ме измъчва гладът, че не съм в състояние дори да отдръпна едната си лапа от другата. Как ще мога да ти служа?“ На това лъвът отговорил: „О, Дхусарака! Потърси някакво същество и колкото и да е лошо, ще го убия.“

Като чул това, чакалът тръгнал да дири и щом приближил до едно близко село, видял магарето Ламбакарна, което с мъка отщипвало от брега на езерото редки израстъци от бодлите. Щом се приближил, той казал: „Чичо! Приеми моите почитания. Отдавна не съм те виждал. Защо си отслабнал така?“ Ламбакарна отговорил: „О, племеннико! Какво да правя? Безмилостен бояджия ме изтощава с непосилен товар и не ми дава дори шепа храна. И ето, аз ям тук само израстъци от бодли, покрити с прах, и хич не мога да се наситя.“ Чакалът казал: „Чичо! Щом като е така, аз знам чудесно място, където тече река и в изобилие расте млада трева, подобна на смарагд. Върви и остани там — радостно ще прекарваме времето заедно, наслаждавайки се на хубави мисли.“ Ламбакарна отговорил: „О, племеннико! Добре говориш. Но горските жители убиват селския добитък. Каква полза ще имам от това прекрасно място?“ Чакалът казал: „Не говори така. Това място го защитава оградата на моите лапи и никой друг не може да проникне там. Освен това там живеят три магарици, и те като теб измъчени от един бояджия и лишени от съпруг. Те се охраниха и като стигнаха разцвета на младостта си, ми казаха: «О, чичко! Иди в някое село и ни доведи подходящ съпруг. И ето, аз дойдох да те заведа.» Тогава, след тези думи на чакала, Ламбакарна, чието тяло било измъчено за любов, му казал:

«Скъпи! Щом като е така, води ме. По-скоро да отидем там. Хубаво е казано по този повод:

Отрова и нектар са нищо
пред нежнобедрената плът. Тя е живота, а без нея
потъваме в самата смърт.»

И той дошъл при лъва заедно с чакала. А лъвът, щом видял, че магарето от прекомерна глупост се приближило до него на разстояние един скок, толкова се зарадвал, че прескочил магарето и паднал далече зад него. Магарето, като ударено от гръм, помислило:

«Какво? Какво е това?» — едва се изплъзнало от лъва и по волята на съдбата останало невредимо. Когато се огледало назад, видяло непознато за него същество с налети от кръв очи, свирепо и внушаващо голям страх. Обхванато от ужас, магарето бързо избягало. Тогава чакалът казал на лъва: «Е, как е? Видях силата ти.» Учуденият лъв отговорил: «Изглежда, не бях подготвен за скока. Какво да правя? Дори и слонът, върху който ще скоча, няма да може да избяга.» Чакалът казал: «Остани тук и се приготви за скок, а аз отново ще ти доведа магарето.» Лъвът казал:

«Скъпи! Как може отново да дойде тук онзи, който ме видя и избяга? Доведи някое друго същество!» Чакалът отговорил: «Защо трябва да се грижиш за това, когато аз проявявам усърдие?» Като казал така, чакалът тръгнал по следите на магарето и видял как блуждае на старото място. А магарето, щом видяло чакала, казало: «Хей, племеннико! На онова прекрасно място, където ме заведе, аз едва не загинах по волята на съдбата. Кажй, що за ужасно същество е това, от гръмотевичния удар на което избягах?» След тези думи чакалът се засмял: «О, чичо! Та нали тази магарица, обхваната от неудържима любов, се надигна, за да те прегърне страстно. А ти се изплаши и избяга. Тогава, като се опита да ти попречи, тя вдигна копито. Няма друга причина. Заради тебе тя реши да се въздържа от храната и каза: „Ако Ламбакарна не стане мой съпруг, ще се хвърля в огъня или ще се удавя, или ще взема отрова. Не мога да понеса раздялата с него.“ Бъди милостив и върви там, ако не искаш да бъдеш виновен за смъртта на жена и да разгневиш Манматха. Нали е казано:

Глупците, устремени към небето,

са властни да се отрекат за миг от стяга с макара, от знака, който победи носи и живот велик. Но затова безумство се заплаща.

Тоз тръгва с череп, друг пък гол се скита. Наметва трети мълчаливо плаща

червен, а друг си плитка сплита.»

И тогава, като повярвало на думите му, то отново тръгнало заедно с чакала. Добре е казано:

Та кой на този свят ще каже думи в защита на ненужната борба?
Но всички ние ставаме безумни,
щом е враждебна нашата съдба.

Така, измамено от стотици лъжливи думи, магарето отново се приближило до лъва, който отрано бил подготвен за скок, и в същия миг било убито. Щом го убил, лъвът оставил чакала да пази, а сам отишъл на реката, за да се измие. Тогава чакалът със своята безпределна лакомия изял ушите и сърцето на магарето. Когато лъвът, измит и извършил установените церемонии, се върнал, видял, че магарето няма уши и сърце, и като се разгневил, казал на чакала: «Хей, негоднико! Защо направи това неприлично нещо, като изяде ушите и сърцето на магарето и го превърна в огризка?» Чакалът смирено отговорил: «Господарю! Не трябва да говориш така. Та то нямаше нито уши, нито сърце. А иначе мигар щеше да дойде отново тук, след като те видя и избяга от страх? Затова казват:

Който, зърнал те, избяга
и за миг се претраши да се върне, значи, той е
без сърце и без уши.»

И като повярвал в думите на чакала, лъвът със спокойно сърце разделил с него месото от магарето.

Затова аз казвам: «Аз не съм магарето Ламбакарна...» И така, глупако, замислената от теб лъжа се провали, както при Юдхищхира, благодарение на правдивите думи. Нали хубаво се казва:

Когато чуеш от лъжеца
за истината да говори, той всичко свое ще изгуби
като глупака Юдхищхира.“

Делфинът попитал: „Как?“ Маймуната разказала:

ТРЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в едно селище грънчар. Веднъж, пиан, той се затичал много бързо и паднал върху острия край на един чиреп от гърне. Чирепът му наранил челото и той се надигнал с мъка, целият залян с кръв. Ала не съумял да се излекува и раната от чирепа станала безобразна. През това време в страната настанал глад и този грънчар, отслабнал от недояждане, отишел с няколко царски слуги в друга страна и станал слуга на тамошния цар. А царят, щом видял на челото му белега, помислил: «Този трябва да е някой храбър човек. Раната му е отпред на челото.» След тези мисли той започнал да му оказва особена милост, да го награждава с дарове и други почести. А останалите наемници, виждайки тази прекалена милост към чужденеца, много му завиждали, но от страх пред царя нищо не казали. И ето че веднъж, когато героите били събрани, слоновете приготвени, конете впрегнати и започнали изпитанията на воините, господарят попитал грънчаря: «Хей, войнико! Как се казваш? Какъв си? В каква битка си получил тази рана на челото?» Грънчарят отговорил: «Божествени! Аз съм грънчар и ме наричат Юдхищхира. А тази рана не е от меч. В моя двор на едно място имаше много чирепи и веднъж, изтощен от алкохола, се спънах и паднах върху тях. И след това раната стана безобразна.» Тогава царят казал:

«Уви! Излъгал ме е грънчар, приел образ на воин. Нека го прогонят с ритници.» Тогава грънчарят казал:

«Божествени! Не прави така. Погледни колко е ловка ръката ми в сраженията.» Царят възразил: «Дори да си надарен с всички достойнства, все едно — махай се! Нали е казано:

Да, смел си ти — от мен откърмен,
достоеен си за лъвски трон, но твоите роднини, сине,
не могат да убият слон.»

Грънчарят попитал: «Как?» Царят разказал:

ЧЕТВЪРТИ РАЗКАЗ

«Живеели в една местност двойка лъвове. И ето че лъвицата родила две лъвчета. А лъвът постоянно убивал газели и други животни и ги донасял на лъвицата. Веднъж, лутайки се из гората, той не убил нищо. През това време блаженото слънце се скрило зад върховете на Аста. Тогава лъвът си тръгнал за в къщи и по пътя срещнал малко чакалче. „То е още мъничко“ — помислил лъвът, съжалил го и като го взел внимателно със зъбите си, го занесъл живо на лъвицата. Тогава тя казала: „О, любими! Донесе ли нещо за ядене?“ Лъвът казал: „Скъпа! Днес не улових нищо друго освен това чакалче. Аз помислих: «Та нали и то е от нашия род, при това е още съвсем малко» — и не го убих. Нали е казано:

На жрец, аскет, дете, жена —
не причинявайте злина, а още повече, когато
към вас са пълни с добрина.

Ако искаш, изяж го, ще се заситиш. А утре ще донеса нещо друго.“ Лъвицата казала: „Любими! Нали при мисълта: «То е още съвсем малко» ти не си го убил. Как мога да го погубя, за да напълня своя стомах? Нали е казано:

Бъди добър и прям, макар че
привършва твоята пътека, . и следвай своя дълг докрая —
това е заповед отвеки.

Затова той ще ми бъде третият син.“ И като казала така, тя започнала грижливо да го кърми. Така тези три дечица, без да знаят, че са от различен произход, прекарвали детството си в еднакви занимания и забави. И веднъж в тази гора дошъл скитащ див слон. Щом видели слона, двете лъвчета, разярени и жадуващи за кръв, се спуснали срещу него. Тогава синът на чакала казал: „Хей, стойте! Този слон е враг на нашия род. Не трябва да го нападате.“ И като казал така, побягнал към дома си. А онези, като видели как се изплашил по-големият им брат, също паднали духом. Нали добре е казано:

Храбрецът сам у всички може
в миг мъжество да възроди, тъй както плахият лишава

от сила мъжките гърди.

И след това двамата братя се върнали в къщи и със смях разказали на родителите си за това, как се изплашил по-големият им брат: „Едва видя слона отдалече, и веднага се скри.“ Когато чакалът чул това, сърцето му се изпълнило с гняв. долната му устна, подобна на млад филиз, затреперала, очите му станали тъмночервени, веждите му се набръчкали в три гънки и той започнал дръзко да ги заплашва. Тогава лъвицата го отвела на едно усамотено място и започнала да го уговаря: „Дете! Никога не говори така. Нали те са твои братя.“ А той, още по-разгневен от нейните наставления, казал: „Мигар им отстъпвам по безстрашие, красота, познания или ловкост, та ми се надсмиват? Ето защо трябва непременно да ги убия.“ Като чула това и желаейки да запази живота му, лъвицата, смеейки се на себе си, казала:

„Да, смел си ти — от мен откърмен, достоен си за лъвски трон.
но твоите роднини, сине,
не могат да убият слон.

Дете, слушай ме внимателно: изпълнена с жалост, аз откърмих теб, син на чакалка, от своята гръд. Затова върви си по-скоро и живеи сред своите едноплеменници, докато синовете ми са още млади и не знаят, че ти си чакал. Иначе ще те убият и ти ще отидеш по пътя на смъртта.“ И като чул това, чакалът с изплашено сърце тихичко се махнал оттам и се присъединил към своите едноплеменници.

[Край на третия разказ]

Затова и ти се махай по-скоро, докато тези храбри воители не са разбрали, че си грънчар. Иначе ще се изложиш на угризения и ще умреш.» И щом чул това, грънчарят бързо избягал.

Ето защо аз казвам: «Когато чуеш от лъжеца...» Тфу! Глупак си ти, щом като заради жена си си се наел с тази работа. Нали на жените в никакъв случай не трябва да им се доверява. И наистина, хубав разказ разказват:

Аз половин живот й дадох,
забравих всички в тоя свят, но все пак тя ме изостави;
Не вярвай на жените, брат!“
Делфинът попитал: „Как?“ Маймуната разказала;

ПЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в едно село някакъв брахман. Имал жена, която обичал повече от живота си. Всеки ден тя без умора се карала с роднините му и брахманът, като не можал да понесе кавгите, от любов към жена си изоставил своите роднини и тръгнал с брахманката към друга далечна страна. И когато минавали през голяма гора, брахманката казала: „Сине на благороден! Измъчва ме жажда. Донеси ми отнякъде вода!“ Като я послушал, той намерил вода и се върнал, но видял жена си мъртва. В своята безгранична любов към нея той се отдал на мъката и когато я оплаквал, чул глас:

„Брахмане! Ако ти отдадеш половината от живота си, твоята брахманка ще живее!“ Щом чул това, той извършил причестяване и като произнесъл три думи, отдал половината от живота си. И както било казано, брахманката оживяла. Тогава, като пийнала вода, вкусила горски плодове, те тръгнали на път и стигнали до една градина в околностите на някакъв град. Тогава брахманът казал на жена си: „Скъпа! Остани тук, докато се върна — аз ще отида да потърся храна.“ И след тези думи той тръгнал. През това време един куц човек, който въртял в тази градина вретеното на кладенеца, с божествен глас запял песен и като го чула брахманката, поразена от Кусумешу, се приближила до него и казала: „Скъпи! Ако не ме обикнеш, ще бъдеш толкова виновен пред мен, колкото ако убиеш брахман.“ Куцният казал: „За какво съм ти, съсипан от болестта?“ Тя отговорила: „Защо говориш така? Каквото и да стане, ти трябва да се съединиш с мен!“ Щом чул това, той така и направил. И след любовното наслаждение тя казала: „Отсега аз ти се отдадох за цял живот. Знай това и върви заедно с нас.“ Онзи казал: „Нека бъде така.“

През това време брахманът намерил храна, върнал се и заедно с жена си започнал да яде. Тогава тя казала: „Този куц човек е гладен. Дай и на него малко храна!“ И когато мъжът й направил това, брахманката казала: „Брахмане! И самият ти нямаш спътник, а и аз, когато ти отидеш в друго село, няма дори с кого да поговоря. Да вземем този куц човек и да вървим всички заедно.“ Брахманът

отговорил: „И аз самият едва се мъкна. За какво ни е този куц?“ Тя казала: „Аз ще го сложа в кошница и ще го нося.“ Тогава сърцето на брахмана се поддадо на лъжливите й думи и той се съгласил. И тя понесла куция в кошницата и когато веднъж брахманът почивал край един кладенец, брахманката, привързана към куция, блъснала мъжа си и той паднал в кладенеца. А тя взела куция и отишла в един град. Там царските слуги, които бродели навсякъде, събирайки мито и охранявайки жителите от крадци, видели кошницата на главата й и като я отнели със сила, занесли я на царя. Когато царят заповядал да отворят кошницата, видял в нея куция. А брахманката с плач тръгнала след царските слуги. Тогава царят я попитал: „Какво се е случило?“ Тя отговорила: „Това е моят съпруг. Той е изтощен от болестта, измъчен е от многобройните си роднини и ето че със сърце, преизпълнено от любов, аз го вдигнах на главата си — и го донесох при теб.“ Щом чул това, царят казал: „Ти си моя сестра! Вземи две села и вкусвайки наслажденията, живеи щастливо със съпруга си.“

По същото време, по волята на съдбата, един добър човек измъкнал брахмана от кладенеца и той, лутайки се, дошъл в същия град. Щом го видяла, злата жена казала на царя: „Царю! Този е враг на моя съпруг.“ И царят го осъдил на смърт. Тогава брахманът казал:

„Тя е взела нещо, което ми принадлежи. Ако ти си справедлив, накарай я да ми го върне.“ Царят казал:

„Скъпа! Ако ти си взела нещо, което му принадлежи, върни му го.“ Жената отговорила: „Божествени! Аз нищо не съм взимала.“ Брахманът казал: „Върни ми половината живот, който аз с три думи ти отдадох.“ Тогава от страх пред царя тя прошепнала три думи:

„Аз отдавам живота“ — и се лишила от живот. Тогава учуденият цар попитал: „Какво е това?“ А брахманът му разказал всичко, което се случило преди това.

Ето защо аз казвам: „Аз половин живот й дадох...“ И маймуната отново казала: „И разказват още един хубав малък разказ:

Какво ли не творят мъжете?

Молбата женска е закон:

или се бръснат не навреме,

или пък цвилят като кон.“

Делфинът попитал: „Как?“ Маймуната разказала:

ШЕСТИ РАЗКАЗ

„Живял някога цар Нанда, който се славел със сила и мъжество и владеел земя, окръжена от море. Диадемите на многобройни владетели покривали като с разкошна мрежа пейката за нозете му и славата му била неопетнена като лъчите на есенна луна. Имал той съветник Вараручи, познавач на всички науки. Веднъж жената на съветника се ядосала на мъжа си и никак не се успокоявала, макар онзи с необикновена любов да я задоволявал по всякакъв начин. И ето че съпругът се обърнал към нея: «Скъпа! Кажи как да те умилостивя. Непременно ще го направя.» Накрая, като се отнесла благосклонно към него, тя казала: «Ако си обръснеш главата и паднеш в нозете ми, ще се смиля.» И когато това било изпълнено, тя се успокоила.

През това време и съпругата на Нанда също се разгневила и не се успокоявала, колкото и да я скланяли за милост. Царят казал: «Скъпа! И миг не мога да преживея без теб. Ето, аз търся милост, лежейки в нозете ти.» Тя казала: «Ако аз сложа в устата ти юзда и се покатеря на гърба ти, и те подкарам, а ти побегнеш и зацвилиш като кон — ще се успокоя.» И всичко това било изпълнено.

И ето че на сутринта Вараручи влязъл при царя, който седял сред събраните. Като го видял, царят попитал: «О, Вараручи! Защо си обръснал главата си не в лунен ден?» Онзи отговорил: «Какво ли не творят мъжете...»

Така и ти, глупако, като Нанда и Вараручи, си попаднал под властта на жена си. По нейно настояване ти се опита да ме погубиш. Но всичко това се разкри благодарение на твоите думи. И добре е казано:

Магаре в кожата на тигър
спокойно хрупкало трева, но със рева си се издало
и се погубило с това.“

Делфинът попитал: „Как?“ Маймуната разказала:

СЕДМИ РАЗКАЗ

"Живял в едно село бояджията Шудхапата. Имал той едно магаре, което съвсем отслабнало от недояждане. И веднъж, като се лутал из гората, бояджията видял мъртъв тигър и помислил: „Ето че щастието пристигна! Ще надяна през нощта тази тигрова кожа върху магарето и ще го пусна в ечемичената нива. А полските пазачи ще помислят, че това е тигър и няма да го изгонят.“ Така и било направено — магарето до насита се наяло с ечемик, а на разсъмване бояджията отново го завел в къщи. И след време магарето се охранило толкова много, че дори било трудно да се заведе до яслите.

Веднъж магарето чуло далечен рев на магарица. Едва я чуло, и само започнало да реве. Тогава полските пазачи, разбирайки, че това е преоблечено магаре, го убили с тояги, камъни и стрели.

Ето защо аз казвам: „Магаре в кожата на тигър...“ И щом като маймуната разказала това, дошел един воден обитател и казал: „О, делфине! Твоята съпруга умря, защото престана да яде.“ А делфинът, като чул това, започнал да тъгува: „Уви! Какво се случи с мен, нещастния! Нали е казано:

Дом без майка и жена,
дом без шепот сладкодумен е за тебе като лес
необятен, но безшумен.

Затова, приятелко, прости ми, ако с нещо съм се провинил пред теб. Разделен от жена си, аз ще се хвърля в огъня.“ Като чула това, маймуната отговорила със смях: „Аз и по-рано знаех, че ти се подчиняваш на жена си и си попаднал под нейната власт. Сега това е доказано. Глупак си ти, щом като тъгуват дори тогава, когато идва радостта. А щом като умира такава жена, трябва да се устрои празненство. Нали е казано:

Щом вече твоята съпруга
към теб е като сатана,
не е ли туй самата старост, приела образ на жена.
Слова и мисли, реч и дело,
лице и нрави — шест страни различни и несъвместими.

Ах. удивителни жени!

Защо да мислим за жените

какво зад мислите си скриват, когато в своята утроба

сами децата си убиват?“

Делфинът казал: „Да! Това е така! Но какво да правя? Две нещастия ме сполетяха: едното — смъртта в къщи, а другото — скарването с приятелката. Впрочем така се случва с този, който е преследван от съдбата. Нали е казано:

Макар че аз съм с ум и опит.

от мен си двойно по-добра... Мъж и любовник ти загуби!

Сега си гола — що разбра?“

Маймуната попитала: „Как?“ Делфинът разказал:

ОСМИ РАЗКАЗ

"Живял в едно село земеделец с жена си. И жената на земеделеца, поради старостта на своя съпруг, постоянно мислела за други и никак не я свъртало в къщи, стремейки се само към чужди мъже. Но ето че я забелязал един крадец, който отвличал чуждото богатство, и я заговорил: „Хубавице! Жена ми умря и като те гледам, се измъчвам от любов. Дари ми всички радости от любовното наслаждение.“ Тя отговорила:

„О, прекрасни! Щом като е така, моят съпруг има много пари, но от старост не може да се движи. Затова аз ще взема парите му и ще дойда при теб — тогава ще отидем на друго място и ще вкусим радостта от любовното наслаждение.“ Крадецът казал: „На мен това също ми харесва. Непременно ела тук на разсъмване — ще отидем в някой хубав град и ще се насладим на плодовете на този свят.“ Тя се съгласила, като казала: „Така да бъде!“ — и усмихвайки се, отишла в къщи. През нощта, когато мъжът ѝ заспал, тя взела всичките пари и на разсъмване пристигнала на уговореното място. Тогава крадецът ѝ заповядал да върви пред него и се отправили на юг. Така, вкусвайки с нея радостта от приятните разговори, измамникът извървял два йоджана и като видял пред себе си река, помислил : „Какво да правя с тази жена — та тя почти се е състарила! При това, ако някой я следи, с мен ще се случи голяма беда. Ще взема само парите и ще си отида.“

Щом помислил така, той казал: „Мила! Трудно ще преминем през тази голяма река. Затова аз ще пренеса най-напред на другия бряг само парите, а след това ще се върна, ще те кача на гърба и лесно ще преплувам с теб реката.“ Тя отговорила: „Прекрасни! Така направи.“ Той взел всички пари и отново казал:

„Скъпа! Дай ми покривалото и долните си дрехи, за да можеш лесно да влезеш във водата.“ И когато това било направено, крадецът отишъл там, където бил намислил, отнасяйки със себе си парите и дрехите.

А жената, като обхванала с ръце шията си, седнала натъжена на брега на реката. В това време се задала една чакалка с къс месо в

устата. Като дошла на брега, чакалката се огледала и видяла, че на брега на реката лежи голяма риба. Щом я видяла, тя изпуснала месото от устата си и се затичала към нея. През това време някакъв ястреб уловил, летейки, парчето месо и отново се издигнал нагоре. А рибата, като видяла чакалката, се гмурнала във водата. И тогава голата жена със смях казала на чакалката, която гледала ястреба, разбирайки, че трудът ѝ е пропаднал;

„Месото ястребът отнесе,
а рибата е вдън вода. Пропадна неусетно всичко.
Какво, чакалке, гледаш ти?“

Когато чула това и виждайки, че жената е останала без съпруг, пари и любовник, чакалката казала с насмешка:

„Макар че аз съм с ум и опит —
от мен си двойно по-добра... Мъж и любовник ти загуби!
Сега си гола — що разбра?“

И когато делфинът разказвал това, дошел друг морски обитател и казал: „Слушай! Твоят дом го зае

някакъв голям делфин.“ Като чул това, делфинът с голяма мъка в сърцето започнал да мисли по какъв начин да прогони врага от дома си: „Уви; Погледнете колко е враждебна към мен съдбата! Нали:

Приятелят ми стана враг,
подир това умря жена ми, отнеха моя дом. Сега
какви беди ме чакат още?

И добре е казано по този повод:
... Скръбта е дълга, щом си уязвим!

Да се бия ли с него, или да го отстраня от дома си, като го убедя с кротки думи да си отиде? Да го скарам ли с друг, или да го подкупя с подарък? По-добре ще е да попитам моята приятелка маймуната.“

И той отново попитал маймуната, която се покатерила на дървото: „О, приятелко! Погледни колко съм нещастен. Сега дори домът ми е зает от някакъв силен делфин. И ето, аз те питам, какво да правя? Кой от начините да приложя тук?“ Маймуната отговорила: „О, неблагоприятни! Мигар не те прогоних, защо отново ме преследваш? На такъв глупак дори и съвет няма да дам. Нали е казано:

Пред малоумен е опасно
да се покажеш за умник, така безумната маймуна
едно гнездо разбила в миг.“

Делфинът попитал: „Как?“ Маймуната разказала:

ДЕВЕТИ РАЗКАЗ

"Живеели в една гора двойка птици, свили гнездо върху клона на едно дърво. И веднъж през месец маг-ха някаква маймуна, избита от дъжд и град, треперейки с цялото си тяло от студения вятър, се приближила до това дърво. Напълно отмаляла, тя тракала със зъби и цялата се сгърчила. И тогава врабката ѝ казала със съжаление:

„Ръце ти имаш и крака
и си подобна на човек, защо ли дом не си издигнеш,
щом тръпнеш в този студ нелек?“

А онази, като я чула, помислила: „Да! Колко самодоволни са живите същества, щом като дори тази нищожна врабка има толкова високо мнение за себе си. Казано е по този повод:

Титибха вдигнала ръка,
за да не падне в миг небето. Да! Та кое ли същество
не носи гордостта в сърцето?“

И като помислила така, тя отговорила:

„Злодейко остроноса,
млъкни сега, че щом продумаш — ще разхвърля
до сламка твоя дом.“

Но без да обръща внимание на заканата, врабката отново и отново продължавала да безпокои маймуната, съветвайки я да си направи дом. Тогава маймуната се покатерила на това дърво и разпръснала на клечки врабешкото гнездо.

Ето защо аз казвам: „Пред малоумен е опасно...“ Щом чул това, делфинът отговорил: „О, приятелко! Дори и да съм ти причинил зло, спомни си предишната ни любов и ми дай полезен съвет.“ Маймуната казала:

„Няма да говоря с теб — нали като послуша жена си, ти ме понесе, за да ме хвърлиш в морето. Колкото и силно да се обича жената, мигар трябва по нейна молба да се хвърлят в морето приятелите, роднините и близките?“ Когато изслушал това, делфинът казал:

„Приятелко, дори и да е така, все пак «дружбата е седем крачки».
Помисли за това и ми кажи нещо полезно. Нали е казано:

Този, който да помогне,
дава нужния съвет, тук и горе ще избегне
тежките беди безчет.

Затова, въпреки вината ми, смили се над мен и ми дай съвет!
Нали е казано:

За помощ — помощ, туй е, брат, история за мен позната. Но
помощ върнал за вредата — това е вече благодат.“

Като чула това, маймуната отговорила: „Скъпи! Щом като е така,
иди там и влез в бой с врага! Нали е казано:

Пред силен враг се покори,
герой ли е — смрази го с друг,
по-слабия купи с пари,
а срещу равния — с юмрук.“

Делфинът попитал: „Как?“ Тя разказала:

ДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в околностите на една гора чакалът Махачатурака. Веднъж той попаднал в гората на слон, умрял от собствена смърт. Обиколил го от всички страни, но никак не можал да прегризе грубата му кожа. В това време един лъв, който се скитал навсякъде, дошел там. И като видял, че онзи приближава, чакалът допрял до земята къдравите кичури от главата си, образувайки кръг, събрал ръцете си подобно на лотос и казал смирено: «Господарю! Аз съм носител на твоя жезъл. За тебе пазя този слон. Нека го изяде господарят.» Но лъвът възразил: «Не! Никога не ям този, който е убит от друг. Затова те награждавам с този слон.» Чакалът радостно възкликнал: «Така трябва да се отнася господарят със слугите си.»

И когато лъвът се отдалечил, дошъл един тигър. Като го видял, чакалът помислил: «Единият злодей прогоних, като паднах в краката му. Как да прогоня другия? Несъмнено не ще мога да победя този герой, ако не го скарам с друг. Нали е казано:

Когато нищо не помага,
ни дар, ни дружелюбен взор, тогава просто се налага
да победиш врага с раздор.»

Като помислил така, чакалът се приближил до тигъра, протегнал леко шия и бързо му казал: «Чичо! Как се вмъкна в устата на смъртта? Та нали този слон падна убит от лъва и като ми поръча да го пазя, отиде да извърши умиване. На тръгване каза: „Ако дойде тук някакъв тигър, кажи ми тихичко за това и аз ще освободя гората от тигрите. Веднъж някакъв тигър превърна в огризки слона, който убих и оставих без наблюдение. От този ден съм разгневен на тигрите.“ Тигърът, разтреперан от тези думи, казал на чакала:

Ей, племеннико! Подари ми живота и ако лъва не се върне скоро тук, не му разказвай нищо за мен.» След тези думи той бързо се скрил.

Когато тигърът избягал, там дошел един леопард. Щом го видял, чакалът помислил: «Този леопард има здрави зъби. Затова ще разкъсам с негова помощ кожата на слона.» И се обърнал към леопарда: «О, племеннико! Защо толкова отдавна не съм те виждал? Защо изглеждаш

гладен? Ти си мой гост. Ето тук лежи слон, убит от лъва. Той ми поръча да го пазя. Но въпреки това опитай месото на слона и като се наситиш, бързо си върви, докато лъвът не се е върнал.» Леопардът казал: «Чичо! Щом като е така, не е за мен това месо. Та нали стотици блага виждат около себе си живите същества, обаче трябва да се наслаждават само на тези, които им подхождат. Затова аз ще се махна оттук.» Чакалът казал: «О, малодушни! Довери ми се и яж. Ще те предупредя за лъва, щом го зърна отдалече.» И чакалът, като видял, че леопардът разкъсал кожата на слона, казал: «О! Племеннико! Върви си, върви си! Лъвът се връща.» След тези думи леопардът бързо избягал.

И докато чакалът ядял месото на слона през разкъсаната кожа, дошел друг чакал, много разгневен. Щом видял, че дошлият му е равен по сила, първият чакал казал стиховете: «Пред силен враг се покори...» — нападнал го, издрал го със зъбите си и го прогонил накрай света. И дълго време с радост вкусувал от месото на слона.

Така и ти трябва да победиш с бой своя враг-родственик и да го прогониш накрай света. А иначе той ще се укрепи здраво и след това ще те погуби. Нали е казано:

От кравата очаквай мляко,
а от брахмана — светостта. Измяна от жените чакай,
от близките — опасността.

И нали казват:

Във чуждата страна те чакат
и гозби, и жени прекрасни, но има там пороци много,
и от роднини по-опасни.“

Делфинът попитал: „Как?“ Маймуната разказала:

ЕДИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живяло в едно село кучето Читранга. Но там настанал толкова продължителен глад, че кучетата и другите същества започнали да измират. Тогава изплашеният Читранга, с изтъняла от глад шия, отишел в друга страна. Там в един град, като използвал небрежността на жената на някакъв стопанин, той всеки ден се вмъквал в къщата ѝ и се наяждал до насита с най-различни храни. Но трябвало само да излезе от онзи дом и от всички страни го обкръжавали други, опиянени от високомерие кучета и късали тялото му със зъби. Той помислил: «По-добре да живея в родината си, където дори в гладно време се живее по-леко и където никой не започва с кавги! По-хубаво да се върна в моето село.» И с тези мисли тръгнал към родния край.

Когато се върнал от чуждата страна, роднините му го попитали: «Разкажи нещо за онази страна! Какви обичаи имат хората? Каква храна? Как прекарват там времето си?» Той отговорил: «Какво да ви кажа за тази страна? В чуждата страна те чакат гозби...»

И като изслушал този съвет, делфинът решил, ако трябва, да умре; сбогувал се с маймуната, стигнал до жилището си и започнал бой с врага, който бил проникнал в дома му и заплашвал неговия живот. Изпълнен със смелост и решителност, той го убил и като освободил жилището си, живял там щастливо дълго време. Нали добре е казано:

И щастието за какво е,
щом сме без смелост при това? Така газелата се храни
с уречената ѝ трева.“

И тук завършва четвъртата книга, наречена „Загуба на придобитото“, първият стих на която гласи

Доброто който от ръцете си
изпусне поласкан, като делфина от маймуната
ще бъде изигран.

Тук започва петата книга, наречена:

БЕЗРАЗСЪДНИ ПОСТЪПКИ

Ето първия ѝ стих:

Каквото лошо си видял,

изпитал и му нямаш вяра, от него се пази навред —

не подражавай на бръснаря.

Царските синове попитали: „Как?“ Вишнушарман разказал:

"Има в една южна страна град Паталипутра. Живее там началник на търговците — Манибхадра. Макар и да се занимавал с дела, които водели към добродетел, богатство, любов и освобождение, все пак по волята на съдбата се лишил от своето състояние. Разорен, той непрекъснато търпял унижения и много тъгувал. И веднъж през нощта помислил: „Уви! Да бъде проклета тази бедност! Нали е казано:

Тъй както пролетният вятър ден след ден топи снега и поразява красотата, така и грижата за хляб гнети главата на мъдреците, с поглед предопределен.

И кой ще забележи, че беднякът тука стои край нас под светлия лазур! Прилича той на езерен мехур, за миг се ражда и след миг се пука.

Какво ли царят не твори несъвършен, но кой от нас ще го упрекне за делата му?

Каквото да е съгрешил богатия — от упреци и гняв е винаги освободен.“

И след това той отново помислил: „Вече е по-добре да умра от глад. Защо да живея в безполезна мъчения?“ Като решил така, заспал.

И ето че призори му се присънило съкровището на лотоса във вид на беден джайна, който казал: „О, началнико на търговците! Не се отчайвай. Аз съм съкровището на лотоса, заслужено от твоите прадеди. Сутринта ще дойда при теб в този вид. А ти ме убий, като ме удариш с тояга по главата. Тогава аз ще се превърна в неизчерпаемо злато.“

И като се събудил сутринта, търговецът започнал да мисли за съня си: „Да! Не се знае ще се изпълни ли този сън, или не. Трябва да е

лъжлив, защото ден и нощ си мисля само за богатство. Нали е казано:

Безплодни сънища пристигат
в обхванатия от терзания, във болния, във угнетения,
във влюбения и пияния.“

През това време при жена му дошел някакъв бръснар, за да ѝ почисти ноктите. И когато ѝ чистел ноктите, внезапно се появил бедният джайна. Щом го видял, Манибхадра с радостно сърце го ударил по главата с лежащата наблизо тояга. И онзи веднага паднал на земята и се превърнал в злато.

След като поставил златния джайна в дома си и като възнаградил бръснаря богато, търговецът казал:

„Скъпи, на никого не говори за това, което се случи в нашия дом.“ Бръснарят обещал да мълчи, но като се върнал в къщи, помислил: „Несъмнено всички тези монаси се превръщат в злато, когато ги ударят с тояга по главата. Затова утре сутринта ще поканя при себе си много монаси, ще ги убия с тоягата и ще получа много злато.“ Щом размислил за това, той едва дочакал утрото.

Когато се съмнало, бръснарят станал, тръгнал към манастира на бедните джайни, покрил се с горна дреха, три пъти обходил отляво надясно изображението на Джина, запълзял на колене по земята, захапал с устата си крайчеца на наметалото и като събрал дланите си, със силен глас прочел следния стих:

„Само езикът, що се моли,
ръката, Джина що почита, и нему вярното сърце —
са най-достойни за възхита!“

Така и по много други начини прославяйки бога, той се приближил до главния джайна, докоснал земята с колене и стъпала и произнесъл: „Слава! Приветствувам те!“ И онзи го благословил да умножава добрите дела. След това бръснарят казал с уважение:

„Блажени! Благоволи да дойдеш днес заедно с всички отшелници в моя дом.“ Онзи отговорил: „О, ученико! Защо говориш така? Нали познаваш закона? Ние не сме брахмани, защо ни каниш? Постоянно скитаме, за да поддържаме съществуването си на този свят, и само когато видим благочестив ученик, се отбиваме в неговия дом. Върви си и повече не говори така.“ Като чул думите му, бръснарят казал: „Блажени! Аз знам това и така ще направя. Но много ученици ви оказват почит. И ето, аз приготвих късове материя, подходящи за

обвиване на книги, и отделих пари за писарите. Затова, каквото и да стане, вие трябва да ме посетите в подходящо време.“ И след тези думи се отправил към дома си.

А щом се прибрал в къщи, приготвил една тояга от кхадира и я поставил в ъгъла зад вратата. Когато минала половината стража, отново се спрял пред вратите на манастира. И след това по молба на настоятеля той повел към своя дом всички монаси, излизащи оттам един след друг. А те от алчност за парче материя и пари оставили дори своите предани и изпитани ученици и всички с радост тръгнаха след него. И добре е казано:

Дори и в скитника бездомен,
облякъл своята голота и с чаша за вода в ръката —
се настанява користта.

И като довел монасите в дома си, бръснарят започнал да ги изтрепва с тоягата. Едни монаси отишли в небитието, а други излезли с разбити глави и ранени надали вик. През това време слугите на началника на градската стража, като чули силните им викове, казали: „Хей! Кой крещи така пронизително сред града? Да вървим, да вървим!“ И те забързали натам и видели как от къщата на бръснаря излизат тичешком, облени с кръв, бедните джайни. Тогава стражниците попитали: „Какво е това?“ И монасите разказали за всичко, което се случило с бръснаря. Тогава те завързали бръснаря със здрави въжета и заедно с оцелелите джайни го завели в съда. Съдиите го попитали: „Кажки, защо извърши това злодеяние?“ Бръснарят отговорил: „Какво да правя?“ — и им разказал за това, което се случило у Манибхадра.

Тогава съдиите изпратили един човек да доведе Манибхадра. И когато онзи го довел, те попитали:

„О! Началнико на търговците! Защо си убил някакъв беден джайна?“ И след това той им разказал цялата история с джайната. И съдиите казали: „Нека набучат на кол този зъл и неразумен бръснар.“

И когато това било изпълнено, те казали:

„Каквото лошо си видял,
изпитал и му нямаш вяра, от него се пази навред —
не подражавай на бръснаря.

И нали добре е казано:

Не почвай нищо необмислено. Мисли в дела, мисли в мечти, не като майката на ихневмона след туй да се съжالياваш ти.“

Манибхадра попитал: „Как?“ Те разказали:

ПЪРВИ РАЗКАЗ

"Живял в едно селище брахманът Девашарман, чиято жена родила син и ихневмон. Тя обичала децата си и за ихневмона се грижела, както за сина: кърмела го, къпела го и всячески се грижела за него. Но въпреки това тя не се доверявала на ихневмона и мислела:

„Той е зъл по природа и може да причини зло на сина ми.“ Нали добре е казано:

Какъвто и да е синът —
развратен, груб и лош герой, зъл, безразсъден, уродлив, —
за майката е радост той.

И веднъж тя грижливо сложила сина си в постелята, взела стомната за вода и казала на съпруга си:

„О, учителю! Аз ще отида за вода. Пази сина от ихневмона.“
Когато тя излязла, брахманът оставил дома без надзор и тръгнал някъде за милостиня.

През това време една зла змия излязла от дупката си и по волята на съдбата допълзляла до леглото на момчето. Тогава ихневмонът, като усетил в нея своя враг по природа и страхувайки се за живота на брат си, се хвърлил между тях, нападнал злата змия и като я разкъсал на парчета, я разхвърлил, където му попаднало. И след това, зарадван от своята смелост, с изцапана от кръв уста, излязъл да посрещне майка си, за да разбере тя за неговия подвиг. А майката, щом го видяла така възбуден и изцапан с кръв, разтревожена помислила: „Навярно този злодей е изял моето момченце!“ И без да мисли много, тя хвърлила в гнева си стомната с вода върху него. Ихневмонът веднага издъхнал от удара, а тя, без да му обръща внимание, влязла в къщата и видяла, че детето лежи на мястото си, а край леглото се валя голяма страшна змия, разкъсана на парчета. И като разбрала, че безразсъдно е убила сина-покровител, брахманката от отчаяние започнала да се удря по главата и гърдите. През това време брахманът, като намерил отнякъде каймак от оризова отвара, се върнал в къщи и веднага чул стоновите на брахманката, скърбяща за сина: „Уви! Уви! Обхванат от алчност, ти не ме послуша. Вкусвай сега горчивите плодове от дървото на твоите

лоши постъпки — смъртта на сина. Винаги се случва така с тези, които са заслепени от прекалена алчност. Нали е казано:

Не всяка своя страст потискай,
но алчен — все пак не бъди.

На алчния върху главата,
знай, колелото се върти.“

Брахманът попитал: "Как ?"Брахманката разказала:

ВТОРИ РАЗКАЗ

„Живели в един град четирима брахмани, които ги свързвала здрава дружба. Веднъж, угнетени от своята голяма бедност, те започнали да се съветват: «Уви! Проклетата да е тази бедност! Нали е казано:

Омразата на царя, на близките ненавистта,
смеха на синовете, нещастията дълги, мъката на ориста,
яда на боговете, раздялата с любимата жена навек
и пътят неизвестен — търпи, понася всичко бедният човек,
макар добър и честен.

А също така:

На гробището спрял един бедняк
и на мъртвец започнал да се моли:

„Приятелю, спаси ме от неволи,
разбий над теб студения капак, за да усетя гробния покой...“

Мъртвецът се размърдал под дъската:

„Смъртта е приказна, сравнена с нищетата“ —
отвърнал и останал неподвижен той.

И така, каквото и да става, трябва да се стремим към богатство. А хората добиват богатство по шест начина. Това са: просия, царска служба, земеделие, знания, лихварство и търговия. Но от всички тези начини само търговията доставя богатството безпрепятствено. Нали е казано:

Царят не е все с удача,
гарванът за хляб кръжи, най е тежко на орача,
дрънка даскала лъжи. Как е трудно, ако вземе
някой твоите блага! Най-достойни са делата
на търговците сега.

А от търговията може да се извличат доходи по седем начина: претегляне с неточен кантар, определяне на неверни цени, пазене на стока срещу залог, привличане на познати купувачи, съдружие с други търговци, търговия с ароматни вещества и превоз на стоки за друга страна. Както се казва:

Да лъжат хората с кантар, да мамят своите познати — това е родствена черта на племето кирата.

Щом вест за своя дълг съзре, търговецът шепти пред бога:

„Лихварят нека да умре, и ще изпълня аз залога.“

И още:

Дори и златото не струва пред благовонното листо:

за лев хитреца го купува, а го продава той за сто.

А да се превозва стока за друга страна, е работа за богати. Нали е казано:

С богатство всеки ще се слави

навред под тоя небосклон,

парите при пари отиват,

тъй както слонът търси слон. Когато умният търговец

навлезе в чуждата мера, той лесно може да натрупа

от чуждото добра пара.

И също така:

Газели, гарвани страхливи,

смутени в чуждите места, несигурни и мързеливи,

посрещат в своя дом смъртта.»

Като размислили така, четиримата решили да отидат в друга страна. Изоставили дом и приятели и тръгнали на път. Нали добре е казано:

Човек когато е погълнат от парите,

захвърля клетви, братството забравя,

напуска майка и страна рождена под звездите

и за чужбина се отправя.

И така постепенно те стигнали до страната Аванти. Там се изкъпали във водите на Сипра, поклонили се на великия бог Махакала и като тръгнали по-нататък, срещнали господаря на йогите Бхайравананда. И като го поздравили, както се полага на брахмани, всички тръгнали към неговия манастир. Тогава йогата ги попитал: «Откъде сте? Къде отивате? С каква цел?» Те отговорили: «Ние търсим вълшебна сила. А отиваме там, където можем да се насладим на богатство или да срещнем смъртта. Това е нашето решение. Нали е казано:

Водата, що се сипе от небето, сред някой кладенец спокойно блика.

Велика е природата, но ето — и делото човешко е велико.

А също така:

И всичко, влязло на човек в главата той може в дело да пресътвори. Навсякъде и винаги съдбата стои незримо в нашите гърди.

Затова кажи ни как да спечелим богатство: в пещерата ли да проникнем и да завладеем шакини, на гробищата ли да останем и да продаваме човешко месо, или да направим още нещо? Нали ти се славиш като голям вълшебник, а ние сме изпълнени с решителност.»

Тогава, като видял, че те могат да бъдат негови достойни ученици, той направил четири вълшебни светилника, дал на всеки по един и казал: «Вървете към страната, която се намира на север от Хималаите. На когото падне светилникът, там той непременно ще намери съкровище.»

И ето че по пътя на онзи от тях, който вървял отпред, светилникът паднал на земята. И когато започнал да копае на същото място, открил много мед. Тогава той казал: «Да вземем колкото ни душа иска от тази мед!» Онези отговорили: «Ех, глупако! Каква полза има от нея? Дори изобилието на мед няма да унищожи бедността. Стани и да вървим по-нататък.» Той отговорил: «Вие вървете, а аз няма да дойда по-нататък.» Като казал така, той взел от съкровището, което намерил, и пръв тръгнал по обратния път.

А останалите трима продължили пътя си. Повървели още малко и на онзи, който вървял отпред, светилникът паднал. И когато започнал да копае земята, открил в нея много сребро. Тогава той казал зарадван: «Хайде да вземем колкото ни душа иска от това сребро. Не трябва да вървим нататък.» Онези отговорили: «Ех, глупако! Назад в земята имаше много мед, тук — сребро, а по-нататък сигурно ще има много злато. Дори изобилието на сребро не унищожава бедността.» Той отговорил: «Вие вървете, а аз няма да дойда.» Като казал така, той взел от среброто и се върнал обратно.

И когато останалите отново тръгнали, на единия от тях светилникът паднал. Щом започнал да копае земята, открил много злато. Като видял това, той зарадван казал на другия: «О! Да вземем колкото ни душа иска от това злато. Та нали няма нищо по-добро от него!» Онзи отговорил: «Глупако! Мигар не виждаш? Отначало — мед, след това — сребро, после — злато. Няма съмнение, че още по-нататък ще има елмази. Стани и да вървим напред. Каква е ползата от златото?»

Прекалено тежко е то на тегло, когато е много.» Намерилият златото казал: «Ти върви, а аз ще остана тук и ще те почакам.»

И онзи тръгнал сам. Изгаряли го лъчите на лятното слънце, разсъдъкът му се помрачил от горещината и дълго се лутал назад-напред по пътищата на вълшебната земя. По едно време той видял на една височина човек — тялото му било обагрено от кръв, а върху главата му се въртяло колело. Тогава брахманът бързо се приближил до него и казал: «Защо стоиш така с това колело на главата?» Кажи, няма ли тук някъде вода? Измъчва ме жажда.» Едва брахманът казал това, колелото мигновено прескочило от главата на онзи човек върху неговата глава. Той попитал:

„Скъпи! Какво е това?“ Човекът отговорил: „По същия начин то скочи и върху моята глава.“ Брахманът казал: „Кажи тогава, кога ще изчезне? Много ме боли.“ Онзи отговорил: „Когато някой като теб дойде тук с вълшебен светилник в ръка и те заприказва, то ще прескочи върху неговата глава.“ Брахманът попитал: „Колко време стоиш тук?“ Онзи на свой ред попитал: „Сега кой царува на земята?“ Носещият колелото отговорил: „Цар Винаватса.“ Човекът казал:

„Когато царуваше Рама, аз, измъчван от сиромашията като теб, дойдох тук с вълшебен светилник в ръка. И като видях друг човек с колело на главата, и аз като теб се обърнах към него с въпрос. И веднага колелото прескочи от неговото теме върху моята глава. По друг начин не мога да пресметна времето.“ Носещият колелото попитал: „Скъпи! Като си стоял тук, по какъв начин си намирал храна?“ Човекът отговорил: „Скъпи! От страх да не задигнат съкровището му, Дханада е създал на пътя на вълшебниците тази опасност, за да не идва тук никой. Ако някой се осмели да дойде, освободен от чувството за глад и жажда, не познавайки старостта и смъртта, той ще изпитва единствено тази болка. Пусни ме. Ти ме освободи от голяма беда и сега ще се върна в родното си място.“ И като казал това, той си отишел.

През това време брахманът, който се сдобил със злато, помислил: „Колко се забави моят спътник“ — и в желанието си да го намери, тръгнал по следите му. Когато изминал известно разстояние, той видял своя спътник, облян в кръв и измъчен от болка, тъй като остро колело се въртяло върху главата му. Тогава, когато се приближил, той попитал през сълзи: „Скъпи! Какво е това?“ Онзи отговорил: „Игра на съдбата.“ Той запитал: „Разкажи, какво се е случило?“ И в отговор на

въпроса онзи разказал всичко за колелото. Щом чул това, приятелят му с упрек казал: „Уви! Неведнъж те задържах, но лишен от разум, ти не разбра моите думи. И добре е казано:

Разсъдъкът е по-достоеен —
от знанията, при това все безразсъдните загиват,
тъй както трима от лъва.“

Носещият колелото попитал: „Как?“ Сдобилият се със злато разказал:

ТРЕТИ РАЗКАЗ

"Живели в един град четирима брахмани, които дружели помежду си. Тримата от тях овладели всички науки до съвършенство, но били лишени от разсъдък, а единият се отрекъл от науката, но бил разсъдлив. И ето че те се събрали веднъж и започнали да се съветват: „Каква полза от знанията ни, ако не отидем в друга страна, за да умилостивим господаря и спечелим богатство? Хайде, каквото и да става, всички да отидем в друга страна.“ И когато повървели малко, най-старият от тях казал: „Единият от нас четиримата е невежа и само природата го е надарила с разум. А само с разум без знания няма да спечели царската милост. Затова няма да делим с него това, което ще спечелим. Нека той се върне.“ Тогава вторият казал: „Хей, разсъдливи! Ти си непросветен. Върви си в къщи.“ Но третият възразил: „Не трябва да постъпваме така. Нали като деца играехме заедно. Нека той, благородният, дойде с нас и получи част от богатството, което ще спечелим.“

И след това, както вървели по пътя, видели в гората кости на умрял лъв. Тогава единият от тях казал:

„Хайде да проверим знанията, които сме получили. Ето, лежи някакво умряло животно. Хайде да го съживим със силата на придобитата мъдрост.“ Първият казал: „Аз знам как да съединя костите.“ Вторият казал: „Аз ще му дам кожа, месо и кръв.“ Третият казал: „Аз ще го съживя.“ И ето че единият съединил костите на лъва, вторият го снабдил с кожа, месо и кръв. Когато третият поискал да съживи зверя, разсъдливият го спрял с думите: „Това е лъв. Ако го съживите, ще разкъса всички ни.“ Тогава онзи отговорил: „Ех, че си глупав! Няма да нося в себе си напразно знанията.“ Разсъдливият казал: „Тогава почакай една минута, докато се покатеря на най-близкото дърво.“ И едва сторил това, възкръсналият лъв скочил и разкъсал и тримата. Щом лъвът се махнал оттам, разсъдливият слязъл от дървото и си тръгнал към дома.

[Продължение на втория разказ]

Ето защо аз казвам: „Разсъдъкът е по-достоеен от знанията...“
Като чул това, носещият колелото казал: „Уви! Не в това е работата.
Дори големите мъдреци загиват, поразени от съдбата, а лишените от
разум се радват, когато съдбата ги пази. Нали е казано:

Едната носят на главата, —

а другата държат с въже, а аз, макар и неразумна,
си плувам в чистата вода.“

Придобилият златото попитал: „Как?“ Носещият колелото
разказал:

ЧЕТВЪРТИ РАЗКАЗ

„Живели в едно езеро две риби — Шатабудхи и Сахасрабудхи. С тях се сприятелила жабата Екабудхи. И трите прекарвали част от времето си край брега на езерото и като се наслаждавали на общуването помежду си и на хубавите мисли, отново се гмурвали във водата. И веднъж, когато се събрали така, на залез слънце дошли рибари с мрежи и щом видели това езеро, си казали: «Да! Изглежда, че в това езеро има много риба и малко вода. Хайде утре да дойдем тук.» И си тръгнали. А приятелките, като чули думите им, подобни на гръмотевичен удар, започнали да се съветват. Жабата казала: «О, скъпи Шатабудхи и Сахасрабудхи! Какво да правим сега: да бягаме или да останем на мястото си?» Като чула това, Сахасрабудхи със смях казала: «О, приятелко! Не се страхувай — та това са само думи. Не бива да чакаме тези рибари. Ако дойдат, ще спася и теб, и себе си със силата на своя разум. Нали умея да плувам във водата по много начини.» А Шатабудхи казала: «О! Добре каза, Сахасрабудхи. Нали:

Където слънце не пече,
където вятър не минава, прониква винаги умът
на този, що го притежава.

Затова не трябва само заради някакви думи да напуснем това място — нали ни е дадено в наследство от бащите и тук сме се родили. Не отивай никъде. Аз ще те спася със силата на своя разум.» Жабата отвърнала: «Аз имам само един разум и той ме съветва да бягам. Ето защо още днес ще отида със съпруга си в някое друго езеро.»

И като казала така, жабата дочакала нощта и отишла в друго езеро. А на сутринта дошли рибарите, подобни на слугите на Ума, и хвърлили мрежите си в езерото. Тогава всички риби, костенурки, жаби, раци и други водни обитатели попаднали в мрежите. И колкото и да се пазели, плувайки по различни начини, Шатабудхи и Сахасрабудхи се заплели в мрежите и загинали. След това привечер зарадваните рибари се отправили към домовете си. Единият от тях натоварил върху главата си Шатабудхи — толкова тежка била тя, — а друг понесъл

Сахасрабудхи, като я привързал с въже. И тогава седящата на края на другото езеро жаба каза на съпруга си: «Погледни, погледни, скъпи:

Едната носят на главата, а другата
държат с въже, а аз, макар и неразумна,
си плувам в чистата вода.»

[Продължение на втория разказ]

Ето защо аз казвам, че работата не е само в разума.“
Придобилият златото казал: "Дори и да е така, все едно, не трябва да се пренебрегват съветите на приятеля. А какво се случи? Колкото и да те задържах, ти не остана, тъй като прояви изключителна алчност и се гордееш със знанията си. — Нали добре е казано:

„Добре! Изпято е прекрасно.

Но ако беше ти мълчал, такава чудна драгоценност на себе си не би видял.“

Носещият колелото попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ПЕТИ РАЗКАЗ

"Живяло в едно село магарето Удхата. През деня превозвало товара на един бояджия, а през нощта се лутало, колкото му се искало. И веднъж, както бродело из полето, се сприятелило с един чакал. Като съборили оградата на една градина, промъквали се там, наяждали се до насита с краставици и плодове и на сутринта си отивали по домовете. И веднъж, както стоели сред градината, опияненото от суета магаре казало на чакала: „О, племеннико! Погледни колко е ясна нощта. Затова ще изпея една песен. Каква мелодия да избира?“ Чакалът казал: „Чичо! Защо да си навличаме беда? Нали се занимаваме с кражба. А крадците и любовниците трябва да се държат тихо. Нали е казано:

Щом кашляш — не кради, не грабвай
ти ножа сънен — ще заспиш, а щом си болен — яж по-малко,
тъй само ще се съхраниш.

Освен това твоето пеене е неприятно и прилича на раковинен рев. Дори отдалече полските пазачи ще го чуят, ще се надигнат, ще те уловят и убият. Затова яж и не вдигай шум.“ Но магарето казало: „Говориш така, защото живееш в гората и не познаваш прелестта на пеенето. Нали е казано:

Луната есенна когато мрака разпилее, как хубаво с другар и песни се живее!“

Чакалът казал: „Чичо! Всичко това е така. Но нали ти издаваш груб рев. Как ще осъществиш намерението си?“ Магарето отвърнало: "Тю, тю, глупако;

Мигар не знам какво е това пеене? Защо говориш така и ме възпираш?" Чакалът отговорил: „Чичо! Щом като е така, аз ще застана до вратата на оградата, за да следя за полските пазачи, а ти пей, колкото искаш.“

Тогава магарето протегнало шия и заревало. А полските пазачи чули магарешкия рев, стиснали гневно зъби, грабнали тояги и побягнали към градината. А когато дотърчали, те били магарето дотогава, докато не паднало по очи на земята. След това, като

привързали на врата му една чутура, полските пазачи заспали. А на магарето, както е присъщо за неговата порода, бързо минала болката и то се надигнало веднага. И като съборило оградата, хукнало да бяга заедно с чутурата. Чакалът го видял отдалече и през смях казал:

„Добре! Изпято е прекрасно.

Но ако беше ти мълчал, такава чудна драгоценност на себе си не би видял.“

[Продължение на втория разказ]

Така и ти не остана с мен, макар да те задържах." Щом чул това, носещият колелото казал: „О, приятелю! Това е вярно. И хубаво се казва:

Който е съвсем безумен
и обзет от гордостта, като Мантхара тъкача
той отива към смъртта.“

Придобилият златото попитал: „Как?“ Носещият колелото разказал:

ШЕСТИ РАЗКАЗ

"Живял в едно село тъкач на име Мантхара. Веднъж му се счупили всички совалки на стана. Тогава, като взел брадвата, той тръгнал да търси дървета и стигнал до морския бряг. И като видял там голямото дърво шиншапа, помислил: „Ето голямо дърво. Ако го отсека, ще имам много совалки.“ И вдигнал брадвата. В това време духът, който живеел върху дървото, казал: „Слушай! Това дърво е мое убежище. За нищо на света не го погубвай. Тук аз живея в най-голямо блаженство, защото вятърът, който взема прохлада от морските вълни, разхлажда тялото ми.“ Тъкачът казал: „Какво да правя? Дървото ще ми донесе всичко необходимо, а без него семейството ми ще страда от глад. Иди по-скоро на друго място, аз ще го отсека.“ Духът казал: „Аз съм доволен от теб. Поискай каквото ти трябва и пощади това дърво.“ Тъкачът казал:

„Щом като е така, ще си отида в къщи, за да се посъветвам с приятеля и жена си, и ще се върна.“ Духът се съгласил и тъкачът се върнал в своя дом. Когато влизал в селото, видял своя приятел бръснаря и му казал: „Хей, приятелю! Аз завладях един дух! Кажи ми, какво да поискам от него?“ Бръснарят отговорил:

„Скъпи, ако е така, поискай царство; тогава ти ще станеш цар, аз министър и като вкусим от щастието на този свят, ще бъдем щастливи и на онзи.“ Тъкачът казал: „О, приятелю! Така да бъде. Само че аз ще попитам и съпругата си.“ Бръснарят възразил: „Не трябва да се съветваш с жена. Нали е казано:

Обличай и храни жената, особено когато тя
е пред зачатие, но в нищо
не се съветвай с нея ти.

А също така:

«Дом, управляван от жената
или от някой младенец, върви към гибел» — казал някога
тъй Бхаргава-мъдрец.

И още:

Щом има корист у жените,

на нищо те не дават гръб, когато пък не са щастливи,
синът им даже не е скъп.“

Тъкачът отговорил: „Дори и да е така, все едно, тя е предана
съпруга и трябва да я попитам.“

Щом казал това, той забързал към жена си и се обърнал към нея с
тези думи: "Скъпа! Днес под моята власт попадна един дух и обещава
да изпълни желанието ми. И ето, аз дойдох да се посъветвам с теб.
Каж ми, какво да поискам? Моят приятел, бръснарят, каза: „Поискай
царство.“ Жената отговорила: „Сине на благороден! Какво разбира
бръснарят? Не го слушай. Нали е казано:

Не се съветвай със ловеца,
актьора или говедаря, неблагородния, момчето,
аскета или пък бръснаря.

При това царският сан е само верига от големи страдания.
Претоварен от грижи за света, сражения, походи, станове, съюзи,
двуличия и други неща, той никога не носи щастие на човека. Освен
това:

Така е: брат със брат се бие. От трона мамен, в страшен час
синът баща си ще убие... Ти по-добре не искай власт.“

Тъкачът казал: „Ти си права. Посъветвай ме, какво да поискам?“
Жената отговорила: „Ти обикновено изработваш по едно парче плат и
това парче стига да заплати всичките ни разходи. Поискай още две
ръце и още една глава, за да изработваш наведнъж по две^ парчета
плат. Тогава едното парче ще покрива домашните ни разходи, а за
второто роднините ти ще започнат да те славят като човек, който
извършва нещо необикновено.“ И като я изслушал, тъкачът зарадван
казал: „Добре, предана съпруго! Хубаво го каза. Така и ще направя.“
Тъкачът отишел при духа и попитал: „Ако можеш да изпълниш
желанието ми, дай ми още чифт ръце и една глава.“ Едва казал това, и
мигновено главите му станали две, а ръцете четири. И когато зарадван
си отишел в къщи, хората помислили:

„Това е ракшас“ — и го били до смърт с тояги и камъни.

[Продължение на втори разказ]

Ето защо аз казвам: „Който е съвсем безумен...“ И носещият
колелото отново казал: „Всеки човек става за посмешище, когато го
завладее дяволът на напразните и глупави надежди. И нали добре е
казано:

За бъдещето който мисли,
от празни думи обладан. ще побелее от брашното
като наивния брахман.“
Придобилият златото попитал: „Как?“ Онзи разказал:

СЕДМИ РАЗКАЗ

„Живял в един град брахман на име Свабхавакрипана. Имал той гърне, пълно с брашно, а това брашно му оставало от подаянията, които получавал. Като закачал гърнето на един гвоздей в стената, той поставял под него леглото си и не свалял очи от него. Една нощ помислил: «Това гърне е напълнено догоре с брашно. Ако настане глад, аз ще получа за него сто рупии. След това за тези пари ще купя двойка кози. Всяка половин година те ще се плодят и скоро ще имам цяло стадо. Козите ще ги разменя за крави. Когато кравите се стелят, ще продам потомството им и ще купя биволици, след това ще продам биволиците и ще купя кобили. От заплождането на кобилите ще получа много коне, ще ги продам и ще имам много злато. Със златото ще си построя дом с четири стаи. След това ще дойде някой в моя дом и ще ми даде прекрасната си дъщеря със зестра. Съпругата ще роди син. Ще го кръстя Сомашарман. Когато вече бъде възможно да го люлее на коленете си, ще взема някаква книга и като седна зад конюшнията, ще започна да я изучавам. А Сомашарман, седейки върху коленете на майка си, ще ме види, ще поиска да го полюлея на моите колене и ще се приближи до конете. Тогава, разгневен, ще кажа на брахманката: „Вземи, вземи детето!“ А тя, заета с домакинството, няма да ме чуе. Тогава аз ще скоча и ще я ритна с крак ...» И увлечен от мислите си, той така ритнал гърнето, че то се разбило и целият побелял, посипан от брашното.

[Продължение на втория разказ]

Ето защо аз казвам: «За бъдещето който мисли...» Придобилият златото казал: «Това е така. Нали:

Обзетият от лакомия,
незнаещ в глупостта покой, като цар Чандра ще заслужи
най-лоши думи той.»

Носещият колелото попитал: “ Как? — онзи разказал:

ОСМИ РАЗКАЗ

"Живял в един град цар Чандра. Той имал стадо маймуни, за да се забавлява синът му. Тези маймуни непрекъснато се хранели с най-разнообразни храни и затлъстели. Синът на царя за забавление имал и стадо овни. Един от тях и през деня, и през нощта се вмъквал в кухнята и ненаситен, изяждал всичко, което виждал. Ала готвачите, за да му отмъстят, го биели с пръчки и с всичко, което им попадало под ръцете. Като видял това, водачът на маймуните помислил:

„Уви! Тази вражда между овена и готвачите ще навлече гибел на маймуните. Овенът е лаком за вкусни неща, а готвачите много се сърдят и го бият с всичко каквото им попадне. Ако някога, щом не намерят нищо друго, го ударят с главня, вълната на овена ще пламне дори от малка искра. А като се подпали, той ще се втурне в близката конюшня и ще предизвика пожар. Нали тя е пълна със слама. Тогава конете ще получат обгаряне. А в Шалихотра се говори, че коне, които са пострадали от изгаряне, могат да бъдат излекувани с мас от маймуна. Тогава несъмнено нас ни очаква смърт.“ След тези мисли той повикал всички маймуни и казал:

„Внезапно царските готвачи с овните почнаха кавга
и на маймуните навярно
тя ще докара смърт сега.
Ако раздори без причина
сред този дом царят безспир, то по-добре не идвай в него,
за да запазиш своя мир.

А също така:

Смърт е раздорът за двореца,
за дружбата пък — глупостта, загива царството от царя
без ум, триумфът — от лъстта.

Затова ще напуснем този дом и ще отидем в гората, докато не ни е стигнала смъртта.“

И като чули думите му, маймуните, опиянени от гордост, му отговорили със смях: „Изглежда, че от старостта разумът ти е отслабнал, щом като говориш така. Няма да изоставим превъзходните,

подобни на нектар ястия, с които ни хранят с ръцете си царските синове, за да се храним там, в гората, със стипчиви, сурови, горчиви и солени плодове от дърветата.“ Водачът на стадото ги изгледал печално и казал: „Ах, глупци такива! Не виждате края на своето благополучие. То е сладко само от пръв поглед, а краят му ще бъде като отрова. Не искам да гледам как загиват моите роднини и сега ще отида в гората. Нали е казано:

Щастлив е, който не познава
грабеж и гибел на рода, жена си в чуждата прегръдка,
а пък приятеля в беда.“

И като казал така, водачът на стадото ги оставил и отишел в гората.

И ето че след като той си отишел, овенът се вмъкнал веднъж в кухнята. А готвачът, като не намерил нищо друго, хванал полузапалена пръчка и започнал да го бие. Веднага вълната на овена се запалила и той с блеене се втурнал в близката конюшня и започнал да се мята из нея. А там имало много слама, тя се подпалила и отвсякъде се надигнали огнени езици. Конюшната била пълна с много завързани коне, на едни им се пръснали очите и те отишли в небитието; други прегризали ремъците и наполовина обгорени, изпоплашили всичко живо с цвиленето си. През това време разтревоженият цар повикал доктори, познаващи учението на Шалихотра, и ги попитал: „Как да излекувам тези коне от изгарянето?“ А те, като си спомнили какво са учили по-рано, казали: „Божествени! Ето какво казва за това блаженият Шалихотра:

«Както тъмата се стопява
пред утринния лъч за час, на коня тъй минава всичко,
намазано с маймунска мас.»

Нека приложат това лечебно средство, та конете да не умрат от изгаряне.“ И щом чул това, царят заповядал да убият маймуните. Но за какво са много думи? Всички били убити. А водачът на стадото, макар че не видял с очите си гибелта на своя род, слухът за това нещастие стигнал до него и той не можал да го понесе спокойно. Нали е казано:

Наистина е жалък, който
от алчност или страх спокойно може да приеме
смъртта на своя брат.

И ето че този стар вожд, измъчван от жажда, скитайки, стигнал до едно езеро, украсено от гъстите храсти на лотосите. И като се огледал внимателно, видял следа, която водела към езерото, но обратна следа не намерил. Тогава помислил: „Несъмнено във водата трябва да живее зъл хищник. Затова аз ще взема стебло от лотоса и ще пия вода отдалече.“ И когато направил така, от езерото излязъл ракшас с бисерна огърлица на шията и му казал: „Слушай! Аз изяждам тези, които влизат във водата. Няма по-хитър от теб,

щом като пиеш вода по този начин. Доволен съм от теб. Измоли това, което желае сърцето ти.“ Водачът на маймуните попитал: „Хей! Колко можеш да изядеш?“ Ракшасът отговорил: „От тези, които влизат във водата, аз изяждам стотици, хиляди, десетки и дори стотици хиляди. А на сушата ме надвива и чакалът.“ Водачът казал: „Между мен и господаря се породи непримирима вражда. Ако ти ми дадеш бисерната огърлица, с ловки думи ще събудя у него алчността и ще го накарам да влезе в езерото заедно със свитата.“ И тогава ракшасът му дал бисерната огърлица.

А водачът на маймуните, като украсил шията си с бисерната огърлица, започнал да скача по върховете на дърветата. Тогава хората го видели и го попитали:

„Хей, водачо на стадото! Къде беше толкова време? Откъде намери тази бисерна огърлица, която засенчва с блясъка си дори слънцето?“ Онзи отговорил: „Има на едно място в гората добре укрито езеро, създадено от Дханада. Който се потопи във водата в неделя, когато слънцето изгрее наполовина, по милостта на Дханада ще излезе от него с подобна бисерна огърлица на шията.“ И като чул това от хората, повелителят повикал маймуната и казал: „Слушай, водачо на стадото! Вярно ли говориш?“ Онзи отговорил: „Господарю! Свидетелство за това е бисерната огърлица, която виждаш на шията ми. Ако и на теб ти трябва такова нещо, изпрати с мен някой, за да му покажа всичко.“ Щом чул това, царят казал: „Щом като е така, сам ще отида със свитата си и ще получа много бисерни огърлици.“ Водачът казал: „Добре, господарю!“

И ето че обхванат от алчност за бисерни огърлици, царят тръгнал със свитата си на път. А що се отнася до маймуната, седящият в носилката цар я държал на коленете си в знак на уважение. Нали вярно е казано:

И нека е богат и учен,
но щом човек е егоист, върви по глупави пътеки,
твори безсрамна летопис-
Стареят неговите зъби,
косата, вехне паметта, старее той, но не старее
у него само алчността.

И когато стигнали на разсъмване до езерото, водачът казал на царя: „Божествени! Успехът придружава тези, които влязат тук, когато слънцето изгрее наполовина. Затова кажи на цялата свита да влезе едновременно в езерото. А след това ще влезем и ние с теб и като стигнем до набелязаното от преди място, ще ти покажа многобройните бисерни огърлици.“ И всички хора влезли в езерото и били изядени от ракшаса.

През това време, като видял, че много се бавят, царят казал на маймуната: „О, повелителю на стадото! Защо се бави моята свита?“ След тези думи водачът бързо се покатерил на едно дърво и казал: „Слушай, зли царю! Твоята свита я изяде ракшасът, който живее във водата. Ти погуби роднините ми и аз отмъстих за обидата. Махай се! Помня, че ти си господар и не ти позволих да влезеш там. Нали е казано:

За дружба с дружбата плати,
а за вражда плати с враждата. Не виждам нищо лошо в туй
да търсиш винаги отплата.

И така ти погуби моя род, а аз — твоя.“ Когато чул това, опечаленият цар веднага се върнал там, откъдето дошел. Щом царят се отдалечил, наситилият се ракшас излязъл от водата и радостно казал:

„Ти със стебло водата пи,
убит е твойт враг, другар намери и са съхранени
в теб бисерите като дар!“

[Продължение на втория разказ]

Ето защо аз казвам: „Обзетият от лакомия...“ Придобилият златото отново казал: „Пусни ме. Аз ще си отида в къщи.“ Носещият колелото отговорил:

„Как ще си отидеш, оставяйки ме в такова положение? Нали е казано:

Приателя си който сам

в беда остави без пощада, за всекиго това е ясно
във ада сигурно ще страда!“

Придобилият златото казал: „О! Това е вярно, ако човек, надарен със сила, изостави онзи, на когото може да помогне. А тук хората не могат да помогнат и няма такава сила, която да те освободи. При това колкото по-дълго гледам лицето ти, обезобразено от болката, която ти причинява въртящото се колело, толкова повече виждам, че трябва по-бързо да се махна оттук, а иначе и с мен ще се случи същото нещастие. И нали добре е казано:

Защо ли твоего лице,
маймуно, тъй е помрачено? Викала е дошел при теб.
Търси във бягството спасение!“
Носещият колелото попитал: „Как?“ Онзи разказал:

ДЕВЕТИ РАЗКАЗ

"Живял в един град цар Бхадрасена. Имал той дъщеря на име Ратнавати, надарена с всички щастливи признаци. И ето че един ракшас поискал да я отвлече. Когато идвал през нощта, постоянно ѝ се наслаждавал, но не можел да я отвлече, защото я пазели, А тя по време на наслажденията с него изпитвала тръпки, треска и всичко, което възниква от близостта на ракшас. И веднъж, като стоял в ъгъла на стаята ѝ, ракшасът се показал пред царкинята. Тогава тя каза на приятелката си: „Погледни, приятелко! Този ракшас пристига винаги във вечерните часове и ме измъчва. Няма ли някакъв начин да се прогони този злодей?“ Щом чул това, ракшасът помислил: „Сигурно някой друг на име Викала като мен непрекъснато идва тук. за да я отвлече, но и той няма да успее да направи това. Затова сега ще се превърна в кон, ще застана сред конете и ще видя как изглежда той и каква е силата му.“

И когато направил това, през нощта в дома на царя се вмъкнал конекрадец. Щом огледал всички коне и видял, че конят-ракшас е по-добър от другите, сложил в устата му юзда и седнал върху него. Ракшасът помислил: „Навярно това е същият Викала, който ме смята за злодей и разгневен, е дошел да ме убие. Какво да правя?“ Докато мислел така, конекрадецът го ударил с камшик. Тогава, треперейки от страх, онзи побягнал. И като продължил да скача, крадецът започнал да го позадържа, като обтягал поводите, защото конете така се направляват. А онзи скачал все по-бързо и по-бързо. Тогава, като се убедил, че поводите не могат да го задържат, крадецът помислил: „Да! Конете не са такива. Няма съмнение, че това е ракшас в образа на кон. Затова трябва да скоча веднага щом видя песъчлива почва, ако ли не, ще загина!“ И докато конекрадецът мислел така, припомняйки си своя бог-пазител, ракшасът, в образа на кон, дотичал до една смокиня. А крадецът се хванал за един клон от смокинята и увиснал на него. И като се разединили, двамата открили надежда да запазят живота си и всеки изпитал голяма радост.

На тази смокиня живеела една маймуна, приятелка на ракшаса. И като видяла бягащия ракшас, тя му викнала: „Хей! Защо бягаш напразно? Нали този човек е твоя храна. Изяж го!“ Щом чул тези думи, ракшасът приел собствения си образ и с разтревожено сърце и размътен разум се върнал обратно. А конекрадецът, когато чул, че маймуната вика ракшаса, се разгневил, хванал със зъби провисналата опашка на маймуната, която седяла над него, и започнал да я хапе с всичка сила. А маймуната, като решила, че той е по-силен от ракшаса, от страх не казала нищо, но измъчвана от болка, само замижала и стиснала зъби. Тогава ракшасът, като я видял в това състояние, прочел стиха:

„Защо ли твоето лице,
маймуно, тъй е помрачено? Викала е дошел при теб.
Търси във бягството спасение!“

(Продължение на втория разказ]

И придобилият златото Казал отново: „Пусни ме. Аз ще си отида в къщи. А ти остани тук и вкусвай плодовете на глупавото си поведение.“ Но носещият колелото казал: „О! Работата не е в това дали е разумен човек или неразумен. И радостта, и мъката идват при хората по волята на съдбата. Нали е казано:

Към слепия и гърбавия —
и към жената с три гърди най-благоклонна бе съдбата
за глупостта им от преди.“

Придобилият златото попитал: „Как?“ Носещият колелото разказал:

ДЕСЕТИ РАЗКАЗ

"Има в една северна страна град Мадхупурам. Живее там цар Мадхусена. Родила му се тригърда дъщеря. Щом разбрал, че се е родила с три гърди, царят повикал пазителя на женските покои и му казал: „Хей! Остави я в гората, та никой да не узнае за нея.“ А пазителят отговорил: „Велики царю! Известно е, че тригърдата дъщеря носи нещастие. И все пак трябва да повикате брахмани и да ги попитате за нейната съдба, за да избегнете греха и на двата свята. Нали е казано:

Човек, когато е разумен,
за всичко пита той без свян, тъй от ракшаса със въпрос
се отървал един брахман.“

Царят попитал: „Как?“ Пазителят на женските покои разказал:

ЕДИНАДЕСЕТИ РАЗКАЗ

„Живял в една гора ракшас на име Чандакарман. Веднъж, като бродел из гората, той срещнал един брахман. Веднага се покатерил на раменете му и казал: «Хей, върви напред.» Тогава брахманът, с треперещо от страх сърце, понесъл ракшаса. И като видял, че краката му са нежни като листа на лотос, попитал: «Хей, защо са ти толкова нежни краката?» Ракшасът отговорил: «Аз никога не се докосвам до земята, преди да измия краката си. Такъв обет съм дал.» И като мислел как да се спаси, брахманът стигнал до едно езеро. Тогава ракшасът казал: «Хей! Не мърдай от това място. А аз през това време ще се измия, ще се поклоня на бога и отново ще изляза от езерото.» Но когато ракшасът влязъл във водата, брахманът помислил: «Несъмнено, като се поклони на бога, той ще ме изяде. Затова да бягам по-далече. Нали, докато не измие краката си, той няма да се осмели да ме последва.» И когато брахманът направил това, ракшасът, страхувайки се да не наруши обета, не го последвал.

[Край на десетия разказ]

Ето защо аз казвам: «Човек, когато е разумен...» Щом изслушал тези думи, царят повикал няколко брахмани и им казал: «О, брахмани! Роди ми се тригърда дъщеря. Има ли някакъв начин да се премахне тази беда?» Те отговорили: «Божествени! Ако се роди момиче без един от необходимите членове на тялото или с излишни членове — то губи достойнствата си и носи смърт на онзи, който я вземе за жена. Чуй...

Щом своята дъщеря тригърда
съгледа старият баща, то няма никакво съмнение —
съвсем наблизо е смъртта.

Затова нека божественият избягва да я гледа. Ако някой я вземе за жена, дай му я и им заповядай да напуснат страната. Щом постъпиш така, няма да извършиш грях и за двата свята.» И като изслушал думите им, царят обявил под ударите на барабаните: «Хей! Който вземе за жена тригърдата царкиня, царят ще му даде сто хиляди златни монети и ще им заповяда да напуснат страната.» Дълго обявявали това

под барабанните удари, но никой не вземал царкинята за жена. Така, скрита от чужди погледи, тя станала голяма.

А в този град живял един слепец. Негов водач бил гърбавият Мантхарака, който го водел с помощта на протегнатата пръчка. И като чули барабанните удари, те започнали да се съветват: «Ако се докоснем до този барабан — ще получим момичето и златото. А като получим златото, ще си прекарваме щастливо времето. Ако по вина на момичето ни постигне смърт, ще свършат нашите страдания, родени от бедността. Нали е казано:

Любов и срам, и реч красива,
блаженството на младостта, безгрижието и съюза
с любимия, душевността, разумност, честност, благородство,
ум, чистота и весел нрав — ще имаш само, щом е пълен
стомаха ти и щом си здрав.»

И щом се посъветвали така, слепият се приближил до барабана, докоснал го и казал: «Аз ще взема за жена това момиче.» Тогава царските слуги отишли при царя и му съобщили: «Божествени! Някакъв слепец се докосна до барабана. Нека божественият реши какво да прави сега.» Царят казал:

«Да бъде глух, да бъде сляп,
дори прокажен — запомнете:
да вземе дъщеря ми в миг
и по-далеч ги изгонете!»

Като чули заповедта на царя, царските слуги завели тригърдата на брега на реката, дали на слепеца като зестра сто хиляди златни монети и ги венчали. След това ги качили на една лодка и казали на рибарите: «Хей! Откарайте този слепец с жена му и с гърбавия в друга страна и ги заведете в някой град.» И когато всичко това било изпълнено, тримата пристигнали в друга страна и като си купили къща в един град, заживели щастливо. Слепецът само лежал на кревата и спял, а гърбавият се занимавал с домакинството.

Така минавало времето, но ето че тригърдата нарушила своята добродетел с гърбавия. И веднъж му казала: «О, прекрасни! Ако погубим по някакъв начин този слепец, ще можем да прекарваме времето си щастливо. Намери отнякъде отрова — аз ще я дам на слепия, ще го погубя и ще бъдем щастливи.» На другия ден гърбавият намерил отнякъде умряла змия. Като я взел, той се прибрал с радостно

сърце в къщи и ѝ казал: «Прекрасна! Намерих тази черна змия. Разрежи я на парчета, сложи ѝ вкусни подправки и като кажеш, че това е риба, дай на лишения от зрение, за да умре по-скоро.» След това Мантхарака тръгнал отново за пазара. А тя разрязала на парчета черната змия, сложила я в гърне с мляко и вода и поставила съда във фурната. И докато се занимавала с домакинството, казала ласкаво на слепеца: «Сине на благороден! Днес донесох риба, която толкова много обичаш, и я приготвям. Вземи лъжица и я разбъркай, докато се занимавам с други домакински неща.» Той се зарадвал и като облизвал устата си, бързо станал, взел лъжица и започнал да разбърква. И докато вършел това, от отровната пара ципата на очите му започнала малко по малко да изчезва. Щом разбрал, че това средство е лечебно, той поставил очите си още по-близко до парата. И когато прогледнал и надникнал в гърнето, видял там само късове от змия. Тогава помислил: «Ох! Какво е това? Нали ми казаха, че тук има риба? А това са парчета от черна змия! Я по-добре да разбера дали тригърдата е направила това, или го е намислил Мантхарака, за да ме погуби, пък може и да е работа на някой друг?» Като помислил така, той скрил състоянието си и продължил да се държи като сляп. През това време Мантхарака се върнал и без страх започнал да се наслаждава на тригърдата с прегръдки, целувки и други ласки. А слепият, когато видял всичко това, сякаш че отново ослепял от гняв. Като не намерил никакво оръжие, той се приближил до тях, грабнал със сила Мантхарака за краката и като го завъртял над главата си, ударил с него тригърдата в сърцето. И от този удар третата ѝ гърда влязла навътре, а гърбавият, като си ударил гърба в гърдата ѝ, се изправил!

[Край на втория разказ]

Ето защо аз казвам: «Към слепия и гърбавия...» Придобилият златото казал: «О! Ти каза истината. Щастието винаги идва от благосклонността на съдбата. И все пак колкото и да е могъща съдбата, никога не бива да се губи разсъдък. А ти го загуби, като не се вслуша в думите ми!»

Щом казал това, придобилият златото се простил с приятеля си и се върнал в къщи.“

И тук завършва петата книга, наречена „Безразсъдни постъпки“, първият стих на която гласи:

Каквото лошо си видял,
изпитал и му нямаш вяра, от него се пази навред —
не подражавай на бръснаря.
С края на тази книга завършва и науката за разумното поведение
Панчакхиянака
наречена също:
Панчатантра

* * *

БЕЛЕЖКИ

ВСТЪПЛЕНИЕ

Достойно — Традиционно за древноиндийската литература обръщение към божество в началото на произведение.

Ом — дума, която се употребява в началото на молитви и при религиозни церемонии. Фонетично тя означава съответно Вишну, Шива и Брахма — три от най-големите божества на индийския пантеон.

Сарасвати — богиня на красноречието, науката и изкуството. Почита се като дъщеря и съпруга на Брахма.

Вишнушарман — легендарен съставител на „Панчатантра“. букв. „пазен от Вишну.

Шарман — пазен, благословен“, окончание, характерно за част от името на брахман. Срещащите се в текста собствени имена на героите по правило са свързани с характеристиката на действащото лице. При всички тези случаи в забележките се дава техният превод.

Махиларопия — съвременният Мелиапур — град около Мадрас.

Амарашакти — притежаващ безсмъртна сила.

Васушакти — притежаващ богата сила.

Уграшакти — притежаващ огромна сила.

Ананташакти — притежаващ безмерна сила.

Божествени — букв. „боже“ — обикновено обръщение към царя.

Сумати — благоразумен. Според представите на древните индуси гъската е толкова мъдра птица, че е способна да извлече млякото, смесено с водата.

Брахман — член на висше жреческо съсловие. Паметници на древноиндийската литература свидетелствуват за разделение на робовладелческото и раннофеодалното общество на древна Индия на ред съсловия, главните от които са: брахмани, кшатрии — военна каста, вайши — търговци, земевладелци, занаятчии и т. н., задължени да хранят представителите на висшите съсловия (брахмани и кшатрии), ищудри — зависими земевладелци и лица, изпълнявали най-черна работа.

Пътя на боговете — шеговито название на задник.

Панчатантра — първоначалното значение на тантра е било „основа за тъкан“, даващо редица преносни значения: „основно положение“, „наука“, „книга“, „житейска мъдрост“. Оттук и различните тълкувания на името на книгата.

Шакра — могъщ. Едно от имената на Индра.

бог — воин, почитан като господар на боговете, а по-късно един от осемте пазители на света.

ПЪРВА КНИГА

Пурандара — разрушител на градовете, едно от имената на Индра, разрушаващ по преданието градовете на своите врагове.

Вардхамана — процъфтяващ.

Матхура — един от седемте свещени градове на Индия, разположен на десния бряг на река Джамна. Досега служи като място за поклонение.

Раковина и турия — музикални духови инструменти в древна Индия.

Нандака — радостен.

Сандживака — издръжлив.

Ахава — дърво, даващо растителен клей.

Кхадира — вид акация, разпространена в Източна Индия.

Палаша — дърво с кръгли зъбчати листа и яркочервени цветове.

Шала — дърво, отличаващо се с голяма височина.

Гайял — вид див бик, срещащ се в гористите местности на Индия.

Ямуна — съвременна Джамна, една от големите реки на Индия. Извира от Хималаите.

Хара — едно от имената на Шива, почитан като бог-разрушител. Съгласно легендата Шива язди на бик.

Пингалака — червеникавокафяв.

Каратака — тъмночервен.

Даманака — усмирител.

Анджана — дърво, срещащо се в Източна Индия.

Вияса — име на легендарен мъдрец, създател на преданието на великия древноиндийски епос „Махабхарата“.

Пандавите — тук се има предвид епизод от IV книга на „Махабхарата“, в който се разказва за службата при цар Бирата на намиращите се в изгнание петима пандави — Юдхиштхира, Бхима, Арджуна, Накула и Сахадева.

Брихаспати — великият баща — легендарен мъдрец, който се почита като съветник на Индра и наставник на всички богове.

Тръстиково стебло — в древна Индия пазачите са го използвали, за да преграждат входа на царските покои.

Маргарит от змея — съгласно индийска легенда в главата на змея има скъпоценни камъни.

Паиава — малък дървен барабан с конусовидна форма.

Мриданга — кожен барабан.

Трите свята — небето, населено с богове, въздушното пространство, населено с демони и духове, и земята — обител на хората. По друго тълкувание — небе, земя и подземен свят.

С изтъняла от глад шия — често употребяван в санскритската литература епитет за гладуваш.

Махешвара — велик господар — едно от имената на Шива.

Калинди — название на река Ямуна.

Чандика — страшна — едно от имената на богинята — отмъстителна Дурга, съпруга на Шива.

Дантила — зъбат.

Вардхамана — съвременен Бардван в Бенгалия.

Горабха — ревящ като бик.

Нарада — легендарен мъдрец и заклинател. Почита се като син на Брахма и посредник между боговете и хората.

Домашен жрец — тук има непоследователност. В началото на разказа това лице е наречено царски съветник.

Четири способа — имат се пред вид четирите способа на политиката в древна Индия: приятелско обръщение, подкуп, всяване на раздор и употреба на сила. Тези способности се описват в 10-ия разказ на IV книга.

Девашарман — пазен от бога.

Ашадхабхути — притежаваш непреодолима сила

Сансара — по религиозните представи на индуизма непрекъснато възраждане в света на живите същества, източник на страдания.

За втори път ще се роди — така са казвали за човек, като правило при брахманите, който се е приобщавал към знанията, в отличие от невежата, който съгласно законите на индуизма е подобен на животно.

Павитрарохана — летен празник в чест на богиня Дурга.

Девадата — даден от бога.

Пазителите на света — осем богове, всеки от които царувал над една от осемте части на света: Индра — над изток, богът на огъня Агни — над югоизток, богът на смъртта и справедливостта Яма — над юг, богът на слънцето Сурия — над югозапад, богът на водата Варуна — над запад, богът на вятъра Ваю — над северозапад, богът на богатствата Кубера — над север, и богът на луната Сомма — над североизток.

Ахарма — добродетел — тук навярно се има предвид богът на справедливостта и правосъдието, тъждествен с бога на смъртта Яма.

Баняново дърво — индийска смокиня.

Черна змия — вид отровна змия, която често се среща в Индия.

Мандамати — неразсъдлив.

Бог-пазител — букв. желан, любим бог. Богът, за когото трябва да си спомни човек преди смъртта.

Бхаргава — епитет на легендарния и могъщ брахман Парашурама, едно от въплъщенията на Вишну. Въплътен в този образ, Вишну освободил брахманите от насието на кшатриите.

Гарвана и плода на палмата — има се пред вид приказката, в която гарванът загива от падналия върху него плод.

Гарутман — също така Гаруда — крилат митичен цар на птиците, върху който се носи Вишну.

Гауди — жители на страната Гауда върху територията на съвременна Източна Бенгалия.

Бетел — вид пипер, който се употребява в Индия за дъвчене и оцветяване на устните и венците в тъмночервен цвят.

Манасиджа — роден в душата — едно от имената на бога на любовта Камадева. Съгласно легендата той е въоръжен с лък от захарна тръстика и пет стрели от цветя, всяка от които има свое название.

Бимба — дърво, което ражда червени плодове, често сравнявани в индийската поезия с устни.

Буда — пробуден, просветен — епитет на Сиддхартхи Гаутама (VI-V в. до н. е.) — основател на будизма.

Нараяна — едно от имената на Вишну.

Мадаиа — опияняващ, едно от имената на бога на любовта Камадева.

Вайнатейя — син на Вината, едно от имената на царя на птиците Гаруда.

Гандхарви — название на низши божества, небесни музиканти, радващи боговете с игри и песни.

Брак по обичая на гандхарвите — една от осемте форми на брака, съществуващи в древна Индия; той се е сключвал по взаимното съгласие между жениха и невестата, без да е необходимо съгласието на родителите.

Вайкунтха — син на Викунтхи, едно от имената на Вишну, а също така название на рая, където съгласно вярванията поклонниците на Вишну прекарват във вечно блаженство.

Сударшана — прекрасна.

Кританта — едно от имената на бога на смъртта Яма.

Всички косъмчета... — широко разпространен в индийската литература израз за описване на различни състояния: удивление, възторг, любов и т. н.

Раковина, диск и жезъл — принадлежности на Вишну.

Викрамасена — притежаващ могъща войска.

Войска от четири вида — пехота, конница, колесници и слонове.

Меру — митическа златна планина, пазена от Шакра (Индра). Според легендата намирала се в Хималаите.

Хираниякашипу — притежаващ златен килим, съгласно легендата цар на демоните, намиращи се в постоянна вражда с боговете. Благодарение на полученото от Брахма могъщество, Хираниякашипу отнел властта на самия Индра. Впоследствие бил умъртвен от Вишну.

Каиса — легендарен цар на Матхура, възплъщение на демона Каланеми, убит от Вишну.

Матху и неговият по-малък брат Кайтабха — демони, убити от Вишну.

Васудева — благодетелен бог, едно от имената на Вишну.

Аскети с три пръчки — има се пред вид секта изнемогващи брахмани, които носели в дясната си ръка три завързани пръчки.

Панчаджания — морски демон, убит от Вишну, чиято раковина-тръба той взел.

Девараджа — цар на боговете, едно от имената на Индра.

Нагари — враг на змиите, едно от имената на царя на птиците Гаруда, намиращ се във вечна вражда със змиите, прародител ката на които съгласно легендата е излъгала майката на Гаруда.

Хари — едно от имената на Вишну.

Супративарман — добре защитен.

Лакшми — богиня на щастието и красотата, съпруга на Вишну.

Нимба — дърво, което ражда горчиви плодове.

Аиджаиа — название на планина.

Яджиядата — даден в жертва.

Бхригукачха — град, разположен на северния бряг на река Нарбада.

Три блага — три занятия, които според древноиндийската философия трябва да лежат в основата на всички човешки деяния: добродетел, изгода, любов. Тези три фактора на човешкия живот трябва да се намират в равновесие.

Мандависарпини — бавно пълзяща.

Дундука — дребничка.

Джахнави — дъщеря на Джахну, едно от имената на река Ганга (у нас се е утвърдила формата Ганг). Според легендата тази река е протичала отначало на небето, след това Шива я пренесъл на земята. И в своето течение тя се приближила до мястото, където принасял жертва Джахну (един от десетте най-велики святи отшелници). Разгневен от неочакваната пречка, Джахну изпил водата от реката и след това отново я пуснал. Оттук и името — Джахнави.

Чандарава — гневно ревящ.

Акхандала — едно от имената на Шива.

Мадаракта — обхванат от страст.

Аста — залез, легендарна планина на запад, зад която залязва слънцето.

Маг — староперсийски, мидийски или халдейски жрец; магьосник, вълшебник, чародей.

Сагарадата — даден от морето.

Вината — безобразна.

Мадотката — изпълнен с ярост.

Двата свята — земята, светът на хората, и небето, светът на боговете.

Девагупта — пазен от бога.

Вимала — безукорен.

Ладдука — лакомство във вид на топче, приготвено от захар, пшеничено или оризово брашно, биволско масло и подправки.

Ашокаварти — също вид лакомство.

Кхадяка — не е установено какво е това ястие.

Четири вещества — подправка, състояща се от четири продукта.

Три пътя — т. е, преди да се прибегне до насилие, да се опита действието на другите три способа: дружба, подкуп и всяване на раздор.

Джхаша — неизвестна на нас порода риба.

Макара — фантастично морско чудовище.

Титибха — малка птичка, която се среща в Индия и живее край морета и езера. В индийската литература се счита за олицетворение на надменност и самоувереност. В стиховете се среща образ на титибха, спяща с краката нагоре, за да поддържа небето.

Утанапада — ширококрак.

Пативрата — предана съпруга.

Камбугрива — с шия, подобна на раковина (т. е. с три гънки, както у раковината).

Санката — малка.

Анагатавидхатар — грижеща се за бъдещето.

Пратюттианамати — запазваща присъствие на духа.

Ядбхавишия — букв. „да става каквото ще“.

Синдху — река Инд.

Тамала — голямо вечнозелено дърво с красиви цветове. Среща се главно в планините.

Винарава — бръмчащ като лютня.

Мегхадута — облак вестител.

Кошамби — не е установено какво растение се има пред вид.

Асура — демон, полубог. Първоначално се е почитал като добро божество. Впоследствие в епическите поеми се явява като враг на боговете, побеждаван от тях (главно от Вишну).

Амаравати — безсмъртен, митически небесен град, местонаходище на господаря на боговете Индра.

Чатурака — ловък-

Ваджраданштра — със зъби, твърди като елмаз.

Кравиямукха — обичащ месо.

Шанкукарна — остроуха.

Дхармараджа — цар на справедливостта, едно от имената на бога на смъртта Яма.

Шест начина... — Под шест начина за ръководене на държавните работи се подразбира: сражение, примирие, поход, стануване, съюз и двуличие. Балабхадра — силен.

Кошала — название на страната и народа, който я населява. Столица на Кошала е бил град Айодхия (непобедим).

Суратха — притежаващ прекрасна колесница.

Оголял и беден монах — т. е. монах, принадлежащ към джайнската секта на дигамбарите. За разлика от другата джайнска секта на шветабарите, отличаващи се с голяма търпимост, дигамбарите проповядвали строго въздържане, отказ от всякакво имущество, дори от дрехите. Дигамбара — облечен в светлина, и Шветамбара — облечен в бяло. Джайнизмът е близко до будизма религиозно-философско течение, възникнало около VI в. до н. е. сред кшатриите. Много от споменатите тук начини за гадаене са неясни.

Раджагриха — царски дом, древна столица на държавата Магадхи. Съвр. Раджгир.

Васуки — легендарен цар на змейовете и змиите, живеещ в подземното царство.

Куткутанагара — петльов град.

Пушлака — пъстър.

Кетаки — често срещащо се в Индия растение.

Миробалан — разпространено в Индия дърво, киселите плодове на което се използват за лекарство.

Сучимукха — с клюн, остър като игла.

Дхармабудхи — добромислещ.

Дуцабудхи — зломислещ (Папабудхи). Имената на действащите лица в разказа в известна степен престават да се усещат като собствени имена. Така вместо Дуцабудхи в разказа нееднократно се употребява друго свършено тъждествено по значение на него име — Папапудхи.

Сърце на Брахма — метафорично обозначение на парите.

Божие правосъдие — за такова изпитание се е считала клетвата, произнесена пред образа на бога, над главата на син, жена и брахман или над някои предмети, а също така над огън, вода, отрова и т. н.

Шами — дърво, във вътрешността на което според вярванията на индусите има огън.

Ихневмон — малък звяр, на който не действа змийската отрова.

Надука — радващ се.

пала — мярка за тежина (93.32 г).

Лакшмана — щастлив.

Дханадева — бог на богатствата.

Рохана — планина в Цейлон. Съвременното ѝ название е Адамов връх.

Бхила — название на горски племена, отдавна населяващи територията на съвременен Раджастхан. Трудно е да се съди доколко това име е свързано със селището, което, както се вижда от по-горната бележка, се намира в Цейлон.

Чакора — голяма черна яребица, която се среща в планинските гори на Индия. Съгласно легендата чакората се храни с лъчите на луната. Очите ѝ стават червени при вида на отровна храна.

ВТОРА КНИГА

Прамадаропия. В други версии на „Панчатантра“ — Махиларопия. Етимологическо значение и на двете — названия — развъдник на жени.

Лагхупатанака — бързо летящ.

Кала — мрачен. Едно от имената на бога на смъртта Яма. Изобразяван обикновено с много мрачно лице.

Читрагрива — с пъстра шия.

Бхарунда — страшна.

Хирания — златна.

Мулето умряло... — съгласно вярванията на индусите мулето често загива при бременност.

Панини — знаменит индийски граматик (около IV век пр.н.е.).

Джаймини — известен индийски философ. Не е уточнено времето, в което е живял. Основател на философската школа „миманса“.

Морски звяр — макара вж. бел. за стр. 134.

Пингала — индийски учен (около II в. пр.н.е.), автор на трактат за ведическото стихосложение.

Мантхарака — бавна.

Колкото частица — букв. 1/16 част от тялото на приятеля.

Бутакарна — с отрязани уши.

Брихатспхиг — с дебел задник.

Дъждовното време — прието е тълкуването на И. Хертел.

Лятното слънцестоене — 22 юни. Този ден, както и някои други дни, се е смятал за празник и се е отбелязвал с различни церемонии и жертвоприношения.

Откакто за ръка те хванах... — има се пред вид една от церемониите при индийската сватба, по време на която женихът хваща с дясната си ръка дясната ръка на невестата.

Пулиида — название на диво племе.

Маханджана — голяма Анджана.

Рупия — златна монета.

Чандрамати — почитаща луната.

Кусумабана — притежаващ стрела от цвете; едно от имената на бога на любовта Камадева.

Манобхава — раждащ се в душата. Друго име на Камадева.

Винаявати — скромна.

Варакирти — притежаващ добра слава.

Съчетания на съзвездията — т. е. съчетания на съзвездията, по време на което, съгласно ритуала, трябвало да се извършва бракосъчетанието.

Седем материци — Съгласно древните вярвания на индусите на земята има седем материци. Нямаг нищо общо с реално съществуващите материци.

Картар — Олицетворение на всички постъпки, извършени в настоящия живот.

Карман — Всички добри и зли дела, извършени в миналото, определящи съдбата във следващите раждания.

Ракшас — Зъл дух. Той често съществува в индийските сказания като чудовище, което през нощта преследва хората и се храни с тях.

Ракошка — най-дребна монета, употребявана в Индия от най-стари времена.

Праламбавришана — с висящи мъде.

Пралобхика — жаден.

Чатака — пъстра индийска кукувица. Образът ѝ често се среща в индийската поезия.

Дханагупта — криец богатството.

Бхуктадхана — наслаждаващ се на богатството.

Видхатар — творец. Едно от имената на Брахма.

Читранга — пъстра.

Сурендра — господар на боговете. Едно от имената на Индра.

Куша — трева, която се почита като свещена и се употребява при религиозни церемонии.

ТРЕТА КНИГА

Притхвипратищхана — основа на земята.

Мегхаварна — облачен цвят.

Аримардана — побеждаващ враговете.

Удживин — отново живеещ.

Сандживин — заедно живеещ.

Анудживин — живеещ за сметка на друг.

Прадживин — поддържащ живота.

Чирадживин — дълго живеещ.

Болен да измиеш — букв. при дизентерия.

В два месеца — тук се имат пред вид Чайтра — пролетен месец от индийския календар, съответствува приблизително на март-април, и Картика — есенен месец (октомври-ноември).

Стхирадживин — непоколебимо живеещ.

Кокила — индийска кукувица.

Карайика — неголяма птица от породата на жеравите.

Шияма — малка червена птичка от породата на дроздовете.

Чакранкита — неизвестно растение.

Сахадеви — растение с ароматни семена; названието му означава и някои други растения.

Седемте острова — вж. бел. за стр. 245 от Втора книга.

„Бял“ аскет — букв. облечен в бяла дреха, една от сектите на бедните монаси (шветабари). Вж. бел. за стр. 162 от Първа книга.

Чакравака — птици от породата на патиците с червенокафяви пера.

Харита — разновидност на гълъб със зелени пера.

Чатурданта — с четири зъба.

Балака — птица от породата на жеравите.

Виджайя — победител.

Кармасакшин — свидетел на всички дела. Епитет, който се прилага към бога на слънцето, бога на луната, бога на смъртта и някои други божества.

Шилимукха — с глава, твърда като камък.

Карникара — тропическо дърво с крилати семена и островърхи листа. —

Айравата — слонът на Индра.

Бхуджагендра — повелител на змейовете и змиите.

Едно от имената на техния цар Васуки.

Шашаика — имаща знака на заек. Название на луната. Съгласно индийските вярвания петната по луната изобразяват зайци. Според една от легендите Индра оставил на луната заек, който се опекал на огъня, за да нахрани с топла храна дошлия гост съгласно закона за гостоприемството.

Саптарши — седем мъдреци; съзвездие Голямата мечка, седем звезди, които индусите наричали с имената на седем легендарни мъдреци.

Шестнадесет части — според представите на индусите луната се състои от шестнадесет части, всяка от които е посветена на отделно божество.

Пурана — сказания за древността; епически поеми, създадени през IV-XIV век, близки по характер на „Махабхарата“. Пурана е една от главните свещени книги на индуизма. Разрешено е четенето ѝ от „низшите“ касти.

Шигхрага — бързоходен.

Дадхикарна — с уши, бели като извара.

Мрежите на Индра — метафора за всичко лъжливо и нереално.

Негодни за посев — непреводима игра на думите.

Крикалика — не е известно каква птица се има тук пред вид.

Митрашарман — пазен от Митра. Митра е едно от десетте слънчеви божества, почитан е като повелител на деня.

Магха — месец, съответстващ на януари-февруари.

Парджания — дъждовен облак; едно от имената на Индра, почитан като бог на бурите и гръмотевиците.

Атидарпа — прекалено горда.

Ришиямука — планина в южна Индия.

Рактакша — с червени очи.

Круракша — с жестоки очи.

Диптакша — с пламтящи очи.

Вакранаса — с крив нос.

Пракаракарна — с уши като стена.

Читраратха — притежаващ украсена колесница.

Каматура — болен от любов.

Брахмаракшас — едно от нощните чудовища, в което сякаш се е въплътила дутата на брахман, отвличащ жените и имуществото на брахманите.

Сатиявачана — говорещ истината.

Круракарман — вършец жестоки дела.

Шиби — легендарен цар, прославян за щедрост и безкористие. По преданието той пожертвувал себе си, за да спаси гълъб.

Девашакти — притежаващ божествена сила.

Йога — съединение; система от упражнения, имаща за цел да достигне блаженство и сливане с бога.

Веди — най-древните паметници на индийската литература. Тук влизат религиозни химни, събрани в четири сборника — Ригведа, Самаведа, Яджурведа, Атхарваведа — и коментарите към тях.

Шайвала — водно растение.

Савитар — производител; епитет на слънцето. Почита се като въплъщение на божествената и животворна сила на слънцето.

Кхаранакхара — с остри нокти.

Дадхимукха — с муцуна, бяла като извара.

Кумбхипака — нажежено гърне; название на ада, в който пекат грешниците като глинени гърнета.

Острите мечове — под това название са известни два обета: първо — да стоиш на острието на меча, и, второ — да живееш с млада жена, без да се доближаваш до нея и да слагаш на леглото между себе си и нея меч.

Мандавиша — със слаба отрова.

Джалаиада — с крака във водата.

Я Д ж и н д а т а — вж. бел. за стр. 58 от Първа книга.

Девы — богиня, едно от имената на Дурга, богиня на отмъщението, съпруга на Шива.

ЧЕТВЪРТА КНИГА

Ажамбу — вид розова ябълка.

Рактамукха — с червено лице.

Викараламукха — с безобразно лице.

Приядартана — приятна на вид.

Гангадата — дадена от Ганг.

Пламъкът на ада — има се пред вид адският огън, който според легендата се намира под морето на Южния полюс.

Сунадата — даден от Ямуна.

Ламбакарна — клепоух.

Каралакесара — със страшна грива.

Дхусарака — сив.

Манматха — смущаващ душата. едно от имената на бога на любовта.

Стяга с макара — — на знамето на бога на любовта е изобразено морското чудовище макара, в червата на което съгласно легендата той е живял известно време.

С череп, друг пък гол... — тук се изброяват признаците, характерни за отделните монашески секти. Така членовете на шиваистката секта носели със себе си съединени във вид на гирлянди човешки черепи, с които ядели и пиели; членовете на една от сектите „бедни монаси“ носели дрехи с червен цвят и т. н.

Юдхитхира — твърд в сраженията.

Грънчар — в Индия грънчарите принадлежали към най-низшата каста.

Кусумешу — притежаващ стрела от цвете. Едно от имената на бога на любовта Камадева.

Или се бръснат не навреме — — букв. не в деня на лунната фаза, т. е. в дни само на новолуние, пълнолуние, а също така осмия и четиринадесетия ден на всяка половина от лунния месец на индийския календар. В тези дни законите забранявали бръсненето.

Наида — радост.

Вараручи — склонен да изпълнява желания.

Шудхапата — имащ чисти дрехи.

Седем крачки — тази поговорка е свързана навярно с един от сватбените обреди в древна Индия, когато женихът и невестата изминават заедно седем крачки. След това бракът се счита за неотменим.

Махачатурака — много ловък.

Читранга — пъстро.

ПЕТА КНИГА

Паталипутра — съвременна Патна.

Манибхадра — прекрасна скъпоценност.

Съкровище на лотоса — едно от деветте съкровища на бога на богатствата Кубера. Съгласно легендата човек, който владее съкровището на лотоса, може да получи в неограничено количество злато, сребро, мед и т. н.

Отляво надясно — има се пред вид почтителното приветствие, при което се обхожда отляво надясно така, че дясното рамо през цялото време да бъде обърнато към почитаното лице или предмет.

Джина — победител; наименование, дадено от джайните на 24-те легендарни учители, основали тяхната религия. Историческо лице се явява само последният „джина“ — съвременник на Буда — Вардхамана, живял около VI век пр.н.е. Употребявано в единствено число, името Джина означава божествено възплъщение на всички легендарни законоучители, почитано от джайните като върховно божество.

Половин стража — стражата се е сменявала на три часа. В такъв случай половин стража се равнява на час и половина.

Кирата — название на диво племе, живяло в горите на Източна Индия.

Аванти — страна, разположена на територията на съвременна Малва (Раджастхан). Нейната столица Аванти (съвременен Уджайн), на брега на река Сипра — е един от седемте свещени градове на Индия.

Махакала — велик и тъмен; едно от имената на Шива, — почитан като бог-разрушител. В Уджайн се намира знаменитият храм на Шива.

Бхайравананда — радващ се на жестокия (Шива).

Шакини — разновидност на демони от женски пол, прислужващи на богинята Дурга. Тук се изброяват най-известните видове магии, срещащи се в древноиндийската литература.

Винаватса — любител на лютни. прозвище на Удаяна (VI век пр.н.е.), цар на Каушамби. Според преданието Удаяна се е славил с уменията си да свири на индийска лютня.

Рама — легендарен герой, почитан като възплъщение на бог Вишну.

Играехме заедно — по представата на индусите съвместната игра в детството свързва хората за цял живот.

Шатабудхи — със стократен разум.

Сахасрабудхи — с хилядократен разум.

Екабудхи — с един разум.

Удхата — суетно.

Не грабвай ножа... — има се пред вид, че крадецът може да заспи и ще бъде хванат.

Мантхара — простоват.

Шиншапа — дърво, което се отличава с голяма височина и гъста корона. Дървесината му е с червен цвят и е много здрава.

Бхаргава — едно от имената на легендарния мъдрец Шукра или Ушанаса.

Свабхавакрипана — скъперник по природа.

Сомашарман — пазен от Сома.

Чаидра — луна.

Шалихотра — име на древен светец, считан за изкусен лечител, а също така название на приписваните му книги по ветеринарна медицина.

Викала — вечер. Понякога във вечерните часове ракшасът се нарича Викала.

Бхадрасена — притежаващ прекрасна войска.

Ратнавати — украсена със скъпоценности.

Мадхуиурам — превъзходен град.

Мадхусена — притежаващ превъзходна войска.

Чандакарман — извършващ жестоки дела.

Мантхарака — бавна.

Ако се докоснем... — при подобни обявления докосването до барабана е било знак за съгласие.

Панчакхиянака — пет (книги) разказа.

Предоставил хартиената книга: Мито Павлов (Дзверо)

Издание:

Панчатантра

Древноиндийското петокнижие

Народна младеж — София, 1981

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.